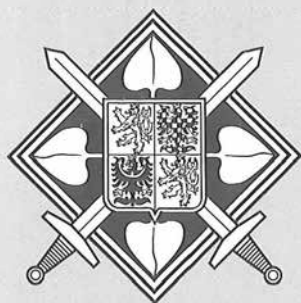

VOJENSKÝ PROFESIONÁL

7-8-9/ 2000

Armádní odborný časopis

CETA V OBRANĚ

Pplk. Ing. ZDĚNEK FLASAR

ROUZITÍ VRTULNÍKŮ K PODPÖŘE
boje mechanizovaného praporu v obraně
a při jiných taktických činnostech

Mjr. Ing. JOSEF NEČAS, CSc.,
pplk. Dr. Ing. PETR ČECH

ÚKOLY JEDNOTEK ŽENIJNÍHO VOJSKA AČR

při eliminaci ohrožení vlivem
přirodních katastrof
a průmyslových havárií

Pplk. Ing. VOJTĚCH NĚMEČEK, CSc.

DROGOVÁ PROBLEMATIKA V ARMADĚ

Pplk. Mgr. Ing. VLADIMÍR BARTOŠ

NOVÁ VÝSTROJ PRO JEDNOTKY MÍROVÝCH MISÍ

Pplk. Ing. JOSEF GALETKA, Ing. MILADA LOUCKÁ,
ING. VĚRA PAKOSTOVÁ

VOJENSKÝ PROFESIONÁL

Armádní odborný časopis

- Vydává Ministerstvo obrany ČR
v Agentuře vojenských informací a služeb
(AVIS Praha).
- IČO vydavatele 60 16 26 94
- Šéfredaktor = redakce
plk. Ing. Vilibald Dvorský
(tel. Praha 215 731, 215 732)
- Grafická úprava a DTP Jarmila Jarešová
- Redakční rada:
pplk. Ing. Jan Doksanský,
pplk. Ing. Jan Fojtík,
plk. gšt. Ing. Jiří Halaška,
plk. doc. Ing. Jiří Herynk, CSc.,
plk. Ing. Miloslav Chaloupka,
doc. Ing. Josef Kašpar, CSc., plk. v. zál.,
plk. doc. Ing. Aleš Komár, CSc.,
plk. Mgr. Antonín Konrád,
pplk. Ing. Jaroslav Koubek,
pplk. Ing. František Krempaský,
Ing. Petr Kundrata, plk. v. zál.,
plk. Ing. Alexander Lehner,
pplk. Ing. Jan Mazal, CSc.,
pplk. Ing. Rad. Mikeš,
pplk. Ing. Petr Obraz,
plk. doc. Ing. Vítězslav Stodůlka, CSc.,
kpt. Ing. Vlastimil Slouf,
pplk. Ing. Štefan Zigo.
- Sídlo redakce: Rooseveltova 23, Praha 6
- Adresa redakce pro písemný styk: AVIS
redakce Vojenský profesionál,
náměstí Svobody 471, 160 01 Praha 6
- Časopis vychází čtvrtletně
v rozsahu 80 - 128 tiskových stran
a 4 strany obálky.
- Místo vydání: Praha.
- Číslo 7-9/2000 má den vydání: 30. 6. 2000
a číslo 10-12/2000 má den vydání: 30. 9. 2000
- V ozbrojených silách rozšiřuje AVIS
odd. marketingu vydavatelské
a nakl. činnosti, nám. Svobody 471,
160 01 Praha 6 (tel. č. 02 20 / 215 563),
expedice: Vlastina 23, 160 01 Praha 6
(tel. č. 02 20 / 409 798).
- Pro čtenáře ve Slovenské republice rozšiřuje
MAGNET-PRESS SLOVAKIA, s. r. o.,
P. O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel./fax.:
07/525 45 59 (444 545 59) - předplatné,
07/525 46 28 (444 546 28) - administrativa,
Sídlo firmy: Teslova 12,
821 02 Bratislava
- Uveřejněný obrazový materiál
a nevyžádané rukopisy se nevracejí
- Zveřejněné názory nemusí být totožné
s názory redakce a vydavatele
- Tiskne Vojenský zeměpisný ústav,
Rooseveltova 23, Praha 6
- Rukopis tohoto čísla byl předán tiskárně:
9. 6. 2000
- Podávání novinových zásilek povolila
Česká pošta, s. p. odštepny závod Praha,
č. j.: nov 6534/99, ze dne 19. 11. 1999
- Evidenční číslo periodického tisku
přidělené ministerstvem: MK ČR E 6123
- ISSN 1210-3179
- © AVIS Praha

OBSAH

Plk. doc. Ing. J. Herynk, CSc.:	
„TAKTIKA-2000“ příprava vojensko odborné konference	1
Doc. Ing. I. HAMTIL, CSc.:	
Budoucí tankový systém - reálná nebo nereálná vize	3
Ing. P. Sičák, CSc., plk. v. zál.:	
Místo a úloha ozbrojených sil v boji s organizovaným zločinem	4
Plk. gšt. Ing. L. PETRÁŠ, doc. Ing. J. KAŠPAR, CSc., plk. v. v.:	
Poznatky z vývoje útoku (3. část)	8
Pplk. Ing. V. TRLIČKA:	
Mechanizovaná a tanková četa v obraně (4. část)	18
Pplk. Ing. Z. FLASAR:	
Četa v obraně	21
Mjr. Ing. J. NEČAS, CSc., pplk. P. ČECH:	
Použití vrtulníků k podpoře boje mechanizovaného praporu v obraně a při jiných taktických činnostech	40
Pplk. Ing. V. NĚMEČEK, Ph. D.:	
Úkoly jednotek ženijního vojska AČR při eliminaci ohrožení vlivem přírodních katastrof a průmyslových havárií	46
A. KOPRIVA:	
Lávka pro vyprošťování osob z minového pole	52
Doc. Ing. R. HULÁK, CSc.:	
Bezpečnostní vzdušné prostředky (2. část)	56
Pplk. Mgr. Ing. Z. MAŇÁK:	
Výcvik sebeobranu a boje zblízka MUSADO MCS	
• teorie (3. část)	64
• psychická příprava (4. část)	66
Mjr. Mgr. P. POLAŇ, mjr. Mgr. J. OBERMAN:	
Jak se cvičí v Holandsku	69
Pplk. Mgr. Ing. V. BARTOŠ:	
• Úkoly psychologické služby (2. část)	75
• Drogová problematika v armádě	83
JUDr. J. CHAMRÁD, JUDr. A. PŘIKRYL:	
Legislativní zajištění obrany České republiky	86
Pplk. Ing. D. SABOLČÍK, CSc., plk. doc. Ing. J. HERYNK, CSc.:	
OBSE - a úkoly sil v prostoru Kosovo	100
Pplk. Ing. J. GALETKA, Ing. M. LOUCKÁ, Ing. V. PAKOSTOVÁ:	
Nová výstroj pro jednotky mírových misí	104
Doc. Ing. F. BOŽEK, CSc., plk. doc. Ing. A. KOMÁR, CSc., ppor. Bc. L. KOVÁŘ:	
Akceptace práva Evropské Unie v systému odpadového hospodářství AČR	115
Plk. doc. Ing. A. KOMÁR, CSc.:	
Standardizace ochrany životního prostředí	118
• Rozpočet USA na obranu pro léta 2000 - 2005	122
Pplk. doc. Ing. B. RÝZNAR, CSc.:	
Doktrína pozemního vojska ATP-35(B), aplikace ustanovení do polských norem	125
• Hrozba v šachové taktice	127

Foto na první straně obálky: Jaroslav Roušar

PŘIPRAVUJEME DO ČÍSLA 10-12/2000

- Komplexní výcvik - bojová střelba zesílené mechanizované čety
- Plánování boje velitelem vzdušného výsadku
- Problematika náhrady protipěchotních min
- Topografická a vojenskogeografická podpora jednotek
a útvarů ženijního vojska AČR
- Modernizace výzbroje jednotek pro speciální operace armády USA
- Systémy navedení vysoce přesných zbraní

„TAKTIKA - 2 000“ PŘÍPRAVA VOJENSKO ODBORNÉ KONFERENCE

Plukovník Doc. Ing. JIŘÍ HERYNK, CSc.

V minulém čísle našeho časopisu jste byli v článku Doc. Ing. Miroslava Dřímala, CSc. a pplk. Dr. Ing. Petra Čecha informováni o výsledcích a závěrech vojenskodborného semináře „Taktika - 1999“. Rovněž v něm bylo naznačeno jakým směrem by se měl ubírat program konference „Taktika - 2000“.

V současné době již vrcholí organizační a materiální příprava konference „TAKTIKA - 2000“, která se pod gescí odboru bojové přípravy mechanizovaného vojska Generálního štábu AČR uskuteční ve dnech 21. 11. - 23. 11. 2000.

Do přípravy konference se podle kalendářního plánu přípravy a provedení konference aktivně zapojily, kromě kateder a složek VVŠ PV Vyškov, příslušníci VA Vyškov, VŠŠ Vyškov, velitelství mechanizovaných brigád, příslušníci štábu pozemních sil a oddělení bojové přípravy mechanizovaného vojska.

Do současné doby je pro účastníky konference připraven **Sborník č. 1**, který zahrnuje široké spektrum článků, v souladu s následujícím okruhem témat:

- * Aplikace principů a zásad Vojenské doktríny AČR do vojskové a pedagogické praxe;

- * Aplikace poznatků z ATP-35B do vojskové a pedagogické praxe;

- * Nová organizační struktura VÚO, její vliv na plnění předpokládaných úkolů, součinnost VÚO s jednotkami a útvarů pozemních sil;

- * Připravované změny v organizačních strukturách jednotek, útvarů a svazků pol-

ního vojska AČR, jejich vliv na plnění předpokládaných bojových úkolů;

- * Připravované změny v organizačních strukturách štábů útvarů a svazků polního vojska AČR, jejich vliv na plánování a řízení boje;

- * Aktuální úkoly taktiky v přípravě jednotek, útvarů, svazků a studentů na vojenských školách;

- * Zkušenosti z přípravy jednotek a útvarů AČR, studentů vojenských škol, příčiny úspěchů a neúspěchů, návrhy na její zkvalitňování;

- * Význam metodiky výcviku v přípravě jednotek a útvarů, možnosti jejího zdokonalování;

- * Význam metodické přípravy mladých velitelů a studentů vojenských škol pro řízení výcviku u jednotek, možnosti jejího zdokonalování;

- * Zkušenosti z uplatňování metodiky taktické přípravy v zahraničních armádách;

- * Aktuální úkoly týkající se zpracování a vedení bojových dokumentů v AČR na stupni jednotka, útvar, svazek.

(Formalizované dokumenty, jejich současný stav, potřeba inovace ap.);

- * Poznátky a zkušenosti ze zpracování a vedení bojových dokumentů na stupni

jednotka, útvar svazek získané ve vojensko odborných kurzech v zahraničních armádách;

* Význam a úkoly mnohonárodních sil na podporu míru, jejich budování, začleňování jednotek a útvarů AČR do těchto struktur;

* Výběr a příprava jednotek a útvarů AČR pro činnost v mnohonárodních silách v rámci operací na podporu míru, aktuální úkoly jejich zabezpečení.

Organizátoři konference očekávají, že účastníci konference odevzdají další písemné podklady, které budou, po konzultaci s autory, zveřejněny ve Sborníku č. 2, jenž bude pravděpodobně vydán do konce měsíce března 2001.

Příspěvky lze zasílat v době do zahájení konference i po ní, nejpozději však do 30. 12. 2000 na adresu uvedenou v závěru článku, v textovém editoru WORD (1 vý-tisk a disketa).

Časový plán v průběhu konference ve dnech 21. 11. - 22. 11. 2000 lze kalkulovat takto:

1. den konference 21. 11:

• 7,30 - 09,00 - potvrzení cestovních formalit, zabezpečení ubytování a stravování pro účastníky konference z AČR,

• 09,00 - 13,00 - úvod konference, hlavní referát konference, jednotlivá diskuzní vystoupení (aula VVŠ PV),

• 14,00 - 17,00 - diskuzní vystoupení účastníků konference (aula VVŠ PV).

Po úvodním referátu budou uskutečněna jednotlivá diskuzní vystoupení představitelů GŠ, velitelství a štábu pozemního vojska, vojska územní obrany, svazků a útvarů a vědeckopedagogického sboru vojenských škol VVŠ PV Vyškov, VA Brno, VA Vyškov, VSS Vyškov k tématickým okruhům konference.

2. den konference 22. 11:

• 08,00 - 12,00 - práce v sekcích, diskuzní vystoupení (aula VVŠ PV, místnosti vysokoškolského klubu VVŠ PV),

• 13,00 - 14,00 - prezentace firmy ECOM Slavkov (aula VVŠ PV),

• 14,00 - 17,00 - práce v sekcích, diskuzní vystoupení (aula VVŠ PV, místnosti vysokoškolského klubu VVŠ PV),

• do 17,00 - závěr konference (aula VVŠ PV).

Do diskuzních vystoupení se jeví jako účelné zahrnout:

* Rozvoj teorie operačního umění a taktiky po vstupu České republiky do NATO, s důrazem na zkušenosti z aplikace TACTICAL DOCTRINE LAND FORCE ATP-35(B), STANAG 2868;

* Použití vojska územní obrany;

* Možnosti plnění bojových úkolů jednotkami, útvary a svazky AČR ve stávajících organizačních strukturách;

* Rozvoj praxe taktické přípravy ve výuce a ve výcviku;

* Ujednacení metodiky taktické přípravy (vzory dokumentace na stupni rota, útvar, svazek), vzory bojových dokumentů na stupni jednotka, útvar a svazek;

* Přípravu jednotek a útvarů pro činnost v mnohonárodních silách;

Jednotlivá diskuzní vystoupení by neměla přesáhnout dobu 10 - 15 minut. Při diskuzních vystoupeních lze využít Meotar a PC s projekcí. Požadavky na jinou didaktickou techniku adresujte na organizátory konference.

Organizační výbor konference:

- plk. Doc. Ing. Jiří Herynk, CSc.,
tel. 45 21 11,

- pplk. Doc. Ing. Bedřich Rýznar, CSc.,
tel. 45 21 91, fax 45 21 91,

- pplk. Dr. Ing. Petr Čech, tel. 45 21 92,
- Doc. Ing. Miroslav Dřímál CSc.,
tel. 45 21 94,

- oz. Iva Taušová (sekretářka), tel. 45 23 11.

Očekáváme vstřícný přístup účastníků a těšíme se na spolupráci se všemi, kteří chtějí část svého pracovního úsilí věnovat novodobému rozvoji taktiky, zejména však zdokonalování přípravy velitelů jednotek, příslušníků štábů a studentů.

BUDOUCÍ TANKOVÝ SYSTÉM - REÁLNÁ NEBO NEREÁLNÁ VIZE

Doc. Ing. IVAN HAMTIL, CSc.

Článek s názvem „Budoucí bojový (resp. tankový) systém“ (autoři A. H. Sharoni - L. D. Bacon), uveřejněný postupně v letošním ročníku Vojenského profesionála, obsahuje vedle celkem reálných představ o možném technickém řešení systémů bojového tanku příštího století některé myšlenky, které odporují obecně platným fyzikálním principům a je tedy vhodné je uvést na pravou míru.

Jednou z ústředních myšlenek popisované koncepce „budoucího bojového (tankového) systému“ je jeho **nezávislost na konvenčních fosilních palivech** při zachování vysoké mobility systému v terénu. To podle autorů nejlépe vyřeší použití plně elektrického hnacího systému, napájeného prostřednictvím mikrovlnného přenosu elektrickou energií ze solární energetické družice, umístěné na geostacionární oběžné dráze.

I když autoři v úvodu článku upozorňují, že jde o jejich futuristickou vizi podloženou studiem technické literatury, právě tato literatura je usvědčuje z toho, že **nezvážili do důsledku všechny principiální technické aspekty** tohoto problému, které budou v platnosti i v příštím století.

Autoři sice správně konstatují, že aby bylo možné efektivně a bez ekologického ohrožení realizovat mikrovlnný přenos energie na pohybující se tank, je zapotřebí použít úzce směřovaný svazek, navíc pohyblivý, který bude ozařovat v extrémním případě pouze jedno vozidlo - avšak v tom je právě **kardinální problém**.

Aby směřový svazek mikrovlnné energie vysílané ze solární energetické družice, umístěné na geostacionární dráze ve výši $H = 36\,000$ km, ozařoval efektivně pouze přijímací anténní soustavu budoucího bojového vozidla o ploše odpovídající jeho půdorysu (pro jednoduchost např. kruh o průměru $d = 3$ m), nesmí mít směřový svazek divergenci (rozbíhavost) na poloviční výkonové úrovni větší než uvádí vzorec:

$$\alpha = \frac{d}{H} = \frac{3}{36 \cdot 10^6} = 8,3 \cdot 10^{-8} \text{ rad}$$

čemuž odpovídá koeficient směrovosti vysílací antény solární energetické družice G, viz vzorec :

$$G = \frac{4\pi}{\alpha^2} = \frac{4\pi}{8,3^2 \cdot 10^{-16}} = 1,8 \cdot 10^{15}$$

Z obecně platné teorie mikrovlnných antén pak vyplývá, že pro realizaci směrového svazku s výše uvedenou divergencí, resp. koeficientem směrovosti, je při vlnové délce mikrovlnné energie $\lambda = 10$ cm (jak předpokládají autoři článku) zapotřebí vysílací antény např. s parabolickým reflektorem o průměru D viz vzorec :

$$D = \frac{\lambda}{\alpha} = \frac{0,1}{8,3 \cdot 10^{-8}} = 1,2 \cdot 10^6 \text{ m} = 1200 \text{ km}$$

Tento fakt odsouvá úvahy o selektivním přenosu energie na jednotlivá bojová vozidla prostřednictvím úzce směřovaného mikrovlnného záření do oblasti sci-fi, na čemž nic nezmění ani očekávaný vědecký a technologický pokrok v 21. století.

Řešení by nepřinesl ani přechod na kratší vlnové délky mikrovlnného záření vzhledem k dalším omezením způsobených přechodem mikrovlnného záření o extrémně vysoké výkonové hustotě (až 1 kW/dm^2) atmosférou.

Doporučuji nepřejímat nekriticky články s futuristickou tematikou, ale podrobit je před jejich uveřejněním odbornému posouzení a vyvarovat se tak šíření neobdobných názorů.

MÍSTO A ÚLOHA OZBROJENÝCH SIL V BOJI S ORGANIZOVANÝM ZLOČINEM

Ing. PAVOL SIČAK, CSc., plk. v zál.

Bezpečnostní rizika, která pro ČR vyplývají z přírodního a sociálního prostředí, mohou vyústit v ohrožení vojenského, nevojenského i smíšeného charakteru. Nejpravděpodobnějšími se jeví nevojenská a smíšená ohrožení. Nevojenská ohrožení vyplývající z přírodního prostředí tvoří především možné živelní pohromy, katastrofy nebo průmyslové havárie velkého rozsahu.

Za závažnější ohrožení nevojenského charakteru je potřeba považovat ty, které vyplývají ze sociálního prostředí. Svým vnějším projevem sice nejsou tak výrazná a snadno rozpoznatelná, jejich účinek má však značně nepříznivé dopady na celou společnost. Mezi taková ohrožení patří migrace obyvatelstva cizích států na území ČR, závažné projevy terorismu, působení skupin organizovaného zločinu, znehodnocení občanské a mravní hodnoty obyvatelstva. Uvedené typy ohrožení působící jako jednotlivé faktory nebo jako faktory vzájemně propojené, mohou nabýt takové intenzity, že jejich eliminace si vyžadá použití sil a prostředků AČR.

Vstup ČR do Aliance NATO významně ovlivnil její celkovou bezpečnostní situaci. Je téměř na minimum sníženo riziko a následné nebezpečí přímého vojenského napadení jinou cizí mocností. To ve své podstatě znamená, že četnost využití ozbrojených sil ČR k eliminaci či likvidaci rizik tohoto druhu se značně minimalizuje. Budou-li ozbrojené síly ČR použity k vojenským akcím, potom půjde v první řadě o jejich účast na operacích prováděných na podporu míru, nebo v krajním případě o účast ve společných bojových akcích celé Aliance.

Stav a trend vývoje mezinárodní politické situace však ukazuje na to, že množství bojových operací bude spíše omezeného rozsahu. Takovým možným požadavkům by měla být podřízená koncepce plánování a organizování výcviku všech příslušníků AČR, především však těch sil a prostředků, s jejichž účastí v provádění uvedených vojenských opatření se počítá. Vedle těchto, byť v omezeném rozsahu působících možných rizik, mohou bezpečnost ČR ovlivnit jiná rizika, především nevojenského charakteru.

Do kategorie nevojenských, nebo také smíšených ohrožení, jejichž příčinou vzniku jsou společenské a sociální faktory, patří mimo jiné i organizovaný zločin. K realizaci opatření přijímaných k eliminaci nevojenských a smíšených ohrožení jsou zpravidla využívány ty síly a prostředky státu, jímž to přísluší ze zákona nebo z předurčení. Dosáhnou-li rozměry nevojenských a smíšených ohrožení tak značného rozsahu, že překročí rámec možností těchto vyčleněných sil a prostředků, je možné v takové situaci k boji proti těmto formám ohrožení využít také současti ozbrojených sil z počtů AČR.

Základem názorů na využití vojenských sil a prostředků v boji s organizovaným

zločinem může posloužit **specifikace činností**, které jsou mu vlastní a také specifikace nebezpečí, které pro vnitřní bezpečnost státu z takové činnosti vyplývá.

Dlouhodobé studium forem a způsobů činností skupin organizovaného zločinu umožňuje zformulovat některé specifické principy, které jsou pro takovou činnost charakteristické. **Ukazuje se pro organizovaný zločin být typickým především to, že:**

- * tato činnost není organizována na ideologických podkladech,

- * organizační struktury jsou přísně hierarchické,

- * činnost některých zkoumaných organizací má vlastní historickou dobu existence,

- * základem činnosti jsou výhrůžky, popřípadě následné použití prostředků násilí,

- * ve vztahu k politickým a vládním činitelům převládá tendence ke korupci nebo různým formám zastrašování,

- * k takovým činnostem jsou „pronajímané“ různé zločinecké skupiny,

- * prováděné akce v jednotlivých oblastech jsou pečlivě plánovány s dlouhodobou perspektivou.

Organizovaný zločin, projevující se svými principy, metodami a způsoby činností je jako rizikový faktor nebezpečný především proto, že zpravidla zasahuje jednotlivé státy uvnitř. Ovlivňuje politickou, ekonomickou, sociální či duchovní sféru společnosti a v mnoha případech zasahuje do sféry činností státních institucí.

V konkrétní podobě se činnost organizovaného zločinu projevuje v takových akcích jako je šíření a prodej narkotik, únosy a obchodování s lidmi, prostituce, hazardní hry, loupeže, nájemné vraždy, krádeže. Z hlediska uvedených praktik a činností organizovaného zločinu je za nejzávažnější považovaná **problematika drog**.

V poslední době došlo ke značnému nárůstu jejich výroby a distribuce. Tímto problémem jsou zasaženy všechny kontinenty a převážná většina států celého světa. Na jeho řešení jsou vynakládány značné finanční prostředky a zainteresováno značné množství bezpečnostních sil.

Značná suma finančních prostředků získaných z výroby, distribuce a prodeje drog umožňuje organizátorům této činnosti zapojovat do celého procesu čím dál tím více osob.

Organizovaný zločin tohoto druhu se postupně stává prostředkem ohrožení vnitřní bezpečností řady států. Přitom je ohrožována vnitřní bezpečnost jak států, na jejichž území k výrobě drog dochází, tak i států, na jejichž území jsou drogy k následnému prodeji distribuovány. Otázka boje s drogovými mafiemi se tak stává záležitostí všech, jichž se problém dotýká. Pro mnohé, především průmyslově vyspělé státy je tento problém jejich „noční můrou“.

Adekvátně to vyžaduje zapojovat do boje proti tomuto druhu organizovaného zločinu vyšší počty bezpečnostních sil. Jedním z významných směrů vnitrostátní činnosti ozbrojených sil v mnoha státech světa, je jejich použití ve prospěch boje s touto formou organizovaného zločinu.

Ozbrojené síly jsou přitom používány jako „pomocné“ nebo „podpůrné síly“. Z hlediska definování úkolů se mnohdy používá také pojmu - asistenční činnost. Zásady využití vojenských sil v boji proti tomuto druhu nevojenského ohrožení jednotlivých států, vycházejí z jeho samotné specifikace. Nejvíce poznatků z použití sil a prostředků, vyčleňovaných z řad pozemního vojska k boji proti organizovanému zločinu, zabývajícího se výrobou, distribucí a prodejem drog, které stojí za zobečnění a případnou jejich aplikaci do podmínek ČR, bylo získáno v USA.

Za pozornost a možné poučení stojí pohledy a názory na možné využití sil a prostředků vyčleňovaných ze sestavy armády na pomoc těm silám, kterým organizování a realizace boje proti organizovanému zločinu přísluší ze zákona. Vychází z dlouhodobého studia forem a způsobů činností skupin organizovaného zločinu, poznání metod působení a specifiky činností, především těch, které se zabývají šířením drog.

Z hlediska využití sil a prostředků armády k boj proti organizovanému zločinu obecně, se názory amerických specialistů rozcházejí. Část z nich zastává ten názor, že použití vojenských součástí k boji proti organizovanému zločinu je nepřipustné, vzhledem k zákonným ustanovením, dle kterých je toto záležitostí speciálních policejních institucí, FBI, státních zastupitelství a soudů. Opačným názorem na tuto problematiku je ten, podle kterého je povinností příslušných orgánů rozhodnout o vyčlenění vojenských sil k těmto činnostem. Tato skupina odborníků opírá své názory o poznatky a zkušenosti, které byly získány v průběhu devadesátých let. Příkladem lze uvést rok 1995, kdy do operací proti šíření drog bylo ve 202 provedených akcích nasazeno celkem 1785 příslušníků pozemního vojska.

V jejich průběhu se tyto vyčleněné síly **pozemního vojska používaly zpravidla k plnění následujících úkolů:**

- objevení cest a způsobů dovozu drog na území USA a sledování jejich pohybu,
- zabezpečení spojení všemi dostupnými prostředky pro systém velení a řízení sil zúčastněných na operaci,
- provádění všech forem průzkumu,
- spolupráce při plánování nezbytných opatření,
- podíl na materiálním a technickém zabezpečení,
- poskytnutí dopravních prostředků všeho druhu, nezbytných pro úspěšné provedení operace,

- podíl na přípravě vojenských a civilních osob, které se operací zúčastňují,

- provádění výzkumu a podíl na realizaci získaných poznatků do procesu organizace boje s organizovaným zločinem tohoto druhu.

Je nutno podotknout, že plánování a provedení operací spojených s činností proti výrobě, distribuci a prodeji drog je uskutečňováno důsledně v souladu s požadavky legislativních norem, vycházejících ze zajištění práv a svobod občanů. Přísně je dbáno na dodržování vojenských řádů a předpisů. Jakémukoliv nasazení vojenských jednotek předchází povinné konzultace velitelů s vojenskými právníky. Je povinností proškolení příslušníky jednotek nejen z hlediska dodržování právních norem, ale také z hlediska plnění úkolů a cílů prováděné operace. Podrobně se provádí objasnění toho, jakým způsobem bude úkol plněn.

Splněním uvedených podmínek, je podle názorů specialistů na boj proti organizovanému zločinu zabezpečeno, že účast vojenských jednotek odpovídá možným vnitřním funkcím armády a úkolům, které tato plní s cílem ochrany Ústavy proti vnitřnímu nepříteli. Současně s tím je realizován požadavek neangažovanosti ozbrojených sil do občanské sféry života společnosti.

O použití AČR k řešení možných ohrožení nevojenského charakteru, bylo na stránkách vojenského tisku uvedeno mnoho názorů a úvah. Vycházejí z toho, že narůstá obecně požadavek, aby v ČR bylo reagováno na stav, který může vzniknout v případě, že se území státu stane v rozsáhlejší míře zájmovým prostorem mezinárodní drogové mafie. Jestliže na jedné straně je konstatováno, že se snížila hrozba vojenského ohrožení, je druhé straně potřeba brát v úvahu nárůst nestandardních ohrožení, mezi která činnost organizovaného zločinu nepochybně patří.

Jak ukazují příklady z jiných států, jedná se o skupiny, které jsou dobře organizovány, mají promyšlenou taktiku činností a nejsou vyloučeny násilné formy jejich působení za použití zbraní. Za pravděpodobnou lze považovat takovou činnost proti ČR, kdy se skupiny zabývající se šířením drog napojí na rozsáhlé migrační vlny z krizových oblastí, jež mohou samostatně jako takové, přerůst do nevládatelných rozměrů. A právě napojení skupin organizovaného zločinu může situaci značně zkomplikovat.

Obranná strategie ČR ukládá AČR být připravená podílet se na eliminaci nevojenských ohrožení. Je takto stanoven rámec legislativního využití rozhodující složky ozbrojených sil i pro případy, kdy nepůjde o přímé vojenské ohrožení.

V současné době, se problematika použití jednotek AČR pro účely řešení nevojenských ohrožení, zaměřuje především do oblasti poskytování humanitární pomoci postiženému civilnímu obyvatelstvu v případě vzniku velkých přírodních katastrof. Jinými slovy řečeno, soustřeďuje se tato pozornost do oblastí reakce na faktory vyplývající z přírodního prostředí. Nepochybně je to správné zaměření. Neboť právě poznatky několika uplynulých let ukazují na to, že ČR může být krizemi z těchto faktorů vyplývajících, zasažena neočekávaně a tyto mohou způsobit značnou ujmu na majetku obyvatelstva.

Nicméně, **rizikové faktory vyplývající ze sociálního prostředí,** mezi kterými důležité místo zaujímá právě faktor výroby, distribuce, prodeje a užívání drog, zasluhují nemenší pozornost. Již také proto, že způsob činností vojenských sil a prostředků bude jiný, než je činnost spojená s poskytováním humanitární pomoci.

V předpokládaných operacích, prováděných s cílem izolovat určité oblasti v nichž se požaduje kontrola pohybu podezřelých osob, zamezení jejich přesunu z nebo

do uvedeného prostoru a zajištění plnění úkolů policie, nebo speciálních útvarů pro boj s organizovaným zločinem, není vyloučeno použití zbraní a jiných bojových prostředků.

Za rozhodující metodu působení příslušníků AČR by mohla být považována činnost osádek OT, BVP či silničních nebo terénních automobilů k pročešávání vymezeného prostoru společně s policií, zásahová činnost, asistence policii při provádění silničních kontrol nebo při kontrole a prohlídce podezřelých osob.

Možné použití sil a prostředků, které má AČR k dispozici a jež by k eliminaci tohoto druhu ohrožení vnitřní bezpečnosti státu mohla vyčlenit, bude vycházet z následujících předpokladů:

1. O využití potenciálu AČR bude zájem ze strany gestora takových akcí - tj. MV.
2. V podmínkách AČR bude věnována pozornost organizaci výcviku k provádění takové činnosti.
3. Orgány a instituce odpovědné za řešení otázek bezpečnosti občanů ČR společným úsilím přistoupí k organizování opatření, při jejichž realizaci se budou příslušníci armády připravovat k působení za naprosto nestandardní bojové činnosti.

V daném způsobu použití sil AČR je možné spatřovat realizaci požadavku na schopnost jejich příslušníků působit jiným způsobem, než je tomu doposud. Budou schopni účastnit se takového způsobu boje, který ve své podstatě nerespektuje zásady společensky uznávaného ozbrojeného zápasu. Půjde tedy o specifické, zvláštní úkoly, jejichž plněním se armáda může podílet na eliminaci nevojenských ohrožení uvnitř státu.

POZNATKY Z VÝVOJE ÚTOKU

3. část

Plukovník gšt. Ing. LADISLAV PETRÁŠ

doc. Ing. JOSEF KAŠPAR, CSc. plk. v. v.

Sedmdesátá a zejména osmdesátá léta 20. století znamenala určitý přelom v celkovém pojetí vedení bojové činnosti.

Pochopitelně se tento proces týkal také vedení útoku taktickými celky. Také v těchto letech probíhala celá řada konfliktů a válek, v nich proti sobě stály bojující strany, které měly rozdílnou úroveň svých ozbrojených sil. Byly to konflikty, kdy na obou stranách stály síly, jejichž základ tvořily gerilové skupiny a tomu odpovídala jejich výzbroj a taktika (například boje v Angole).

Jindy to byly války, kdy proti sobě stály státy (nebo skupiny států) s přibližně stejnými parametry bojové techniky, ale velikost bojujících armád byla rozdílná. Zásadní rozdíl však byl především v pojetí boje. To se týkalo především arabsko - izraelských válek. V jiných válkách proti sobě stály masové armády, jejichž bojová technika se v zásadních parametrech nelišila a také pojetí boje bylo přibližně stejné. Představitelem takové války je především válka mezi Iránem a Irákem.

V této části článku se zaměříme na vývoj útoku v období od druhé poloviny 50. let až do konce 80. let 20. století. Pro toto období je charakteristické především to, že proti sobě stála dvě vojensko politická uskupení států, které oddělovaly antagonистické rozpory. Druhým faktorem, který výrazně ovlivnil vojenské umění v těchto letech, byly zbraně hromadného ničení. Politické rozpory a vzájemná nevěřivost mezi tehdejšími vojenskopolitickými blo-

ky našťestí pro lidstvo nepřerostly meze studené války. Tato válka však měla odezvu v různých světových regionech, v nichž docházelo ke skutečným válkám ve kterých, jak jsme již uvedli v předchozí části článku, byly praktikovány i různé formy útoku.

I když v druhé polovině padesátých let došlo k určitému uvolnění napjaté mezinárodní situace, nebyla možná válka mezi USA a SSSR zdaleka zažehnána. Začal se také rozrůstat „klub jaderných zemí“. Kromě USA a Sovětského svazu vlastnila jaderné zbraně také Velká Británie. V roce 1960 pak první pokusný jaderný výbuch provedla Francie a v roce 1964 Čína. Masové zavádění jaderných zbraní a jejich nosičů (nejdříve jaderných leteckých pum a později i hlavíc raket a dělostřeleckých střel) bylo umožněno technickým pokrokem v samotné konstrukci těchto zbraní. Díky tomu jaderné zbraně mohly být použity i k plnění operačních a taktických úkolů. Tato realita se bezprostředně promítala i do tehdejších polních a dalších řádů armád Varšavské smlouvy i armád NATO vydávaných koncem 50. let a na počátku 60. let.

Jaderné zbraně, protože umožňovaly v krátké době ničit uskupení vojsk, bořit vojenské a průmyslové objekty, vytvářet rozsáhlé oblasti kontaminované radioaktivními látkami a výrazně narušit morálku vojsk a obyvatelstva, se staly nejučinněj-

ším prostředkem ničení. Zásady jejich použití i zásady ochrany proti nim byly zapracovány do řádů jednotlivých armád a vojska také podle těchto zásad cvičila. Ničivých účinků jaderných zbraní mělo být především využito k vedení útočných operací a útočného boje ve vysokém tempu a do velkých hloubek sestavy nepřítele. V podstatě tedy měly sloužit k dosažení rychlé porážky nepřítele. Řády jednotlivých armád se (až na drobné rozdíly ve formulacích) shodovaly v tom, že rozdrčení nepřítele a vítězství v boji se dosahuje ničivými údery všech druhů zbraní, zejména jaderných, a aktivní činností vojsk.

Jak konkrétně jaderné zbraně ovlivnily vedení útoku?

Cílem útoku jako hlavního druhu boje i nadále bylo fyzické zničení nepřítele a ovládnutí důležitých prostorů. V tom k zásadním změnám nedošlo. Změna nastala především ve způsobu a prostředcích dosažení cíle útoku.

Tohoto cíle mělo být dosaženo zničením hlavních nepřátelských sil a prostředků do velké hloubky jeho sestavy a provedením úderů na citlivá místa, ležící i za zónou operačního rozvinutí vojsk jadernými zbraněmi a palbou ostatních prostředků a následným rázným útokem tankových a mechanizovaných vojsk vedeným do velké hloubky v úzké součinnosti s letectvem a vzdušnými výsadky.

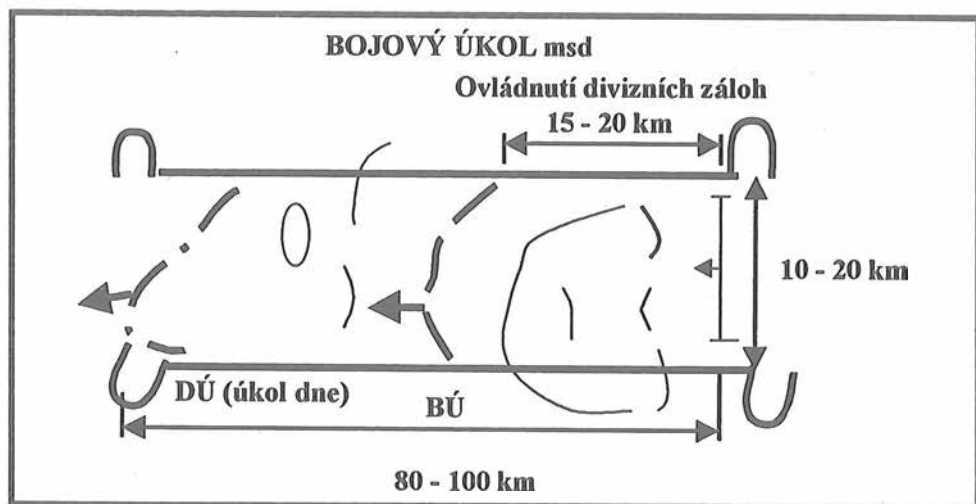
Je pochopitelné, že za této situace mohlo být cíle útoku dosaženo v podstatně kratším čase, než tomu bylo za 2. světové války. A navíc, cíl útoku mohl být (a také byl stanovován) v daleko větší hloubce a jeho plošný rozměr (bez ohledu na to, zda se jednalo o uskupení vojsk či o různé objekty) mohl výrazně přesahovat rozměry dřívějších cílů útoku. To vše se odrazilo i na hloubkách a dělení bojových úkolů taktických a operačních celků, na uvažovaném tempu útoku a na šířkách jejich útočných pásem.

Názorně to lze doložit i ustanoveními a normami uvedenými v polních řádech Čs. lidové armády. Navíc tato ustanovení a normy reagovaly i na skutečnost, že v průběhu 60. let v důsledku horečného jaderného zbrojení bylo možné vojskům přidělovat stále větší množství jaderné munice. Např. Polní řád vydaný v roce 1960 uváděl, že bojovým úkolem tankové nebo motostřelecké divize může být ovládnutí čáry za druhým pásmem obrany nepřítele, což mohla být hloubka kolem 40 až 50 km. Další Polní řád vydaný v roce 1964 však uváděl, že za příznivých podmínek to může být hloubka 80 až 100 km.

Dělení bojových úkolů divizí, pluků a praporů se sice zásadně neměnilo (např. bojový úkol divize mohl být rozdělen na bližší úkol, následující úkol a další úkol, od roku 1964 pak na bližší úkol, směr dalšího útoku a úkol dne, a bojový úkol pluku na bližší úkol, následující úkol a směr dalšího útoku), ale značně se změnila hloubka a samotný obsah jednotlivých částí bojového úkolu.

S tím bezprostředně souviselo i tempo útoku, které mohlo dosahovat 50 až 100 km za den, a šířky útočných pásem. Podle norem platných do roku 1964 divize mohla útočit v pásmu širokém 6 až 12 km, ale podle norem uvedených v polním řádu z roku 1964 již v pásmu širokém až 20 km (obr. 1 a 2).

Útok mohl být i nadále prováděn z chodu nebo z přímého dotyku s nepřítelem. Za hlavní způsob útoku byl považován **útok z chodu** provedený po přesunu vojsk z hloubky. Útok měl být veden nepřetržitě ve dne i v noci, za každého počasí a mělo být hojně používáno obchvatů a obejití. Na směrech hlavních úderů divizí pak k zabezpečení rychlého tempa postupu měly být z vrtulníků vysazovány taktické vzdušné výsadky, případně i padákové výsadky. Na směru hlavního úderu armády pak mohla být vysazena celá vzdušná výsadková divize.

Obr. 1

Dělostřelecká příprava útoku a dělostřelecká podpora útoku. po zavedení jaderných zbraní doznala změn (v úloze, délce trvání, struktuře a množství použitých prostředků). Obě dříve sehrávaly prioritní roli ve fyzickém ničení živé síly a výzbroje bránícího se nepřítele a v boření jeho obranných objektů. Po zavedení jaderných zbraní se staly součástí palebné přípravy a palebné podpory, v nichž plnily druhořadou roli.

Samotná palebná příprava byla tvořena z jaderné, dělostřelecké a letecké přípravy. Jaderné úderby mohly být prováděny na začátku palebné přípravy, ale i v průběhu přípravy nebo na její závěr. Doba trvání a uspořádání palebné přípravy závisely na charakteru nepřátelské obrany a potřebném stupni jejího umlčení, na počtu a mohutnosti jaderných úderů a na množství konvenčních palebných prostředků. Obdobně i palebná podpora zahrnovala jadernou, dělostřeleckou a leteckou podporu.

I bez hlubších analýz je zřejmé, že použití jaderných zbraní by boji vtisklo neobvykle ničivý charakter a že boj mohl nabrat ohromný prostorový rozmach a rychlý spád. Pokud se týče samotného útoku, pak určitě by jejich použití:

- výrazně ovlivnilo celkový charakter a způsoby vedení útoku, obsah bojových úkolů útočících vojsk a velení vojskům,

- se stalo rozhodujícím obdobím útočných operací a útočného boje a navíc by i předurčovalo charakter a způsoby následující činnosti vojsk,

- vedlo ke kontaminaci velkých prostorů radioaktivními látkami a to by následně značně ovlivňovalo charakter a způsoby činnosti bojujících stran,

- mělo velký dopad i na manévry vojsk, na cíle manévru a způsoby jeho provádění,

- vytvořilo podmínky pro rozhodující úder vojsk a nepřímo by zvyšovalo i sílu úderu,

- se projevilo na nebyvalém růstu prostorového rozmachu útoku a jeho tempu,

- umožňovalo rychle měnit poměr sil na bojišti,

- podstatně zvýšilo úlohu překvapení,

- kladlo nebyvalé vysoké nároky na ochranu vlastních vojsk, jejich logistiku a zdravotnické zabezpečení,

- mohlo mít ohromující morálně psychologický účinek nejenom na nepřátelská, ale i na vlastní vojska a na civilní obyvatelstvo, které by zřejmě přestalo podporovat politiku státu.

Na základě praktických poznatků

z předchozích válek bylo možné poměrně přesně předem stanovit dopad použití různých prostředků ničení na chráněnou či nechráněnou živou sílu a výzbroj, na různé polní objekty, městské stavby, lesní porosty ap. Ovšem charakter ničení, k němuž by došlo v jaderné válce, by se zásadně odlišoval od všeho, co bylo dosud známo.

Účinky jaderných zbraní mnohonásobně převyšují účinky zbraní konvenčních a navíc se tyto zbraně projevují i zcela novými ničivými faktory. Jaderné zbraně mohly téměř okamžitě vyřadit z boje nejen celé jednotky, ale i celá uskupení vojsk, mohly vytvářet velké plošné požáry, závaly a zatopené prostory a navíc i kontaminovat radioaktivními zplodinami ohromné prostory a to i na velmi dlouhou dobu. To vše by se nevyhnutelně odrazilo i na psychologickém stavu vojsk.

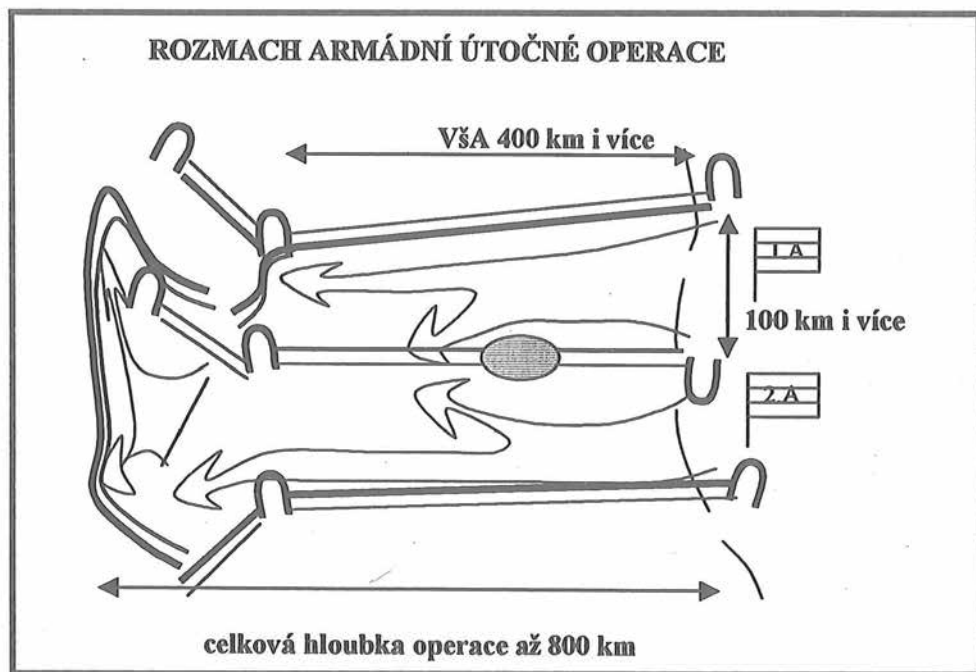
Nelze vyloučit, že následky použití jaderných zbraní, zejména ohromné ztráty vojsk a nepředstavitelná devastace a kontaminace životního prostředí radioaktivními

Obr. 2

látkami, mohly na různě dlouhou dobu i zcela paralyzovat jakoukoli činnost vojsk i obyvatelstva (nehledě na jejich vliv na demografický rozvoj populace). A za této situace i útok mohl mít dosud nevídaný rozmach, ale právě tak mohl skončit v samotném počátku a ani jedna z válčících stran nemusela splnit své cíle.

Ve druhé polovině 70. a v průběhu 80. let 20. století, díky různým mírovým iniciativám a narůstajícímu odporu vědců i světové veřejnosti proti jaderným zbraním, politikům a stratégům bylo jasné, že v jaderné válce by došlo ke zkáze hodnot vytvářených předchozími generacemi a že by v ní vlastně nebylo vítěze. V důsledku toho začala ochabovat i studená válka. Jaderné zbrojení bylo postupně omezováno, ale zintenzívnil se vývoj a výroba nových konvenčních prostředků ničení, které se svými účinky přibližovaly účinkům jaderných zbraní.

V roce 1985, po rozsáhlých politických změnách v dřívějším SSSR, byl odstartován

proces, který v krátké době změnil tvář celého světa. Dalekosáhlé vnitřní reformy vedly k ukončení studené války a také k přijetí různých smluv, které možnost vzniku války mezi velmocemi výrazně snižovaly.

Nezměnitelnou skutečností však zůstane, že jak v době studené války, tak po jejím ukončení, **došlo k řadě lokálních válek** a menších ozbrojených konfliktů, v nichž se střetávaly větší i menší celky pozemních i vzdušných sil bojujících stran, a v rámci těchto střetnutí byly praktikovány i různé formy útoku. Některé konflikty měly také charakter **partyzánské války**.

Činnost regulérních vojenských sil, které zasahovaly proti partyzánským oddílům, i když nesporně měla v sobě prvky aktivní útočné činnosti, se dost obtížně porovnává s klasickým útokem proti bránícímu se nepříteli, a poznatky z této činnosti lze převážně využít jen v konfliktech tohoto typu. Ke konfliktům, z nichž lze čerpat poznatky pro vývoj útoku, dle našeho soudu především patří arabsko-izraelské války, válka ve Vietnamu, Afghánská občanská válka (Afghánsko-sovětská válka), Iránsko-irácká válka a válka o Falklandské ostrovy.

Arabsko-izraelské války se vyznačovaly neobyčejně dynamických průběhem. Z těchto válek se konkrétně zmíníme o druhé až čtvrté válce.

Druhá arabsko-izraelská válka (tzv. Sinajsko-suezská válka probíhající od 29. října do 6. listopadu 1956) vznikla na základě znárodnění Suezského průplavu. Vyznačovala se navazujícími pozemními, vzdušnými a vylodovacími operacemi izraelských, britských a francouzských vojsk, směřovanými k severní části Suezského průplavu. Válka začala vysazením izraelského vzdušného výsadku a útokem izraelských tankových sil přes Sinajskou poušť a pokračovala britsko-francouzským bombardováním oblasti průplavu a vysazením vzdušného a námořního výsadku u Port Saidu.

V podstatě šlo o bleskovou akci, jejímž cílem bylo obsazení Suezského průplavu.

Protože se proti ní postavila OSN, válka jak rychle začala, tak rychle i skončila, a vojska všech tří států se musela stáhnout. Jejich místo až do roku 1967 zaujaly mírové jednotky OSN.

Třetí arabsko-izraelská válka (tzv. šesti-denní válka, 5. až 10. června 1967) začala překvapivým úderem izraelských vzdušných a pozemních sil. Tomuto úderu padla za oběť většina egyptského, jordánského a syrského letectva. Ohromená arabská vojska nebyla schopna klást organizovaný odpor a tak během šesti dnů se izraelské pozemní síly zmocnily Sinajského poloostrova, zbytku Jeruzaléma, západních břehů Jordánu a Golanských výšin.

Ve čtvrté arabsko-izraelské válce (též tzv. říjnové nebo jomkip-purské, 6. až 24. října 1973) naopak využily momentu překvapení egyptské, syrské, irácké a jordánské síly a zaútočily na izraelská vojska dislokovaná v oblasti Suezského průplavu a Golanských výšin. Izraelci byli rovněž překvapeni a utrpěli značné ztráty. Přesto se díky vysokému morálnímu stavu a bojovému odhodlání svých vojsk i obyvatelstva dokázali v krátké době vzpamatovat, získat vzdušnou převahu a využít nepřetržitého přísunu výzbroje z USA k postupnému přechodu do protiútoků, kterým rozhodli výsledek války ve svůj prospěch.

Příznačné pro všechny uvedené války je, že Izrael vědom si své polohy v arabském světě, omezených lidských a materiálních zdrojů a také převahy ve vycvičenosti a morálce vojsk, se snažil koordinovanými údery vzdušných a pozemních sil vyřadit síly a prostředky (ne plošně, ale výběrově podle jejich důležitosti) protivníků a války ukončit v co nejkratší době.

Vzdušný a pozemní útok izraelských vojsk byl názornou ukázkou vpravdě moderní útočné operace i útočné taktiky. Izraelci pečlivě vyhodnotili uskupení vojsk protivníků, jejich silná a slabá místa, taktiku a charakter terénu. Podle toho pak zvolili i útočnou taktiku.

Útok byl veden na směrech. K jeho vedení byla vytvořena různě silná úderná uskupení (jejich základ tvořily tankové a mechanizované brigády) nepřetržitě podporovaná ze vzduchu. **Tento způsob vedení útoku umožnil:**

- rychlé přenášení bojové činnosti do hloubky sestavy protivníka, narušování nebo paralyzování jeho velení, záloh a prostředků logistiky,

- plné využití úderů letectva, paleb dělostřelectva a úderné síly tankových a mechanizovaných celků k ničení ohnisek odporu a využívání mezer k jejich obchvacování a obcházení, tedy k různým manévřům směřujícím do boků a týlů bránících se vojsk,

- soustředit úsilí taktického a vrtulníkového letectva a dělostřelectva na ničení nejdůležitějších uskupení a objektů vojsk protivníků,

- rozptýlenými údery rozbít bránící se uskupení a postupně obklíčovat, pronásledovat a ničit zbytky bránících se vojsk,

- zabezpečit vysokou úroveň ochrany vlastních vojsk (což lze považovat za priority vyplývající z konkrétní situace Izraele).

Lze oprávněně namítnout, že terén na Sinaji vytváří pro vedení útoku zcela jiné možnosti, než např. terén horský nebo zastavěný prostor. Samozřejmě že ano, ale samotný princip útoku vedeného na směrech lze tvořivě uplatnit i v jiném přírodním prostředí. Tvořivé uplatnění zásad vedení útoku na směrech záleží v pečlivé analýze síly, složení, morálního stavu a vycvičenosti vlastních vojsk a vojsk nepřítelů, jejich technického vybavení, taktické doktríny, kvalit logistiky, možností palebné podpory a různých druhů zabezpečení a vlivu daného prostředí.

Na základě této analýzy je pak třeba:

- vytvořit vhodně složená, dostatečně silná a odpovídající výzbrojí vybavená uskupení vojsk, včetně záloh, podpůrných a zabezpečujících sil a prostředků,

- utajit své záměry a promyšlenou dezinformační kampaní klamat nepřítelů,

- vytvořeným uskupením určit takové směry činnosti, na nichž budou moci plně uplatnit svou údernou a palebnou sílu i své manévrové schopnosti k efektivní destrukci obranného systému protivníka,

- jednotlivým uskupením stanovit přiměřené bojové úkoly, tempo útoku a pružně volit takové sestavy a způsoby vedení útoku, které budou v dané fázi činnosti nejlépe odpovídat dané vzniklé situaci,

- zabezpečit nepřetržitou podporu útočících vojsk ze vzduchu a ze země, pevně a pružně velení a zásobování,

- útok vést nepřetržitě v nejvyšším možném tempu a nezdržovat se likvidací nevýznamných odporů,

- pečlivě koordinovat činnosti vojsk útočících na jednotlivých směrech.

Vrátíme se nyní na jiná, od Sinaje značně vzdálená bojiště, na kterých rovněž probíhaly dlouhotrvající konflikty. K největším z nich bezesporu patřila **vietnamská válka**, v níž v letech 1946 až 1954 na území Vietnamu bojovali Francouzi a která pak probíhala jako občanská partyzánská válka. V této válce obě bojující strany často útočily, ale útočná činnost měla zcela jiný charakter, než např. na Sinaji. Navíc v období od roku 1965 do roku 1973, kdy se jí účastnily vzdušné a pozemní síly USA, byly, kromě pozemních útoků, uskutečňovány i intenzivní letecké útoky nejen na pozemní síly Viet Congu, ale i na Severní Vietnam a na zásobovací cesty.

Viet Cong praktikoval všechny zásady partyzánské války a americká a jihovietnamská vojska, i přes veškerou snahu a technickou převahu, mu v tom nedokázala zabránit. Po zapojení pravidelných jednotek severovietnamské armády útočná činnost Viet Congu a severovietnamských sil nabývala na intenzitě a Američané byli postupně zatlačováni do defenzivy.

Veřejné mínění v USA se zcela obrátilo proti této válce a po několikerém mírovém jednání byla vojska USA z Vietnamu postupně stažena. I když bylo v červnu 1973 vyhlá-

šeno zastavení palby, srážky mezi severo a jihovietnamskými jednotkami pokračovaly. V roce 1975 pak Severní Vietnam zahájil závěrečnou ofenzívu, kterou do konce dubna zlikvidoval Jižní Vietnam jako stát.

V čem spočívala specifika války ve Vietnamu?

Válka ve Vietnamu byla převážně válkou v džungli a v bažinatém terénu (rýžovištích). I když se zde rovněž bojovalo o velká města a do bojů byly nasazeny tankové a mechanizované útvary, právě vietnamská džungle byla tím faktorem, který nejvíce ovlivňoval útočnou činnost vojsk. USA a jejich spojenci si byli vědomi, že tanky a další údernou obrněnou techniku mohou nasadit jen na omezených úsecích terénu. Nemožnost dosáhnout cílů boje (a těchto cílů se dalo dosáhnout jen útokem) pomocí této techniky vedla k tomu, že začali používat zcela nové typy bojové techniky, např. bojová vznášedla.

Snaha USA o eliminaci výhod, které džungle poskytovala rozptýleným jednotkám Viet Congu a severovietnamským vojskům, vyústila v hromadné použití všech moderních prostředků vzdušných sil. K provádění vzdušného průzkumu, k přepadům ze vzduchu a k palebné podpoře pozemních sil byly poprvé v masovém měřítku nasazeny bitevní vrtulníky. Vojska USA ve snaze zvýšit účinky palebného ničení používala též nové typy výzbroje a munice, např. vícehlavňové rotační kulomety a kanóny a letecké pumy naváděné laserovým paprskem. Dalším novým prostředkem, rovněž poprvé použitým, byly defolianty sloužící k odlistění vegetace a tím i k znemožnění jejího využití ke skrytí vojsk, a různé detekční přístroje a čidla, zejména akustická a tepelná. Byly rozmísťovány především podél zásobovacích cest a křižovatek a sloužily k monitorování přesunů jednotek Viet Congu a jejich zásobovacích kolon.

Dá se říci, že se specifikami vietnamského bojiště a s taktikou boje protivníka se

vojska USA snažila vyrovnat pomocí své technické převahy a také pružnou taktikou. Např. se osvědčila útočná taktika, jejíž ideou bylo „udeř a zmiz“. Tato taktika spočívala ve skrytém přiblížení k objektu, který měl být napaden, v překvapivém útoku (zteči) na něj a v rychlém odpoutání. V praxi byla realizována jednotkami v síle čtí až praporů a užívaly ji obě strany. Rozdíl spočíval v tom, že Američané především využívali vrtulníků a Vietnamci neprůhledné džungle. K této činnosti se kromě řadových jednotek začaly ve zvýšené míře využívat speciální jednotky (zelené barety).

Útočná činnost v Afghánistánu, se rovněž vyznačovala zcela specifickými rysy, zejména v letech 1979 až 1989, kdy zde byla nasazena sovětská vojska. Vpádu sovětských pozemních sil do Afghánistánu předcházela vzdušná výsadek a i když sovětská vojska v krátké době ovládla a kontrolovala většinu území Afghánistánu, byla nucena vést nepřetržité boje s mudžáhidy, kteří využívali známého prostředí a základen v Pákistánu a partyzánským způsobem boje dokázali vzdorovat po celou dobu přítomnosti sovětských vojsk.

V Afghánistánu bojovaly organické vojenské celky sovětských a vládních vojsk proti skupinám a oddílům povstalců - mudžáhidů s odlišnou kmenovou a politickou organizací, ale ochotných udělat cokoli ve jménu Alláha a vlasti. Sovětské a vládní jednotky se zde utkávaly s protivníkem, který obvykle působil v oddílech o síle několika desítek mužů, popř. i v malých skupinách.

Tento protivník:

- disponoval dobře vycvičenými bojovníky vyzbrojenými lehkou, a přitom vysoce účinnou pěchotní, protiletadlovou a protitankovou výzbrojí,

- se vyhýbal střetům s většími silami, působil ze zálohy (z léček) a napadal zejména malé jednotky (skupiny vojáků) nebo kolony vozidel, strážní stanoviště ap., narušoval zásobovací cesty a prováděl destrukce pro-

duktovodů. K útoku na správní střediska, popř. na kasárna se však sdružoval i do větších celků o síle až dvou tisíc mužů,

- byl fanaticky oddán islámu a byl schopen přinášet nebývalé oběti,

- dokonale využíval znalosti zdejšího terénu a neustále se přesunoval z místa na místo, přesuny prováděl převážně v noci a zbytečně neriskoval,

- využíval značné části obyvatelstva k získávání informací a mnoho jeho příslušníků žilo mezi obyvatelstvem,

- měl své základny v obtížně přístupných horských oblastech a v sousedním Pákistánu.

Právě odtud navzdory těžkým ztrátám byly jeho oddíly neustále doplňovány vyškolenými bojovníky, výzbrojí a materiálem (odhaduje se, že každý měsíc odtud přicházelo do Afghánistánu kolem dvou tisíc mužů).

Sovětská vojska nebyla na boj s takovým protivníkem připravena. Sovětské vedení však vyvodilo z řady neúspěchů praktické závěry a při uskutečňování bojových (převážně útočných a přepadových) akcí bralo plně v úvahu taktiku protivníka a vliv vysokohorského terénu. Útočné operace i místní útočné akce začaly být úzce koordinovány s činností vrtulníkůvých výsadek (úderných výsadekových jednotek), letectva, dělostřelectva a s činností afghánských vládních jednotek. Útoky byly vedeny jak z území ovládaného vládním a sovětským vojskem, tak z území ovládaného povstalců. Na toto území byly sovětské jednotky dopravovány vrtulníky (popř. využívaly členitosti terénu a noci a skrytě na něj pronikaly) a odtud pak na povstalce překvapivě zaútočily z jejich týlu, nebo jim přerušovaly ústupové cesty či jinak narušovaly jejich činnost.

Útoky byly obvykle vedeny jen silami několika praporů nebo rot, v některých případech útočné akce prováděly jen roty nebo dokonce i čety. V podstatě se jednalo o vyčišťovací operace, při nichž byly nejříve obsazeny terénní dominanty, zřízeny

léčky, přetnuty ústupové cesty a pak ničeny samotné síly povstalců. Útoky na základny nebo oddíly povstalců byly obvykle vedeny z více směrů současně a trvaly i několik dnů (obvykle do zničení povstalců).

Ukázalo se, že útočnou manévrovou činnost v těžkém terénu nejlépe zvládly výsadekové a speciálně připravované jednotky, řádové motostřelecké jednotky se zpravidla potýkaly s mnoha problémy. I přes to, že válka v Afghánistánu probíhala v jiných přírodních podmínkách než válka ve Vietnamu, není nijak těžké najít pro ně a pro útočnou činnost v nich vedenou **určité paralely.**

V obou válkách:

- neexistovala hranice mezi bojovou a týlovou zónou, síly obou bojujících stran neustále manévrovaly a snažily se zasazovat si překvapivé údery. Boje přitom propukaly na místech od sebe i značně vzdálených,

- bylo velmi obtížné získat přesné zprávy o protivníkovi a často bylo i velmi obtížné ho identifikovat mezi obyvatelstvem,

- nebylo možné plně využívat těžké obrněné techniky a útočné operace (akce) bylo nutno vést jen omezenými silami, z nichž největších úspěchů dosahovaly aeromobilní, výsadekové, úderné výsadekové a speciálně připravované jednotky,

- se jako útočný (úderný) prostředek plně uplatnily vrtulníky a osvědčila se útočná taktika „udeř a zmiz“,

- bylo nutno provádět dodatečné úpravy organizačních struktur vojsk a vybavovat je účinnou lehkou výzbrojí a novými typy munice,

- Američanům a stejně tak Sovětům se nepodařilo podlomit morálku a přetnout zásobovací cesty protivníků. Přitom ochrana vlastních zásobovacích cest a ochrana zásobovacích konvojů odčerpávala značné množství bojových útvarů. V důsledku toho se jak válka ve Vietnamu, tak válka v Afghánistánu dostala do patové situace. Výsledkem obou válek byla mírová jednání a neslavný odchod vojsk velmocí. A po jejich odchodu pak stejně boje pokračovaly.

Iránsko-irácká válka (1980 - 1988) zase svým průběhem připomínala poziční zákopovou válku, jaká probíhala na západní frontě první světové války. Po počátečních útocích a protiútocích nastala rovněž patová situace a válka nabyla podoby vyčerpávajících opotřebovávacích bojů. Nesmyslné iránské útoky „lidskou vlnou“ jen enormně zvyšovaly ztráty. Všechny pokusy o ofenzívy ztroskotaly a kromě bezvýznamných územních zisků vedly jen k dalším ztrátám. V srpnu 1988 byl tento nesmyslný konflikt ukončen. Průběh této války názorně ukázal, jak útok nemá být veden.

Válka o Falklandy (2. dubna až 14. června 1982) se vyznačovala novým pojetím útočného boje a použitím nových bojových prostředků. Tyto nehostinné ostrovy byly pod britskou správou a 2. dubna 1982 se na nich vylodily argentinské jednotky. Postupně pak obsadily všechny důležité body na ostrovech. Britská vláda reagovala bleskově. Za 3 dny po argentinské invazi se k budoucímu bojišti vydaly 2 britské letadlové lodi, torpédoborce, fregaty, cisternové a zásobovací lodě. Za nimi pak následovaly výsadkové lodě s vojáky a jaderné ponorky.

Několik postřehů z tohoto konfliktu. Především je nutné konstatovat, že ze strany Velké Británie byla podceněna možnost argentinské agrese (na ostrovech byly ponechány jen slabé vojenské síly - několik desítek vojáků). Dlouhodobě byla podceněna i zpravodajská činnost a V. Británie neměla dostatek věrohodných informací o činnosti argentinských ozbrojených sil, o jejich vybavení moderními zbraňovými systémy atd. Teprve těsně před argentinskou invazí se začalo s důslednějším monitorováním vojenských aktivit Argentiny. Do získávání informací se také zapojily USA (včetně využití kosmického průzkumu). Velmi efektivním se ukázal rádiový odposlech.

Také ze strany Argentiny došlo k podcenění možnosti V. Británie přepravit odpoví-

dající bojovou sílu na velkou vzdálenost. Byla podceněna ochota V. Británie prosadit silou svou mezinárodní autoritu (Argentina ze začátku vůbec nepočítala s možností války proti V. Británii). Přehmaty obou protistojících stran poznamenaly celý konflikt včetně způsobů vedení boje.

Přesto lze ukázat na některé trendy. Především je nutné vidět rozdílný přístup k výstavbě ozbrojených sil. Zatím co Argentina má armádu postavenou převážně na vojácích základní služby, která trvá 12 měsíců, V. Británie použila k znovudobytí ostrovů především profesionální jednotky a útvary. Argentina k obraně ostrovů použila řadové útvary, které nebyly připraveny pro vedení boje v terénních a klimatických podmínkách budoucího bojiště.

V. Británie použila především speciální jednotky a útvary. Pro společnou operaci námořních, vzdušných a pozemních sil bylo připraveno přibližně 15 000 vojáků, z toho asi 7 000 vojáků pro výsadkovou operaci. Ve výsadku byl vysoký podíl speciálních jednotek a útvarů (3. brigáda commandos námořní pěchoty, 2. a 3. výsadkový prapor, 9. výsadková ženijní rota a další speciální jednotky vzdušných sil a námořnictva). Velkou pozornost věnovala V. Británie materiálnímu zabezpečení operace. Na zásobovacích lodích byl přepravován materiál, proviant a munice na 3 měsíce boje. Po dohovoru s USA byla zřízena předstunutá zásobovací základna na ostrově Ascension.

Zámysl V. Británie byl, zjednodušeně řečeno, následující:

- blokování ostrovů jadernými ponorkami a narušování zásobování argentinské posádky na ostrovech,

- získání nadvlády ve vzduchu, jako nezbytné podmínky pro vylodovací operaci,

- oslabení argentinské posádky na ostrovech údery ze vzduchu a provádění permanentního průzkumu,

- provedení vylodovací operace a znovuzískání vlády nad ostrovy.

Vlastní bojová činnost byla řešena přibližně v souladu s tímto scénářem. Útočná

činnost jednotek V. Británie měla zpravidla **následující schéma:**

- malý výsadek (z vrtulníků, nebo z malých plavidel) speciálních sil, které měly za úkol zjistit přesné rozmístění Argentinců a jejich systém obrany,

- provedení hlavního výsadku ke zničení identifikovaných sil protivníka. Výsadek a vedení boje bylo prováděno většinou v noci a za snížené viditelnosti,

- vedení útoku menšími skupinami z několika směrů,

- palebná podpora výsadku s využitím lodního dělostřelectva.

V obtížné schůdném terénu, v němž mohla být jen omezeně využívána těžká bojová technika, docházelo k zdoluhavým bojům pěších jednotek. Vycvičenost a fyzická zdatnost vojáků britských elitních jednotek, pružná taktika pěchotního boje, letecká a námořní podpora, a posléze i určitá možnost podpory útočících jednotek dělostřelectvem vedly k postupnému zlomení odporu argentinských vojáků a k jejich ústupu do prostoru Port Stanley (hlavního města Falklandů).

Tento prostor byl silně opevněn a závažný útok na něj zahájili Britové 11. června. Obranná postavení byla převážně orientována k jihu, odkud Argentinci očekávali útok. Britové ale zaútočili ze západu, kde obrana byla slabá. V prvním sledu britského útočného uskupení útočili i nepálští horalé - Gurkhové, z nichž argentinští vojáci měli panický strach. Po tří denním boji se obrana zhroutila a Argentinci kapitulovali.

Kvalita přípravy britských jednotek a profesionální přístup k řešení útočných úkolů eliminoval i některé nedostatky v procesu plánování (v některých případech nebyl doceněn význam terénu a počasí pro vedení boje). Tato schopnost flexibilně reagovat na vzniklou situaci nebyla vlastní argentinským jednotkám, které byly složeny ze 3/4 z nedostatečně připravených branců. Negativní dopad na vedení války měl i nepropracovaný systém velení v argentinských ozbrojených silách, v nichž vznikaly kompetenční spory

mezi jednotlivými složkami. Výsledkem sporů byl nesoulad v činnosti pozemních, vzdušných a námořních sil, včetně nefunkční a nefungující logistiky.

Úspěch závěrečného útoku Britů a tím i úspěch celého tažení byl dosažen díky:

- převaze ve vzduchu a na moři, vyšší morálce a lepší připravenosti britských vojsk na vedení pěchotního boje v těžkém terénu,

- preciznímu vyhodnocení silných a slabých míst argentinské obrany a nasměrování britského hlavního úderu na její nejslabší místo,

- pružné taktice, iniciativě a samostatnému jednání velitelů jednotek, a přesné koordinaci postupu útočící pěchoty s palbami dělostřelectva a údery letectva,

- narušení morálce argentinských vojáků a statickému pojetí vedení obrany.

Za zmínku snad stojí i to, že útok na Port Stanley byl největší operací britských pozemních sil od roku 1945.

Kromě uvedených válek probíhaly především v Africe a v Asii, ale i na americkém kontinentu **občanské války**, politické převraty provázené boji i různě rozsáhlé ozbrojené konflikty mezi státy. Útočná činnost vedená v těchto konfliktech měla různé cíle, různou dobu trvání i různých rozmach. Poučení z ní lze čerpat především pro vedení různých speciálních operací (např. protipartyzánských) a operací v různém přírodním prostředí.

Proces započatý v polovině 80. let 20. století vyvrcholil na jejich konci hlubokými politickými změnami ve střední a východní Evropě. Skončilo bipolární rozdělení světa a tím se i relativně zlepšilo bezpečnostní prostředí. V euforii pramenící z těchto změn unikla pozornosti skutečnost, že ani tak pronikavé politické změny nemusí být zárukou pevného míru. Vynořily se nové problémy a v různých světových regionech se opět ke slovu dostaly zbraně.

(pokračování)

MECHANIZOVANÁ A TANKOVÁ ČETA V OBRANĚ aneb na pomoc velitelům mechanizovaných a tankových čet

4. část

Velení čety v obraně

Podplukovník Ing VRATISLAV TRLICA

Příprava jednotek čety k plnění úkolu

Přípravu jednotek k plnění úkolu zaměřuje velitel čety k jejich komplexnímu zabezpečení a připravenosti k plnění stanovených úkolů.

Příprava jednotek obecně zahrnuje:

- přípravu podřízených velitelů a jednotek,
- přípravu bojové a jiné techniky, zbraní a dalšího materiálu.

Příprava velitelů a jednotek spočívá především v:

- pochopení cílů nastávající činnosti a ztotožnění se s nimi,
- pochopení úkolu, který mají plnit,
- vlastní komplexní přípravě k nastávající činnosti.

Dále se v této fázi přípravy boje mohou zobecňovat nabyté zkušenosti z předchozích bojů a provádět nácviky potřebných činností. Zejména se nacvičují speciální činnosti a to, pokud možno, přímo v zájmovém prostoru, na maketách objektů nebo v terénu, který nejvíce odpovídá podmínkám budoucí činnosti.

Součástí přípravy boje je i příprava zbraní, bojové a jiné techniky a komplexní zabezpečení podřízených jednotek veškerým potřebným a dostupným materiálem.

Přípravu své osobní zbraně obecně provádí voják, kterému byla přidělena a který je k činnosti s ní vycvičen.

Příprava bojové techniky je v současnosti velmi složitou a náročnou činností, kterou již jeden voják nezvládne. Proto je vhodné, aby ji velitel čety rozdělil mezi jednotlivé příslušníky podřízených jednotek. Například, u mechanizovaných jednotek **řidič BVP** může provádět přípravu a kontrolu motoru, ovládacích prvků vozidla a svých pozorovacích přístrojů. **Střelec** operátor zpravidla bude prověřovat funkčnost lafetovaných zbraní, jejich ovládacích zařízení a svých pozorovacích přístrojů. **Velitel družstva** může kontrolovat stav a nezávadnost korby vozidla a podvozkových skupin. Velitel roje může mít na starost přípravu bojového prostoru.

Zabezpečení podřízených jednotek materiálem organizuje a řídí velitel čety ve spolupráci s velitelem roty (výkonným rotmistrem, popřípadě i s logistickými prvky praporu.

***Poznámka:** Otázky logistické podpory činnosti jednotek budou podrobněji rozbrány v 5. části seriálu v příštím čísle.*

Příprava prostoru boje

Příprava prostoru boje zahrnuje jeho rekognoskaci a ženijní přípravu terénu

tak, aby byly pro jednotky vytvořeny příznivé podmínky k vedení boje. Je závislá na čase, množství sil a prostředků, které má velitel čety k dispozici a na situování tohoto prostoru vzhledem k protivníkovi.

Nejdůležitějším úkolem přípravy opěrného bodu čety je jeho ženijní budování. Provádí se za maximálního použití mechanizačních prostředků, trhavin, ženijního nářadí, materiálu z místních zdrojů a za současného dovedného využití výhodných, ochranných a maskovacích vlastností terénu. **Rozsah ženijních prací** je závislý zejména na době, kterou má četa k dispozici pro přípravu obrany.

Poznámka: Problematika ženijního budování opěrného bodu čety bude podrobněji rozebrána v 5. části seriálu v kapitole ženijní zabezpečení obrany.

Kontrola pohotovosti k plnění úkolu a pomoc podřízeným

Kontrola a poskytování pomoci podřízeným velitelům a jednotkám je jednou z nejdůležitějších povinností velitele čety.

Kontrolu provádí jak v období přípravy boje, tak i v průběhu boje. **Při ní kladě důraz na:**

- správné pochopení uložených úkolů,
- včasnost a přesnost jejich plnění,
- stav materiálního, technického a zdravotnického zabezpečení.

Velitel čety však má nejen povinnost organizovat, řídit a kontrolovat činnost a plnění úkolů podřízených velitelů a jednotek, ale také jim všestranně pomáhat radou, teoretickými znalostmi, praktickými zkušenostmi ap.

Poznámka: Kontrolu a poskytování pomoci podřízeným je nutné chápat jako dvě strany jedné mince. Upřednostňování jedné z nich je naprosto nevhodné a zpravidla záhy vede k narušování vztahů mezi vojáky a snížení úrovně plnění stanovených úkolů. Proto velitel čety, za každé situace, musí hledat určitý kom-

promis mezi nimi. Nelze jen od podřízených „zupácky“ vyžadovat, ale i mezi ně přijít, normálně lidsky s nimi promluvit o problémech, které je trápí, poradit jim, prakticky pomoci, pochválit atd.

Mějte vždy na paměti, že výsledky, úspěchy či nezdary vašich podřízených velitelů a jednotek představují vlastně vaše výsledky práce (činnosti), za které budete hodnoceni vašimi nadřízenými !!! Ale to se již dostáváme do oblasti psychologie, teorie řízení, pedagogiky a jiných příbuzných věd.

Řízení boje velitelem mechanizované a tankové čety

Řízení boje velitelem čety obecně zahrnuje:

- shromažďování informací o situaci,
- hodnocení situace,
- upřesňování úkolů podřízeným, součinnosti a zabezpečení činnosti jednotek, popřípadě stanovení nových úkolů a opatření,
- informování velitele rot, velitelů podřízených a spolupůsobících jednotek a sousedů o situaci a svých nových rozhodnutích.

K velení jednotkám a k řízení palby se určují jednotné orientační body, kódují se topografické mapy a terénní tvary a předměty, velitelům jednotek se stanovují údaje pro spojení a signály a bojová technika se opatřuje rozpoznávacími znaky a smluvnými čísly, jejichž změny jsou zakázány.

V případě nutnosti může velitel čety určit vlastní doplňkové orientační body.

V průběhu boje velitel čety ukládá (upřesňuje) bojové úkoly jednotkám ústními (radiovými) bojovými nařízeními, povely a signály.

Bojové nařízení musí být stručné, ale jasné a velitel čety v něm zpravidla udává:

- údaje o protivníkovi,
- bojový úkol družstva (tanku, palebného prostředku),

- činnost sil a prostředků nadřízeného v jeho prospěch,
- časové údaje, zejména dobu pohotovosti a dobu splnění úkolu,
- opatření k součinnosti.

Podle potřeby v něm může uvést i další potřebné údaje, například úkol čety, úkoly sousedů aj.

Povelem rozumíme zkrácený rozkaz, který má pevně stanovenou stručnou a jasnou formulaci určenou předpisem.

Signál může nahradit povel velitele čety a používá se v situaci, když velitel nemůže velet hlasem nebo je-li to výhodnější a rychlejší. Signály a činnosti na ně musí být určeny předem, pokud to nejsou trvale platné signály pro velení nebo varovné signály.

Příklad využití signálu k zahájení palby čety do úseku soustředěné palby:

„DAKON 2, 3, 4, zde DAKON 1, signál HROM - 3, zde DAKON 1, příjem.“

Povely a signály používá velitel čety k řízení pohybu a palby organických a přidělených jednotek (prostředků). Jednou z nejdůležitějších povinností velitele čety je **řízení palby, které obecně zahrnuje:**

- průzkum pozemních a vzdušných cílů, hodnocení jejich důležitosti a určení pořadí ničení,
- volbu druhu zbraně a munice, druhu palby a způsobu jejího vedení,
- udávání cílů, vydávání povelů k zahájení palby nebo stanovení palebných úkolů,
- pozorování výsledků palby a její opravy,
- manévr palbou,
- kontrolu spotřeby munice.

Polohu cíle velitel čety udává podřízeným povely s využitím orientačních bodů nebo terénních předmětů, palbou svítícími střelami a signálními náboji do směru nebo navedením pozorovacích (zaměřovacích) přístrojů a zbraní na cíl.

Pro řízení palby velitel čety používá:

- palebný povel,
- palebný úkol.

Palebný povel může být úplný nebo zkrácený a je vždy zakončen výkonným povellem „PÁLIT!“ nebo „PAL!“ (jen v případě povelu pro soustředěnou palbu jednotky na nízkoletící cíle). Po obdržení palebného povelu daná jednotka (palebný prostředek) **ihned zahajuje palbu!**

Obecným obsahem úplného palebného povelu je:

• **pro ruční zbraně:**

- kdo má zahájit palbu,
- udání cíle,
- postavení hledí,
- záměrný bod,
- délka dávky,
- výkonný povel.

Příklad úplného palebného povelu:

„První kulometníku, orientační bod druhý, vlevo 50 m, blíže 20 m, skupina útočící pěchoty, 5, do pasu, dlouhými dávkami - PÁLIT!“

• **pro bojové vozidlo pěchoty (tank):**

- druh náboje,
- udání cíle,
- dálka cíle v metrech,
- způsob střelby,
- výkonný povel.

Příklad úplného palebného povelu:

„Řízenou střelou, orientační bod první, vpravo 0-40, tank, 1200, z místa - PÁLIT!“

Zkrácený palebný povel pro ruční i lafetované zbraně obecně obsahuje:

- kdo má zahájit palbu (druh náboje pro BV),
- udání cíle,
- výkonný povel.

Příklad zkráceného palebného povelu:

„Kumulativním, dvojice tanků u lesa
- PÁLIT!“

Palebný úkol má shodný obsah jako zkrácený palebný povel, ale liší se od něj výkonným povelom a momentem zahájení palby. Výkonný povel palebného úkolu vlastně vyjadřuje, jakého účinku v cíli má být palbou dosaženo. Pak tedy jako výkonné povely můžeme použít například: „ZNIČIT!, UMLČET!, ZBOŘIT!, ZAPÁLIT!“ ap.

Další odlišností palebného úkolu od povelu je okamžik zahájení palby. Jestliže po palebném povelu zahajujeme palbu ihned po jeho obdržení, pak u palebného úkolu tomu tak není. Dává veliteli jednotky, který ho obdržel, možnost vyčkat na nejprůhodnější okamžik zahájení palby, vyhledat a zaujmout nejvhodnější pozici, nechat si cíl přiblížit, aby efektivita palby byla co největší ap.

Velitel čety proto bude obvykle k řízení palby družstev (tanků) využívat palebných úkolů, s výjimkou řízení palby střelce operátora (střelce) svého vozidla, které

ovšem musí jejich velitelé konkretizovat do formy zkráceného (úplného) palebného povelu.

Obecným obsahem palebného úkolu

je:

- kdo má zahájit palbu (druh náboje pro BV),
- udání cíle,
- jakého účinku má být v cíli dosaženo.

Příklad palebného úkolu:

„1. družstvo, útočící pěchotu čelně - ZNIČIT!“

„FANTA 6, zde FANTA 5, orientační bod druhý, vlevo 0-20,

BVP - ZNIČIT!, zde FANTA 5, přijem.“

V příštím čísle, v páté části seriálu, se budeme zabývat problematikou zabezpečení činnosti jednotek mechanizované a tankové čety s uvedením možných příkladů pokynů velitele čety ke každému z jeho prvků.

(pokračování)

ČETA V OBRANĚ

Podplukovník Ing. ZDENĚK FLASAR

Taktická příprava zaujímá ve třetím výcvikovém období počtem hodin uvedeným v programech přípravy dominantní místo (jako ostatně i v dalších výcvikových obdobích). V rámci rozpočtu hodin tohoto předmětu je největší prostor věnován výcviku (družstva, osádky a čety) v obraně.

Podle mého názoru jsou již stávající programy přípravy v řadě pasáží přežity, přesto však stále zůstávají základním metodickým dokumentem pro přípravu řídicích výcviku - velitelů jednotek. Je svým způsobem uměním připravit pro podřízené zajímavé zaměstnání a každý z velitelů se musí k tomuto

umění dopracovat osobní praxí. Rozhodující podle mne je snaha. Snaha něco své podřízené naučit, snaha učit se neustále sám, schopnost připustit, že i podřízení mohou něčemu naučit nadřízeného, schopnost předání odpovědnosti za určitý úkol podřízenému, což souvisí s důvěrou v něj.

Z poslední zahraniční služební cesty (do jednoho ze školících zařízení armády SRN) mi kromě jiných skutečností utkvěly v paměti dva z požadavků, které se zde snaží uplatňovat v procesu přípravy svých studentů.

Za prvé - i v procesu výuky a výcviku se snaží důsledně naplňovat zásadu řízení pomocí cílů (v taktice potom používají výraz úkolová taktika), což v konečném důsledku znamená, že nadřízený podřízenému stanoví úkol a je věcí podřízeného, jakým způsobem jej naplní. Znamená to ponechání odpovědnosti za splnění úkolu podřízenému, nesvazování jej rozhodováním za něj.

Za druhé - snaží se připravit každé zaměstnání takovým způsobem, aby cvičící zaujalo. V tomto případě používali výraz „**zážitkové zaměstnání**“. Zkrátka, z absolvovaného zaměstnání musí mít cvičící pozitivní zážitek. Nemyslím si, že tyto zásady jsou něčím objevným, naopak, myslím si, že řada velitelů při přípravě „svých“ zaměstnání tyto zásady realizuje.

Příprava zaměstnání, které by bylo pro podřízené zajímavé, předpokládá, podle mého názoru, zařazení do tohoto zaměstnání následujících prvků:

- přiměřenou (ale přijatelně vysokou) míru fyzického vypětí cvičících,
- zařazování přiměřených psychických záťažových situací,
- důvěru v podřízené spojenou s přenášením na ně patřičné dávky odpovědnosti, ponechání jim patřičné míry volnosti v rozhodování, samostatnosti,
- promyšlený systém hodnocení dosahovaných výsledků, včetně ponechání prostoru pro hodnocení samotnými cvičícími.

Každé zaměstnání by mělo naplňovat tři oblasti cílů:

- něčemu novému naučit, s něčím novým seznámit,
- v něčem již dříve poznaném (procvičováním) zdokonalit, sladit,
- v něčem rozvíjet osobnostní kvality cvičících (např. zvyšovat fyzickou zdatnost, rozvíjet psychickou připravenost, odpovědnost jednotlivce za výsledky týmu a naopak ap.).

V další části svého příspěvku se pokusím podle výše uvedených zásad rozpracovat obsah jednoho ze zaměstnání (dvou spojených cvičení) tématu 12 předpisu Vševojsk-7-2, přílohy 3 - **Četa v obraně**.

Zpracování písemné přípravy na zaměstnání je jednou z fází osobní přípravy řídicího výcviku. Rozsah a forma písemné přípravy je vysoce individuální. Zkušený velitel si může rozpracovat obsah zaměstnání v odrážkách, začínající velitel musí být podrobnější. Každá písemná příprava samozřejmě musí obsahovat všechny potřebné náležitosti. S trochou nadsázky lze konstatovat, že nejlepší je taková písemná příprava, kterou nemusí řídicí výcviku v jeho průběhu vůbec vytáhnout z brašny.

Nadřízený by neměli své podřízené velitele příliš svazovat svými představami o formě zpracování písemných příprav (nebo dokonce o jejich rozsahu). Správný nadřízený si učiní obrázek o schopnostech vést výcvik podřízeným kontrolou průběhu zaměstnání, nikoli kontrolou jeho písemné přípravy.

Téma 12 - Četa v obraně se podle programu přípravy procvičuje v pěti cvičeních, v celkovém rozsahu 15 hodin. Průměrně tedy vychází na jedno cvičení 3 výcvikové hodiny, což však nemusí znamenat, že na každé z těchto cvičení vyčlení velitel právě tyto tři hodiny. Pro to, aby některá cvičení velitel preferoval svědčí několik skutečností.

Pravděpodobně náročně bude první cvičení, na kterém vlastně z dané problematiky chci čtu sladit v něčem zcela novém, v něčem, co ještě příslušníci čtyř necvičili. Náročná se mohou jevit i druhé a čtvrté cvičení, které se podle metodických pokynů (uvedených na s. 29) uskutečňují zpravidla s technikou, čtvrté cvičení dokonce v noci. Tyto skutečnosti mohou ovlivnit rozdělení celkového času na jednotlivá cvičení. Z hlediska efektivity se jeví jako vhodné i například spojení dvou cvičení v jedno společné zaměstnání.

Dále zpracovaná písemná příprava je možnou formou jejího zpracování. V konkrétních podmínkách je nutné provést dílčí úpravy (například v rozdělení doby celého zaměstnání na jeho jednotlivé části ap.).

VELITELSTVÍ 21. mpr

SCHVALUJI:

Velitel 2. mr

npor. Milan CHVÁLA

Dne:

PÍSEMNÁ PŘÍPRAVA

Předmět: Taktická příprava

Téma: 13/2, 3 - ČETA V OBRANĚ MIMO DOTYK S PROTIVNÍKEM

Učební cíle:

- prohloubit sladčnost čety při zaujetí opěrného bodu, v organizaci a využití palebného systému při ničení protivníka,
- zdokonalit příslušníky čety v ženijním dobudování a maskování palebných stanovišť, obranných postavení družstev a opěrného bodu čety, ve zřizování ženijních zátarasů,
- provést počáteční sladění při ústupu čety bojem s důrazem na organizaci součinnosti a vzájemnou palebnou podporu družstev,
- vést všechny příslušníky čety k odpovědnosti za splnění stanoveného bojového úkolu, k pocitu odpovědnosti jednotlivce za tým a týmu za jednotlivce,
- zvýšit psychickou odolnost příslušníků čety vůči zátěžovým situacím a jejich fyzickou zdatnost.

Učební úkoly a rozpočet času:

Přípravná část	15 minut
Úvod	20 minut
1. Zaujetí a dobudování opěrného bodu čety v bojovém zajištění, organizace palebného systému	120 minut
2. Ničení malých skupin protivníka	30 minut
3. Ničení protivníka, který má převahu, ústup bojem	85 minut
Závěr	20 minut

Doba: 5 výcvikových hodin (i se započítáním 4 „přestávek“ dle denního řádu = 290')

Místo: Posádkové cvičiště - úsek ...

Základní literatura: Vševojsk-1-5, Vševojsk-3-1, Žen-2-9, Vševojsk-51-12.

Zpracoval: Velitel 2. mč 2. mr

por. Ing. Kamil CHROMÝ

Materiální a technické zabezpečení:

a) ústroj:

- **řídící:** základní výstroj, Pi-44/67 (nebo vystřelovač 15 mm sig. nábojů), rukavice, busola, pásmo, brašna na spisy, písemná příprava, psací potřeby,
- **cvičící:** odlehčená ústroj,
- **značkař:** základní výstroj, Pi-44/67, přilba, rukavice,

b) technika: 3 BVP-1 (2), 1 ANTS, pro PKT zařízení pro cvičnou střelbu,

c) ostatní materiál: Imitační materiál (dle sumáře Plánu značkování a imitace), 90 ks PT-Mi-Kcv (cvičné protitankové miny, v případě nedostatku lze nahradit i dřevěnými hranolky podobných rozměrů), vyprošťovací zdravotnické popruhy na vyproštění raně-

ného z bojového vozidla, 6 ks kapesní obvaz, 6 truhlíků pro plnění časové normy přísun střeliva (na cvičišti nechat naplnit zeminou na hmotnost 26 až 30 kg), plechové terče - 6 ks terč č. 8, 4 ks terč č. 9, 2 ks terč č. 12 (14), 20 metrů vázacího drátu.

Organizační a metodické pokyny:

- včas odevzdat všechny požadavky na materiál (včetně výkazu vz. 16),
- při předkládání (upřesňování) požadavků na techniku požadovat i masky měnitelných rozměrů M 9x12 úplně u každého bojového vozidla,
- cvičení organizovat bez přestávek, vést podřízené velitele, aby v rámci plnění úkolů sami popřípadě organizovali realizaci potřeb podřízených jako v boji (např. osobní potřebu, konzumaci stravy ap.),
- poučení (přezkoušení) o bezpečnostních opatřeních provést dle trvale platné přílohy „Soubor bezpečnostních opatření pro výcvik v terénu“ v rozsahu na cvičení realizovaných činností,
- v případě, že bojová technika bude přebírána až na cvičišti (posádkovém cvičišti, v polním parku ve VVP ap.), prověřit a zabezpečit přistavení ANTS do prostoru zahájení výcviku čtyř nástupem (přípravná část),
- **každý učební úkol procvičit podle následující metodiky:**
 - > oznámit název učebního úkolu,
 - > vydat taktickou situaci,
 - > seznámit se způsobem procvičení (zda vcelku, či nejprve po částech a potom vcelku, konkrétní prostor procvičení, signály, povely a činnost na ně),
 - > je-li to nutné (je-li učební úkol něčím specifický v porovnání s pokyny vydanými v úvodu cvičení pro celé téma):
 - = poučit o specifických bezpečnostních opatřeních,
 - = zvýraznit specifika plánu spojení (zejména signály),
 - = zvýraznit význam značkování a imitace,
 - > přistoupit k procvičování učebního úkolu,
 - > vyhodnotit splnění učebního úkolu (klady, nedostatky, jejich příčiny, opatření k jejich odstranění),
- v odpoledních hodinách organizovat údržbu techniky, ošetření a uložení veškerého používaného materiálu.

Průběh cvičení:

Přípravná část

15 minut

- nástup čtyř, převzetí hlášení od ZVČ,
 - kontrola přítomnosti, vnějšího vzhledu a úplnosti materiálu,
 - nasednutí na ANTS, přesun k převzetí bojové techniky.
- Případného přesunu v závislosti na čase využít k jedné nebo několika následujícím činnostem:
- dlouhodobému nošení OM-10 (před nasednutím na ANTS vydat povely /signály/ „Radiační a chemické nebezpečí“ a „PLYN!“ (kontroluje ZVČ),
 - opakování hlavních takticko-technických dat výzbroje (na ložné ploše řídí ZVČ),
 - opakování varovných signálů a signálů pro velení,
 - předávání zprávy (tzv. tichou poštou. Prvního vojáka nechat přečíst zprávu na papírku [obsahující funkce-kódy od koho a komu je zpráva určena, signál, terénní kód, časový údaj] a postupně si ji potichu vojáci předávají. Pro kontrolu, kde případně dojde ke zkomoření zprávy, je možné nejprve nechat slyšenou zprávu vojákem zapsat a potom „poslat“ dále.)

Možný vzor zprávy: „Pro KOLBA-13 od PELTA-2. Provedte ZÁBRANA, KOLESO v 11,30 hodin ve směru 13, 24, 32.“

- opakování a přezkušování bezpečnostních opatření.

Úvod

20 minut

- převzetí bojové techniky, nástup ve srazu,
- oznámení tématu, učebních cílů a učebních úkolů cvičení,
- seznámení s průběhem cvičení (prostor, čas, hlavní činnosti),
- poučení (přezkoušení) o bezpečnostních opatřeních,
- seznámení se způsobem značkování a imitace (viz Plán značkování a imitace),
- vydání pokynů pro spojení (viz Plán spojení),
- vyhlášení vojensko-praktické soutěže (viz příloha 1).

1. Zaujetí a dobudování opěrného bodu čety v bojovém zajištění, organizace palebného systému

120 minut

Taktická situace:

1. mč 2. mr 21. mpr obdržela úkol k zaujetí postavení bojového zajištění v prostoru s úkolem zabránit nenadálému napadení jednotek 21. mpr pozemním protivníkem, nedovolit průzkumu protivníka proniknout k zajišťovaným silám ze směru a klamat protivníka o skutečném průběhu předního okraje obrany.

Boj 1. mč podporuje 1. shdbat shdo samostatnými palbami

č. 101 do prostoru a

č. 102 do prostoru

Po splnění úkolu bojového zajištění zaujmout prostor a plnit úkol vševojskové zálohy praporu. Četa dosáhla pohotovosti k přesunu. Pro plnění úkolu byla četě přidělena zvýšená zásoba munice.

Pohotovost palebného systému v postavení bojového zajištění: 280900 (09,00 hodin 28. v daném kalendářním měsíci),

pohotovost obrany: 282000.

Na směru postavení bojového zajištění lze předpokládat útok mechanizovaných jednotek protivníka posílených tanky, zahájení v pozdních odpoledních hodinách. Předpokládaná čára rozvinutí do bojové sestavy:

vpravo -

vlevo -

Před zahájením činnosti hlavních sil protivníka lze předpokládat intenzivní průzkum. Boj mechanizovaných a tankových jednotek bude podporován palbami dělostřelectva a úderů letectva. Možné náletové směry vzdušného protivníka

Grafické znázornění: viz obr. 1

Procvičovaná činnost (posloupnost úkolů): viz tab. 1 a) a 1 b)

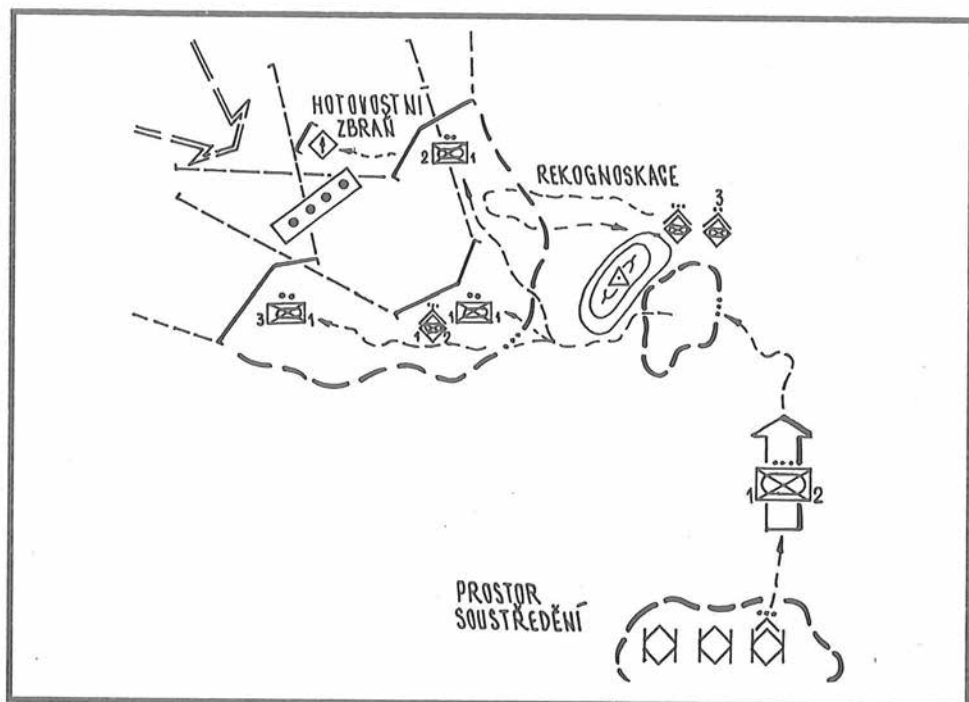
2. Ničení malých skupin protivníka

30 minut

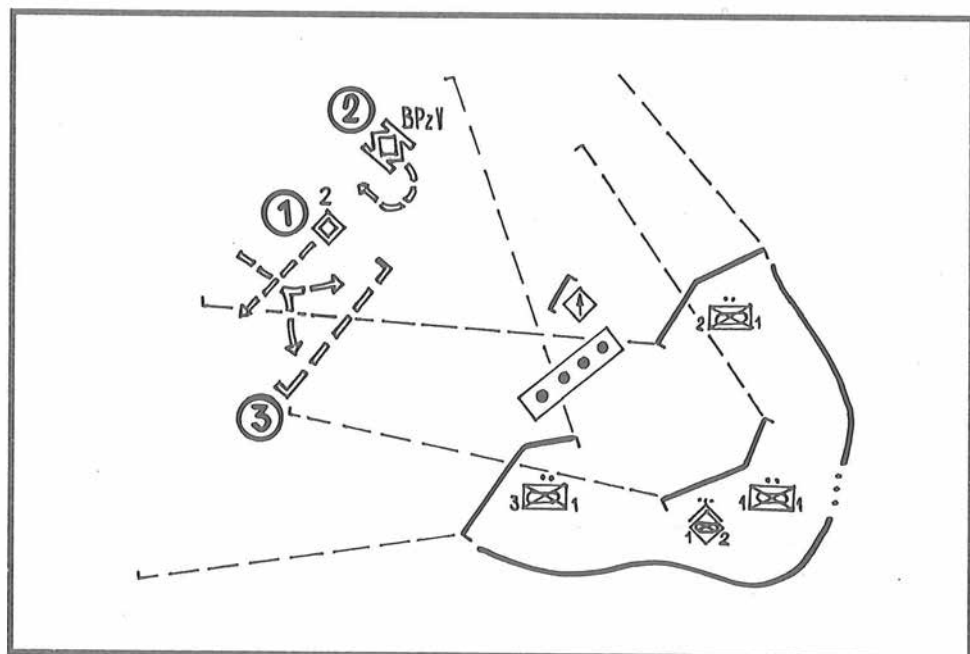
Taktická situace:

1. mč dosáhla pohotovosti obrany v postavení bojového zajištění. Vlastním průzkumem zjištěny přesuny jednotlivých vozidel a malých skupin vozidel cca 3 - 10 km severně od opěrného bodu 1. mč, jedná se o průzkumné jednotky a jednotky čelního zajištění hlavních sil protivníka.

Grafické znázornění: viz obr. 2

Obr. 1

**Zaujetí a dobudování opěrného bodu čety v bojovém zajištění,
organizace palebného systému**

Tabulka 1a)

PROCVIČOVANÁ ČINNOST (postoupnost úkolů)	ČINNOST		POZNÁMKA
	ŘÍDÍCÍHO – VČ	CVIČÍCÍCH	
Uvedení BVP z pochodové do bojové polohy	Po zahájení učebního úkolů vydá hlasem signál „K VOZIDLŮM!“ a k zahájení plnění ČN. Sleduje čas a zaznamenává jej do tabulky	Plní úkoly dle Vševojsk-3-1. Po splnění úkolů VD vztyčují praporky – signál „HOTOVO!“	ČN STŘEL - 7
Přesun do skrytu za opěrný bod	Vydává praporky signály „POZOR!“, „Motory-SPUSTIT!“, „VPŘED!“. V průběhu přesunu vydává signály k úpravě (zvětšení a zmenšení) vzdáleností mezi BVP.	VD velí řidičům. Všichni příslušníci družstev pozorují terén ve svých sektorech.	Využit případného pohybu „cizích“ prvků po cvičišti. Po dojezdu dotazem zjistit výsledky pozorování.
Rekognoskace VČ s VD	Vydá úkol k montáži cvičných nástavců na Sa- 58, UKL-59 a PKT a k zamaskování všech vojáků po dobu rekognoskace s VD. V rámci rekognoskace: - upřesní postavení hotovostní zbraně od jednoho družstva a její úkol, - stanoví obranná postavení družstev a jejich úkoly - vydá obsahové a časové úkoly k palebnému systému (včetně doby pohotovosti), ke zpracování Palebných náčrtů družstev a k dobudování obranných postavení družstev.	Pod řízením ZVČ provádí vojáci maskování přírodním materiálem (včetně přileb, obličejů apod.). VD stanoví konkrétní hotovostní zbraň (nejlépe UKL-59).	Zamaskování jednotlivců započítat do soutěže družstev.

Tabulka 1b)

PROCVIČOVANÁ ČINNOST (posloupnost úkolů)	ČINNOST		POZNÁMKA
	ŘÍDÍCIHO - VČ	CVIČÍCÍCH	
Návrat k četě	Kontrola splnění úkolů. Vyhodnocení maskování a zápis do tabulky hodnocení.		
Zaujetí a dobudování opěrného bodu	Hlasem velí „K VOZIDLŮM!“, „NASEDNOUT!“, praporky „Motory SPUSTIT!“ a „VPŘED!“. Po dojetí k rozchodišti velí praporky „V linii VOZIDEL!“ a navede svého řidiče do palebného stanoviště a velí 1. mdr „SESEDNOUT!“. Po zaujetí palebných stanovišť všemi BVP velí „ZAMASKOVAT!“ a sleduje čas, zapisuje do tabulky.	VD navádějí BVP do palebných stanovišť, nechávací sednout mdr a zahajují zaujetí a dobudování obranných postavení. Vel. určeného mdr vysílá a úkoluje hotovostní zbraň do dočasného pal. stanoviště (hlavní pal. stan. hotovostní zbraně budují určení příslušníci mdr). Obsluhy maskují BVP, po zamaskování hlasem VD hlásí „HOTOVO!“ VD zpracovávají Palebné náčrtů družstev. VD hlásí ve stanovenou dobu pohotovost palebného systému.	ČN TAKTIKA - 15 ČN ŽEN – 6 Po předložení Palebných náčrtů družstev je VČ vyhodnotí a zahrne do soutěže.
Zřízení minového pole rozvozem min BVP	Určí jedno BVP k rozvozu min, se zbytkem čety se přesune do prostoru budování minového pole, vytýčí minové pole. Po přífjezdu BVP s minami určí vojáky ke složení min, k hloubení lůžek pro miny, k adjustaci a zamaskování min. Nechá odstranit vysoké značky na řadách min a na začátek a na konec každé řady min zatlouci kolík do úrovně terénu. Zpracuje záznam o zátarasu.		ČN ŽEN – 8
Pohotovost obrany		VD ve stanovenou dobu hlásí VČ pohotovost obrány.	

Tabulka 2

Ničení malých skupin protivníka

PROCVIČOVANÁ ČINNOST (posloupnost úkolů)	ČINNOST		POZNÁMKA
	ŘÍDÍCÍHO - VČ	CVIČÍCÍCH	
Pozorování bojiště	Pokud se na cvičišti nepohybuje nikdo „cizí“, vydává rdst pokyny ZNAČKAŘI k pohybu pěšky různými směry.	Všichni cvičící pozorují a hlásí výsledky pozorování.	Využit jakéhokoli pohybu na cvičišti.
Činnost hotovostní zbraně	Pokyn ZNAČKAŘI k činnosti průzkumu protivníka.	Hotovostní střelec hlásí zjištěného protivníka, VD hlásí VČ. .	Signál „AUTO“.
Ničení malých skupin protivníka	Palebný úkol ke zničení BPzV protivníka. Pokyn ZNAČKAŘI k další činnosti. Palebné úkoly k ničení protivníka.	Určený VD vydá povel k ničení. VD řídí manévř palbou ve svých palebných sektorech.	Postupně vydávat signály „PĚŠÁK“, „GRANÁT 1“ a „RUKA 1“.

Procvičovaná činnost (posloupnost úkolů): viz tab. 2

3. Ničení protivníka, který má převahu, ústup bojem

85 minut

Taktická situace:

1. mč vede boj s jednotkami čelního zajištění protivníka. Do opěrného bodu 1. mč je vedena dělostřelecká palba protivníka. V krátké době lze předpokládat rozvinutí části hlavních sil protivníka na čáře a jejich útok na postavení bojového zajištění 1. mč na směru s případným manévrem do boku ze směru

1. mč doposud nemá žádné ztráty, spotřebovány byly jen zvýšené zásoby munice.

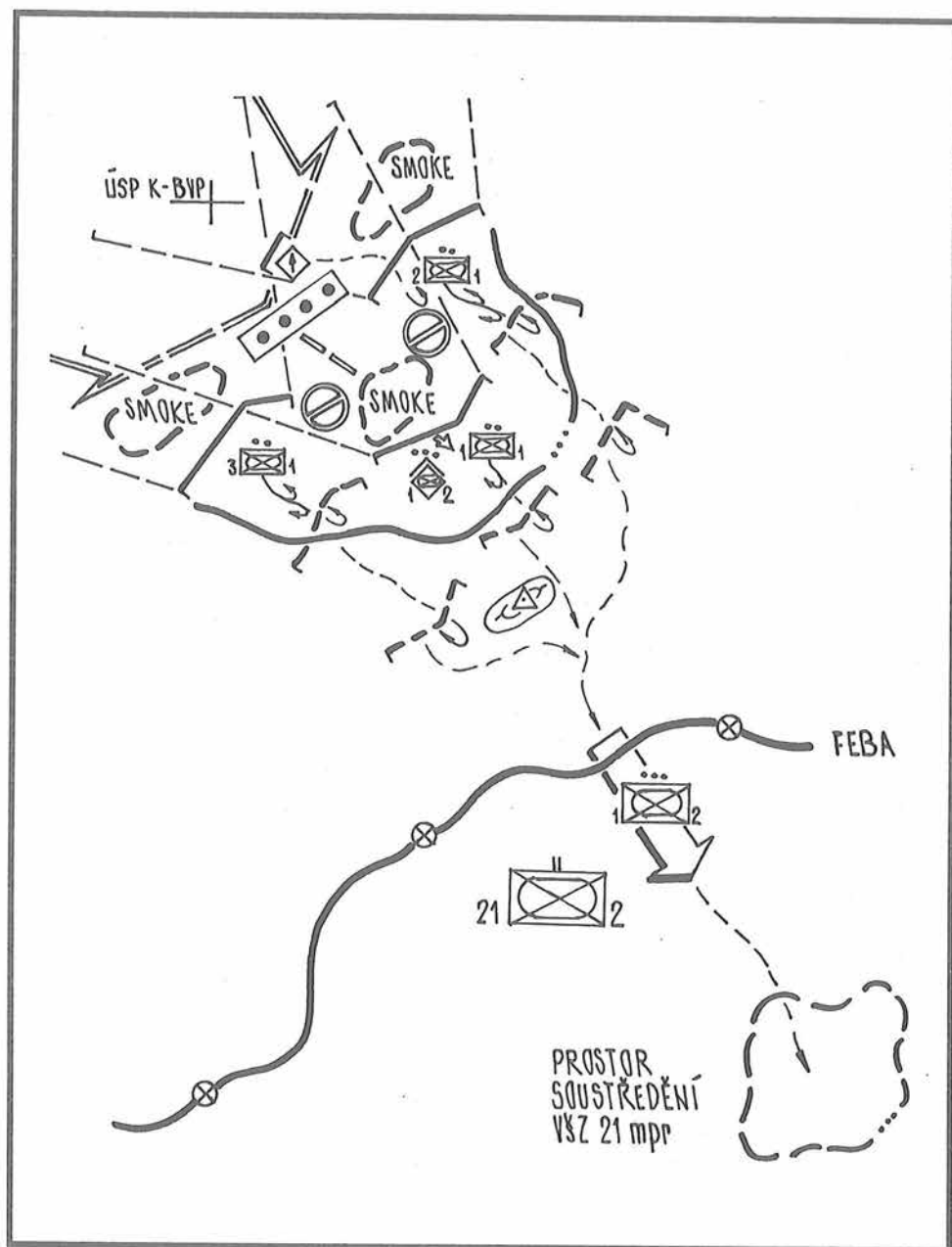
Grafické znázornění: viz obr. 3

Procvičovaná činnost (posloupnost úkolů): viz tab. 3 a) a 3 b)

Závěr

20 minut

- nástup čety (všech cvičících),
- kontrola úplnosti materiálu, jistoty zbraní (případné odebrání zbytků imitačního materiálu),
- zopakovat téma cvičení a jeho cíle,
- konkrétně vyhodnotit splnění cílů (klady a jejich nositele, nedostatky, jejich příčiny a úkoly k jejich odstranění),
- vyhodnotit vojensko-praktickou soutěž,
- seznámit cvičící s termínem a způsobem údržby techniky, ošetřování a uložení používaného materiálu,
- oznámit termín a téma příštího zaměstnání z taktické přípravy,

Obr. 3

- organizovat přesun do ubytovacího prostoru (do prostoru dalšího zaměstnání) - využít obdobně jako v úvodu cvičení,

Ničení protivníka, který má převahu, ústup bojem

Tabulka 3a)

PROCVIČOVANÁ ČINNOST (posloupnost úkolů)	ČINNOST		POZNÁMKA
	ŘÍDÍCÍHO – VČ	CVIČÍCÍCH	
Pozorování bojiště	Pokud se na cvičišti nepohybuje nikdo „cizí“, vydává rdst pokyny ZNAČKAŘI k pohybu pěšky různými směry.	Všichni cvičící pozorují a hlásí výsledky pozorování.	Využít jakéhokoli pohybu na cvičišti.
Činnost hotovostní zbraně	Pokyn ZNAČKAŘI k činnosti hlavních sil protivníka. Hlasem vydá pokyn ke stažení hotovostní zbraně.	Hotovostní střelec hlásí zjištěného protivníka, VD hlásí VČ. Hot. střelec odpálí DM-11 (RDG-2) a přiskoky zaujme hlavní palebné stanoviště.	Signál „ÚDER“.
Dělostřelecký přepad opěrného bodů 1. mě	Odhodí V5 a RDG-2 v opěrném bodu, velí „ Radiační a chemické NEBEZPEČÍ “ a „ Do KRYTŮ “. (Sleduje nasazování OM-10 a zaujímání krytů)	Všichni nasazují OM-10 a kromě hotovostní zbraně zaujímají všichni kryt. Po přiblížení se protivníka (ZNAČKAŘE s ANTS) na vzdálenost účinné palby vydává hotovostní střelec signál k zaujetí palebných stanovišť, všichni opouštějí na povel VD kryt, zaujímají palebná stanoviště, VD řídí manévr palbou.	ČN OPZHN - 1 ČN TAKTIKA - 22 ČN TAKTIKA - 23 Signál lze vydat např. zataháním za drát, který spojuje stanoviště hot. střelce s krytem „jeho“ družstva (nebo VČ).
Vedení boje se silnějším protivníkem z opěrného bodu	Pokyn ZNAČKAŘI k činnosti protivníka. V případě imitace činnosti protivníka ve stanovených úsecích soustředěné palby čety a při imitaci vzdušného protivníka vydává povely (signály) k soustředění palby stanovených zbraní.	VD řídí manévr palbou	Postupně vydává signály „ GRANÁT 2 “, „ RUKA 2 “ a „ VOSA “

Tabulka 3b)

PROCVIČOVANÁ ČINNOST (posloupnost úkolů)	ČINNOST		POZNÁMKA
	ŘÍDÍCIHO - VČ	CVIČÍCÍCH	
Doplnění střeliva v průběhu boje	Vydá VD pokyn k doplnění střeliva. Sleduje čas a zapisuje hodnocení.	VD určí pořadí k přinášení dvou truhlíků 100 metrů od BVP.	ČN TAKTIKA - 4 Každý voják absolvuje 4 cesty (od postavení družstva k truhlíkům, s truhlíkem zpět k BVP, s truhlíkem zpět na skládku a bez truhlíku zpět).
Ústup bojem	Postupně řídí ústup bojem čtyři signály pro jednotlivá družstva („MRAK“ + 26,5-Sig-mD). Sleduje ČN a provádí zápis do tabulky. Po odpoutání se od protivníka velí četě „NASEDNOUT!“ a po nasednutí „V PROUD!“. Hodnotí ČN. Řídí přesun čtyř do prostoru soustředění vševojskové zálohy mpr v hloubce bojové soustavy mpr.	VD řídí manévr družstev s využitím dýmové maskovací clony (DM-11 /RDG- 2/). I v rámci družstev je prováděn manévr postupně, se vzájemným zajišťováním palbou. Po dojezdu do prostoru vševojskové zálohy řídí VD dojezd na 10 metrů mezi vozidly.	ČN TAKTIKA - 24 ČN TAKTIKA - 16
Vyproštění a ošetřování raněných	Praporky vydá signál „Shromáždění VELITELŮ!“ a upřesní další činnost (postupné vyprošťování řidiče, SO a kulometníka v každém družstvu pomocí popruhů, ošetření dvou zlomenin lýtkových kostí a odsun raněných do prostoru ukončení výcviku). Obchází mdr a hodnotí plnění ČN (ZVČ a ZNAČKAŘ hodnotí u dvou zbývajících mdr).	Po splnění úkolů se přesunou pod velením VD do stanoveného prostoru.	Postupné plnění ČN ZDRAV - 5, 9, 10
Uvedení BVP z bojové do pochodové polohy.	Vydá úkol a sleduje a zapisuje výsledky.		ČN STŘEL - 8

Možná struktura rozkazu pro přesun:

„Přesuneme se po ose,

v pořadí,

maximální rychlostkm.h⁻¹,

vzdálenosti mezi vozidly 50 - 100 metrů,

nebezpečná místa,

Velitel proudu - (JÁ).

Všichni v bojových polohách, příklopy zavřeny a zajištěny. Velitelé na spojení s řidiči, pozorovat provoz před i za sebou.

V případě uvážnutí nebo poruchy velitel daného vozidla vydá patřičný signál signálními praporky, zastaví celý proud vpravo na komunikaci, vzdálenosti při dojetí 10 metrů. Velitel prvního a posledního vozidla na povel velitele proudu zabezpečí regulaci provozu kolem stojícího proudu vysláním jednoho příslušníka družstva 25 metrů před (za) stojící proud. Pokračování v přesunu na pokyn velitele proudu.

Činnost po dojezdu před park (mycí základnu):

- dojezd do proudu na 10 metrů,

- na povel (signál) velitele proudu zastavit motory, sesednout a nastoupit před první vozidlo,

- zahájit plnění úkolů vydaných velitelem proudu. “

- vydat pokyny k další činnosti.

Příloha 1

VOJENSKO-PRAKTICKÁ SOUTĚŽ

1. Kategorie soutěžících: O nejlepší družstvo.

2. Kritéria soutěže:

- naplňování časových norem [viz tab. 4 a)-4 c)],
- kvalita (obsah a forma) zpracovaného Palebného náčrtu družstva [0 až 20 bodů],
- řízení a realizace manévru pohybem a palbou v rámci družstev, udržování součinnosti (reakce na rozkazy, povely, signály) v rámci čtyř [0 až 30 bodů],
- dodržování zásad spojení (rádiová kážeň, dodržování provozního řádu, utajené velení v rádiové síti, vydávání a předávání povelů a signálů) [0 až 20 bodů],
- dodržování bezpečnostních opatření [0 až 20 bodů].

3. Hodnocení:

a) Normy pro hodnocení: viz. tab.4 a), 4 b), 4 c)

Tabulka celkového hodnocení: viz. tab. 5

b) Zásady hodnocení:

- hodnotí VČ,
- hodnotit po každém učebním úkolu a v závěru cvičení.

4. Stimuly:

- nejlepší družstvo - úlevy při údržbě techniky a ošetřování zbraní (druhé družstvo v pořadí provede na BVP nejlepšího družstva hrubou očistu před parkem, třetí družstvo v pořadí vyčistí 1 UKL-59 nejlepšího ddružstva),
- dva příslušníci nejlepšího družstva (na základě návrhu velitele družstva) - kázeňská odměna v kázeňské pravomoci velitele roty.

Normy pro hodnocení

Tabulka 4a)

NÁZEV NORMY případné základní podmínky (např. i upravené od Vševojsk-3-1)	KDO PLNÍ	HODNOCENÍ		
		Výtečně	Dobře	Vyhovující
Doplnění střeliva během boje: (ČN TAKTIKA - 4) (u každého družstva 2 truhličky, nechat dvojicemi přenášet ze skládky k BVP a nazpět, skládka 100 metrů od BVP, každý voják přenáší dvakrát po jednom truhlíku)	družstvo	02:00	02:30	03:00
		15 bodů	10 bodů	5 bodů
		Dosahované výsledky: 1. mdr: 2. mdr: 3. mdr:		
Rozvinování z proudu do bojové sestavy: (ČN TAKTIKA - 15) - čelně	četa	00:30	00:35	00:40
		Dosahované výsledky: 1. mč:		
Rozvinování z proudu do bojové sestavy: (ČN TAKTIKA - 15) - z boku (zprava, zleva)	četa	00:14	00:15	00:18
		Dosahované výsledky: 1. mč:		
Rozvinování z proudu do bojové sestavy: (ČN TAKTIKA - 15) - při činnosti pěšky	četa	00:35	00:45	01:00
		Dosahované výsledky: 1. mč:		
Přechod z bojové sestavy do proudu: (ČN TAKTIKA - 16) - při činnosti pěšky	četa	00:45	00:55	01:10
		Dosahované výsledky: 1. mč:		
Přechod z bojové sestavy do proudu: (ČN TAKTIKA - 16) - při činnosti na vozidlech	četa	00:25	00:30	00:35
		Dosahované výsledky: 1. mč:		
Činnost jednotky v obraně při zaujímání úkrytu: (ČN TAKTIKA - 22)	družstvo	00:16	00:17	00:20
		Dosahované výsledky: 1. mdr: 2. mdr: 3. mdr:		
		00:20	00:22	00:26
	četa	Dosahované výsledky: 1. mč:		

Tabulka 4b)

NÁZEV NORMY případně základní podmínky (např. i upravené od Vševojsk-3-1)	KDO PLNÍ	HODNOCENÍ		
		Výtečně	Dobře	Vyhovující
Činnost jednotky v obraně po opuštění úkrytu na povel „K BOJI!“ (ČN TAKTIKA - 23)	družstvo	00:16	00:17	00:20
		15 bodů	10 bodů	5 bodů
		Dosahované výsledky: 1. mdr: 2. mdr: 3. mdr:		
	četa	00:20	00:22	00:26
		Dosahované výsledky: 1. mč:		
Změna palebného postavení v obraně (ČN TAKTIKA - 24)	četa	02:30	02:40	03:10
		Dosahované výsledky: 1. mč:		
Uvedení bojového prostoru a zbraní BVP z pochodové do bojové polohy (ČN STŘELECKÁ - 7)	osádka	00:35	00:40	00:50
		Dosahované výsledky: 1. mdr: 2. mdr: 3. mdr:		
Uvedení bojového prostoru a zbraní BVP z bojové do pochodové polohy (ČN STŘELECKÁ - 8)	osádka	00:23	00:25	00:30
		Dosahované výsledky: 1. mdr: 2. mdr: 3. mdr:		
Nasazování ochranné masky (ČN OPZHN - 1)	družstvo	00:11	00:13	00:15
		Dosahované výsledky: 1. mdr: 2. mdr: 3. mdr:		
	četa	00:12	00:14	00:16
		Dosahované výsledky: 1. mč:		
Maskování bojové techniky maskovací sítě (ČN ŽENIJNÍ - 6)	osádka	13:00	15:00	18:00
		Dosahované výsledky: 1. mdr: 2. mdr: 3. mdr:		

Tabulka 4c)

NÁZEV NORMY případně základní podmínky (např. i upravené od Vševojsk-3-1)	KDO PLNÍ	HODNOCENÍ		
		Výtečně	Dobře	Vyhovující
Zřízení PT minového pole rozvozem min BVP - povrchové s maskováním (vycházejí z ČN ŽENIJNÍ – 8) - jedno mdr s BVP přiveze miny (max. 60 min do BVP), - dvě mdr pod velením VČ vytýčí min. pole a hloubí lůžka pro miny, - poté miny uložit, adjustovat a zamaskovat.	četa	25:00	27:00	32:00
		15 bodů	10 bodů	5 bodů
		Dosahované výsledky: 1. mč:		
Přiložení dlah z pomocného materiálu při zlomenině: - holenní kosti (ČN ZDRAV – 5)	vojáci	02:00	02:10	02:35
		Dosahované výsledky: 1. mdr: 2. mdr: 3. mdr:		
Vyproštění raněného z BVP (ČN ZDRAV – 9)	vojáci	01:05	01:10	01:25
		Dosahované výsledky: 1. mdr: 2. mdr: 3. mdr:		
Odsun raněného (ČN ZDRAV – 10)	vojáci	01:20	01:30	01:45
		Dosahované výsledky: 1. mdr: 2. mdr: 3. mdr:		

Poznámka: V závorkách za normami uvedenými v tabulce jsou uvedeny předměty a pořadová čísla časových norem uvedených v předpise Vševojsk-3-1.

Příloha 2

PLÁN ZNAČKOVÁNÍ A IMITACE

a) Záměr počtů a rozdělení imitačního materiálu:

- pro každou zbraň:

- > po 30 ks 7,62-43cv (v četě 9 střelců ze Sa-58 + značkař 120 ks, tzn. 390 ks),
- > po 50 ks 7,62-59cv (v četě 6 střelců z UKL-59, tzn. 300 ks),
- > po 50 ks 7,62-59cv (v četě 3 SO z PKT, tzn. 150 ks),

- dále pro každé družstvo:

- > po 6 ks DM-11 (nebo RDG-2), tzn. 18 ks,

- dále pro značkaře:

- > 12 ks V5 + EPIM, 4 ks Da-25čv, 2 ks 26,5-Sig-čv,

- velitel čety:

- > 6 ks V5 + EPIM, 6 ks RDG-2, po 5 ks 26,5-Sig-Š a mD

b) Značkování a imitované činnosti: viz tab. 6

c) Schéma značkování a imitace: viz. obr. 4

Tabulka 5

Celkové hodnocení

Družstvo	Celkem bodů	Pořadí	Poznámka
1. mdr			
2. mdr			
3. mdr			

Tabulka 6

Značkové a imitované činnosti

UČEBNÍ ÚKOL	ZNAČKOVÁNÍ A IMITACE					POZNÁMKA
	ČINNOST	SIGNÁL	PROSTOR	KDO	ČÍM	
2.	Pohyb BPzV protivníka	AUTO	1 - 2	Značkář	Jízda ANTS	Po dosažení 2 se vrátit zpět
	Pohyb pěchoty protivníka	PĚŠÁK	3 - 4	Značkář	Pěším pohybem	Po dosažení 4 se vrátit zpět
	Palba RPTZ protivníka	GRANÁT 1	3	Značkář	3 x V5 2 x terč č. 9	
	Palba RZ protivníka	RUKA 1	3, 4	Značkář	Krátká dávky ze Sa-58 3 x terč č. 8	Mezi 3, 4 vede značkář palbu za chůze
3.	Zteč BV protivníka	ÚDER	1 - 2	Značkář	Jízda ANTS 2 x Da-25čv 2 x terč č. 12	
	Palba RPTZ protivníka	GRANÁT 2	5	Značkář	3 x V5 2 x terč č. 9	
	Palba RZ protivníka	RUKA 2	6, 7	Značkář	Krátká dávky ze Sa-58 3 x terč č. 8	
	Nálet bivr protivníka	VOSA	8	Značkář	26,5-Sig-čv	
	Dělostřelecký přepad opěrného bodu 1. mč		opěrný bod 1. mč	VČ	3 x V5 3 x RDG-2	Současně vyhlásit „RADIACNÍ A CHE-MICKÉ NE-BEZPEČÍ“

PLÁN SPOJENÍ

a) cvičící čtyř:

Schéma spojení viz tab. 7

Údaje pro spojení viz tab. 7

b) s pomocníkem pro imitaci:

Schéma spojení viz tab. 7

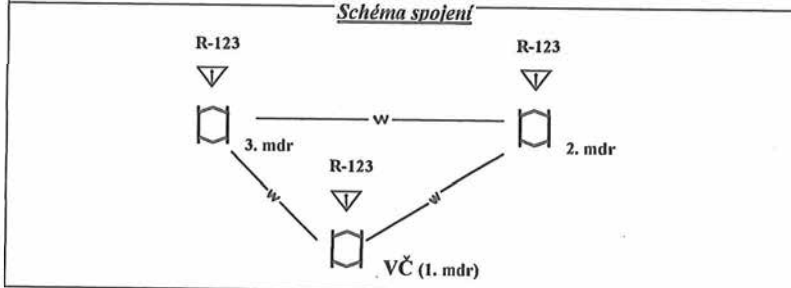
Údaje pro spojení viz tab. 7

d) signály viz tab. 8

PLÁN SPOJENÍ

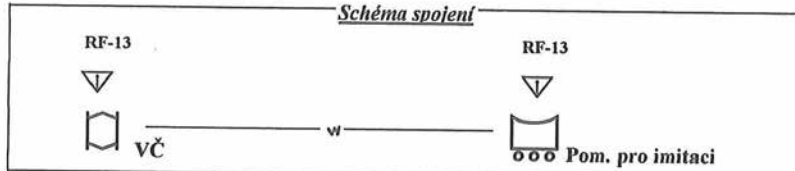
Tabulka 7

a) cvičící čtyř:

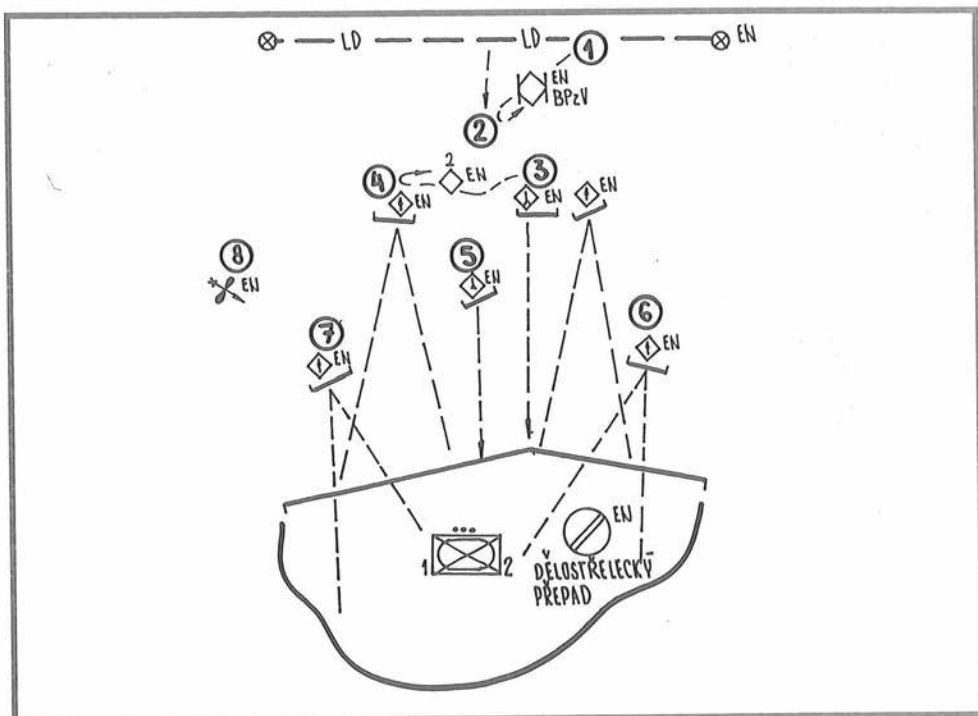
Schéma spojeníÚdaje pro spojení

FUNKCE	VOLACÍ ZNAK	FREKVENCE	
		Hlavní	Záložní
Vel. 1. mč	KOLBA-1	48 000 kHz	44 500 kHz
Vel. 1. mdr	KOLBA-2	48 000 kHz	44 500 kHz
Vel. 2. mdr	KOLBA-3	48 000 kHz	44 500 kHz
Vel. 3. mdr	KOLBA-4	48 000 kHz	44 500 kHz

b) s pomocníkem pro imitaci:

Schéma spojeníÚdaje pro spojení

FUNKCE	VOLACÍ ZNAK	FREKVENCE	
		Hlavní	Záložní
Vel. 1. mč	ŘÍDÍČÍ	47 000 kHz	46 500 kHz
Pom. pro imitaci	ZNAČKA	47 000 kHz	46 500 kHz

Obr. 4.

Tabulka 8

Signály

ČINNOST	ZPŮSOB VYHLÁŠENÍ	
	rdst	jinak
Dosáhl jsem pohotovosti (hlase pohotovost)	HOTOVO	Praporky „HOTOVO!“
Zahajte (zahajuji) plnění úkolu	BOUŘE	
Dosáhl jsem prostoru ... (hlase dosažení prostoru)	VEJCE	
Zastavte postup	ZÁVORA	26,5-Sig-Š
Soustřed'te palbu PTRS na bivr	VOSA	
Hlase situaci	HLAS	
Ustupte bojem na další čáru se zadýmením	MRAK	26,5-Sig-mD
Shromáždění velitelů družstev	ROZUM	Praporky „Shromáždění VELITELŮ!“
Shromáždění celé čety	KUPA	

POUŽITÍ VRTULNÍKŮ K PODPOŘE boje mechanizovaného praporu v obraně a při jiných taktických činnostech

*Major Ing. JOSEF NEČAS, CSc.,
podplukovník Dr. Ing. PETR ČECH*

Soudobý vševojskový boj se vede společným úsilím všech zúčastněných vojsk za použití tanků, bojových vozidel pěchoty, obrněných transportérů, dělostřelectva, prostředků protiletadlové obrany, letounů, vrtulníků a jiné bojové techniky a výzbroje. Promyšlené používání všech druhů vojsk v boji a udržení jejich stále vzájemné součinnosti zvyšuje bojové možnosti, snižuje ztráty a umožňuje úspěšně plnit stanovené bojové úkoly v krátkých časových lhůtách.

Vrtulníkové letectvo má proto v soudobém vševojskovém boji stále a ničím nenahraditelné místo. Se svými vysoce mobilními prostředky umožňuje zvýšit manévrovost, palebnou a údernou sílu vojsk a přenášet úsilí z jednoho směru na druhý. Je schopné rychle řešit palebné úkoly, které vzniknou v průběhu boje, což napomáhá plnění úkolů pozemních sil.

Vzhledem k letovým možnostem, vybavení a výzbroji lze vrtulník Mi-24V(D) použít s vysokou účinností v podstatě proti všem druhům pozemních cílů protivníka, ve všech druzích boje, za normálních i ztížených povětrnostních podmínek, ve dne i v noci.

Podle názoru západních odborníků budou vrtulníky na středoevropském válčišti převážně ničit cíle na vzdálenost 2-3 km, což odpovídá střední vzdálenosti účinného dostřelu protitankových řízených střel. To znamená, že například při vedení obranného boje a ničení cílů před předním okrajem obrany budou vrtulníky působit nad bojovými sestavami prvosledových praporů a ničit cíle těsně před jejich sestavami. Budou tedy působit v jejich postupech a bude nutno

s touto možností počítat jak při plánování boje, tak i při řešení otázek součinnosti.

Je nutné mít na zřeteli, že intenzivní dělostřelecká podpora útočících vojsk a působení všech vlastních palebných prostředků na protivníka vytvoří velmi složitou situaci pro činnost bojových vrtulníků (prach, kouř, ohniska požárů, zadýmování, činnost v prostorech působení střepin i střel palebných prostředků, hrozba úderu protivníka na letiště, předsunuté plochy a jiné). Tato činnost vyžaduje zařazení leteckých návodčích do sestavy prvosledových praporů. Ze znalosti způsobů provedení úderu bojovými vrtulníky se musí odvíjet činnost vševojskových velitelů a leteckých návodčích tak, aby byly dodrženy podmínky bezpečnosti.

Při organizaci součinnosti je nutno počítat nejen s činností hlavní (úderné) skupiny, ale i se skupinami různého taktického určení, které přiletí do prostoru cíle 10 - 3 minuty před údernou skupinou. V závislosti na tom je nutno řešit otázky označování předního okraje obrany, vysílání signálů rozpoznávání, označování cílů, popřípadě navedení vedoucích skupin bojových vrtulníků.

Způsob plnění úkolů bojovými vrtulníky

Z analýzy možných způsobů boje vyplývá, že podstatnou část bojových úkolů budou bojové vrtulníky plnit

- postupnou činností v nařízené době, nebo

- se vzletem na výzvu s využitím předsunutých ploch a léček, zejména malými údernými skupinami 4 - 8 vrtulníků Mi-24. Při vysazení diverzních a jiných skupin protivníka budou provádět

- samostatné vyhledání a ničení ve stanoveném prostoru - „lov“. V některých případech mohou provádět

- úderý z prostoru střehu ve vzduchu.

V prostoru obrany mechanizované brigády se připravují 2 - 3 předsunuté plochy, které slouží pro umístění 1 - 2 rojů na dobu činnosti 2 - 2,5 hodiny (2 - 3 vzlety). Podle velikosti vrtulníkové jednotky je proto nutné počítat s dobou do 15 minut, která je potřebná k činnosti od vydání povelu (signálu) - „výzvy“ až po provedení úderu vrtulníky z těchto ploch.

Včasné předávání informací o přeletu vlastních vrtulníků a vyrozumění protiletadlových prostředků a jednotek, v jejichž prospěch budou vrtulníky působit znesnadňuje plnění bojových úkolů v krátkých lhůtách (se vzletem na výzvu). Rovněž vzrůstají nároky na úzkou součinnost vrtulníkových jednotek s mechanizovanými útvary a svazky, dělostřelectvem a taktickým letectvem.

Plochy léček se vybírají ve vzdálenosti 3 - 5 km od předpokládané polohy cíle v okamžiku úderu. Léčky se připravují zpravidla v kombinaci s protitankovými zátarasami. Tyto plochy se mohou nacházet např. v prostoru obrany mechanizovaného praporu (nebo i poblíž něho) a součástí úkolu praporu může být zabezpečení jejich úpravy, ochrany a obrany.

Doba činnosti bojových vrtulníků v léčce bude asi 10 minut, protože do této doby je nutné zahrnout dobu, kterou potřebují zbraňové systémy vrtulníku k dosažení po-

hotovosti. Ta je při režimu motoru „volnoběh“ - 6 minut a při 94% otáčkách rotoru - 1 minuta. Bojové vrtulníky mohou rovněž provádět úderý z prostoru střehu ve vzduchu (ve vzdálenosti 8 - 12 km od linie fronty). V tomto případě se doba potřebná k provedení úderu zkrátí na 2 - 3 minuty.

Úkoly bojových vrtulníků při palebném ničení protivníka v obraně

Vrtulníkové letectvo je určeno k přímé letecké podpoře mechanizovaných svazků a útvarů, především ničením pohyblivých a obrněných cílů v blízkosti předního okraje a v taktické hloubce, k zabezpečení přepravních a speciálních úkolů. Vrtulníkové letectvo bude působit při plnění všech úkolů palebného ničení protivníka podle jednotného plánu sladěných činností s taktickým letectvem, dělostřelectvem a mechanizovaným vojskem. **Avšak míra jeho využití, ničené objekty a podmínky boje budou různé:**

*** Při palebné podpoře boje** útvarů a jednotek vyčleněných k překrytí státní hranice (krycích sil) mohou jednotky vrtulníkového letectva provádět vzdušný průzkum, „lov“, úderý na přesunující se a rozvinující se jednotky protivníka (například z léček), ničit vzdušné výsadky protivníka, podporovat protivýsadkové zálohy, nebo mohou plnit úkoly v rámci elektronického boje, dopravní a speciální úkoly (např. minování).

Bojové vrtulníky provádí zejména **úderý se vzletem na výzvu** z předsunutých ploch a léček k ničení protivníka v předbojových sestavách a na důležitých čarách k překrytí volných směrů. Mohou provádět i intenzivní vzdušný průzkum a „lov“.

*** Při palebné podpoře odrážení zteče předního okraje** provádějí bojové vrtulníky v součinnosti s dělostřelectvem úderý na vojska protivníka ze stanovených čar. Při boji o přední okraj obrany ničí útočící vojska prvního sledu protivníka (zejména obrněnou techniku) a dělostřelecké baterie v palebných postaveních. Působí v součin-

nosti s taktickým letectvem a dělostřelectvem současnými a postupnými údery se vzletem na výzvu a z léček.

* **Při palebné podpoře boje v hloubce** provádějí bojové vrtulníky v součinnosti s dělostřelectvem údery z malých výšek se vzletem na výzvu z předsunutých ploch a z léček. Ničí obrněnou techniku, živou sílu, palebné prostředky, vzdušné výsadky, diverzní a průzkumné skupiny protivníka. Při ničení vzdušných výsadků protivníka provádějí bojové vrtulníky postupné údery na výzvu. Umožňují přepravu části sil protivýsadkové zálohy do prostoru vysazení výsadku protivníka a provedení podpory boje protivýsadkové zálohy (v součinnosti s dělostřelectvem). Mohou provádět palebnou podporu jednotek působících z palebných čar především údery na křídla uskupeení protivníka, který proniká do hloubky prostorů obrany.

* **Obrněné cíle protivníka** budou bojové vrtulníky ničit při palebné podpoře protizteče, která se bude uskutečňovat podle zásad platných pro útok. Bojové vrtulníky budou zejména ničit pohyblivé obrněné cíle, palebné prostředky, živou sílu a další objekty na předním okraji a v taktické hloubce sestavy protivníka.

Plnění speciálních úkolů vrtulníky

Kromě provádění úderů na pozemní objekty a obrněné prostředky protivníka, které značnou měrou ovlivní výsledek obranného boje, **mohou vrtulníky plnit i celou řadu speciálních úkolů:**

- Vzhledem ke stále se zvyšující dynamičnosti soudobého boje narůstá význam provádění **vzdušného průzkumu**. Na vedení vzdušného průzkumu se budou podílet všechny vrtulníky provádějící jakoukoliv bojovou činnost (i na přeletu).

Největším problémem je způsob a rychlost předávání průzkumných zpráv. Doba od nahlášení zpráv průzkumnými orgány (nebo odposlechu zpráv vzdušného průzkumu) přes jejich zpracování na každém stupni velení, výběr až po doručení velitelskou

cestou k podřízeným jednotkám je značně dlouhá, dochází k časovým ztrátám a při rychlých změnách situace hrozí nebezpečí z prodlení při předávání informací.

Vševojskovým velitelům chybí rádiová stanice, která by na jedné straně umožnila přímý odposlech průzkumných zpráv vysílaných vrtulníky, na druhé straně by se dala využít i k předávání zpráv o protivníkovi pro piloty vrtulníků bez časových ztrát, například k provedení úderu na protivníka (upřesnění cílů, jejich směru pohybu, rozmístění zjištěných prostředků protivzdušné obrany protivníka ap.). Po vyřešení otázky spojení by se daly vrtulníky využít i k podpoře pozemního průzkumu (navedením průzkumných orgánů na určené objekty průzkumu) a ke kontrole maskování vlastních vojsk.

- Vrtulníky se mohou používat ke **klade-ní minových polí**, především na bocích a v mezerách bojové sestavy, na ohrožených směrech při pronikání protivníka, při ústupu jednotek. Mohou se použít také k zaminování prostorů vysazení vzdušných výsadků protivníka.

- Pomocí vrtulníků je možné rychle vytvářet v potřebných prostorech **dýmové clony** k maskování vlastních vojsk před pozorováním protivníka, ke snížení pravděpodobnosti zničení vlastních prostředků letectvem protivníka až o 30 - 40% a ke zkrácení dálky mířené palby protivníka z ručních, protitankových a tankových zbraní (12 - 15x), ke krytí manévru vlastních vojsk, tj. přesunu na palebné čáry, čáry zasazení do protizteče, palebné čáry protitankové zálohy a čáry zaminování pohyblivého odřadu zatarasovacího nebo ke krytí ústupu jednotek.

- Vrtulníky mohou plnit **dopravní úkoly a v rámci nich provádět přísun materiálu** k jednotkám, odsun poškozeného materiálu, odsun raněných a nemocných, přepravu části sil a prostředků druhého sledu (vševojskové zálohy) v těžce průchodném terénu nebo přepravu pohyblivého odřadu zatarasovacího a protitankové zálohy na ohrožené tankové směry.

• **Kromě uvedených úkolů mohou být vrtulníky použity k provádění**

- vzdušného radiačního průzkumu,
- ženižního průzkumu terénu,
- k řízení dělostřelecké palby,
- ke zřizování umělých orientačních bodů pro upřesňování cílů,
- k označování nebo osvětlování cílů a mohou být také použity jako
- vzdušná místa velení.

V rámci jiných taktických činností mohou vrtulníky plnit tyto úkoly:

• **Při boji v obklíčení** budou vrtulníky provádět společně s dělostřelectvem nadřizového palebnou podporu obklíčených jednotek. Pokud to bude situace vyžadovat, mohou provádět zásobování jednotek municí a jiným materiálem, popřípadě odsun raněných. Mohou rovněž zabezpečovat spojení nadřizového velitele s obklíčenými vojsky.

Velitel obklíčeného uskupení musí v těchto případech organizovat zřízení přistávacích ploch pro vrtulníky, jejich případnou úpravu, jejich střežení, obranu a vyčlenit potřebné síly k vyložení vrtulníků.

• Vrtulníkové letectvo bude zabezpečovat přepravu a společně s taktickým letectvem a dělostřelectvem i **podporu boje vzdušných výsadků**. V případě použití předurčených a předem připravených malých jednotek v síle družstva až čtyř, lze vysazení organizovat i na výzvu v průběhu boje.

Současně s jednotkami vzdušného výsadku mohou vrtulníky přepravovat do týlu protivníka průzkumně-signalizační zařízení, instalovat rádiové majáky a čidla, prostředky elektronického boje, letecké návodčí, průzkumnou dělostřeleckou jednotku pro vyžádání a řízení palby dělostřelectva, odminovací jednotky, případně plnit i jiné úkoly.

• Kromě prosakování jednotek pěším způsobem může být ve vhodných podmínkách prováděno i **prosakování vzdušným prostorem**. V tomto případě vrtulníky proniknou přízemním letem do hloubky sestavy protivníka a v určených prostorech vysadí přepravované jednotky nebo skupiny. Bojové vrtul-

níky pak mohou společně s taktickým letectvem a dělostřelectvem podporovat boj těchto jednotek a v omezené míře zabezpečit i jejich zásobování.

• Vrtulníkové jednotky se společně s mechanizovanými jednotkami (popřípadě i speciálními jednotkami ministerstva vnitra) mohou podílet na aktivních opatřeních v rámci **protidiverzní a protiteroristické činnosti** s cílem včas zjistit diverzní a teroristické skupiny, neutralizovat je a zlikvidovat. Tyto úkoly mohou vrtulníky plnit již při provádění průzkumu. Bojové vrtulníky budou převážně uplatňovat způsob boje - samostatné vyhledávání a ničení protivníka ve stanoveném prostoru - „lov“ a při podpoře boje mechanizovaných jednotek údery se vzletem na výzvu.

Vrtulníky mohou provést i přepravu části vyčleněných jednotek do prostoru zjištění diverzní skupiny protivníka k jeho blokování, zničení, přehrazení směru jeho postupu nebo posílení ochrany důležitého objektu.

• **Při protivýsadkové činnosti** by mohla být část sil protivýsadkové zálohy přepravena vrtulníky, zejména při vysazení vzdušných výsadků protivníka do prostoru neobsazeného našimi vojsky (do mezer) a při nutnosti zasazení protivýsadkové zálohy na větší vzdálenosti.

• Vrtulníky se mohou podílet i na **vedení bojové činnosti omezenými silami**. Bude se jednat o odstrašování potenciálního protivníka demonstrační činností, hlídkování v určených prostorech a ochranu státní hranice, kdy budou vrtulníky provádět vzdušný průzkum a samostatné vyhledávání a ničení protivníka v určených prostorech - „lov“. V případě obrany důležitých objektů se může organizovat podpora mechanizovaných jednotek bojovými vrtulníky údery se vzletem na výzvu.

Velení a organizace součinnosti

Podpora mechanizovaných a tankových jednotek vrtulníkovým letectvem při vedení obranného boje vyžaduje důsledné řešení otázek organizace velení a organizace součinnosti. Pro velení vrtulníkovému letectvu

a zabezpečení součinnosti je jako součinnostní skupina u mechanizované brigády určena **skupina bojového velení** (SkBV) a k zajištění součinnosti u podporovaného mechanizovaného praporu **letecký návodčí** (LN). Prostřednictvím těchto orgánů velení vrtulníkového letectva se provádí vyžádání úderů bojových vrtulníků a podávání „výzev“.

Letecký návodčí provádí navádění vrtulníků, udává cíle a předává zprávy o situaci. Při vedení obranného boje budou mít podmínky viditelnosti vliv nejen na činnost vrtulníků, ale i na možnosti leteckého návodčího, který ke své činnosti potřebuje zrakem sledovat jak protivníka, tak i vlastní vrtulníky. Tím je vymezen okruh jeho působnosti na vzdálenost maximálně 5 km (podle členitosti terénu). K zabezpečení požadavku nepřetržitosti velení je nutno zabezpečit spolehlivé spojení mezi leteckým návodčím a vševojenským velitelem.

Při vzniku krizových situací (například při vklínění protivníka do prostoru obrany, při jeho pronikání mezerami nebo do boku sestavy, na nepředpokládaných směrech), když v daném prostoru není letecký návodčí, by měl provést navedení vrtulníků na cíle velitel praporu nebo roty, v jehož prospěch vrtulníky provedou úder. Z porovnání technických parametrů používaných rádiových stanic je zřejmé, že není možné dosáhnout spojení v rádiové síti mezi velitelem praporu a bojovými vrtulníky nebo leteckým návodčím. **Tento problém lze vyřešit vybavením vrtulníků rádiovou stanicí RF-13L.** Tato rádiová stanice by byla využitelná při předávání signálů (povelů) pro označování předního okraje postavení vojsk, označování cílů, při upřesňování cílů bojovým vrtulníkům v průběhu palebné podpory boje praporu a při plnění speciálních úkolů.

Velitel praporu (roty) musí při navádění vrtulníků vycházet ze znalostí jejich bojových možností a způsobů bojového použití. Při přiblížení k výchozímu orientačnímu bodu naváže velitel vrtulníkové jednotky spojení s velitelem praporu (roty) a ten mu:

> **udá kurz** a vzdálenost k cíli od výchozího orientačního bodu,

> **upřesní druh cíle**, způsob jeho označení, směr pohybu (případně oznámí rozmístění prostředků protivzdušné obrany protivníka, které byly zjištěny orgány průzkumu),

> **upřesní postavení** a označení vlastních vojsk.

Organizace a udržování nepřetržité součinnosti všech sil a prostředků v průběhu boje má rozhodující význam pro jeho výsledek. Závěry z organizace součinnosti na stupni brigáda - prapor budou v průběhu boje upřesňovány v závislosti na plnění úkolů vrtulníkovým letectvem. A to zejména při provádění úderů a ostatní činnosti se vzletem na výzvu s důrazem na zabezpečení velení vrtulníkům, udávání cílů, úkolů, předávání průzkumných zpráv ap.

Za jednu z nejdůležitějších otázek při organizaci součinnosti je nutné považovat **dosazení bezpečnosti** při provádění úderů bojových vrtulníků v přímé blízkosti vlastních vojsk. Současná bojová technika (tanky, bojová vozidla pěchoty, obrněné transportéry) je často po stránce vzhledové dosti podobná, takže při vedení boje za snížené viditelnosti (kouř, dým, ohniska požárů), ve složitém terénu a při stresových situacích (působení PVO i ostatních palebných prostředků protivníka), kdy se piloti musí rozhodovat během několika okamžiků, může velmi snadno dojít k záměně vlastních vojsk za protivníka a k nežádoucím úderům na vlastní vojska. Dokazují to i zkušenosti z přímé letecké podpory pozemních vojsk v Perském zálivu, kde i přes snahu amerických ozbrojených sil o přesné řízení přímé letecké podpory došlo k několika zásahům vlastních jednotek.

Při činnosti vrtulníkového letectva z předstunutých ploch se vzletem na výzvu je potřebné věnovat značnou **pozornost časovým kalkulacím**. Činnost vrtulníkového letectva bude ztížena činností taktického a vojskového letectva protivníka a palbami dělostřelectva V rámci organizace součin-

nosti bude nutno, mimo jiné, řešit zastavení paleb v ohroženém prostoru při činnosti vrtulníků, organizaci velení zabezpečující včasnost podání výzev, spojení ap.

Ke splnění podmínek bezpečnosti při provádění úderu bojových vrtulníků by se mohla k označení předního okraje vlastních vojsk a k předávání signálů určovat v praporech a rotách prvního sledu **stanoviště označení**. Vzdálenost mezi stanovišti označení by neměla být větší než 500 - 700 m.

Stanoviště by mohlo být vybaveno:

- rádiovým odpovídačem,
- rádiovým přijímačem pro příjem signálů a požadavků pro zapnutí prostředků označení vlastních vojsk,
- světelným impulsním majákem,
- pyrotechnickými prostředky označení (signální rakety, dýmovnice).

Signály k rozpoznávání by stanoviště předávalo na signál velitele praporu podle požadavků leteckého návodčího a skupiny bojového velení s těmito zásadami:

* zabezpečit včasné předávání signálů k použití prostředků rozpoznávání, označování cílů a vytýčení předního okraje obrany,

* signál „**ZDE LINIE FRONTY**“ předávat s využitím pyrotechnických prostředků (světlice) kolmo k linii fronty směrem k protivníkovi pod úhlem 70 - 80° v určených časových intervalech,

* jednotky v obklíčení a vzdušné výsadky provádět označení po celém obvodu své sestavy,

* v zalesněném terénu signály rozpoznávání předávat z míst dobře viditelných osádkami vrtulníků, tj. z okrajů lesa, na loukách, v průsecích ap.,

* při vedení boje ve velkých městech signály předávat z prostorů širokých komunikací, náměstí, popřípadě ze střech domů,

* všechny prostředky pro zabezpečení rozpoznávání používat komplexně (tj. signály předávat několika prostředky současně),

* pro kódování signálů se mohou používat barevné filtry na světelné majáky,

* bojová vozidla je možné vybavit blikajícím světlometem s možností volby barvy světla nebo skládacími reflexními tabulemi, ze kterých vytvořit různé symboly (podle dohody se zástupci vrtulníkového letectva - SkBV, LN) s možností jejich připevnění na vozidlo nebo vozidla vybavit samolepícími reflexními fóliemi (pásky), ze kterých by bylo možné na vozidle rychle a snadno vytvořit různé symboly.

Závěr

Cílem článku bylo ukázat na možnosti vrtulníků a způsob jejich činnosti při provádění palebné podpory a plnění speciálních úkolů ve prospěch mechanizovaného praporu. Autoři chtěli současně poukázat na problémy velení, spojení a organizace součinnosti mezi vrtulníky, mechanizovanými a tankovými jednotkami při plnění společných úkolů.

Těmto otázkám je potřebné neustále věnovat odpovídající pozornost. Dokazují to zkušenosti z lokálních válek a také z výcviku a ze cvičení armád NATO.

Např. v bundeswehru velitel praporu při zaujímání obrany mimo dotyk s protivníkem provede rekognoskaci budoucího prostoru obrany a přístupů k němu i ze vzduchu. Tankové a mechanizované rotý ve čtvrtém výcvikovém období provádí ve výcvikových prostorech za řízení příslušníků Regionálních výcvikových center (např. Munster) taktická cvičení, při kterých s rotami působí až dvojice bojových vrtulníků a velitel roty jim velí ve své rádiové síti stejně, jako dalším prvkům sestavy roty.

V Polním řádu a Bojových předpisech pozemních sil AČR se bohužel otázkám použití vrtulníkového letectva a organizaci součinnosti s ním nevěnuje odpovídající pozornost a často převládá názor, že se tato problematika netýká velitele roty a ani velitele praporu. To by se mělo změnit.

Připravujeme: Plánování boje velitelem vzdušného výsadku.

ÚKOLY JEDNOTEK ŽENIJNÍHO VOJSKA AČR při eliminaci ohrožení vlivem přírodních katastrof a průmyslových havárií

Podplukovník Ing. VOJTĚCH NĚMEČEK, Ph. D.

Vedle obrany suverenity a územní celistvosti státu je důležitým úkolem Armády České republiky (AČR) i plnění úkolů k záchraně obyvatelstva a materiálních hodnot při ohrožení vlivem přírodních katastrof a průmyslových havárií.

Nejlepší předpoklady pro plnění úkolů souvisejících s eliminací ohrožení při přírodních katastrofách a průmyslových haváriích má v rámci AČR ženijní vojsko, které je vybaveno technikou použitelnou pro plnění takových úkolů a výcvik jednotek ženijního vojska obsahuje řadu činností, ke kterým jsou připravovány jednotky Civilní ochrany (CO).

Úkoly k eliminaci ohrožení vlivem přírodních katastrof a průmyslových havárií mohou jednotky ženijního vojska plnit buď v součinnosti se složkami Integrovaného záchranného systému (IZS), samostatně nebo jako součást vševojskového uskupení.

Jednotky ženijního vojska mohou k záchraně obyvatelstva a materiálních hodnot při ohrožení vlivem přírodních katastrof a průmyslových havárií plnit tyto úkoly:

1. Ženijní průzkum.
2. Záchranné, vyprošťovací a prvořadě likvidační práce v postižených oblastech.
3. Ženijní zabezpečení činnosti prvků IZS, vlastního útvaru a vševojskového uskupení.
4. Odstraňování následků a opatření obnovy.
5. Specifické činnosti.

1. Ženijní průzkum

Ženijní průzkum se provádí s cílem zjištit (upřesnit) stav na přístupech a v místech plnění úkolů ženijního zabezpečení.

Ženijní průzkum se provádí vyhodnocením geografických podkladů a přímou prohlídkou. Orgány ženijního vojska se podílejí zejména na zpracování geografického vyhodnocení teritoria a v rámci hodnocení charakteristiky ekonomiky přijímají závěry o možnostech využití infrastruktury, výrobních kapacit a čerpání materiálních a surovinových zdrojů teritoria při realizaci záchranných a obnovovacích prací ženijním vojskem a v rámci plnění úkolů ženijního zabezpečení činnosti ostatních složek AČR a složek IZS.

Průzkumné orgány ženijního vojska se podílí na provádění průzkumu samostatně nebo v rámci průzkumných orgánů nasazených centrálně (vševojskových).

Samostatně provádí orgány ženijního vojska zejména podrobný ženijní průzkum pro plnění specifických úkolů (stavba mostů, použití trhavin, rozvíjení ženijních technických prostředků ap.). Orgánům ženijního průzkumu velí zkušený velitel - voják z povolání.

Ženíjní průzkum se zaměřuje na:

1. Průzkum komunikací pro přesuny všech druhů sil a prostředků, a to:

- pro zaujetí prostoru rozmístění,
- pro zajištění přesunu do postiženého místa,
- pro zajištění manévru silami a prostředky při poskytování pomoci.

Součástí ženijního průzkumu komunikací je i jejich vytýčení.

2. Průzkum prostoru rozmístění s vyhledáním vhodných míst pro rozmístění velitelského stanoviště, prostoru nenasazených jednotek, prostoru pro odpočinek střídajících jednotek a prostoru pro umístění prostředků logistické podpory.

3. Průzkum prostoru činnosti, na kterém závisí rychlé nasazení sil a prostředků k provedení záchranných a vyprošťovacích a prvořadých likvidačních prací.

V každém prostoru nasazení záchranných skupin provádí průzkum samostatný průzkumný orgán, který okamžitě hlásí výsledky průzkumu s návrhem na složení a vybavení záchranné skupiny. V prostoru činnosti se dále provádí průzkum ke zřízení průchodů, průjezdů, přechodů a přejezdů a přísnových a odsunových cest.

4. Podrobný ženijní průzkum pro plnění dílčích odborných úkolů.

5. Průzkum vodních zdrojů včetně prostoru pro rozvinutí vodní stanice a přístupových cest.

2. Záchranné, vyprošťovací a prvořadé likvidační práce

Záchranné, vyprošťovací a prvořadé likvidační práce vyžadují:

- rychlé nasazení záchranných skupin,
- včasné střídání skupin,
- sladění úsilí velkého množství sil a prostředků IZS, CO a jednotek AČR,
- nejvyšší možné pracovní vypětí všech příslušníků nasazených skupin,
- využití práce schopného obyvatelstva, které je seznámeno s místními podmínkami.

Pořadí důležitosti záchranných a prvořadých likvidačních prací se určuje z hlediska:

- počtu zasažených osob,
- stavu zasažených osob,
- možnosti vzniku druhotných následků (zatopení vodou, únik plynu, sesuv trosek apod.),

• možnosti přístupu do míst zavalení osob.

Ke zřízení přejezdů a přechodů k místům zavalení osob se používá pneumatických přístrojů, buldozerů, rýpadel a tam kde je to možné i travin. Poté se činnost zaměřuje na zabezpečení dodávky vzduchu a vody zavaleným osobám a zahajuje se vyprošťování osob. Jednotky ženijního vojska zabezpečují vytýčení a osvětlení pracovišť jednotlivých skupin.

K orientačnímu vytýčení a osvětlení pracovišť se používají předepsané nebo improvizované prostředky. K zabezpečení dodávky elektrického proudu se rozvíjí rozvodná souprava k napájení osvětlení a elektrických přístrojů.

Pro zabezpečení manévru silami a prostředky v zasaženém prostoru se využívají přísunové a odsunové cesty. Přejezdy jsou určeny pro pohyb jednotek s technikou, pro odsun postižených osob a pro zásobování záchranných skupin. Šířka přejezdů musí být minimálně 3 metry a následně se rozšiřují v místech výhyben na šířku 6 metrů.

Přechody umožňují pěší přesun záchranců, transport raněných a vyvádění nezraněných osob. Přechody a přejezdy tvoří systém pomocných komunikací a vyúsťují na hlavní komunikace.

Při zřizování přejezdů a přechodů je třeba:

- vytýčit směr,
- odstranit velké kusy trosek,
- upravit místa pro řízení provozu,
- zabezpečit poškozené budovy a stavby hroící zřícením, které ohrožují bezpečnost záchranných skupin a dopravu na přejezdech,
- stanovit místa, kde je možné použít techniku a travinu,
- vyrovnat povrch trosek a upravit sklon přejezdů,

- zřídít vozovku zásypem drobného materiálu (zeminou),

- prověřit sjízdnost (průchodnost) a bezpečnost provozu.

K vyprošťování osob - ze závalů se využívají mezery v troskách a razí se průchody široké 50 centimetrů a vysoké 90 centimetrů s rozepřením nebo pažením. Průchody se razí ručně nebo pneumatickými přístroji. Trosky hrozící sesutím se zajišťují. Součástí závalu bývají různé trámy, výztuže a kabely, které dočasně zajišťují stabilitu trosk. Jejich odstranění nebo přerušení může způsobit poruchu rovnováhy a tím i druhotný zával.

V nízkých závalech je snadnější přístup k zavaleným osobám skulinami nebo šachtou. Ve vysokých závalech pak štolováním.

Při vyprošťování postižených osob se uskutečňují zajišťovací práce na budovách a konstrukcích, které mají zajistit bezpečnost záchranných skupin nebo vyprošťovaných osob.

K zajišťovacím pracím patří:

- strhávání narušeného zdiva,
- podepírání narušených vodorovných konstrukcí podpěrami,
- vzpírání narušených svislých konstrukcí vzpěrami,
- rozpírání dvou sousedních svislých konstrukcí rozpěrami,
- kotvení dvou sousedních svislých konstrukcí táhly a kleštěmi,
- odstraňování jednotlivých uvolněných předmětů.

Pro jednoduché posouzení stability a z toho vyplývajícího rozsahu zajišťovacích prací se podle šířky trhlin rozdělují zděné konstrukce do tří skupin:

*** stabilní zdivo** - obsahuje trhliny, které způsobují vyklonění nebo vydutí stěny menší než jedna šestina tloušťky zdiva - nemusí se zajišťovat,

*** labilní zdivo** - obsahuje trhliny a deformace, které způsobují vyklonění nebo vydutí stěny až o jednu třetinu tloušťky zdiva - musí se zajistit nebo strhnout,

*** převísle zdivo** - obsahuje trhliny a deformace, které způsobují vyklonění nebo vydutí stěny až o jednu třetinu tloušťky zdiva - musí se strhnout.

Strhávání zdiva se provádí ručně s pomocí nářadí, s použitím mechanizačních prostředků a s použitím trhavin. Budovy a konstrukce se obvykle nestrhávají do prostoru vyprošťovacích prací nebo na příslušné a odsunové komunikace, pokud se nejdá o jediné možné řešení.

V zimě působí při provádění záchranných a prvořadých likvidačních prací některé nepříznivé faktory:

- sněhová pokrývka a led omezuje pohyb dopravních prostředků,

- nízké teploty vyžadují umístění zdrojů tepla na místa shromažďování postižených osob,

- sněhová pokrývka zhoršuje orientaci při vyhledávání osob v závalech,

- kratší doba denního světla zvyšuje požadavky na zabezpečení osvětlení pracovišť,

- zmrznutí hornin zhoršuje jejich těžitelnost.

Uvedené skutečnosti je třeba zohlednit při přípravě jednotky ženijního vojska k plnění úkolů a doplnit ji potřebným materiálem. Nezbytné je **doplnění výbavy** o prostředky k posypu cest, k odklizení sněhu k uvolňování cest a přechodů, vybavení techniky prostředky pro provoz v zimních podmínkách, doplnění prostředků k výrobě elektrické energie a osvětlovacích prostředků. Zemní stroje je třeba vybavit rozrývacími noži nebo k tomuto účelu připravit trhaviny. Důležité jsou i takové „maličkosti“, jako je vybavení všech vojáků ručními svítilnami.

3. Ženijní zabezpečení činnosti prvků IZS, vlastního útvaru a vševojskového uskupení

V rámci plnění úkolů ženijního zabezpečení činnosti prvků IZS, vlastního útvaru a vševojskového uskupení mohou jednotky ženijního vojska provádět:

1. Ženíjní průzkum.

2. Úpravu a údržbu cest a odstraňování překážek a závalů.

3. Zřizování přepravišť přes vodní překážky, rekonstrukci a zesilování stálých mostů a dalších komunikačních objektů a stavění mostů s použitím ženijních prostředků.

4. Těžbu a úpravu vody.

Plnění úkolů ženijního průzkumu navazuje na realizovaná opatření a zaměřuje se především na podrobný ženijní průzkum pro plnění odborných ženijně technických úkolů a na sběr informací, které jsou nezbytné pro monitorování celkové situace. To je předpokladem pro korekci přijatých rozhodnutí a pro přijímání opatření v rámci operativního řízení činnosti jednotek a součinnosti s jednotlivými složkami IZS.

Při plnění úkolů ženijního průzkumu postupují průzkumné orgány v souladu s ustanovením předpisu Žen-2-3 Ženíjní průzkum.

Úprava a údržba cest a odstraňování překážek a závalů patří k nejdůležitějším úkolům na podporu záchranných činností a k obnovení funkcí infrastruktury teritoria. Jednotky ženijního vojska plní tyto úkoly v souladu s vojenskými předpisy a nepřebírají odpovědnost za provoz civilních vozidel na udržovaných cestách.

Na stanovených trasách jsou v místech poškození silnic a závalů vyhledávány objízdky a pouze tam, kde objížďka není možná a je dostatek času pro plnění úkolů, provádí se úprava cest a odstraňování překážek a závalů.

Podle charakteru živelní pohromy (havárie) se liší i způsob poškození cest a výskyt překážek na nich. Může jít o:

- propadení úseků cest v důsledku narušení podloží,
- sesuvy úseků cest vedených na náspech a v odkopech a k zavalení cest v zářezích,
- přehrazení cest v důsledku skalních sesuvů a sesuvů půdy,
- přehrazení cest padlými stromy,

• vytvoření závalů v důsledku destrukce staveb a silničních objektů,

• kontaminace cest a terénu v důsledku radiační nebo chemické havárie.

Při rozhodování o způsobu úpravy cest a odstraňování překážek je třeba vzít v úvahu zejména **možnosti zemních strojů**, které jsou k dispozici. Jednotky ženijního vojska nejsou vybaveny stavebními stroji (skrejpr, grejdr) a buldozer a kolový nosič (KN-251) mají omezené možnosti nastavení pracovních orgánů. V průběhu prací je třeba počítat i s omezenými možnostmi využití travin.

Postup prací při údržbě a opravách silnic je podrobně uveden ve služebním předpisu Žen-2-16 Vojenské silnice a cesty. Tento předpis popisuje i postup při zpevňování málo únosného terénu a zřizování pomocných vozovek.

Zřizování přepravišť přes vodní překážky, rekonstrukce a zesilování stálých mostů a dalších komunikačních objektů a stavba vojenských mostů

S úpravou cest bezprostředně souvisí zabezpečení přeprav a rekonstrukce a stavba silničních objektů. Poškozené nebo zničené silniční objekty (mosty, opěrné zdi, propustky, nadjezdy atd.) jsou značnou překážkou provozu na komunikacích. Na stanovené trase je nutno prověřit i zdánlivě nepoškozené objekty. Posuzuje se materiál, stav konstrukce objektu i výška nadloží nebo náspu nad konstrukcí (např. otvorem propustky). V případě poškození konstrukce se provádí odstranění místních poškození, výměna konstrukčních prvků nebo jejich zesilování. Ve velké míře se využívá dřevěných konstrukcí, ale také ocelových táhel, objímk a podobně.

Při zesilování a obnově mostů se postupuje podle ustanovení předpisu Žen-3-3 Zesilování a obnova mostů.

V rámci zřizování přepravišť se činnost jednotek ženijního vojska zaměřuje na vyhledávání míst vhodných pro brodění. Brody jsou vytyčovány a po dobu provozu udržovány. V případě nemožnosti zřízení

brodového přepraviště jsou zřizována přepraviště plavidlová a přívozová s využitím ženíjních přepravních prostředků (PTS-10, PMS). Úkoly k zabezpečení přeprav mohou jednotky ženíjního vojska převzít také od jednotek CO, aby jejich prostředky nebyly dlouhodobě vázány na místech, kde přímo neslouží k podpoře záchranných prací.

Plavidlová a brodová přepraviště zřízená jednotkami CO mohou být nahrazena i mostovými přepravišti zřízenými jednotkami ženíjního vojska ze souprav AM-50 a PMS.

Porádková a regulační služba musí být organizována na všech zřizovaných přepravištích. Ve zvýšené míře je také třeba dbát na bezpečnost provozu a průběžnou údržbu přepravišť. Zřízené mosty musí být označeny dopravními značkami s údaji o únosnosti, povolené rychlosti a způsobu provozu na přepravišti (jednosměrný, pouze jedno vozidlo ap.). Při uvádění přepravišť (mostů) do provozu s plánovaným využitím pro civilní techniku, musí velitel přepraviště (mostu) úzce spolupracovat s dopravní policií a odbory dopravy okresních (obecních) úřadů, aby se tak vyvaroval možnému porušení platných právních a technických norem.

K zabezpečení pitné a užitkové vody mohou jednotky ženíjního vojska rozvínoovat vodní stanice. K úpravě vody se používají prostředky zavedené v AČR, jako jsou úpravny vody ÚV-2000 a TUF-200/TF. S použitím uvedených prostředků jsou spojeny problémy se skladováním a následně i s distribucí upravené vody, protože ženíjní vojsko AČR nedisponuje maloobjemovými obaly na vodu.

Skladování a distribuce upravené vody musí být řešena v součinnosti s jednotkami logistiky. Stálé zdroje pitné vody se prověřují a při zjištění nezávadnosti vody se i tyto zdroje využívají. Ženíjní vojsko se může podílet na odběru vzorků vody ze stálých zdrojů. Z každé dávky upravené vody pro

potřeby obyvatelstva se odebírá vzorek, který se podrobuje hygienické kontrole. Všechny používané vodní zdroje a zásoby upravené vody musí být střezeny. Zásoby neodebrané pitné vody se po 48 hodinách (za teplého počasí po 24 hodinách) nahrazují čerstvou vodou.

4. Odstraňování následků a opatření obnovy

Podle Zákona o ozbrojených silách ČR mohou být jednotky AČR použity pouze „k záchranným pracím při pohromách, nebo při jiných závažných situacích ohrožujících životy, zdraví, značné majetkové, nebo životní prostředí“ a „k odstranění jiného hrozícího nebezpečí za použití vojenské techniky“. Na odstraňování následků a realizaci opatření obnovy v postiženém prostoru se proto mohou jednotky ženíjního vojska podílet pouze v rámci výcviku vojsk.

V rámci této činnosti lze například provádět:

- čištění koryt vodotečí a inundačního území od naplavenin a těžbu padlých stromů,
- demolice budov a poškozených objektů,
- zemní práce při terénních úpravách,
- budování hrází, opěrných stěn, zpevňování úseků terénu a úpravu nezpevněných cest,
- další opatření.

Vedle uvedených činností mohou být realizována i opatření prováděná i v časném období pohromy (havárie), která však již nesouvisí se záchrannými pracemi, ani s ženíjním zabezpečením činnosti prvků IZS nebo ostatních složek AČR.

Legalizaci nasazení jednotek ženíjního vojska lze dosáhnout obdobně jako je tomu u jednotek základen CO. Tyto jsou nasazovány k provádění výcviku v „objektech a prostorech nabídnutých k výcviku orgány státní správy nebo místní samosprávy“. Tento způsob nasazení jednotek je podmíněn řadou opatření, která zabezpečují, aby nemohlo dojít ke zneužití jednotek (musí

být doloženo vlastnictví objektu nebo pozemku, výcvik musí být plánován, nasazení musí být v souladu s předurčením jednotek atd.).

5. Specifické činnosti

Při povodních a záplavách je rozhodující záchrana lidských životů a zamezení vzniku velkých materiálních škod. Jednotky ženijního vojska mohou provádět záchranné a vyprošťovací práce s využitím gumových člunů, motorových člunů (RUSB, MO-634 PMS), samohybných přepravních prostředků (PTS-10) a plovoucích bojové techniky (OT, BVP).

Záchranné a vyprošťovací skupiny jsou v AČR cvičeny k zabezpečení činnosti vojsk na vodních překážkách. Tato činnost se odehrává na otevřených vodních plochách a všichni zúčastnění jsou vybaveni základními ochrannými pomůckami.

Záchranné a vyprošťovací práce při povodních jsou zpravidla prováděny v zastavěných oblastech a nacvičené postupy selhávají. Z tohoto důvodu je výhodné vytvářet kombinované záchranné skupiny tvořené vhodným přepravním prostředkem (PTS-10 nebo podobný) a několika čluny. Z přepravního prostředku je řízena a koordinována činnost záchranných člunů, které dopravují zachráněné osoby nebo zvířata na přepravní prostředek, kde je lidem poskytována první pomoc a proveden transport. Přepravní prostředek se pohybuje pouze po širokých volných trasách a svou činností nezpůsobuje druhotné škody.

Využití plovoucích bojové techniky k záchranným pracím je méně výhodné z důvodu špatné přístupnosti z vody, nedostatku prostoru pro transport, ale i nebezpečí úrazu. Plovoucí bojovou techniku je možné použít k záchraně materiálu a k vyprošťovacím pracím.

Všechny obojživelné prostředky a vojáci vyčlenění do záchranných a vyprošťovacích skupin musí být vybaveni v souladu s ustanovením předpisu Žen-2-4 Výcvik na vodě a musí být pro tuto činnost připrave-

ni. Stejně jako pro zabezpečení činnosti vojsk, je výhodné doplnit záchranné skupiny o potápěče a lékaře (zdravotníky) s potřebným vybavením.

Ochranné hráze se budují a kontrolují k tomu, aby se předešlo zaplavení obydlí a hospodářsky využívaných území a tím i vzniku velkých materiálních ztrát. Při povodních může nastat řada případů, kdy hrozí nebezpečí protržení hrází. Ve všech těchto případech musí být hráze okamžitě utěsněny nebo zpevněny. Služební předpis Žen-2-4 popisuje možné způsoby obnovy hrází, ale vzhledem k jeho stáří nebrali autoři v úvahu možnosti využití geotextilií, geomřížovin, ekokošů a dalších soudobých materiálů a prostředků, které práce na výstavbě a obnově hrází nejen zrychlují, ale i zkvalitňují.

Při kontaminaci silnic, cest a terénu chemickými a radioaktivními látkami v důsledku havárií provádí jednotky ženijního vojska v nezbytných případech opatření ke snížení úrovně kontaminace. **Snížení úrovně kontaminace lze dosáhnout:**

- opláchnutím vozovky vodou (dekontaminačním roztokem),
- překrytím kontaminovaného povrchu vrstvou nekontaminované horniny nebo jiného materiálu,
- seřiznutím a odvozem kontaminované vrstvy.

Všechna uvedená opatření jsou realizována v úzké součinnosti s jednotkami chemického vojska. Kontaminované vrstvy se odstraňují tam, kde je povrch převážně hlinitý. Při kontaminaci chemickou látkou se odebírá dvojnásobná vrstva horniny, než do jaké stačila proniknout.

Překrytí se provádí za pomoci vhodného materiálu ve vrstvě o tloušťce 10 až 15 centimetrů nebo je možno využít dřevěné vozovky, geotextilie, membrány (povrchové textilní koberce) ap. Splachování se provádí na zpevněných vozovkách a cestách s dobrým hladkým povrchem a s dostatečným spádem.

Humanitární základny mohou být zřizovány s využitím vojenského materiálu v rámci poskytování humanitární pomoci při řešení krizových situací. Základny CO jsou vybaveny „základními humanitární pomoci“ (ZHP). Tyto základny slouží pro dočasné ubytování lidí, kteří přišli o svá přístřeší. Základna tvoří komplex ubytovacího, hygienického, zdravotnického a stravovacího zařízení. Je tvořena stany s potřebným vybavením a příslušenstvím. Obdobná zařízení mohou budovat i jednotky ženijního vojska z materiálu dodaného ze zařízení logistiky AČR.

K zabezpečení všech funkcí musí být humanitární základna tvořena:

1. Příjímacím střediskem,
2. Zdravotnickým střediskem,
 - lůžková část,
 - ošetřovna,
 - izolátor,
3. Prostorem pro ubytování (několik desítek až stovek osob),
4. Stravovacím střediskem,
 - sklad,
 - příprava stravy,
 - prostor pro konzumaci,
5. Sociálním zařízením,
6. Správním střediskem.

Potraviny k přípravě stravy pro postižené obyvatelstvo zabezpečuje okresní úřad, po-

případě magistrát města. Veliteli útvaru, který provedl stavbu, může být nařízeno předat materiál a techniku základny humanitární pomoci na dobu nezbytně nutnou do užívání osobám zmocněným přednostou okresního úřadu (primátorem města). O předání do bezplatného užívání, bez změny práva hospodaření, se sepisuje písemná dohoda mezi velitelem útvaru a přednostou okresního úřadu (primátorem města), jejíž součástí je seznam materiálu a techniky.

Použití trhavin v průběhu záchranných a vyprošťovacích prací, a při činnostech s tím souvisejících, nesmí být v rozporu s civilními normami. Použití trhavin a zásady řízení trhacích prací v civilním sektoru řeší „horní zákon“. Pro tyto práce jsou vyčleňováni pouze vojáci z povolání, které řídí velitel obeznámený se zásadami provádění této činnosti a má platné oprávnění. O použití trhavin musí být proveden dohovor s orgány státní správy a místní samosprávy.

Destrukce objektů, pro které je třeba ze zákona vydávat demoliční výměr, lze uskutečnit pouze na základě písemného rozhodnutí (pověření) přednosty okresního úřadu. Při provádění trhacích prací se věnuje zvýšená pozornost dodržování bezpečnostních opatření k zabezpečení ochrany osob a majetku.

LÁVKA pro vyprošťování osob z minového pole

ANTONÍN KOPŘIVA

Současná vojenskopolitická situace ve světě je charakterizována snahou o snižování nebezpečí vojenské konfrontace. Přesto však stále dochází ke vzniku lokálních konfliktů. V současné době, kdy náš stát je součástí struktur NATO a prochází procesem adaptace na podmínky NATO, lze předpokládat i nárůst nasazení jednotek AČR při řešení krizových situací ve světě.

Použití min je pro lokální konflikty charakteristické.

Oproti použití minového materiálu v klasické bojové činnosti se však vyznačuje vý-

raznou živelností, chaotičností a nerespektováním základních pravidel pro použití minového materiálu daných mezinárodními úmluvami.

Zajištění přístupu ke zraněnému, jeho pokud možno bezpečné vyproštění z minového pole a poskytnutí odborné lékařské pomoci, je jedním ze základních problémů při ohrožení (zranění) vojáků, popřípadě civilních osob v minovém poli.

Pro rychlé poskytnutí pomoci jsou i v rámci našich jednotek, působících v misích OSN ap., vytvářeny speciální zásahové ženijní odminovací týmy (EOD).

Pro vyproštění osob z minového pole jsou některými státy NATO využívána speciální vozidla, poskytující ochranu před výbuchem miny do několika kilogramů TNT. Dále se využívá speciálních obleků a obuvi, schopných určitým způsobem odolat výbuchu do jednoho kilogramu TNT. Příprava a nasazení těchto prostředků je zdlouhavá a v některých případech velmi problematická. Dalším možným způsobem je např. prověřit minovým bodcem dostatečně velké plochy (body), umožňující přijít k osobě. Po těchto prověřených bodech musí minovým polem projít zpravidla i ošetřující lékař (zdravotník) a musí se provést odsun osoby mimo minové pole.

Armáda ČR nemá v současné době k dispozici žádný prostředek, který by umožňoval rychlý přístup ke zraněnému, jeho vyproštění z minového pole a poskytnutí rychlé lékařské pomoci. Na základě získaných zkušeností našich vojáků plnících úkoly v rámci misí mnohonárodnostních sil OSN, bylo zahájeno u Vojenského technického ústavu pozemního vojska ve Vyškově řešení pomocného technického prostředku, který má sloužit týmům EOD AČR jako další možná alternativa pro vyproštění osob z minového pole.

Cílem řešení bylo vytvořit prostředek, který by umožnil překlenutí minového pole, chůzi osob po něm a jeho instalaci pouze jednou osobou, přičemž je nutné minimalizovat riziko ohrožení při instalaci.

Výsledkem technického řešení je souprava skládající se z několika částí:

- základní dvacetimetrový modul, skládající se z deseti dvoumetrových dílů, přepravitelný na komerčně vyráběném nákladním přívěsu, včetně přepravní bedny s příslušenstvím a náhradními díly (obr. 1);

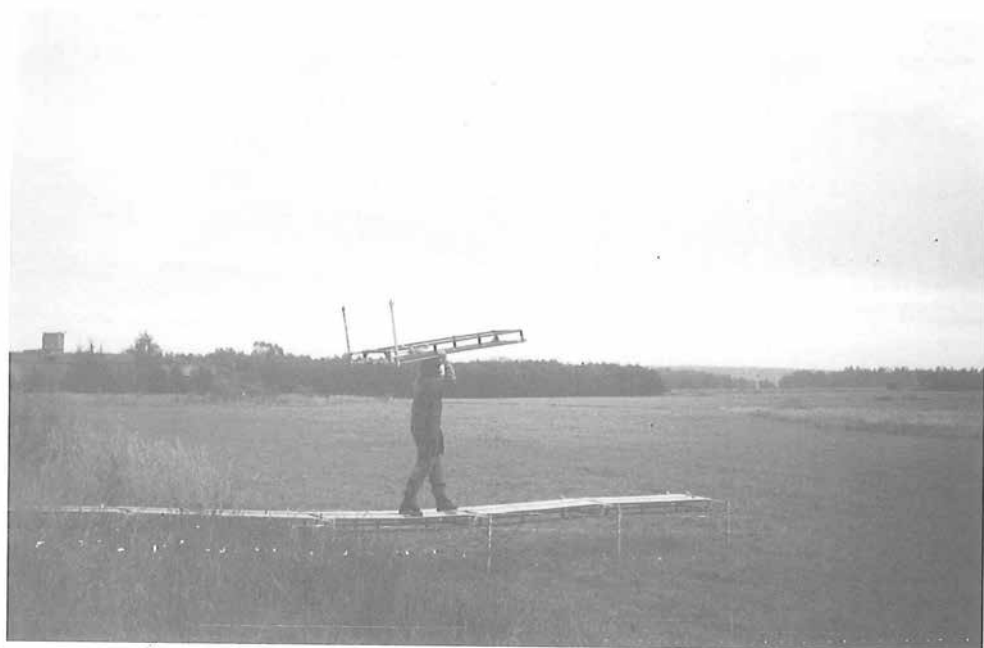
Obr. 1. Skládání lávky z přívěsu

Obr. 2. Přestavení výšky opěr

Obr. 4. Napojení dalšího dílu

Obr. 3. Obsluha nese další díl k instalaci

• doplňkový třicetimetrový modul s příslušenstvím, který je možné využít jako zdroj náhradních dílů, k prodloužení délky základního modulu, nebo může být využitý jako samostatná lávka.

Samotná lávka sestává z dvoumetrových dílů. První díl lávky tzv. základní má na rozdíl od ostatních dílů čtyři podpěry a tvoří základní stabilizační prvek instalované lávky. Ostatní díly jsou opatřeny na jednom konci dvěma rameny podpěr, do kterých se zasouvají stavitelné podpěry (obr. 2). Na tomto konci jsou také závěsy pro instalaci dalšího dílu. Na protilehlém konci jsou upevněny háky závěsu pro spojování s předchozím dílem, již instalovaným v lávce.

Instalaci lávky v terénu provádí pouze jeden člen EOD týmu, oblečený v pyrotechnickém obleku, popřípadě v neprůstřelné vestě s helmou a štítem. Na přípravě lávky k instalaci a položení základního dílu před minové pole spolupracuje celý tým. Instalaci dalších dílů v nutné délce provádí již pouze jeden člen týmu, z již instalovaného dílu (obr. 3, 4).

Vlastní spouštění instalovaného dílu na terén je z důvodu zajištění maximální bezpečnosti obsluhy prováděno pomocí lana ze vzdálenosti 20 m (obr. 5). V případě potřeby je možné tímto způsobem navazovat jeden díl na druhý v neomezené délce. Stavitelné podpěry umožňují v určitém rozsahu korigovat nerovnosti terénu a udržet lávku přibližně v rovině.

Základní parametry prostředku

- šířka přechodu 0,6 m
- maximální zatížení při přechodu 3 osoby
- výšková stavitelnost do 0,5 m nad terénem
- instalace jednou osobou
- hmotnost základního dílu 31 kg
- hmotnost ostatních dílů 25 kg
- přepravitelnost 20 m lávky, včetně příslušenství na jednoosém brzděném přívěsu za vozidlem LAND ROVER Defender 110. TDi.

Obr. 5. Spuštění dílu na terén

BEZPILOTNÍ VZDUŠNÉ PROSTŘEDKY

Doc. Ing. ROBERT HULÁK, CSc.

2. část

Definice a klasifikace UAV

Za UAV jsou považovány bezpilotní, motorem poháněné vzdušné prostředky, které jsou dálkově řízené, poloautonomní, autonomní nebo jejich kombinace, které mohou nést různé typy užitečné zátěže, dovolující jim plnit specifické úkoly v zemské atmosféře do výšky okolo 20 000 metrů.

Tato široká definice dovoluje zahrnout do skupiny prostředky s pevnými, překlopnými nebo rotačními křídly, smrtící vzdušné prostředky, vzdušné cíle, klamné vzdušné cíle a bezpilotní bojové vzdušné prostředky. Prostředky mají řadu shodných vlastností a používají podobné technologie. Do skupiny UAV nepatří střely s plochou dráhou letu.

Klasifikace UAV může být prováděna podle nejrůznějších hledisek. V tabulce 1 je uvedena jedna z možných doporučovaných klasifikací podle velikosti prostředku a jeho taktického dosahu. Pod pojmem dosah je nutno uvažovat možnou hloubku působení v nepřátelském prostoru a to nejen z hlediska taktického doletu, ale i z hlediska možnosti spojení pro řízení prostředku a pro přenos zpravodajské informace v reálném čase.

Kromě uvedených hledisek existuje řada dalších parametrů pro klasifikaci UAV, jako jsou dostup, způsob startu a přistání, jejich určení a další. V tabulce 2 jsou uvedeny UAV, které spadají do kategorie prostředků taktického průzkumu. V tabulce jsou uvedeny oblasti jejich působení a přehled používaných prostředků.

V tabulce 3 jsou uvedeny UAV strategického průzkumu. Pro úplnost jsou do tabulky zařazeny i útočné (bojové) UAV a klamné cíle. V západních armádách je obecně

přijímána zásada, že UAV taktického určení spadají do sféry zodpovědnosti pozemních, případně námořních sil, UAV strategického určení jsou v kompetenci letectva.

Klasifikace UAV podle určení

Přehled o používaných bezpilotních vzdušných prostředcích není kompletní, protože chybí ověřené informace o prostředcích, které jsou pravděpodobně v ozbrojených silách Číny, Indie, Ukrajiny a dalších zemí. Někteří odborníci předpokládají, že UAV mohou být používány, popřípadě vyvíjeny v padesáti zemích světa.

a) UAV taktického určení - úroveň divize

První, mohutná vlna vývoje, výroby a zavádění bezpilotních vzdušných prostředků, která zasáhla ozbrojené síly byla zaměřena na podporu průzkumu ve prospěch jednotek pro úroveň divize. Tyto systémy nyní používají armády devatenácti zemí. Jsou to Belgie, Česká republika, Egypt, Francie, Izrael, Itálie, Jihoafrická republika, Maroko, Rumunsko, Rusko, Singapur, Srí Lanka, SRN, Spojené Arabské Emiráty, Švýcarsko, Turecko, Ukrajina, USA a Velká Británie.

Dalších třináct zemí systémy vyvíjí, testuje nebo má objednány u renomovaných výrobců. Jsou to Austrálie, Alžírsko, Bahrajn, Bulharsko, Dánsko, Finsko, Indie, Jižní Korea, Nizozemí, Řecko, Španělsko a Thajsko.

Nejvýznamnějšími výrobci této kategorie UAV jsou Izrael, USA, Itálie, SRN, Francie, Švýcarsko a Jihoafrická republika.

b) UAV strategického určení (MALE a HALE)

Druhá vlna, mnohem menší než první, zahrnuje UAV strategické úrovně pro střední a velké výšky, dalekého dosahu. Oba typy systémů jsou vyvíjeny a vyrábě-

Tabulka 1

Klasifikace UAV podle velikosti a dosahu prostředků

Klasifikace bezpilotních vzdušných prostředků (UAV)			
Kategorie	Označení	Dosah	Vytrvalost
Taktické bezpilotní prostředky			
Mikro	μ	< 10 km	1 hod
Mini	Mini	< 10 km	< 2 hod
Blízkého dosahu	CR	10 - 30 km	2 - 4 hod
Krátkého dosahu	SR	30 - 70 km	3 - 6 hod
Středního dosahu	MR	70 - 200 km	6 - 10 hod
Nízko letící hloubkového průniku	LADP	> 250 km	1 hod
Dalekého dosahu	LR	> 500 km	6 - 13 hod
Vytrvalostní	EN	> 500 km	12 - 24 hod
Strategické bezpilotní prostředky			
Vytrvalostní pro střední výšky	MALE	> 500 km, < 8000 m	24 - 48 hod
Vytrvalostní pro velké výšky	HALE	> 500 km, 20 000 km	12 - 40 hod

ny především v Izraeli (Hermes) a v USA (DarkStar, Global Hawk a Predator). Ve Francii je ve fázi testování UAV pro střední výšky (Vigilant). Řada dalších vyspělých zemí projevuje vážný zájem převážně o nákup této kategorie UAV.

c) UAV taktického určení - úroveň praporu a divize

Třetí vlna je teprve na vzestupu a předpokládá zavádění systémů UAV pro úroveň brigády a praporu. Zde se předpokládá využití jednak letounů s pevným křídlem, jednak s rotačními nosnými plochami. Jejich využití má ležet v oblastech taktického průzkumu za hranicí pozorovatelnosti, průzkumu v zastavěných oblastech, detekce minových polí, detekce zamořených prostorů a zabezpečení spojení jednotek jako komunikační relé.

Systémy budou pravděpodobně lehce integrovatelné i do armád méně rozvinutých a neprůmyslových zemí. Jejich cena bude záviset na vyráběném množství. Proti předchozím systémům budou relativně malé a tím i vysoce mobilní.

d) UAV s kolmým startem - VTOL

Většina výše diskutovaných UAV jsou letouny s pevným křídlem. Do popředí se ale dostává požadavek kolmého startu a přistání průzkumných prostředků. Tyto požadavky vznášejí námořnictvo pro možnost použití prostředků z palub bojových plavidel. Shodné požadavky mají i pozemní jednotky, operující v hustě zastavěných oblastech.

Při vývoji kolmo startujících UAV je dosud hlavním problémem vyřešení jejich úplné autonomnosti při plnění úkolů za hranic

Tabulka 2

Klasifikace taktických UAV

Taktické UAV					
Kategorie	Dosah [km]	Vytrvalost [h]	Dostup [m]	Start	Návrat
Mikro	<10	<1	250	z ruky, VTOL	na břicho, lyže
Použití Typy	RSTA, spojovací relé, průzkum, REB Micro Star, Hyperav, Black Widow, Microbat				
Mini	<10	<2	250	z ruky, VTOL	podvozek, na břicho, lyže, padák
Použití Typy	film, televize, zemědělství, měření zamoření, energetické spoje Aerocam, RPH2, R50+, Rmax+, SurveyCopter				
CR	10 - 30	2 - 4	3000	z rampy, VTOL, podvozek	podvozek, na břicho, lyže, padák
Použití Typy	průzkum, REB, korekce paleb, detekce min, sledování úrody APID+, Camcopter, Cypher, Dragon, Javelin, Luna, Mini Tucan, Mi-Tex Backpack, Observer, Pointer, Šmel, Vigilant, Vigiplane				
SR	30 - 70	3 - 6	3000	z rampy, VTOL, RATO	podvozek, na břicho, lyže, padák
Použití Typy	RSTA, BDA, REB, detekce min, sledování zvěře, geologický průzkum Creerelle, Dragon, Eyeview, Fox, Heliot+, Mirach 26, Pčela, Phantom, Phoenix, Rejs, Sojka, Sperver, Vulture,				
MR	70 - 200	6 - 10	3000 - 5000	z rampy, VTOL, RATO, podvozek	podvozek, lyže, padák
Použití Typy	RSTA, BDA, REB, korekce paleb, detekce min, spojovací relé Brevel, CL327, Eagle Eye+, Mucke, Outrider, Pioneer, Prowler, Ranger, Searcher, Sentry, Shadow 200, SkyEye, Sniper				
LADP	250	0,5 - 1	9000	RATO	padák
Použití Typy	průzkum CL89, CL289, Mirach 100, Mirach 150				
LR	1000	6 - 13	5000	RATO, podvozek	podvozek
Použití Typy	RSTA, BDA, spojovací relé Hunter				
EN	500	12 - 24	5000 - 8000	RATO, podvozek	podvozek, padák
Použití Typy	RSTA, BDA, REB, spojovací relé, Aerosonde, Hermes 450, Prowler II, Searcher II, Shadow 800, Super Vulture				

Tabulka 3

UAV strategického průzkumu a speciální UAV

Klasifikace UAV III					
Kategorie	Dosah [km]	Vytrvalost [h]	Dostup [m]	Start	Návrat
Strategické UAV					
MALE	500 - 700	24 - 48	5000 - 8000	zatahovací podvozek	zatahovací podvozek
Použití Typy	průzkum, zaměřování cílů, přenos signálů, REB, zjišť. účinků paleb ALTUS, HERMES 1500, HERON, I.GNAT, PERSEUS, PREDATOR, THESEUS				
HALE	1000 - 6000	24 - 48	5000 - 8000	zatahovací podvozek	zatahovací podvozek
Použití Typy	průzkum, zaměřování cílů, přenos signálů, REB, zjišť. účinků paleb GLOBAL HAWK, RAPTOR, CONDOR				
Cvičné cíle					
	0 - 500	min. až hod	30 - 5000	z letounu, z rampy	zničení
Použití Typy	Letecký a lodní cíl CHUKAR, FLYRT, MALD, NULKA				
Útočné UAV					
Smrtící	300	4	3000 - 4000	z letounu, z rampy	zničení
Použití Typy	PT, protivozidlové, protiradarové, protilodní, proti objektům HARPY, K100, LARK, MARULA, POLYPHEM, TAIFUN, SEA FERRET				

Tabulka 4

Zkratky použité v tabulce 2 a 3

Vysvětlivky zkratk		
BDA	Battle Damage Assesment	Zjišťování stupně ničení
RATO	Rocket Assisted Take-Off	Start pomocí rakety
RSTA	Recon, Surveillance, Target Acquisition	Průzkum, zjišťování cílů
VTOL	Vertical take-Off and Landing	Vertikální start a přistání

pozorovatelnosti a automatizace režimu startu a přistání.

e) Útočné UAV

Největší pozornost je věnována možnostem zapojení UAV do přímé bojové činnosti. Byla již ověřena možnost použití UAV jak pro vypouštění střel vzduch - země, tak pro přímé ničivé útoky UAV na pozemní cíle. Někteří autoři používají pro tento typ prostředků název bezpilotní bojové vzdušné prostředky UCAV (Uninhabited Combat Aerial Vehicles).

Jedním z hlavních důvodů pro vývoj bezpilotních bojových prostředků je ničení pozemních odpalovacích zařízení protiletectvých řízených střel. K tomu je zapotřebí prostředek s dostatečnou ničivostí a extrémně nízkou možností detekce.

Kromě ničení prostředků protivzdušné obrany mohou být dalšími významnými objekty pro působení UCAV mobilní odpalovací zařízení balistických raket, případně další pohyblivé cíle jako tanky a dopravní prostředky. Jednou z výhod bezpilotního prostředku je skutečnost, že může provádět manévry s dvakrát větším přetížením než jaké je schopen přežít člověk. To dovolí, aby se UCAV dokázal vyhnout většině protiletectvých řízených střel.

Pozemní řízené střely jsou schopny plnit stejné úkoly, jak bylo uvedeno výše, ale s mnohem vyššími náklady, zvláště pokud se jedná o ničení pohyblivých cílů. Pro tyto úkoly musí být vybaveny nejdokonalejšími řídícími systémy a senzory. Bepilotní prostředek může být vybaven řízenou municí, mnohem levnější než pozemní prostředky. Navíc může výzbroj UCAV obsahovat vysoce výkonné laserové zbraně pro ničení taktických balistických střel.

Budoucnost UAV v ozbrojených silách evropských států

Britská pozemní armáda plánuje zavedení dvou typů bezpilotních průzkumných prostředků. Pro taktický průzkum na úrovni brigády byl zvolen systém Spectator

s operačním dosahem 150 km, pro jednotky na úrovni praporu systém Sender s operačním dosahem 30 km. Sender by měl v budoucnu spolupracovat i s prostředkem pozemního průzkumu TRACER (Tactical Reconnaissance Armoured Combat Equipment Requirements), který je v současnosti vyvíjen jako společný projekt s armádou USA. Naopak Spectator by mohl doplňovat systém pilotovaného leteckého průzkumu ASTOR, pro sledování pozemních cílů v oblastech radarového stínu, kam nemohou pronikat pilotované prostředky pro ohrožení silnou protiletectvou obranou nepřitele.

Britské královské letectvo má zájem o vývoj UCAV (Uninhabited Combat Aerial Vehicle) v rámci požadavků programu vývoje leteckého útočného systému budoucnosti FOAS (Future Offensive Air System) a dále o vývoj UAV dalekého dosahu, působícího ve velkých výškách.

Armáda SRN bude mít zřejmě nejbohatší škálu UAV. V současnosti je v Německu používáno 11 systémů CL-289, které jsou vybaveny radarovým systémem pro zjišťování pohyblivých cílů. Společným vývojem bezpilotních průzkumných prostředků se zabývá konsorcium firem Dornier (SRN) a Matra (Francie), jejichž produktem je UAV taktického průzkumu Brevel. Armáda SRN objednala 8 těchto systémů (každý obsahuje 8 letounů) vybavených systémem FLIR (Forward Locking InfraRed). Systém je pozoruhodný proto, že jedna mobilní pozemní stanice je schopna vést současně dva letouny. První ze systémů měl být armádě SRN dodán do konce roku 1999. Ve Francii je předpokládáno dodání deseti systémů do roku 2002.

V Německu je dále vyvíjen UAV krátkého doletu LUNA X2000 pro jednotky na úrovni brigády. LUNA X2000 je motorový kluzák, který po přiblížení k cíli vypíná motor a zapíná jej znovu po splnění úkolu, mimo oblast intenzivního působení PVO. Dodávka těchto systémů je předpokládána pro německou a holandskou armádu. Kromě toho pokračuje

vývoj dvou modifikací letounu Brevel. První z nich je Taifun, vyvíjený jako útočný UAV s bojovou výbušnou hlavicí. Zahájení zkoušek letounu je plánováno na rok 2003, jeho operační nasazení v roce 2006. Druhým je UAV Mocke, který je vyvíjen jako rušič komunikačních systémů nepřítele. K jeho operačnímu nasazení má dojít v roce 2005. V SRN byl dále zahájen vývoj UAV, vybaveného pro detekci minových polí.

Francouzská armáda používá rovněž řadu UAV systémů. Především jsou to 4 systémy CL-289, vybavené optickými a IR čidly průzkumu a dva systémy Crecerelle určené pro průzkum a zaměřování cílů. Oba typy byly úspěšně použity v Kosovu. Dále používá systémy MART, osvědčené již v Perském zálivu, kromě toho systémy Fox AT a Hunter.

Belgická armáda používá od roku 1970 bezpilotní průzkumné prostředky Espervier firmy Thomson. Nyní objednala od firmy IAI tři systémy UAV Hunter.

Italská armáda používá systémy taktického průzkumu krátkého dosahu Mirach 100 italské výroby, které jsou vypouštěné netradičním způsobem z vrtulníků Agusta A109. Pro úkoly dálkového průzkumu jsou u jednotek zařazeny letouny Mirach 150.

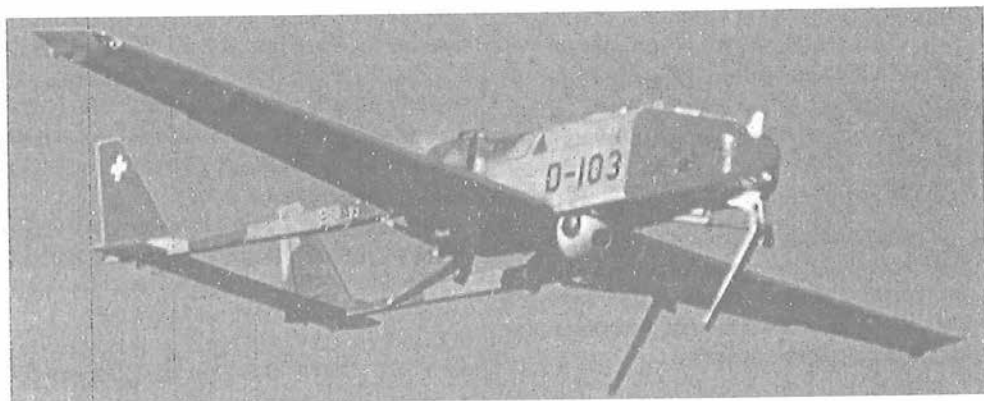
Kromě toho probíhají v současnosti

zkoušky dalších dvou typů systémů. Prvním z nich je Mirach 25 s krátkým doletem 50 až 100 km. Systém je určen pro průzkum, vyhledávání cílů a řízení paleb dělostřelectva. Do bojových jednotek má být zařazován od roku 2000. Jeho variantní průzkumné vybavení tvoří televizní kamera s vysokou rozlišovací schopností pro denní použití, noční TV kamera a FLIR. Druhý systém, s dosahem do 250 km je ve vývoji a nese označení Mirach 200.

Švýcarsko používá systémy Ranger (obr. 3), které jsou licenčním výrobkem systému Scout izraelské IAI, s pozemní řídicí stanicí firmy Tadiran. Systémy Ranger a Sperver jsou současně testovány ve Finsku a Norsku.

Španělská armáda nemá v současnosti UAV, ale Národní institut letectví ve spolupráci se zahraničními firmami vyvíjí bezpilotní průzkumný prostředek krátkého doletu. Prostředek má být vybaven IR senzory a FLIR.

Turecká armáda má ambiciózní plány a předpokládá zavedení čtrnácti taktických systémů UAV krátkého doletu a patnácti systémů dalekého dosahu. V současnosti zakoupilo Turecko od firmy General Atomics systém Gnat 750 a předpokládá nákup systému Shadow 600 pro úkoly prů-

Obr. 3. UAV taktického průzkumu RANGER ve výzbroji švýcarské armády

zkumu a zaměřování cílů. Jako poslední předpokládá nákup CL-289 ze SRN.

Ve východní Evropě má řada států plány na zavedení UAV, ale jsou omezovány nedostatkem prostředků. Rumunsko, Rusko a Ukrajina používají starší systémy z výzbroje Varšavské smlouvy VR-2 a VR-3. Rusko má kromě těchto prostředků ve výzbroji průzkumný systém Malachit s bezpilotními prostředky Pčela (včela), který byl vyvinut z cvičného vzdušného cíle. Systém byl poprvé použit při konfliktu v Čečensku v roce 1995.

Početní stav UAV ruských pozemních sil má být v příštím roce doplněn o 24 letounů Pčela. Letoun vyvinula konstrukční kancelář Jakovleva, elektroniku vyvinul výzkumný institut Kulon. Pčela je poháněna pístovým motorem o výkonu 32 ks se spotřebou 6 litrů paliva na hodinu letu. Užitečná zátěž letounu je 30 kg, dostup 3000 m, maximální rychlost 150 km/hod, doba letu 2 hodiny, přistání pomocí padáku. Letoun je řízen z pozemní stanice nebo může být programován před letem na 24 manévrů v průběhu letu. Letoun startuje z rampy na vozidle, příprava ke startu a vypuštění prostředku do 15 minut.

Pozemní řídicí stanice může vést současně dva letouny. V reálném čase probíhá přenos TV zobrazení a souřadnic do řídicí stanice. Probíhající modernizace vybavení zahrnuje prodloužení doby letu, TV kameru s vysokou rozlišovací schopností pro denní i noční průzkum a IR senzory s citlivostí rozlišení do jednoho stupně Celsia. V plánech ruských pozemních sil je další přestavba letounu na průzkumný útočný vzdušný prostředek.

Rumunsko získalo v roce 1999 pro testování systém Shadow 600. Kromě toho ve spolupráci s Bulharskem byl objednán pro testování francouzský bezpilotní průzkumný vrtulník Vigilant 2000.

Bulharsko vzbudilo pozornost se systémem Jastreb-25, určeným pro úkoly komu-

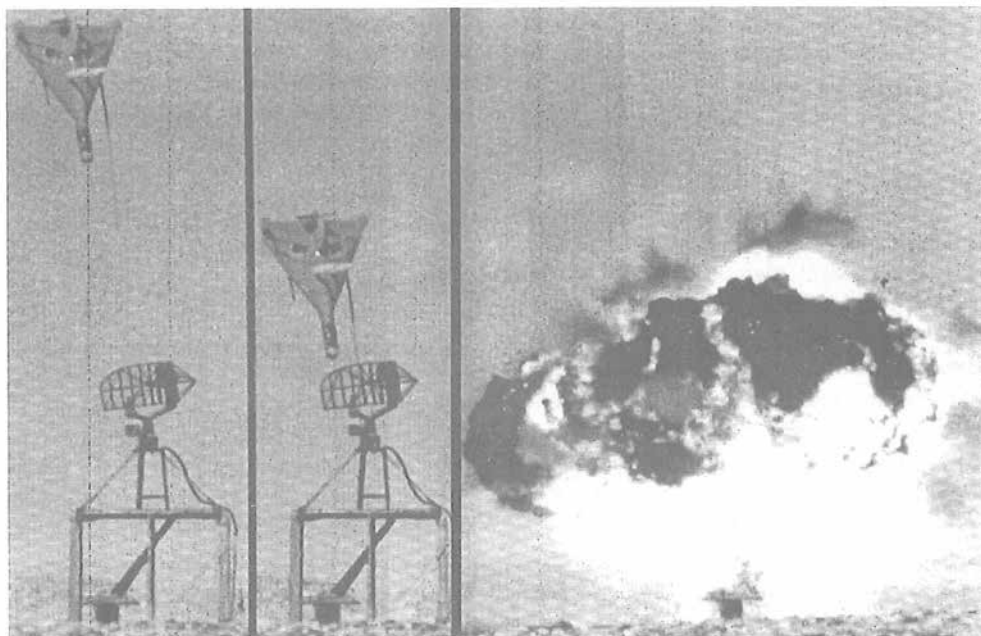
nikačního rušení. Systém je odvozen ze vzdušného leteckého terče a je pravděpodobně stále ve fázi vývoje.

AČR používá systém taktického průzkumu krátkého dosahu Sojka III domácí výroby. Letoun je konstrukčně řešen jako dvojtrupový, je poháněn pístovým motorem s tlačnou vrtulí. Má rozpětí 4,12 m, délku 3,78 m, užitečnou zátěž do 30 kg. Dostup letounu je 2000 m, rychlost 180 km/hod, výdrž ve vzduchu 2 hod, může působit do vzdálenosti 60 až 100 km v závislosti na zvoleném profilu trati letu. Systém je tvořen mobilní pozemní řídicí stanicí, čtyřmi letouny a vozidlem se startovací rampou.

Letoun může přistávat pomocí padáku nebo na lyžiny. Základním vybavením je televizní kamera s vysokou rozlišovací schopností, variantně může být na letoun montována IR kamera, radiační senzory, fotokamera popřípadě jiné zařízení podle potřeby.

Námořní síly evropských států (s výjimkou SRN) projevují v současnosti malý zájem o zavádění UAV. Německá Bundesmarine ve spolupráci s firmou Dornier vyvíjí od roku 1980 průzkumný bezpilotní vrtulník Seamos určený pro námořní průzkum a určování cílů. Původně byl vyvíjen pro rychlé útočné čluny, nyní je určen pro korvety a fregaty. V příštím roce jsou plánovány námořní testy systému za účasti pozorovatelů z Francie, Itálie, Velké Británie a USA. Námořnictvo SRN objednalo 15 systémů Seamos pro nové korvety třídy K130. Každý systém obsahuje řídicí stanici a dva vrtulníky, které budou vybaveny systémem FLIR a radarem pro určování cílů.

Testy systému jsou očekávány s velkým zájmem, protože Seamos je jedním z prvků programu ACTD (Advanced Concept Technology Demonstration), který je vyhlášen v rámci NATO pro námořní aplikace UAV. Velká Británie a USA budou v tomto programu spolupracovat na způsobení řídicích stanic pro spojení s le-

Obr. 4. Záznam útoku izraelského bezpilotního bojového prostředku HARPY na radiolokátor PVO

touny. USA a Nizozemí budou spolupracovat na zabezpečení spojení pozemních řídicích stanic UAV a systému velení a řízení (C3I) pozemních sil.

Představitelé NATO předpokládají, že v roce 2001 budou zahájeny práce na standardech námořních UAV, tak aby vstoupily v platnost do roku 2004.

V oblasti útočných UAV je v čele vývoje opět Izrael. IAI vyvinula bezpilotní útočný protiradarový systém Harpy (obr. 4), určený pro vyhledávání a ničení radarových stanic protivzdušné obrany. Harpy je poháněn proudovým motorem, startuje z rampy mobilního odpalovacího prostředku a při vyhledávání a ničení cílů je plně autonomní.

Klamné cíle

Pro úplnost je vhodné se na závěr zmínit o bezpilotním prostředku klamný vzdušný cíl. Na základě výzkumného programu agentury DARPA (Defence Advanced

Research Project Agency) vyvinula firma Teledyne Ryan Aeronautical miniaturní, levný, z letounu vypouštěný klamný cíl MALD (Miniature Air-Launched Decoy).

MALD je vyvíjen na základě požadavku Velení vzdušného boje ACC (Air Combat Command) letectva USA jako vzdušný radarový klamný cíl. MALD má délku 2,28 m (90 inches) a průměr 15,3 cm (6 inches), jeho rychlost dosahuje hodnotu 0,9 Machova čísla, letová výška je od 0 do 10 650 m (35 000 feet), doba letu do 1 hod.

Je vybaven vodorovným křídlem zaklápeným do trupu, ve vysunuté poloze má křídlo o rozpětí 0,635 m (25 inches). Je poháněn proudovým motorem TJ-50. Motor má průměr 10,16 cm (4 inches) a vyvozuje tah 22,7 kg (50 pounds). Váha klamného cíle je pouhých 45 kg (100 pounds). To dovoluje, aby například F-16, nejlehčí stíhač používaný letectvem USA, nesl na jednom závěsníku tři klamné cíle.

Elektronika klamného cíle MALD vra-
cí radarový signál, který může představo-
vat charakteristiky libovolného letounu
taktického nebo strategického určení.
Rovněž jeho kinematické vlastnosti mohou
imitovat libovolný typ letounu.

Z hlediska taktiky leteckého boje má
klamný cíl široké použití. Bojový letoun
může vypouštět klamně cíle, aby zmenšil
pravděpodobnost vlastního zničení. Klamně
cíle mohou být vypouštěny v prostorech
protivzdušné obrany protivníka, aby došlo
k odhalení jejich radiolokátorů. Podobně,
pokud budou vypuštěny ve velkém množ-
ství, mohou sloužit pro oklamání proti-
vzdušné obrany protivníka s cílem vzbudit
dojem hromadného leteckého úderu.

Cena jednoho klamného cíle je stanove-
na na pouhých 30 000 dolarů, což je vzhle-
dem k ceně 20 milionů dolarů za lehký stí-
hací letoun F-16 nebo 400 milionů dolarů
strategického bombardéru B-1B zcela zane-
datelná položka. Nízké ceny bylo dosaže-
no použitím komerčních HW produktů pro
sestavení palubního počítače.

Počítač klamného cíle je programován
pro každý let buďto před startem na zemi
nebo podle konkrétní vzdušné situace po-
sádkou přímo za letu. Po opuštění letounu-
nosiče je MALD zcela autonomní, řízený
programem počítače. Pro testování a zkouš-
ky je vyráběno 32 kusů systému. Pokud
ACC na základě výsledků testování rozhod-
ne o jejich zavedení do armády, je pro letec-
tvo USA předpokládána výroba 1500 kusů.

VÝCVIK SEBEOBRAHY A BOJE ZBLÍZKA MUSADO MCS - TEORIE

3. část

Podplukovník Mgr. Ing. ZDENĚK MAŇÁK

Výcvik v MUSADO MCS klade důraz na kvalitní tělesnou připravenost cvičenců.

**Tělesná připravenost jako celek zahr-
nuje:**

a) **kondici** - projevuje se v dosažení úrov-
ně pohybových schopností,

b) **techniku** - projevuje se kvalitou osvo-
jení si pohybových dovedností a návyků,

Rozvoji všech složek tělesné připrave-
nosti je nutné věnovat již od zahájení zá-
kladního výcviku maximální pozornost.

Kondiční příprava

Kondiční příprava je základem tělesné
přípravy. Je zaměřena na vytváření nezbyt-
ných předpokladů pro vysokou tělesnou vý-
konnost. Úkolem kondiční přípravy je:

a) zdokonalovat všeobecný pohybový zá-
klad, tj. rozvoj všech pohybových schop-
ností - sílu, rychlost, vytrvalost, obratnost
a pohyblivost,

b) zdokonalovat specifické pohybové
schopnosti, které jsou potřebné pro výcvik
sebeobrány a boje zblízka.

Technická příprava

Technická příprava je zaměřena na rozvoj
pohybových dovedností a návyků. Ke
zvládnutí pohybových dovedností je nutná
určitá úroveň pohybových schopností.
Pohybovou dovedností rozumíme pohoto-
vost ke splnění určitého pohybového úkolu
získanou učením. K překonání protivníka je
nutné po technické stránce zvládnout po-
třebný sebeobránný prvek.

**Učení sebeobrány a boje zblízka pro-
chází těmito fázemi:**

a) **seznámení s prvkem** - provádí se for-
mou ukázky se slovním doprovodem

b) nácvik - učení se pohybu do upevnění dovednosti. Při nácviku se dodržují didaktické zásady výcviku. Opravují se hlavní chyby v cvičení, cvičení se přerušuje, znovu vysvětluje nebo předvádí,

c) trénink - zlepšuje se technika provedení, usiluje se o lepší výkon, ztěžují se podmínky provádění sebeobraných prvků a cviky se různě obměňují.

Rozvoj síly

Prostředky k rozvoji síly tvoří převážně cvičení založená na překonávání vnějšího odporu. Základní metodou rozvoje silových schopností v sebeobraně je rychlostní a její podstata tkví ve snaze o co nejrychlejší provedení cviků a úsilí o co největší udělení zrychlení břemenu. Úsilí se soustřeďuje do krátkého časového intervalu s cílem dosáhnout maxima síly.

Další metodou je metoda opakovaného úsilí. Její podstatou je opakování cvičení se středním a submaximálním odporem. Pohyb se nevykonává maximální rychlostí. Počet opakování cvičení se volí mezi 6 - 10 při zátěži 60-80 % maxima velikosti zátěže (do únavy).

Prostředky k překonání odporu mohou být:

a) břemeno - činky, plné míče, pytle, bedny, spolucvičenec,

b) hmotnost vlastního těla - kliky, shyby, odrazy, skoky, výstupy,

c) hmotnost spolucvičence - posilování ve dvojicích, trojicích, úpolová cvičení,

d) odpor vnějšího prostředí - pohyb v písku, ve vodě, proti větru,

Rozvoj rychlosti

V sebeobraně se rychlostí rozumí co nejrychlejší reakce na podnět protivníka a provedení obranné techniky v co nejkratším čase. Základní metodou pro rozvoj rychlosti je metoda opakovaného úsilí. Opakováním cvičení s volbou délky odpočinku se dosáhne odpovídajícího rychlostního zatížení. Rychlost pohybu během celého cvičení by neměla poklesnout.

Prostředky k rozvoji rychlosti jsou:

a) odrazová a skokanská cvičení,

b) hody, vrhy,

c) starty z různých poloh,

d) překonávání souboru překážek,

e) rychlé změny poloh při provádění technik,

f) cvičení rychlosti reakce.

Rozvoj vytrvalosti

Vytrvalostí se rozumí schopnost cvičence vykonávat pohybovou činnost po delší dobu. V sebeobraně a boji zblízka narůstá význam vytrvalosti, neboť voják se v boji muže proti muži musí umět bránit i po předchozí námaze. Základními metodami rozvoje vytrvalosti jsou metody intervalová a nepřerušovaného úsilí.

Intervalová metoda

U intervalové metody je charakteristické plánovité členění požadované intenzity na fáze zatížení a zotavení.

Prostředky rozvoje vytrvalosti u této metody jsou:

a) sebeobraně techniky se cvičí ve dvojici ve 3 - 6 sériích.

Interval zatížení je 10 - 15 s.

Interval odpočinku mezi sériemi je 10 - 15 s, přičemž odpočinek musí být delší než cvičení.

Charakter odpočinku je pasivní (nečinnost).

b) proudové metody opakování technik, kontaktní a úderový boj, úpolové hry, opakování sebeobraných technik se změnou protivníka.

Počet opakování: 3 - 6 x.

Intenzita cvičení: Maximální do tepové frekvence 180 tepů za min.

Interval zatížení: 90 s.

Interval odpočinku: Nejvýše 90 s do poklesu tepové frekvence 120 tepů za min.

Charakter odpočinku: Aktivní (chůze, výklus ap.).

c) provádění obranných technik po uběhnutí střední vzdálenosti (do 600 m), procvičování technik na modelových drahách v terénu.

Cvičení ukončit, pokud nelze danou intenzitu v dalších opakováních udržet.

Intenzitu cvičení stanovit tak, aby bylo možné zatížení ve stanoveném intervalu absolvovat rovnoměrně bez výkyvu.

Intenzita zatížení: 3-5 minut.

Interval odpočinku: 3-5 minut.

Charakter odpočinku: Aktivní.

Metoda nepřerušovaného úsilí

U metody nepřerušovaného úsilí je charakteristická zátěž střední intenzity do tepové frekvence 150 tepů za min. Doba cvičení je 30 minut a více. Prostředkem k rozvoji vytrvalosti je běh terénem.

Rozvoj obratnosti

Obratnost je schopnost lehce a účelně koordinovat pohyby a přizpůsobovat je konkrétním podmínkám daného pohybového úkolu. Jde o schopnosti cvičence spojovat pohybové prvky, rychle se orientovat, udržet rovnováhu, schopnost přizpůsobit vlastní činnost vnějším podmínkám, reakční schopnost ap.

Prostředky rozvoje obratnosti jsou:

a) změny rytmu cvičení, pohybu na zrakové nebo akustické signály,

b) cvičení spojená s překonáváním překážek v různých terénech,

c) kombinace jednotlivých prvků, jako např. provádění technik po překonání překážek, po pádech, po změně polohy,

d) cvičení „pod tlakem“ v co největší rychlosti, s výběrem varianty obrany, stupňování složitosti těchto cvičení,

e) zařazování cvičení po předchozím zatížení.

Rozvoj pohyblivosti

Pohyblivost je schopnost vykonávat pohyb ve stanoveném kloubním rozsahu pro sebeobranu a boj zblízka. Základními metodami jsou metody aktivní a pasivní. Podmínkou zvyšování pohyblivosti je nízké napětí ve svalch. Před tréninkem pohyblivosti je nutné zařadit uvolňovací cvičení končetin a trupu (protřepávání, natírání, masáže). Cviky na rozvoj pohyblivosti zařazovat do úvodní a závěrečné části cvičební hodiny.

Při aktivní metodě k dosažení krajní polohy kloubního rozsahu lze použít hmitů nebo švihová cvičení. Cvičení se opakuje 15 - 30 x. Při této metodě je nutné dbát na přiměřenost pohybů s ohledem na možnost poranění svalů.

V pasivní metodě používáme strečink. Podstata spočívá v delším setrvání v krajní poloze. Příslušný sval nebo skupina svalů se přitom natahuje.

V krajní poloze se doporučuje setrvat 10 - 30 s. Jedno cvičení se opakuje 3 - 10 x.

Pro rozvoj kondiční přípravy se v dalších článcích budu věnovat praktickému výcviku výběrem konkrétních cvičení.

Použitá literatura:

1. Lebeda, A.: *Sebeobrana, Olympia, Praha, 1979*

2. *Kapitoly z metodiky tělesné přípravy, FTVS, Praha, 1995*

VÝCVIK SEBEOBRAHY A BOJE ZBLÍZKA MUSADO MCS - PSYCHICKÁ PŘÍPRAVA

4. část

Podplukovník Mgr. Ing. ZDENĚK MAŇÁK

Úspěch při obraně proti napadení protivníkem je závislý také na psychických stavech vojáka, na jeho motivaci, vůli ap. Při výcviku sebeobrány a boji zblízka se musí vojáci učit ovládat psychické procesy a rozvíjet specifickou odolnost pro určité situace.

1. Teoretická příprava

Psychická příprava zajišťuje vytváření takových vlastností vojáka, které ho činí schopným úspěšně jednat v nebezpečných a vypjatých podmínkách. V průběhu takové

přípravy se zdokonalují psychické procesy a rysy osobnosti vojáka: charakter, temperament, motivace, myšlení, vůle, pozornost, emoce - city, fantazie, komunikace, představy a vnímání.

Pro zabezpečení kvalitní psychické přípravy v rámci sebeobrany a boji zblízka MUSADO MCS je nutné si osvojit terminologii některých psychických procesů a stavů:

Temperament - způsob nervového a emočního reagování. U osobnosti cvičenců lze zpravidla rozpoznat převažující typové znaky:

Sangvinik - je to typ povahově vyrovnaný, tvořivý, pracovitý, pozitivně naladěný a rychlý v rozhodování. Negativní stránkou je jeho povrchnost, uspěchanost v rozhodování a přehnaná odvaha.

Flegmatik - je to typ povahově vyrovnaný, v jednání přímý, spolehlivý, samostatný a ukázněný. Je pomalý a má menší citovou a emoční zručnost.

Cholerik - je to typ temperamentní, výbušný, netrpělivý, útočný, tvrdohlavý. Má v oblíbené hrát vedoucí úlohu v kolektivu, ale svou impulzivností narušuje konstruktivní úsilí skupiny.

Melancholik - je to celkově typ slabý. Je svědomitý, přehnaně odpovědný, není dostatečně aktivní a iniciativní. Je nesamostatný a snadno ovladatelný. Je méně vytrvalý a má menší schopnost překonávat překážky.

Myšlení - je psychický proces, při kterém vnímané jevy bezprostředně nebo zprostředkovaně zpracováváme s cílem objevit jejich strukturu a vzájemné vazby. Je to tedy proces chápání a řešení problémů.

Vůle - je označení pro soubor psychických procesů a vlastností osobnosti, kterým si vytýčujeme a realizujeme určité cíle.

Pozornost - je proces, při kterém se zaměřujeme a soustřeďujeme na vnímání určitých jevů, předmětů a osob.

Emoce - city - jsou procesy, při kterých výrazně prožíváme osobní vztah k jevům prostředí jako příjemný nebo nepříjemný (hněv, strach, smutek, radost). City jsou vyšší emoce a jsou to naučené emoční reakce příjemnosti nebo nepříjemnosti vůči jevům prostředí.

Fantazie - je proces, při kterém kombinujeme prožité i neprožité jevy do celků, v jakých jsme je nevnímali nebo jaké nemohou ani existovat.

Komunikace - je chování, při kterém jsou předávány informace slovní nebo mimoslovní formou.

Představa - je obraz předmětů, jevů a osob, který si vybavujeme bez smyslového kontaktu s podnětem. Představa vzniká na základě předcházejícího vnímání, které nám utkvělo v paměti.

Vnímání - je proces, při kterém prostřednictvím smyslových orgánů uvědomujeme jevy ve vnějším i vnitřním prostředí. Náročnost výcviku v sebeobraně a boje zblízka vyžaduje fyzickou a psychickou odolnost. Fyzická zátěž vyvolává nepokoj, zvýšené napětí, úzkost a disharmonii chování. V takových stavech dochází u vojáka ke spuštění adaptačních jevů, kterými se vyrovnává se zátěží. Při vyrovnání se zátěží si cvičenec vytváří „oblíbené aktivní či pasivní techniky“ chování pro určité situace a ty stereotypně uplatňuje při výcviku.

Aktivní techniky mohou být:

- **upoutávání pozornosti** - zátěž zpravidla snižuje sebevědomí vojáka a ten, aby to kompenzoval upozorňuje na sebe např. skákáním do řeči, extravagancí v chování. Takovéto chování může způsobit narušení plynulosti výcviku. Nezkušený instruktor se zaměřuje na nedisciplinovaného vojáka, přestává vnímat skupinu jako celek a výcvik se stává neefektivním,

- **identifikace** - dochází ke ztotožnění s ostatními vojáky, se skupinou, ve které cvičí a tzv. kolektivní citění pospolitosti překonává fyzickou i psychickou vyčerpanost,

- **kompenzace** - při zátěži dochází ke hledání náhradního řešení, které pomůže se odpoutat od fyzického a psychického vyčerpání, např. myšlenka na něco příjemného,

- **racionalizace** - vytváření si motivů ke zvládnutí výcviku, tj. „hledat“ pro sebe pozitivní rysy výcviku a zdůrazňovat klady v nepříjemnostech.

Pasivními technikami se rozumí:

- **izolace** - únik do samoty, bezmyšlenkovitě provádění činnosti,

- **únik do nemoci** - předstírané zranění s očekáváním většího ohledu k vlastní osobě,

- **popření** - úplná rezignace a úplná pasivita cvičence.

2. Praktický výcvik

Každý instruktor musí znát praktické projevy pasivních i aktivních technik. Tato znalost mu poslouží individuálně posoudit stav každého jednotlivého cvičícího vojáka a může pružně reagovat na vzniklé problémové situace a upravit výcvik. K překonání nepříjemných stavů fyzické a psychické vyčerpanosti a ke splnění požadavků na efektivní výcvik musí instruktor znát prostředky k zvládnutí zátěže. Musí vojáky motivovat tak, aby získal odvalu v boji proti stresujícím faktorům zátěže.

1. **Neustále informovat vojáky** o projevech vyčerpanosti. Instruktor nemůže jen vést výcvik a více se nezajímat o svěřené vojáky. I po výcviku je nutné být s nimi v kontaktu a formou dialogu diskutovat o výcviku, zejména o možných projevech chování ve stavu vyčerpanosti. Zejména pomáhá poukazovat na vlastní zkušenost z výcviku.

2. **Podporovat vojáka** v jeho sebeprosazení. Podporovat vojáky, kteří mají zájem se dále zdokonalovat v sebeobraně a boji zblízka MUSADO MCS a v jejím osobním volu se jim věnovat. Nejlepší vojáky prosadit do funkce pomocných cvičitelů a postupně je připravovat na zvládnutí instruktorských zkoušek 1. stupně.

3. **Motivovat vojáky** k mobilizaci sil, které jsou potřebné ke splnění úkolů výcviku. Neustále pobízet vojáky k aktivnímu přístupu k výcviku. Vlastním projevem, ve kterém nejsou poznat stopy únavy, opotřebovanosti udržovat výcvik v neustálém pohybu. Instruktor si musí uvědomit, že projev vlastní únavy a nezáměru při řízení výcviku vede ke snížení aktivního projevu cvičících vojáků.

4. **Pomáhat při zvládání emocí** (obavy, strachu) formou vlastního příkladu. Ve chvíli, kdy se voják bojí provést určitou činnost, hraje obrovskou roli osobnost instruktora, který je první, který prakticky ukáže, že činnost se dá zvládnout. Jestliže jednotka je cvičením unavena a hrozí nezvládnutí situace musí instruktor prokázat své schopnosti. Nesmí projevit známky vlastní únavy a aktivním přístupem pozvednout „sebevědomí“ jednotky.

5. **Využívat relaxačních technik** k uklidně-

ní unaveného organismu. Instruktor musí mít zásobník relaxačních cviků pro uklidnění unaveného organismu. Tyto cviky slouží k uklidnění vojáka a preventivnímu zabránění zranění nebo psychického opotřebování vojáka.

6. **Postupovat po etapách** k dosažení cíle výcviku. Největší chybou instruktora je když na počátku výcviku nastolí takovou zátěž, která již na začátku vyřadí vojáka z výcviku a další výcvik se stává neefektivním. Je potřebné, aby se instruktor seznámil s úrovní fyzické zdatnosti vojáků a podle toho si výcvik naplánoval.

7. **Využívat iniciativy cvičenců.** Osobnost instruktora se projeví také v tom, že vojáky, které cvičí, považuje za rovnocenné partnery a návrhy, které vzejdou z iniciativy vojáků mohou být v případě, že nenaruší výcvik, akceptovány. Pokud vojáci poznají, že si jich instruktor váží, nebrání se výcviku a jeho efektivita podstatně vzroste.

8. **Budovat kolektivní cítění** cvičící skupiny. Základním pravidlem při výcviku sebeobrany a boje zblízka MUSADO MCS zní: „Všichni dělají všechno, celá jednotka musí zvládnout předepsané úkoly“. V praxi to znamená, že kdo je fyzicky zdatnější pomáhá slabším, protože úkoly musí zvládnout celá cvičící skupina. Z praxe je známo, že slabší vojáci, když vidí, že nejsou ponecháni stranou, a že v případě nutnosti jim kamarádi pomohou, dovedou překonat i „sami sebe“.

9. **Dodržovat stanovená pravidla** oboustranné spolupráce za každých okolností. Porušování stanovených pravidel ze strany instruktora vede k poklesu morálky a vážnému narušení výcviku. Jestliže na druhé straně instruktor nevyvozuje důsledky z porušování pravidel ze strany vojáků, pak to vede k tomu, že cvičící vojáci stanovená pravidla nedodržují vědomě a autorita instruktora tím klesá.

Použitá literatura:

1. Šelenberk O.: *Bojové umění MUSADO*, Praha, 1993
2. Hošek, V.: *Psychologie odolnosti*, FTVS, Praha, 1994
3. Lebeda, A.: *Sebeobrana*, Olympia, Praha, 1979

JAK SE CVIČÍ V HOLANDSKU

(kurz přežití na zemi pro piloty a létající personál)

I. část

Major Mgr. PAVEL POLAN,
major Mgr. JIŘÍ OBERMAN

*Motto: Přežít je tím těžší, čím méně máš věcí.
Výcvik je tím náročnější, čím poctivěji ctíš pravidla „hry na válku“.*

Ve dnech 11. 10. - 5. 11. 1999 jsme se (dva příslušníci VO FTVS UK) zúčastnili základního kurzu přežití na zemi pro piloty a létající personál. Kurz se konal na letecké základně v Gilse - Rijen v Holandsku. Na této základně je kromě bojové jednotky (vrtulníky) umístěno školící středisko pro řidiče, Výcvikové a testovací centrum (VOTC) a další.

Výcvikové a testovací centrum (VOTC) je armádní složka, která zajišťuje speciální výcvik pilotů a létajícího personálu holandské armády v přežití. Výcvik je rozdělen podle náplně do těchto kurzů:

1) **Základní kurz** - bezpečný let (SafeFlight) pro piloty studenty

2) **Základní kurzy pro piloty:**

- základní kurz - bezpečný let
- výsadek do vody
- přežití na moři
- základní kurz přežití na zemi

3) **Obnovovací kurzy**

Poznámka: Typy kurzů, délka a náplň jsou uvedeny v tabulce 1.

Kurzy jsou náročné, účelné a realistické. Cílem je věrně přiblížit podmínky při výcviku možné reálné situaci. Aby mohlo VOTC tento cíl plnit, má k dispozici dostatek materiálu i kvalitní výcvikový prostor, včetně některých speciálních zařízení. Například pro výcvik pilotů vrtulníků je na okraji bazénu instalována kabina na pohyblivém ramenu, která dokáže simulovat rotaci ve vertikální i horizontální

ose. Rotující kabina se potom potopí pod hladinu. Úkolem pilota, který je ustrojený stejně jako při běžném letu (kombinéza, přilba), je odpoutat se, zorientovat se pod hladinou a najít únikovou cestu. Výcvik s použitím záchranných člunů i seskoky do vody se provádějí na moři.

Nejtěžším a nejrozsáhlejším kurzem (4 týdny) je **základní kurz přežití na zemi** (počet pilotů v každém kurzu je 10 - 11). V zásadě se kurz dělí na dvě části.

První tři týdny se účastníci učí zvládnout potřebné dovednosti a znalosti pro přežití v tísní postupně a v jednodušších podmínkách.

Poslední týden představuje závěrečné cvičení (v naší terminologii tedy komplexní výcvik), který simuluje reálné podmínky při nouzovém opuštění letadla na nepřátelském území. Úroveň strádání a utrpení, kterému jsou piloti během tohoto cvičení vystaveni je opravdu velmi vysoká, až na hranicích zdravotního rizika.

Celkem výcvik zahrnuje tato témata:

- **orientace v terénu** podle mapy, s využitím kompasu a GPS (global position system - přijímač velikosti mobilního telefonu, který na základě informací ze sítě satelitů je schopen určit zeměpisnou polohu s přesností na 10 metrů),

- **rozdělávání a udržování ohně,**

- **příprava stravy** - praktická příprava ryby, kuřete, králíka, včetně zabití,

Tabulka 1

Typy kurzů pro piloty a létající personál v holandské armádě
(Výcvikové a testovací centrum, základna Gilse - Rijen)

číslo kurzu	název kurzu	délka kurzu	pro	předmět	obnova - poznámka
DS 320	Počáteční - Bezpečný let	2 dny	Piloty - studenty PC-7	Výstroj na přežití Výcvik na gumovém člunu Para výcvik Přežití na moři	pouze pro piloty - studenty

Základní kurzy pro piloty

OL 184	Základní - Bezpečný let Kurzy se organizují podle typu letounů	2 dny	Posádky transportních letounů	Základní náplň: Výstroj na přežití Výcvik na gumovém člunu Přežití na moři	Po 3 letech obnovovací kurz OL 186
		2 dny	Piloty F-16	+ Para výcvik + Vystřelovací sedačka + Vyproštění z padáku v terénu (strom, ... apod.)	
		3 dny	Posádky vrtulníků	+ Opuštění potopené kabiny + HEED	
OL 222	Výsadek do vody	1 den	Piloty F-16 a PC-7		Po 6 letech
OL 187	Přežití na moři	1 den	Všechny piloty a létající personál	Výcvik na nafukovacím člunu na moři	Po 12 letech pro piloty F-16 po 6 letech pro ostatní
OS 126	Počáteční kurz přežití	4 týdny	Všechny piloty a létající personál	Přežití na zemi, únik, výslech	Po 3 letech obnovovací kurz OL 186

Obnovovací kurzy

OL 186	Obnovovací kurz	3 dny	Všechny piloty a létající personál	Opakování témat základních kurzů	Po 3 letech Náplň kurzu je rozdílná podle typu letounu
--------	-----------------	-------	------------------------------------	----------------------------------	---

Hodinové uspořádání kurzu

Poř. čís.	Téma	Teorie hod.	Praxe hod.	Poznámka
1.	GPS (global position systém)	2		vždy při používání mapy
2.	Výbava na přežití	2		
3.	Navigace	2		při každém cvičení
4.	Evasion (únik)	4		při 2,3 a 7 den. cvičení
5.	První pomoc	2	2	
6.	Přistřešky	1	5	při 2,3 a 7 den. cvičení
7.	Příprava ohně	1	2	při 7 den. cvičení
8.	Příprava potravy	1		
9.	Úprava ryby		1	
10.	Úprava kuřete		2	
11.	Úprava králíka		2	
12.	Jedné rostliny	1		
13.	Rybaření	1	2	
14.	Léčky a pasti na zvířata	2	1	
15.	Mučení a výslech (video)	1		
16.	Psychologické aspekty válečného zajatce	2		
17.	Úmluvy	2		
18.	Miny	2	2	
19.	Odolnost proti výslechům	4		22 hod. v Německu
20.	Získávání vody	1		při 7 den. cvičení
21.	Orientační závod		2	mimo základnu
22.	Tělesná příp. - zejména plavání v kryt. bazénu		12	
23.	Noční cvičení		4	Holandsko
24.	Noční cvičení		4	Holandsko
25.	Třídenní cvičení			Holandsko
26.	Dvoudenní cvičení			Holandsko
27.	Sedmidenní cvičení			Německo
Celkem		31	41	a 12 dnů cvičení

• **jedlé rostliny**, chytání ryb, pasti a léčky na zvěř,

• **stavba přistřešku** - s využitím vlastní výstroje (ta závisí na typu letounu, např. piloti vrtulníku mají spací pytel, goretexový pytel a nepromokavé pončo, piloti F-16 mají pouze padák a malý záchranný člun),

• **získávání vody**,

• **první pomoc** v improvizovaných podmínkách a využití balíčku první pomoci,

• **co dělat po sestřelení** - fáze činnosti pi-

lota v závislosti na předpokládaných rutin-
ních opatření nepřítelů:

1. vzdálit se od místa dopadu letadla,

2. ukrytí před pátracími oddíly,

3. únik - taktický přesun do neutrální oblasti nebo do místa kontaktu se záchrannými oddíly,

• **spolupráce** se záchrannými oddíly (navázání spojení, kontakt, procedura identifikace, přesun do místa vyzdvižení),

- **zajetí** (psychologické aspekty zajetí, odolnost při výslechu, Ženevské konvence),
- **základní poznatky o výbušninách**, minách a nástrahách.

Poznámka: Hodinové uspořádání kurzu je uvedeno v tabulce 2.

Metodika

Praktický průběh kurzu je díky dobrému materiálnímu zabezpečení a kvalifikovaným instruktorům velmi efektivní. Zaměstnání probíhá většinou tak, že po nezbytném teoretickém úvodu na učebně (pro názornost se často využívá promítání nákre- sů, fotografií a instruktážních filmů) a prohlídce tzv. „show room“ (ukázkové místnosti, kde jsou připraveny praktické ukázky např. přístřešků, filtrů na vodu atd.) se popsané činnosti hned procvičují v praxi.

Kromě dovedností a znalostí samých jsou důležité i **základní principy chování při zaměstnání**, které instruktoři důsledně vy- žadují:

> využívá se pouze výstroj a vybavení, které má pilot v reálné situaci u sebe (tzn. žádná individuální výstroj).

Poznámka: Seznam výstroje a osobních věcí jsou uvedeny v tabulce 3 a), 3 b) a 4,

> nejdříve se procvičují osvědčené způso- by využití výstroje (jako základní vzorec pro řešení krizové situace), později instruk- toři dávají doplňkové informace a další im- provizovaná řešení (individuální fantazii se meze nekladou),

> piloti se pohybují téměř stále s celou výstrojí, „sžívají“ se s ní, zkoušejí různé způsoby uložení věcí (rozmístění do kapes vesty podle vlastního uvážení) a možnosti sbalení a pohodlného nesení,

> piloti se učí stále být připraveni na rychlý ústup, tzn. mít věci sbalené a blízko při sobě, vybalené jsou pouze věci, které bezprostředně používají,

> dále se učí stále být ve střehu, pohybo- vat se opatrně a obezřetně, šetřit síly, poz- rovat okolí, vnímat zvuky, sledovat reakce zvířat,

> učí se neustále přemýšlet o své situaci,

o tom, jak být co nejméně nápadný a sply- nout s okolím vizuálně (důsledné masková- ní) i chováním. Např. při řezání větví neo- holím celý strom, při loupání kůry břízy zamažu bílá místa, když kradu zeleninu, ne- vyberu celý řádek atd.

Při výcviku mají instruktoři k dispozici malý autobus, který sami řídí a několik te- rénních vozů. To uspoří hodně času i dalších osob především při organizaci dílčích cvi- čení. Instruktoři jsou vojáci z povolání (ho- landská armáda je plně profesionalizovaná) většinou v hodnostech praporčíků (přibližný ekvivalent). Jsou to odborníci pro tento druh výcviku a sami se zúčastňují specializova- nějších a náročnějších kurzů v zahraničí (Kanada, USA, Anglie).

Poznámka: Organizační struktura je uve- dena v tabulce 5.

Shrnutí

Všechny typy kurzů jsou povinné pro každého pilota a člena létajícího personálu zařazeného v bojové jednotce, ženy nevyjí- maje. I když je náplň kurzů velmi náročná a nepříjemná (únava, zima, hlad), jsou účastníci v průběhu kurzu většinou velmi aktivní. K tomu přispívá velmi profesionál- ní přístup účastníků na straně jedné a nároč- nost a důslednost instruktorů na straně dru- hé. Přes vysoké nároky je atmosféra v průběhu kurzu přátelská.

Instruktoři jsou si vědomi náročnosti kurzu a jsou vždy ochotni poradit a zpočát- ku i pomoci. Upozorňují na těžkosti a zvláštnosti psychického stavu v průběhu dlouhého strádání a motivují k „silné vůli přežít“.

Výsledkem je, že naprostá většina účast- níků úspěšně dokončí závěrečné cvičení a to i přes jeho nespornou náročnost (piloti té- měř 7 dní nejí, přitom se přesouvají v teré- nu s příkrými svahy, každý je v průběhu cvi- čení sám, unavení, hladoví, špinaví, často mokří a zmrzlí na závěr prochází fází velmi realistického výsledku).

Pozn.: Pro zajímavost, ztráta hmotnosti v průběhu kurzu je 4 - 6 kg.

Tabulka 3a

**Seznam výstroje používané na základním kurzu přežití na zemi
pro piloty a létající personál (OS 126, 4 týdny)**
(Holandsko, Výcvikové a testovací středisko pro piloty a létající personál, Gilse - Rijen)

Poř. čís.	Název	Počet
1.	GPS (Global position system)	1
2.	kompas	1
3.	mapa 1:50 000 (nebo 1:250 000)	1
4.	nafukovací člun (Dinghy)	1
5.	vesta na přežití (s kapsami, materiál - síťovina)	1
6.	pás (velká "ledvinka" pro uložení výstroje)	1
7.	gumový vak na vodu (1,5 l)	1
8.	padák (24 polí složených jako spací pytel)	1
9.	padák 2x2 pole pro stavbu přístřešku	2
10.	malý víceúčelový nůž	1
11.	velký pracovní nůž	1
12.	řetězová pila	1
13.	malý hranatý ešus (hliníkový)	1
14.	nepromokavý vak na záda (tvarem, vel. i mat. připomíná brašnu na masku M - 10)	1
15.	padáková šňůra	25 m
16.	pišťalka	1
17.	baterka	1
18.	sírky	30
19.	zapalovač	1
20.	měděný drát	5 m
21.	souprava rybářských potřeb (šňůra, háčky, olůvka, mušky)	1
22.	balíček první pomoci	1
23.	chloramin	45
24.	desinfekční mýdlo	1
25.	brousek na nože	1
26.	protišoková folie	1
27.	tužka	1
28.	poznámkový sešit	1
29.	guma	1

Tabulka 3b

Dodatečná výstroj pro závěrečné cvičení v Německu

30.	vaříč na pevný líh	1
31.	pevný líh	9
32.	zubní kartáček a pasta	1
33.	nouzové instrukce	1
34.	telefonní karta	1
35.	drobné	1 DM
36.	přechodná ID karta	1
37.	náhradní monočlánky do GPS	4
38.	náhradní monočlánky do baterky	2
39.	krizová dávka potravin	1
40.	2x čaj, 2x káva, 2x kakao, 2x bujon, 4x cukr	

Tabulka 4

Seznam osobních věcí na závěrečné cvičení v přežití
(7 - denní cvičení v Německu)

Poř. čís.	Název	Počet
1.	osobní známka	1
2.	letecká kombinéza	1
3.	letecká bunda	1
4.	spodní prádlo (spodky, trička)	2
5.	vojenské ponožky	2
6.	vojenské boty	1
7.	kapesník	1
8.	čepice (zelená nebo černá)	1
9.	rolák	1
10.	letecké rukavice	1
11.	tabák nebo cigarety nebo žvýkačky	1
12.	identifikace (ID card)	1
13.	alobal	1x1 m
14.	osobní léky	1

Věci pro osobní hygienu
(bezprostředně po ukončení cvičení)

15.	mýdlo, šampón	1
16.	ručník	2
17.	kartáček na zuby a pasta na zuby	1

Tabulka 5

Organizační struktura
Výcvikové a testovací centrum

Právě svou náročností výcvik v přežití posiluje sebevědomí pilotů, víru ve schopnosti postarat se o sebe sama, důvěru v akceschopnost záchranných jednotek a tím i odvahu při plnění bojových úkolů.

Závěr

Kurz (relativně) věrně navozuje podmínky, ve kterých se může pilot ocitnout po nouzovém opuštění letounu nad nepřátelským územím. I přes rozdílné materiálové podmínky jsem přesvědčen, že naši tělocvikáři jsou schopni realizovat v rámci STP (téma přežití) kurz s velmi podobnou náplní a v podobné kvalitě. K tomu je třeba především:

- jednoznačně definovat výstroj, kterou má pilot s sebou při běžném letu a podle toho připravit program kurzu,

- zvolit vhodnou lokalitu pro tento typ kurzů (nejlépe vojenský prostor), kde je možné prakticky procvičovat stavbu přístřešků, rozdělování ohně a další činnosti bez rizika střetu s ochránci přírody,

- zajistit spolupráci se záchrannými jednotkami a se specialisty na výslechy,

- zajistit některý nadstandardní materiál: GPS a spolehlivé prostředky pro spojení (vysílačky, mobilní telefony), které jsou nezbytné pro výcvik typu „každý sám“. Úkol „přežití jednotlivce“ zvyšuje psychickou zátěž a z kvalitnějšího výcvik, ale je současně náročnější z hlediska zajištění bezpečnosti účastníků,

- pokusit se zabezpečit instruktážní filmy z VOTC (Taktika přežití, Výslechy a mučení, Průběh zajetí, Získávání vody).

- pokračování -

informace ● zajímavosti

ÚKOLY PSYCHOLOGICKÉ SLUŽBY

2. část

Podplukovník Mgr. Ing. VLADIMÍR BARTOŠ

Ke všem úkolům (uvedeným v předchozím čísle VP) dlouhodobě závazným pro všechny subsystémy jednotné psychologické služby, tedy pro vojskové psychology, psychology ve vojenském školství a výzkumu a psychology ve vojenském zdravotnictví je nutno stanovit si časové horizonty.

V podkladech do závazného dokumentu Koncepce rozvoje rezortu obrany do roku 2010 zpracovávané Sekcí obranné politiky MO byly pro psychologickou službu stanoveny tyto **cíle a úkoly**:

- * Dosáhnout stavu, kdy psychologická služba bude plně funkční součástí všech struktur ozbrojených sil, tzn. u všech svazků a někde i praporů (horizont 2010),

- * nadále rozpracovávat psychologické postupy ve vojenském zdravotnictví tak, aby odpovídaly rostoucím potřebám a nárokům psychické způsobilosti lidských zdrojů pro plnění úkolů v zahraničních misích (mírových i bojových),

- * u vojsk i ve vojenském školství dosáhnout plného obsazení mírově plánovaných funkcí vojenských psychologů na všech stupních na základě kvalifikovaného výběru z řad uchazečů s úspěšnou praxí na základních funkcích (četa a výše) a jejich vysílání ke studiu psychologie na civilních univerzitách, jakož i získáváním absolventů studia psychologie z civilních univerzit do služebního poměru vojáka z povolání nebo pracovního poměru občanského zaměstnance AČR, případně občanského zaměstnance ozbrojených sil.

Tento úkol začínáme podle předběžné dohody s děkanátem filosofické fakulty

University Palackého v Olomouci plnit již ve školním roce 2000-2001, nutno je zde však počítat s prodlouženou dobou distančního (dálkového) bakalářského studia a u těch nejúspěšnějších ihned návazně i magisterského studia při zaměstnání. Kalkulovat je nutno i s vojenskoodbornou nástavbou na vysoké vojenské škole, jakož i potřebnou dobou praxe(časový horizont komplexního splnění tohoto cíle je skutečně až rok 2010,

* bez časových prodlev reagovat na vyvíjející se legislativu, průběžně zabezpečovat i vysokou kvalitu záloh v psychologické službě, (časový horizont k vycvičení záloh a pokrytí potřeby nejen tabulek mírových, ale i válečných počtů je opět rok 2010).

K naplnění těchto cílů je nezbytné začít přijímat opatření bezprostředně a doslova již hned teď. Proto **v letošním roce plníme v psychologické službě tyto úkoly:**

* V personální a sociální politice u vzdělávání příslušníků AČR mimo rezort obrany proběhla příprava zpracovatelů 28. ledna 2000, vyplnění a předání požadavkových tabulek na Odbor personální politiky a vzdělávání MO bylo limitováno do 31. 3. 2000,

* ovlivnění obsahu a metod výuky psychologie na vojenských školách směrem k praktickému sociálně psychologickému výcviku pro dosažení výrazně lepších dovedností v oblasti komunikace a vedení lidí, termínováno na duben až srpen 2000, na úkolu pracuje dočasná pracovní skupina zastřešená Radou pro psychologickou službu, ta bude zabezpečovat součinnost mezi psychology zařazenými ve vojenském školství a v oblasti výzkumu,

* vytvoření lidských zdrojů k postupnému obsazování funkcí v nově vytvářené psychologické službě v součinnosti s civilními univerzitami, je termínováno na duben až prosinec 2000,

* zpracování Koncepce rodinné politiky termínované do 31. března 2000, to se týkalo a týká samozřejmě nejen psychologů,

psychologická služba však bude na této oblasti nadále výrazně participovat,

* zpracování dlouhodobého plánu odborných stáží vojskových psychologů ve spádových lékařsko-psychologických odděleních vojenských nemocnic s termínem do 31. března 2000, kontrolováno a vyhodnocováno bude jeho důsledné plnění,

* zpracování metodiky používání dat ve vojenské psychologii do 31. května 2000 za pomoci externích spolupracovníků a s přispěním dočasně stanovených pracovních skupin,

* zpracování odborné metodické směrnice ředitele Odboru sociální politiky MO k zabezpečení psychologické služby AČR, (termínováno do 30. června 2000) bude plněno nejen poradním orgánem pro psychologickou službu, ale i jím stanovenými dočasnými pracovními skupinami vojenských psychologů.

Práce na všech těchto zásadních dokumentech musí být samozřejmě kolektivní, jejich týmové zpracování, ale i jejich podrobné připomínkování celou širokou vojensko-psychologickou veřejností, jakož i potřebné konzultace s civilními psychologickými pracovišti jsou zde naprostou samozřejmostí.

Je nezbytné si uvědomit a přiznat, že k úspěšnému završení našich devítiletých snah z období 1990-99 o důsledné formálně právní zakotvení psychologické služby v armádě a celém rezortu obrany formou příslušného interního normativního aktu napomohl výrazným způsobem až vstup ČR do NATO. Teprve vstup republiky do aliance odstartoval pružnější aplikaci poznatků a zkušeností našich spojenců do běžné praxe našich ozbrojených sil.

Zdrojem, ze kterého můžeme tvůrčím způsobem čerpat, je vojenská psychologie v zahraničí, především pak ve členských státech NATO. Tam je profese vojenského psychologa (military psychologist) značně uznávána. Poznatky a výsledky psychologických věd jsou našimi aliančními partnery již dlouhodobě a účinně využívány nejen v proce-

sech náboru, výběru a rozmísťování personálu do ozbrojených sil, ale také při vojenském výcviku, v různých druhích poradenství a v neposlední řadě v psychoterapii.

Celkově je tedy možné shrnout, že:

* Jak většina členských států NATO, tak i vyspělých států nečlenských, jakož i těch dalších, v současné době teprve žádajících o vstup do Severoatlantické aliance mají v armádě zavedenu fungující, koordinovanou psychologickou službu,

* profese vojenského psychologa (psychologue militaire) není v rámci aliance sice zatím unifikována, ale a o jednotných standardech i v této oblasti se v současné době reálně uvažuje, je předpokládán vznik Asociace vojenských psychologů (Association of Military Psychology),

* ve většině armád NATO koordinované pracují jak civilní psychologové, tak i psychologové-vojáci z povolání (tzv. americký model),

* psychologická služba většinou zahrnuje nejen samotné psychology, ale rovněž jejich asistenty, tzn. vysokoškoláky i z jiných (příbuzných) oborů vzdělání, např. v 62 výběrových centrech pro brance v německém Bundeswehru pracuje celkem 150 psychologů a 300 asistentů psychologa,

* i státy s relativně malou armádou, jako např. Belgie, psychology v armádě mají, pracují tam ve vojenských školách, vojenských nemocnicích a ve Výběrových rekruotačních centrech (CRS) většinou jako vojáci z povolání, v menší míře i jako občanští zaměstnanci, v Holandsku pak funguje jiný model, kde vojenské psychologické služby řídí náčelník Vojenské psychologické a sociologické služby (MPSD),

* jen v armádách některých nečlenských a o vstup do Severoatlantické aliance teprve se ucházejících a žádajících států pracují psychologové pouze jako vojáci z povolání (např. Slovinsko),

* v Chorvatsku, kde před válkou (1991) pracovalo v ozbrojených silách jen několik málo psychologů, následně pak během bojů

a po válce velmi výrazně (několikanásobně) vzrostl počet příslušníků psychologické služby,

* ve většině vyspělých států byla psychologická služba v armádě zřízena na základě rozkazů ministrů obrany již v 50. letech (např. ve Švédsku již v roce 1955, v Rakousku pak v roce 1957), velmi rozvinutá je psychologická služba např. ve švýcarských ozbrojených silách, kde mají vojenští psychologové již značnou tradici,

* v jednotlivých státech a jejich armádách dochází k postupným úpravám kompetencí a úkolů psychologické služby, např. v Rakousku, kde je v současné době pozornost přesouvána od výběrů uchazečů o vojenskou činnou službu k psychologickému poradenství a značný rozmach zaznamenává vojsková psychologie,

* psychologické služby vyspělých armád ve světě se odborně opírají především o zdravotnictví, tedy o obor klinické psychologie, obecně pak o sociální vědy, (např. Švédsko) a dále o jiné psychologické specializace, např. o psychologii práce,

* psychologické služby v zahraničí jsou většinou řízeny z úrovně ministerstev obrany, kde jsou pro ten účel zřízena různá oddělení nebo dokonce i odbory psychologie, např. v německém Bundeswehru existuje odbor psychologie na MO, Rakousko má hlavního psychologa na MO, stejně tak i Chorvatsko,

* potřebu psychologické služby v ozbrojených silách pocítily i další státy, např. Slovensko služby psychologů statutárně upravilo krátce po vzniku Slovenské republiky a jeho armády,

* státy, které nemají nebo dlouho neměly jednotně řízenou psychologickou službu, ale psychologové tam přitom v armádě působí, z nově do NATO přijatých např. Polsko, (kde pracuje celkem 400 vojenských psychologů) a Česká republika měly pak zcela zákonitě a nutně problémy s nejednotností, nekoordinovaností, proto hledaly východiska.

Poznatky získané o psychologických službách v zahraničních armádách tedy

ukazují, že v řadě států nefungují tyto odborné a vysoce specializované služby jen jako tzv. poradní hlas (counseling), ale i jako jeden z přímých řešitelů problémů a nositelů rozhodnutí (decision-making).

Ve vyspělých armádách psychologové spolupracují na zásadních, velmi náročných úkolech, jako např. na stanovení nejúspěšnějších, nejúčinnějších tréninkových (výcvikových) metod vedoucích ke snížení nehodovosti u vzdušných a pozemních sil, jakož i k vysokému stupni vycvičenosti vojsk. Podílejí se výrazně i na modelování operačního nasazení jednotek, útvarů a svazků z hlediska negativního vlivu na psychiku vojáků i civilního obyvatelstva.

Abychom postupně naplnili tyto výše uvedené cíle, musíme vymezit pro vojenské psychology (vojáky z povolání a občanské zaměstnance) v jednotlivých subsystémech psychologické služby **diferencované úkoly a povinnosti**:

Vojсковý psycholog (ČVO 963)

- provádí stanovené psychodiagnostické a psychoterapeutické práce, náročná psychologická vyšetření, zabezpečuje psychologické poradenství,

- na základě pokynů velitele se zúčastňuje plánování bojové přípravy na svém organizačním stupni (ve skupině velitele) za účelem zakomponování prvků psychické zátěže do praktického vojenského výcviku s cílem maximálně přiblížit výcvikové podmínky skutečnému boji, zabezpečit při tom přijatelnou posloupnost a gradaci diferencované psychické zátěže kladené na jednotlivce a malé sociální skupiny,

- odborně metodicky řídí psychologickou přípravu vojsk s cílem regulovat postupně zvyšování psychické odolnosti a připravenosti velitelského sboru svazku (útvaru) a všech příslušníků jednotek, zabezpečuje vzdělávání v oblasti psychologie i metodice psychologické přípravy velitelského sboru a příslušníků útvaru,

- jako poradce informuje velitele o psychologických problémech jednotek útvaru

a svazku, o všestranném psychologickém zabezpečení plnění úkolů a navrhuje příslušná opatření,

- podle pokynů velitele se osobně zúčastňuje důležitých bojových akcí, jakož i akcí speciálního charakteru s odloučenými skupinami,

- řídí, vede a kontroluje podřízené ve své působnosti,

- úzce spolupracuje s vojenskými lékaři, duchovními a pracovníky humanitní služby,

- provádí u jednotek psychologický výcvik zaměřený na malé i větší sociální skupiny, využívá k tomu pomoci asistenta psychologa (ČVO 963),

- zabezpečuje psychologické poradenství a psychologický servis pro příslušníky útvaru, jejich rodinné příslušníky a širší vojenskou veřejnost,

- působí preventivně proti konfliktům v mezilidských vztazích, proti negativním jevům v armádě, včetně prevence sociálně patologických jevů i ve spolupráci s odbornými civilními organizacemi a institucemi,

- vede databázi psychologických dat a garantuje jejich důvěrnost.

K hlavním úkolům vojského psychologa patří poznávání osobnosti vojáka, zabezpečování podkladů k optimalizaci rozmístění zejména vojáků v základní službě na funkce v souladu s jejich dispozicemi (zjištěnými předpoklady a schopnostmi). V tom úzce spolupracuje s veliteli všech stupňů, podílí se na přípravě a organizačním zabezpečení diferencované velitelské a metodické přípravy velitelů různých stupňů.

Dovedně přitom zabezpečuje psychologickou intervenci do procesu vojenského výcviku, zejména do jeho metodiky. Dbá dodržení nezbytných bezpečnostních opatření. Je povinen pracovat i na svém vojenskoodborném růstu a aktivně se zúčastňovat praktických zaměštňání jednotek v terénu a s technikou. Vojсковý psycholog by neměl být svým okolím vnímán jako „psycholog v bílém plášti“. Naopak, musí vejít do obecného povědomí jako „psycholog v maskáčích“.

Psycholog ve vojenském školství (ČVO 964 a 976)

- podílí se na tvorbě studijních a učebních plánů a programů v rámci zpracování základní učební dokumentace,

- podílí se na realizaci psychologické přípravy, jejím dovedným propojení do výuky a výcviku vojenských profesionálů a vojenských studentů podle schválených programů,

- poskytuje odborné poradenské služby pro vedení školy,

- zabezpečuje odbornou poradenskou činnost pro studenty a zaměstnance školy,

- podílí se na tvorbě a realizaci preventivních opatření proti výskytu sociálně patologických jevů,

- podílí se na odborné vědecké a výzkumné činnosti,

- na základě pokynů rektora (velitele), děkana (zástupce velitele pro učební činnost) se podílí na výběru a dalším rozmísťování vojenského personálu v rámci školy, včetně návrhů na opatření s uchazeči o studium i se studenty (žáky) v rámci pedagogického procesu.

Psycholog ve vojenském školství se v žádném případě nesmí uzavírat do ulity tzv. „odborničení“ a žít odtrženě od výchovně vzdělávacího procesu nebo se omezovat na školometský přístup k vyučování psychologie v teoretické rovině. Je na něm, aby aktivně vyhledával a prohluboval mezipředmětové vztahy a vazby s ostatními vyučovacími předměty a tvůrčím způsobem je rozvíjel.

Psycholog ve vojenském školství by rovněž neměl být vnímán svým okolím jako „psycholog v saku a kravatě“. Měl by být pojímán také jako „psycholog v maskáčích“ nebo ve sportovním oděvu se stopkami a kufříkem s měřicími přístroji po boku učitelů praktických předmětů v terénu nebo na trenažerovém pracovišti. Jeho účast na střelbách, taktických zaměstnáních, při řízení bojových vozidel by měla být samozřejmostí.

Povinnosti učitele však přitom psychologům ve vojenských školách různých stupňů plně zůstávají. Jejich základním úkolem je samozřejmě učit, hodnotit, vychovávat. Výsledkem jejich práce by však neměly být pouhé teoretické znalosti studentů a žáků v dalším životě a praxi budoucího vojenského profesionála málo použitelné. Do budoucna nám musí jít o prosazení nové kvality práce psychologů ve vojenském školství.

Nezbytností ve výstupním profilu absolventa vojenské školy je vedle základní sumy teoretických vědomostí ze všeobecné psychologie, psychologie osobnosti, sociální psychologie a aplikovaných psychologických disciplín, kterými jsou zejména psychologie práce, pedagogická psychologie a vojenská psychologie i praktické sociálně psychologické dovednosti formulované jako „umění“ jednat s lidmi. Cestou extenzivního přístupu, tedy navýšením počtu vyučovacích hodin psychologie jít zde nemůžeme a nechceme.

Jediným správným řešením úkolu a schůdnou cestou k vytyčenému cíli je přístup intenzifikace výuky psychologie formou pronikání do jiných předmětů. Na vojenských středních školách se osvědčovalo a osvědčuje propojování humanitních předmětů sítí mezipředmětových vztahů a vazeb tak, aby se žáci učili správně a účelně komunikovat, sebevědomě vystupovat před větším počtem lidí, obhajovat své názory a postoje v diskuzi. Ostatně nejen v českém jazyce a literatuře, dějepisu a občanské nauce formou různých referátů, prezentací a skupinových besed, ale také v přírodovědných a technických předmětech je otevřeno velké pole působnosti k dokonalé a všestranné přípravě budoucích vojenských profesionálů formou ukládání různých samostatných vystoupení na zadaná témata spojených s oponenturou a obhajobou.

Ukazuje se, že především je nutno naučit budoucí praporečkáry (velitele malých jednotek-družstev i čet a technické funkcionáře rot) efektivně komunikovat, asertivně vystu-

povat, důsledně, přehledně a srozumitelně se vyjadřovat. Na vnějším projevu nových vojáků z povolání bude v mnohém záležet pohled civilní veřejnosti na armádu jako na sociální skupinu. Prohlouben a zefektivněn musí tedy být ve vojenských školách sociálně psychologický výcvik.

Asistent psychologa (ČVO 963-964)

Je určován a do funkce ustanovován jednak z řad vojáků v základní službě s dosaženým vysokoškolským (magisterským) vzděláním v oboru psychologie nebo z řad vojáků z povolání s dosaženým bakalářským vzděláním v oboru psychologie. Provádí pomocné a zabezpečovací i administrativní práce pod odborným dohledem psychologa. Vykonává asistentské služby, administruje stanovené metody v souladu s vyšetřovacími metodikami a vede příslušnou agendu. Dbá na ochranu dat klientů.

Psycholog ve vojenském zdravotnictví

Je služebně a pracovně zařazen na lékařsko-psychologických odděleních, tedy buď v Ústřední vojenské nemocnici Praha (ÚVN) nebo v dalších vojenských nemocnicích (VN Plzeň, VN Brno, VN Olomouc, Vojenský psychologický ústav České Budějovice), kde

- zabezpečuje a samostatně provádí nejnáročnější vysoce specializované práce na úseku klinické psychologie,
- samostatně provádí vysoce specializované psychoterapeutické činnosti,
- samostatně zabezpečuje vysoce specializovanou poradenskou a konsiliární činnost,
- zabezpečuje rozvoj odborné úrovně svěšeného pracovního úseku, zavádí nové pracovní postupy,
- provádí supervizní činnost na oddělení ve zdravotnickém zařízení,
- zabezpečuje odborné školení pracovníků psychologické služby zařazených do specializační průpravy včetně zdokonalovací přípravy vojskových psychologů,
- provádí expertizní činnost,

- připravuje a vede odborné semináře v rámci oddělení ÚVN a VN,
- aktivně se účastní na odborných přednáškových a školicích akcích,
- podílí se na vědeckovýzkumné činnosti oddělení.

Psycholog ve vojenském zdravotnictví je zcela oprávněně tím veřejnosti známým psychologem v bílém plášti. Velmi úzce totiž spolupracuje s lékaři. Úkolem psychologie ve zdravotnictví je činnost léčebně preventivní, zabývá se tedy ve spolupráci s psychiatry, neurology i lékaři dalších oborů prevencí, diagnostikou a výzkumem změn psychických dějů a změn chování jedince ve vztahu k nemoci a zdraví. Ve vojenských podmínkách pak přibývají klinické psychologii ještě i další specifika vyplývající z psychologie válečné, související s bojovou činností a válečnými útrapami.

Psycholog ve vojenském zdravotnictví se však nesetkává jen s nemocnými nebo suspektními (podezřelými) jedinci. Klinický psycholog v rezortu obrany je i tím, s kým se každý nový uchazeč o vstup do armády (o přijetí do služebního poměru vojáka z povolání nebo o vyslání do zahraniční mise) setkává jako s jedním z prvních příslušníků armády. Psychologická služba ve vojenském zdravotnictví zabezpečuje prvotní psychologický výběr vhodných osob pro ozbrojené síly a pro přesně stanovený okruh vojenských odborností a funkcí.

Z uvedeného souhrnu a porovnání je jistě patrné, že relativně nejlepší stav v současné době máme v psychologii klinické. Je to dáno objektivními podmínkami vývoje našich ozbrojených sil v pěti poválečných desetiletích. Ve vojenském zdravotnictví se psychologie po odborné stránce mohla vcelku dobře rozvíjet i v dobách, kdy u vojsk a ve školství byla vojenská psychologie pod silným ideologickým vlivem.

Česká vojenská psychologie však má na co navazovat. Její současné tradice sahají až do první Československé republiky. V předmnichovské republice Českoslo-

venská armáda v rozsáhlé míře využívala služeb psychologů. První psychotechnická vyšetření osobnosti, kterým se postupně podrobili budoucí důstojníci, některé skupiny poddůstojníků letectva, řidiči motorových vozidel, někteří odborníci spojovacího vojska a od roku 1936 i část branců, byla zavedena již v roce 1925. Povinné vyšetření branců bylo předpokládáno od roku 1938.

Koncem roku 1938 byl na tehdejší Ministerstvu národní obrany (MNO) vytvořen dvanáctičlenný odbor pro brannou psychologii, který řešil koncepční a metodologickou problematiku využití tehdejších poznatků psychologické vědy pro potřeby armády. Tento psychologický odbor MNO byl členěn do čtyř různých oddělení:

- psychologického,
- psychotechnického,
- sociálně-psychologického a
- pedagogického.

Nejznámějším průkopníkem tehdejší československé vojenské psychologie byl plukovník MUDr. et PhDr. Josef Mls. Ten stál u zrodu a v čele prvorepublikových vojenskopsychologických struktur.

Po druhé světové válce však byla úloha psychologie v naší armádě silně eliminována. Důvody byly politické a odrážely tehdejší situaci v celé společnosti. Teprve ve druhé polovině 60. let proběhl v Československé lidové armádě (ČSLA) první poválečný pokus o konstituování samostatných psychologických služeb. Ten však byl přerušen v důsledku politických perzekucí po roce 1970. Aktéři tehdejších pokusů o etablování relativně samostatné psychologické služby vyňaté ze struktury někdejších politických orgánů ČSLA byli pak v období tzv. „normalizace“ politicky a kádrově pronásledováni, museli opustit armádu.

Nejznámějším představitelem tehdejší vojenské psychologie byl současný universitní profesor PhDr. Oldřich Mikšík, DrSc., který měl koncem šedesátých let hodnost podplukovníka.

Druhý nezdařený pokus o vytvoření samostatné vojenské psychologické služby byl učiněn v roce 1980, kdy s připravenou koncepcí dokonce vyslovili souhlas i náměstci ministra národní obrany ČSSR.

Třetí pokus se uskutečnil ve druhé polovině 80. let se stejným výsledkem. Ve všech těchto neúspěšných případech sehrál rozhodující úlohu monopol ideologických kritérií.

Negativní úlohu v této záležitosti sehrávala tehdejší Hlavní politická správa ČSLA (HPS). Ta byla přímo podřízena oddělení státní administrativy tehdejšího všemocného ÚV KSČ. HPS ČSLA byla členěna na odbory a oddělení, ve kterých rovněž pracovali i psychologové. Tito odborníci však dávali psychologickou vědu plně do služeb politiky a ideologického působení.

Psychologie byla pro potřeby těchto struktur chápána jen jako pomocný nástroj k ideologické práci. Například v odboru ideologie a propagandy HPS ČSLA působilo i oddělení kontrapropagandy, ve kterém měli tehdejší mocní k dispozici zahraniční literaturu i časopisy jinak běžným občanům nedostupné.

Psychologové HPS ČSLA se zde v nebyvale dobrých a jiným psychologům nedostupných podmínkách zabývali především propracováním ideologických nástrojů, rafinovaným ideologickým zpracováním vojáků všech kategorií, rozmanitými prostředky hromadného ideologicko-propagandistického působení, tzv. „speciální propagandou“ a spolupracovali úzce i s těmi institucemi, které jsou v dnešní době zákonem deklarovány jako zločinné. Z morálního hlediska nemají ti psychologové, kteří svojí profesi po dlouhá léta profanovali, v psychologické službě AČR místo.

I v tomto historickém vývoji je nutné hledat příčiny někde i přetrvávající nedůvěry k psychologům. Bude to od nás psychologů vyžadovat určitě ještě dlouho neustálé a trpělivé vysvětlování podstaty, úlohy a zásad psychologické práce v armádě demokratického státu. Boj se zakořeněnými před-

sudky, mýty a přežitky v myšlení občanů nebývá jednoduchý. V zásadě pro nás není z morálního a etického hlediska přípustné zneužívat psychologii k manipulování lidí nebo pomocí psychologických prostředků činit takovou manipulaci méně nehoráznou.

A z věcného hlediska jsme se tedy dlouho bránili snahám účelově zastřešit psychologickou službu personálními orgány. Ještě v polovině 90. let byla armádním top managementem prosazována teze, že psychologové mohou v AČR působit a pracovat pouze v sestavě personálních (později osobních) oddělení, skupin, odborů apod. Vytrvale jsme však sledovali a prosazovali trend běžný ve vyspělých armádách NATO, kde již delší dobu existují psychologické služby samostatně, v přímé podřízenosti velitele. Naše vytrvalá snaha byla po téměř desetiletém „zápolení“ korunována úspěchem. Tím však končí pouze první etapa naší práce.

Zřízení psychologické služby v rezortu obrany a tedy její faktické postavení naroveně humanitní službě a duchovní službě nemůže snad být chybně pojímáno jako jakýsi „cíl“ práce vojenských psychologů. Jedná se v tomto případě jen o odpovídající instrument, kterým chceme prohloubit a zkvalitnit péči o lidský potenciál našich transformovaných a modernizovaných ozbrojených sil. V tom tkví naše poslání vojenských psychologů.

V popředí našeho současného zájmu je tedy oprávněně především vojsková psychologie. V této oblasti nás jak v současné době, tak i v nejbližších pěti až šesti letech čeká skutečně obrovský kus práce. Tento subsystém vojenské psychologie není totiž zatím dobudován, není dotvořen. Existuje sice ucelený konceptuální model, tedy víme jak by měla cílově vojsková psychologie vypadat. V současné době se však potýkáme se dvěma zásadními problémy, které se mohou jevit na první pohled jako protichůdné. Je to na straně jedné obtížnost prosazování funkcí vojskových psychologů do tabulek mírových počtů svazků a útvarů, na straně druhé

však i nedostatek kvalifikovaných lidí s potřebným vzděláním a odpovídající praxí, kterými by plánované funkce měly a mohly být obsazovány.

Odpovídající koncepční řešení jsme našli. Toto řešení spočívá v postupném, chronologickém uspořádání všech cílů a úkolů s vytýčením priorit v období od roku 2000 do roku 2010. Právě toto pojednání si klade za své co možná nejširší vojenskou veřejnost s bližšími i vzdálenějšími cíli a úkoly psychologické služby, jakož i zamýšlenými způsoby jejich plnění srozumitelně seznámit.

Jedním z hlavních úkolů našich ozbrojených sil je spolehlivé a přesné plnění mezinárodních vojenskopolitických závazků. V praxi to znamená všestranné zabezpečení úkolů spojených se zahraničními misemi naší armády. Snahou vojenských psychologů bude vytvořit podmínky pro výměnu názorů a zkušeností k aktuálním otázkám týkajícím se aplikace požadavků a konkrétních úkolů psychologické služby a humanitní služby ve spolupráci s duchovní službou již v procesu přípravy lidí na působení v mírových operacích OSN a NATO.

Naše jednotky vysílané do zahraničí dělají dobré jméno nejen armádě, ale celé České republice. Úkolů na ně kladených se vždy zhostily velmi dobře a se ctí, nejednou sklídily pochvalné uznání aliančních partnerů. Svůj podíl a zásluhu na tom nesou vedle jiných odborníků jistě i vojenští psychologové. A to samozřejmě nejen ti, kteří plnili úkoly bezprostředně s kontingentem v místě určení, v bývalé Jugoslávii, ale v neposlední řadě jistě i ti, kteří se podíleli na výběru a také přípravě, náročném výcviku vojáků všech hodnostních kategorií.

Uznání a poďekování za kvalitní, někdy i vysloveně obětavou práci si tedy zaslouží všichni vojenští psychologové u všech složek armády, ve všech třech podsystémech psychologické služby (vojska, školství, zdravotnictví).

Stranou našeho prvořadého zájmu tedy rozhodně nemůže zůstat **materiální, finanční**

ní a organizační zabezpečení psychologické služby. K naplnění cílů naší nově koncipované a konstituované psychologické služby budeme samozřejmě požadovat odpovídající materiální zabezpečení pro práci vojskového psychologa (samostatná místnost, osobní počítač, sedací souprava, trezor, aj.). To lze prosadit jedinečně formou odpovídajícího doplňku k RMO č. 43/1998 ze 25.května 1998 („Normy vnitřního vybavení pracovišť v rezortu Ministerstva obrany“).

Pro materiální a finanční zabezpečení diagnostických a dalších odborných činností psychologické služby (školení, kurzy, další vzdělávání vojskových psychologů ap.) můžeme plánovat a vyžadovat prostředky teprve nyní, na základě vydání RMO č. 2/2000, a především na základě schválené Koncepce psychologické služby, jakož i na podkladech podrobné odborné metodické a prováděcí směrnice ředitele Odboru sociální politiky MO k úkolům psychologické služby s kalkulací pro rok 2001 a dále.

Poznámky:

[1] BARTOŠ, V.: *Koncepce psychologické služby*, čj. 3048/1999-14-OSP MO Praha, 30. 7. 1999

[2] BARTOŠ, V.: *Psychologická příprava jako nedílná součást procesu speciální přípravy vojenského profesionála na VVŠ*, in *Vojenský profesionál* č. 9/1994, Magnet-Press Praha 1994, s.1

[3] BARTOŠ, V.: *Nově ve výuce psychologie na vojenských školách*, in *Vojenský profesionál* č. 3/1997, Magnet-Press Praha 1997, s.1

[4] WOLKEROVÁ, D.: *Koncepce a program prevence sociálně-patologických jevů na období 1999 - 2000*, čj. 6059/1998-25-OSP MO Praha, 1. 12. 1998

[5] BR, CŮNER, B.: *Seminární práce z psychologie na Odborné škole Vojenské policie*, in *PROFIL, časopis VVŠ PV - VAV - VSŠ Vyškov*, 9. 12. 1999

DROGOVÁ PROBLEMATIKA V ARMÁDĚ

Podplukovník Mgr. Ing. VLADIMÍR BARTOŠ

Je nutno si uvědomit, že určitá část z těch tisíců branců, kteří obdrží povolávací rozkaz k nástupu základní vojenské služby, má již různé zkušenosti s drogou.

Armáda České republiky je a po dobu nejméně příštích deseti let stále bude postavena na všeobecné branné povinnosti obyvatelstva. Znamená to, že na základě povolávacích rozkazů nastupují čtyřikrát ročně osmnácti až devatenáctiletí mladí muži k vojenským útvarům. Vykonávají dvanáctiměsíční základní vojenskou službu. Během ní si mají osvojit základní vojenské vědomosti a dovednosti. Učí se zacházet s ručními zbraněmi jednotlivce, ovládají i těžkou bojovou techniku. Ke složitějším zbraňovým systémům jsou již určováni vojenští profesionálové. Tedy ti, kteří se rozhodli pro vojenskou službu jako pro své přechodné nebo i dlouhodobější zaměstnání.

Existují samozřejmě plány na plnou profesionalizaci ozbrojených sil. Na jejich naplnění v delším časovém horizontu resort obrany usilovně pracuje. V současné době však probíhá pouze částečná profesionalizace našich ozbrojených sil. Je to v souladu s našimi zahraničněpolitickými a vojenskopolitickými závazky i s ekonomickými možnostmi České republiky. U vojenských útvarů vedle sebe tedy žijí a pracují různé hodnotní a věkové kategorie vojáků. Současná armáda je odpovídajícím vzorkem dnešní společnosti. Problémy spojené se zneužíváním drog se tedy nevyhýbají ani jí.

Je tedy nutno si uvědomit, že určitá část z těch tisíců branců, kteří obdrží povolávací rozkaz k nástupu základní vojenské služby, má již různé zkušenosti s drogou. Někteří pouze experimentovali, jiní užívají různé návykové látky pravidelně. Najdou se i tací, u kterých se začíná dokonce rozvíjet závislost. Tyto skutečnostmi musí vojenská správa brát do úvahy. Musí systematicky řešit otázky protidrogové prevence v širším rámci prevence sociálně patologických jevů. Těmito jevy rozumíme i narušování mezilidských vztahů, tedy známou „šikanu“, ale i všeobecnou kriminalitu, projevy rasismu, xenofobie ap. O těch však až někdy příště.

Armádu aktuálně trápí drogová problematika. Odpovědní funkcionáři armády, velitelé všech stupňů stojí před velmi zodpovědným úkolem. Tím je prosazení účinné protidrogové prevence. Předpokládá to zamezit nebo předejít nedozírným následkům, které by mohly nastat v souvislosti se zneužíváním drog v armádě. Každý soudně uvažující občan jistě uzná, že užívání drog i jiných návykových látek je v ozbrojených silách podstatně nebezpečnější než v civilní části populace. Představa ozbrojeného vojáka, který kouří marihuanu na strážním stanovišti a pod vlivem drogy může proti domnělému „narušiteli“ či „nepříteli“ použít zbraně, je jistě děsivá. Obdobně znepokojivá je představa vojenského řidiče, který užil drogu a pod jejím vlivem může ohrozit desítky životů.

Drogy do armády prostě nepatří, to je neoddiskutovatelné. Znepokojivou skutečností však je, že v ní fakticky jsou. Armáda se potýká se zneužíváním drog obdobně jako celá naše společnost. Naprosto stejné právní normy jsou platné jak v civilním sektoru, tak v armádě. Je nutno si uvědomit, že jakékoli přijetí zpřísňujících vnitroresortních opatření či norem by bylo v rozporu s právním řádem. O to mají velitelé v armádě nepopíratelně složitější pozici.

Voják má zakázáno požívat drogy v pracovní době i mimo ni, pokud by pod jejich

vlivem nastupoval do služby a k plnění výcvikových úkolů. Jestliže však voják po skončení doby určené k výcviku a pracovním úkolům odejde na vycházku a použije drogu, nemůže o tom jeho velitel pochopitelně vědět. Mnozí vojáci si neuvědomují nebo i nechápou nebezpečí např. i kouření marihuany před službou. Složitá a systémově zatím nedořešená zůstává otázka orientační a preventivní detekce (zjišťování) vlivu návykových látek.

U alkoholu je situace jasná, provádění namátkových orientačních dechových zkoušek u řidičů před jízdou je zcela běžnou záležitostí. Problematika orientačních zkoušek na přítomnost dalších návykových látek u vojenských řidičů, u příslušníků strážních jednotek nebo i u širšího okruhu vojáků před střelbami zatím není uspokojivě pracována. Nezanedbatelná je i finanční náročnost takových opatření. Bylo by však neprozíravé a přímo neodpovědné litovat prostředků na tuto oblast prevence. Společenský zájem musí být odpovídající měrou chráněn. Resort obrany zde nese nemalou odpovědnost.

V dohledné době bude i tento okruh problémů uspokojivě dořešen. Provádění orientačních zkoušek na přítomnost stopových látek v organismu řidičů bude svěřeno vojenským zdravotníkům a Vojenské policii.

Každý výskyt drogy ve vojenských objektech nebo i mimo ně u vojáků při výcviku je velitel povinen hlásit Vojenské policii. Z policejních statistik je možné usuzovat na faktický stav řešení tohoto citlivého problému v armádě. Statistiky vojenské policie registrují i případy pouhého podezření na spáchání trestné činnosti.

V roce 1999 bylo u vojenských útvarů pro podezření z držení nebo šíření drog šetřeno 370 osob. Většinou se sice jednalo o zneužívání marihuany, ale vyskytly se i případy zneužívání pervitinu. Na předávání pervitinem dokonce jeden voják v základní službě v pololetí loňského roku zemřel. Případy drogové kriminality by se

sice z hlediska celkového rozsahu trestné činnosti v ozbrojených silách mohly opticky jevit jako téměř zanedbatelné. V žádném případě však nejsou podceňovány. Vzhledem k rychlosti nárůstu jejich výskytu jsou vnímány jako zásadní nebezpečí jak pro armádu, tak i pro celou společnost.

V roce 1993 bylo např. zachyceno pouze 14 případů. Ve srovnání se 370 šetřenými případy v roce 1999 lze usuzovat na rostoucí tendenci průniku drog z civilního sektoru do kasáren. Na straně druhé může srovnání těchto čísel vypovídat i o prohloubení účinnosti boje proti zneužívání drog ve vojenských objektech. Jistě, že ne všechny případy byly zachyceny. Mnohé z odhalených a šetřených případů měly svůj původ v nepřerušení kontaktů vojáků s drogovou scénou navázaných před nástupem vojenské základní služby.

V případě prokázání trestného činu čeká vojáka trestní stíhání. Jedná-li se jen o přestupek, řeší jej příslušný velitel v rámci svojí pravomoci, v souladu s přestupkovým zákonem. V pravomoci velitelů útvarů je zakázat vnášení drog do vojenských objektů. Přes všechny právní úpravy a opatření se drogy v kasárnách objevují. Byly dokonce zachyceny i ojedinělé případy pěstování konopí vojáky.

Je smutnou skutečností, že konzumaci marihuany považuje zřejmě většina vojáků za něco naprosto normálního, co patří k jejich volnému času. V této souvislosti je však nutné vidět, že armáda jim k tomu příliš prostoru nedává. Naopak, snaží se všemi dostupnými prostředky veškerým nežádoucím aktivitám vojáků zamezit. Prioritu tu má prevence, v nutných případech přichází ke slovu i nezbytná represe. Bylo by tedy nesprávné a nespravedlivé svalovat zde odpovědnost za alarmující stav na armádu.

Za znepokojivou je spíše nutno považovat skutečnost, že s drogami přišli mladí lidé i do hlubšího kontaktu již v době učebního poměru, středoškolských studií, někde dokonce i povinné školní docházky. Armáda je pak nucena potýkat se v drogové oblasti jak

s následky předchozí zanedbané prevence, tak i s nedobrymi celospolečenskými trendy. Nejzásadnější roli ve vývoji každého jedince nesporně sehrává rodina. Selhalo-li něco ve výchově mladých v období dětství a dospívání, jsou před řešením nastalých problémů i možných celospolečensky škodlivých následků postaveni vojenští velitelé. Z 99% jsou pachatelé vyšetřovanými pro podezření ze spáchání trestné činnosti v souvislosti s drogami vojáci v základní službě. Jsou to mladí muži v průměrném věku 19 let.

Je třeba vidět, že rozsáhlejší poznatky o brancích a později povolancích armáda v tomto směru nemá. Pro odvodní komisi zpracovává zdravotní podklady ošetřující lékař v součinnosti s brancem v době mezi 17. a 18. rokem věku. Jistě, že součástí dotazníku brance jsou i otázky, které se dotýkají možných sociálně-patologických jevů. Ne každý branec však tyto doklady vyplní pravdivě. Má-li branec z nějakého důvodu zájem na tom, aby se armáda o jeho předchozích zkušenostech s drogami nebo i případných poklescích nedozvěděla, podstatné skutečnosti neuvede, zamlčí je. Úkolem odvodní komise je především posouzení zdravotního stavu brance ve vztahu k výkonu základní vojenské služby.

V dřívější době měly tyto odvodní komise informace o brancích od dorostových lékařů, ze škol, z pracovišť, z místa bydliště, ze zdravotnických zařízení nebo i od policie. K dispozici byly údaje o případných problémech se školní docházkou, s pracovní kázní, přestupky na veřejnosti, nařízenou soudní léčbou, soudními tresty nebo s trestním stíháním. Tyto informace byly pak postupovány k útvarům. Část rizikové populace tak bylo možné podchytit a při odvodu odborně posoudit. V současné době mají lékaři odvodních komisí tyto údaje a materiály o brancích k dispozici jen zcela ojediněle a nahodile.

Zaznamenány byly i případy, kdy se velitel dozvěděl o vojákovi, že byl před nástupem do základní vojenské služby podmíněně odsouzen až na základě nově probíha-

jícího trestního stíhání podřízeného v jiné věci. Takový stav je pro potřeby ozbrojených sil nevyhovující a neúnosný. V našich partnerských armádách NATO je tento okruh problémů řešen promyšleným systémovým opatřením. Například v Belgii ten, kdo byl řešen v přestupkovém řízení policií nebo četnictvem v souvislosti s drogami, má již navždy uzavřenu cestu do profesionalizovaných ozbrojených sil. Údaje o jednotlivcích jsou tam v této oblasti pečlivě evidovány a předávány armádě. Proto i naše nově platná vojenská legislativa pamatuje na zlepšení v této oblasti.

Konkrétně **Vyhláška Ministerstva obrany** o posuzování zdravotní způsobilosti k vojenské činné službě stanoví na základě zmocnění Branným zákonem č. 218/1999 Sb., platného od 1. 12. 1999,

že osoby odsouzené za spáchání trestného činu, osoby sledované a léčené v psychiatrických zařízeních pro duševní poruchy a poruchy chování zejména pro závislost na herních automatech, alkoholu a jiných psychoaktivních látkách se před vydáním posudku o zdravotní způsobilosti odesílají k odbornému psychiatrickému vyšetření.

Zbývá zde však k dořešení ještě celá škála problémů. Právními normami je zde stanovena i forma potřebné evidence. Věřme, že tato nová legislativní opatření napomohou k účinnější prevenci sociálně-patologických jevů v armádě.

Opatření protidrogové prevence v ozbrojených silách mají **dva neoddělitelné cíle:**

- jedním je **ochrana jednotlivce**, jeho zdraví,

- druhým pak **ochrana nejen armádního mechanismu, ale celé společnosti** před následky zneužití drog. Základní vojenská služba je poslední příležitostí společnosti k působení na poměrně velkou část mužské populace a umožňuje plynulé navázání na předchozí působení školy. Z tohoto důvodu byl také resort Ministerstva obrany zařazen do Meziresortní protidrogové komise a podílí se na plnění řady usnesení vlády ČR zaměřených k protidrogové prevenci.

Z těchto úkolů vychází i vnitroresortní dokument Koncepce prevence sociálně-patologických jevů na období 1999-2000 provázaný s Koncepcí státní protidrogové politiky.

LEGISLATIVNÍ ZAJIŠTĚNÍ OBRANY ČESKÉ REPUBLIKY

JUDr. JIŘÍ CHAMRÁD,
JUDr. ARNOŠT PŘIKRYL

V návaznosti na předchozí článek s názvem „Legislativní změny vztahující se k bezpečnosti České republiky a jejím ozbrojeným silám“ mají autoři zato, že je nutno přistoupit k rozboru dalšího, velmi významného zákona, a to zák. č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky, který nabyl účinnosti dne 1. prosince 1999.

V tomto kontextu lze zdůraznit, že tento zákon jako jeden z mála, stanoví nejen práva, ale zejména i povinnosti nejen právníckým osobám, ale i fyzickým osobám a to

právě ve vztahu k zabezpečení obrany České republiky. Mimo to současně stanoví i poměrně výrazné sankce za nedodržení či nesplnění stanovených povinností.

Uvedený zákon je členěn do 11 částí. Máme zato, že významnou je část první s názvem „úvodní ustanovení“. Obsahuje totiž nejen předmět zákonné úpravy, ale definuje i nejfrekventovanější pojmy zákona. Z dikce ustanovení § 1 především vyplývá, že zákon stanoví povinnosti nejen státních orgánů, ale i územních samosprávných celků, právnických a fyzických osob k zajišťování obrany České republiky před vnějším napadením a odpovědnost za porušení stanovených povinností.

Tímto zákonem je tedy v podstatě reagoováno na plnění povinností v době míru, zejména však za stavu ohrožení státu či válečného stavu (k tomu viz čl. 7 úst. zák. č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky), což ve svém důsledku znamená reakci na tzv. vojenská ohrožení.

Ustanovení § 2 zákona podává přesné definice příslušných pojmů užívaných nejen v tomto, ale i dalších navazujících zákonech, např. o pracovní povinnosti, pracovní výpomoci, věcných prostředcích atd.

Obdobně, jako i v předchozí právní úpravě (viz zák. č. 40/1961 Sb., ve znění pozdějších předpisů, o obraně ČSSR),

je obrana státu chápána jako souhrn opatření k zajištění svrchovanosti, územní celistvosti, principů demokracie a právního státu, ochrany života obyvatel a jejich majetku před vnějším napadením.

Obrana státu tedy v sobě zahrnuje výstavbu účinného systému obrany státu, přípravu a použití odpovídajících sil a prostředků a účast v kolektivním obranném systému. (k tomu viz např. Severoatlantická smlouva ze dne 4. 4. 1949, Washington D. C., a vstup České republiky do této „Aliance“).

Autoři článku chtějí zdůraznit základní nosnou myšlenku citovaného zákona, uvedenou v části druhé ustanovení § 3 a 4,

že řízení a organizace obrany státu zahrnují výstavbu, přípravu a řízení ozbrojených sil, operační přípravu státního území, obranné plánování a opatření v národním hospodářství a na všech úsecích veřejného života v zájmu zajišťování

obranu státu, přičemž za přípravu a zajišťování obrany státu činí zákon odpovědnou vládu České republiky.

Vládě, jako vrcholnému orgánu moci výkonné, dle tohoto zákona přináleží funkce:

a) rozhodovací,

b) schvalovací,

a to jak v době míru, tak i v době stavu ohrožení státu či válečného stavu.

Za stěžejní povinnosti vlády v době míru směřující k zajišťování obrany, náleží zejména:

- **vyhodnocovat rizika** ohrožení státu, která mohou být příčinou ozbrojeného konfliktu a činit nezbytná opatření ke snížení, případně k vyloučení těchto rizik,

- **schvalovat** strategickou koncepci obrany státu,

- **řídit** proces obranného plánování,

- **rozhodovat** o základních směrech výstavby, přípravy a použití ozbrojených sil,

- **schvalovat** koncepci mobilizace ozbrojených sil,

a samozřejmě i celou řadu dalších v úvahu přicházejících opatření, vyplývajících zejména z mezinárodních ohrožení České republiky a to právě ve vztahu k zajišťování obrany státu.

Pokud se jedná již o stav ohrožení státu či o válečný stav, pak vláda, využívaje svých oprávnění, zejména:

- **činí závěry** z vojenskopolitického hodnocení mezinárodních vztahů a rozhoduje o realizaci potřebných opatření k odvrácení ozbrojeného konfliktu a ke zvýšení připravenosti k obraně státu,

- **rozhoduje** o opatřeních k účinnému fungování systému obrany státu,

- **rozhoduje** o prioritách plnění úkolů, které souvisejí se zajišťováním obrany státu,

- **rozhoduje** o opatřeních potřebných pro vedení války.

V tomto kontextu však autoři zdůrazňují, že vlastní definice války či válečného stavu není uvedena v žádné tuzemské právní normě, ale vychází ze základních právních norm mezinárodního práva.

Tento zákon ukládá (kromě taxativně

stanovených povinností vlády) ještě povinnosti i ministerstvu obrany, ostatním ministerstvům, jiným ústředním správním úřadům (k tomu viz zák. č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů), České národní bance, okresním a jim na roveň postaveným úřadům, obcím, právníkům osobám a rovněž tak i fyzickým osobám.

Ministerstvo obrany České republiky má pochopitelně, dominantní roli. Toto ministerstvo dle § 6 zákona (zák. č. 222/1999 Sb.) zejména:

- **navrhuje vládě** základní opatření k přípravě a organizování obrany státu. K tomu zpracovává obranné koncepce a požadavky na zabezpečení obrany,

- **odpovídá** za proces obranného plánování a koordinuje jeho přípravu. K tomu může vyžadovat od příslušných ministerstev, jiných správních úřadů a obcí podkladové materiály,

- **odpovídá** za zabezpečení mobilizace ozbrojených sil. Za tím účelem může vyžadovat od příslušných ministerstev, jiných správních úřadů a obcí součinnost,

- **vede soubornou evidenci** věcných prostředků určených k zabezpečení ozbrojených sil, navazující na evidenci vedenou územními vojenskými správami,

- **přezkúsuje** prostřednictvím svých orgánů přípravu mobilizace ozbrojených sil,

- **prověřuje** opatření pro zabezpečení obrany státu v rozsahu stanoveném vládou podle § 41 odst. 2 zák., tj. přesahuje-li rozsah prověření působnost Ministerstva obrany České republiky, kterou stanoví tento zákon nebo zvláštní právní předpisy, uloží vláda usnesením provést prověření většího rozsahu a oznámí to předem Parlamentu a prezidentu republiky,

- **řídí přípravu občanů** k obraně státu, přičemž rozsah přípravy občanů k obraně státu je součástí obranného plánování.

Samozřejmě, že Ministerstvo obrany

České republiky plní i celou řadu dalších úkolů, vyplývajících z již citovaného zákona o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy.

Ostatní ministerstva a jiné ústřední správní úřady v oboru své působnosti, zejména:

- **vyhodnocují** mezinárodněpolitickou situaci a navrhuji potřebná opatření k zajišťování obrany státu,

- **stanoví a realizují** opatření k zajišťování obrany státu včetně plánování prostředků na ně,

- **odpovídají** za výstavbu, provoz a údržbu objektů důležitých pro obranu státu,

- **plní úkoly** k zajišťování obrany státu podle rozhodnutí vlády.

Česká národní banka, jako ústřední banka státu, v oboru své působnosti stanoví a uskutečňuje opatření k zajišťování obrany státu včetně plánování prostředků na ně.

Okresní úřady dostaly svěřeny poměrně značné pravomoci, v souvislosti se zajišťováním obrany státu (k tomu viz § 7 zákona), zejména:

- **vyhodnocují objekty**, které za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu mohou být napadeny, a navrhuji způsob jejich ochrany s výjimkou v zákoně stanovených objektů (k tomu viz § 7 písm. a) zákona) a těch, které stráž ozbrojené síly a ozbrojené bezpečnostní sbory,

- **podílejí se** na procesu obranného plánování,

- **stanovují a realizují** opatření k zabezpečení mobilizace ozbrojených sil podle rozhodnutí ministerstva obrany a další opatření k obraně státu,

- **podílejí se** na evakuaci obyvatel,

- **plní úkoly** spojené s prověřením opatření pro zabezpečování obrany státu podle rozhodnutí ministerstva obrany,

- **rozhodují** o určení věcných prostředků pro účely zajišťování obrany podle druhu a množství a k tomuto účelu provádějí roz-

pis věcných prostředků podle druhu a množství na obce,

- **rozhodují** o povolání fyzických osob k pracovním výpomocem a pracovním povinnostem pro potřeby zajišťování obrany státu za stavu ohrožení státu a za válečného stavu, koordinují jejich výběr a spolupracují s obcemi, úřady práce a dalšími správními úřady,

- **vedou evidenci** o věcných prostředcích a o fyzických osobách, které lze určit k pracovní povinnosti nebo pracovní výpomoci, zvláště vedou evidenci zdravotnických pracovníků pro doplnění ozbrojených sil za válečného stavu,

- **zabezpečují** ve spolupráci s obcemi přípravu občanů k obraně státu.

Obce, které sice nejsou vlastním správním orgánem, přesto v přenesené působnosti k zajišťování obrany státu, zejména:

- **plní úkoly a poskytují údaje** pro zabezpečení obrany státu podle pokynů ministerstev a jiných správních úřadů, (např. územních vojenských správ),

- **zabezpečují** dodání určených věcných prostředků pro potřeby zajišťování obrany státu podle rozhodnutí okresního úřadu,

- **zabezpečují** výběr a povolávání fyzických osob k pracovním výpomocem a k pracovním povinnostem pro potřeby zajišťování obrany státu podle rozhodnutí okresního úřadu,

- **plní úkoly** spojené s prověřením opatření pro zabezpečení obrany státu podle rozhodnutí okresního úřadu,

- **poskytují** potřebnou součinnost v případě výcviku ozbrojených sil mimo vojenských újezdů, sepisují škody způsobené právníkům i fyzickým osobám a škody způsobené na majetku obce, došlo-li ke škodě v přímé souvislosti s výcvikem ozbrojených sil nebo s prověřením opatření pro zabezpečení obrany státu,

- **organizují** přípravu občanů k obraně státu,

- **poskytují** potřebou pomoc při evakuaci obyvatel.

Pokud se jedná o **povinnosti stanovené právníkům a fyzickým osobám**, pak tyto jsou v obecné poloze upraveny v ustanovení § 10 a § 11 zákona a to následujícím způsobem - právnícké osoby (tj. mimo jiné i podnikatelské subjekty), jsou povinny:

- **poskytovat** podle rozhodnutí okresního úřadu nebo na výzvu územní vojenské správy určené věcné prostředky pro potřeby zajišťování obrany státu, které vlastní,

- **strpět činnosti** spojené s výběrem, evidencí, určením a dodáváním věcných prostředků pro potřeby zajišťování obrany státu nebo s jejich kontrolou, včetně vstupu pověřených pracovníků okresních úřadů, ministerstva a jiných správních úřadů, pokud o věcné prostředky požádaly, do jejich objektů,

- **bezodkladně oznamovat** příslušnému okresnímu úřadu podstatné změny určených věcných prostředků, které mají význam pro jejich využitelnost,

- **uposlechnout výzvy** k dodání věcných prostředků k prověřením opatření pro zabezpečení obrany státu,

- **poskytovat** na žádost příslušných správních úřadů údaje a informace v nezbytně nutném rozsahu pro potřeby přípravy a realizace opatření v zájmu zajišťování obrany státu.

Ustanovení § 11 zákona ve vztahu k fyzickým osobám stanoví, že tyto osoby mají, pokud jde o věcné prostředky, stejné povinnosti jako osoby právnícké.

Pokud však fyzická osoba nevyužívá své obydlí (zákon tento pojem blíže nevysvětluje) pro podnikání nebo provozování jiné hospodářské činnosti, mohou pověřeni pracovníci vstupovat do jejího obydlí jen s jejich souhlasem a to za účelem výběru, evidence, určení a dodání věcných prostředků nebo jejich kontroly. Mimo tyto povinnosti, vztahující se zejména na věcné prostředky, je v **ustanovení § 12 zákona** stanovena i další povinnost a to jak právníkům, tak i fyzickým osobám, spočívající v tom, že osoby, které mají zaměstnance, jsou povinny poskytovat pracovní volno těm svým za-

městnancům, kteří budou povoláni k pracovním výpomocem nebo k plnění pracovních povinností v zájmu zajišťování obrany státu.

Další skutečnosti upravené tímto zákonem

Zákon č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky, v § 13 stanoví, že za stavu ohrožení státu nebo válečného stavu stát zajišťuje obranu především vlastními věcnými prostředky.

Věcné prostředky státu se k zajišťování obrany státu použijí v souladu se schválenými plány obranného plánování.

Nepostačí-li věcné prostředky státu, může okresní úřad uložit právnické nebo fyzické osobě, která má věcné prostředky potřebné pro zajišťování obrany státu, povinnost, tyto prostředky pro obranu státu poskytnout. (k tomu viz § 14 odst. 1 zákona).

Na tomto místě je třeba zdůraznit, že movité a nemovité věci a služby se stávají věcnými prostředky rozhodnutím okresního úřadu.

Pro úplnost je třeba dodat, že občanský zákoník (k tomu viz zák. č. 40/1964 Sb., ve znění pozdějších předpisů) v § 119 rozlišuje věci movité a nemovité tak, že za nemovité považuje pozemky a stavby spojené se zemí pevným základem. Ostatní věci pak považuje za věci movité.

Dále lze uvést, že zákon o zajišťování obrany České republiky v § 14 odst. 4 odníma právo odvolání příslušné osobě proti rozhodnutí okresního úřadu o určení věcného prostředku.

V následujících ustanoveních zákona (§§ 16 - 20) je v podstatě upraven vlastní mechanismus rozhodování o **dobání a převzetí věcných prostředků**.

S ohledem na rozsah tohoto článku autoři nemohou podrobněji rozebrat tato ustanovení, nicméně v tomto kontextu upozorňují na to, že o povinnosti poskytnout věcné prostředky rozhoduje, jak již bylo výše uvedeno, okresní úřad dodávacím příkazem a pokud se jedná o věcné prostředky pro potřebu

ozbrojených sil, pak zde rozhoduje okresní úřad v souladu s návrhem příslušné územní vojenské správy.

Věcné prostředky převezme okresní úřad a ty věcné prostředky, které jsou určeny pro potřebu ozbrojených sil, převezme příslušná územní vojenská správa. Autoři však zdůrazňují, že tento postup je možný toliko v případě stavu ohrožení státu a válečného stavu. Nikoli tedy v době „nouzového stavu“.

Osvobozeny od povinnosti poskytnout věcné prostředky jsou (přímo ze zákona) obce, subjekty hospodářské mobilizace a zdravotnické záchranné služby, nicméně jen v takovém rozsahu, který je nezbytný pro plnění jejich úkolů v zájmu zajišťování obrany státu. Rovněž tak jsou od této povinnosti přímo ze zákona (tj. obligatorně) osvobozeny fyzické osoby se změněnou pracovní schopností v takovém rozsahu, aby poskytnutí věcných prostředků nezpůsobilo újmu na jejich zdraví.

Mimo to však okresní úřad může (tj. fakultativně) zprostit fyzické osoby povinnosti poskytnout věcné prostředky, byla-li by ohrožena výživa vlastníka věcného prostředku nebo bylo-li by ohroženo plnění vyživovací povinnosti vlastníka věcných prostředků. Pokud se jedná o vlastní vyživovací povinnost pak autoři odkazují v podrobnostech zejména na zákon č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, o rodině.

Zákon o zajišťování obrany České republiky upravuje a specifikuje dva v podstatě nové instituty a to:

- a) pracovní povinnost,
- b) pracovní výpomoc.

Obě tyto kategorie povinností lze uložit příslušným, v zákoně uvedeným subjektům, toliko však **za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu**.

ad. a) Pracovní povinnost může být uložena všem fyzickým osobám, pokud od ní nebyly osvobozeny nebo nebyly-li povolány k mimořádné službě dle § 47 zák. č.

218/1999 Sb., o rozsahu branné povinnosti a vojenských správních úřadech (branný zákon), tedy pokud nebyly povolány ke službě v ozbrojených silách - jako např. osoby mimo činnou službu (dříve vojáci v záloze) ap.

Pracovní povinnost se vykonává zejména v těch oborech práce, které jsou nevyhnutelné k zajišťování životně důležitých funkcí státu nebo k zabezpečení ozbrojených sil. Z uvedeného nepochybně vyplývá, že tuto pracovní povinnost lze uložit tedy jednak ve prospěch tzv. civilního sektoru a jednak ve prospěch ozbrojených sil.

Vlastním obsahem pracovní povinnosti je zejména povinnost podrobit se lékařské prohlídce, nastoupit k výkonu práce u určeného zaměstnavatele ve stanoveném čase a do určeného místa a podle potřeb zajišťování obrany státu zde konat určené práce i nad časový limit stanovený ve zvláštních předpisech (k tomu viz např. zákoník práce a navazující předpisy), včetně prací v noci, ve dnech pracovního klidu a ve dnech státních svátků.

V tomto kontextu nutno podotknout, že v **ustanovení § 22** zákona jsou stanoveny příslušné subjekty, kterým je pracovní povinnost stanovena přímo zákonem s tím, že u těchto jmenovaných subjektů vzniká okamžikem vyhlášení stavu ohrožení státu či válečného stavu. Tudíž bez toho, že by příslušný okresní úřad rozhodl o jejich povolání k plnění pracovní povinnosti „povolávacím příkazem“.

Jedná se o fyzické osoby, které po stanovenou týdenní pracovní dobu vykonávají práci na základě pracovního poměru např. ke Kanceláři prezidenta republiky, Kanceláři Poslanecké sněmovny, Kanceláři Senátu ap., dále soudci, státní zástupci a řada dalších osob.

Vyjma těchto uvedených subjektů, pak v případě dalších, v úvahu přicházejících subjektů, již rozhoduje příslušný okresní úřad o jejich povolání a to **formou povolávacího příkazu** (k tomu viz § 22 zákona). Citovaný zákon ve svém ust. § 23 stanoví i náležitosti povolávacího příkazu.

Současně lze uvést, že zákon připouští i možnost, aby k plnění pracovní povinnosti byly povolány i ženy, nicméně pouze k takovým pracím, které jsou pro ně přiměřené a neškodí jejich zdraví.

Zdůrazňujeme, že proti rozhodnutí okresního úřadu o povolání k pracovní povinnosti ani proti lékařskému posudku o pracovní způsobilosti není přípustné odvolání, přičemž na toto „řízení“ a rozhodování se nevztahuje správní řád (k tomu viz zák. č. 71/1967 Sb., ve znění pozdějších předpisů).

ad. b) Pracovní výpomocí za stavu ohrožení státu či válečného stavu jsou povinny všechny fyzické osoby, nebyly-li od ní osvobozeny nebo nebyla-li jim uložena pracovní povinnost anebo nebyly-li povolány k mimořádné službě podle § 47 zák. č. 218/1999 Sb. (branný zákon).

Obdobně, jako i v případě pracovní povinnosti, jsou i fyzické osoby určené k pracovní výpomoci povinny konat práce nad časový limit stanovený zvláštním právním předpisem (k tomu viz shora), včetně prací v noci, ve dnech pracovního klidu a ve dnech státních svátků.

I v případě pracovní výpomoci rozhoduje o povolání příslušný **okresní úřad povolávacím příkazem**. Obdobně, jako i v případě tzv. pracovní povinnosti, mohou být tyto fyzické osoby povolány k plnění tohoto druhu povinnosti jednak ve prospěch tzv. civilního sektoru, jednak ve prospěch ozbrojených sil.

Pokud jsou tyto subjekty povolány k plnění této povinnosti ve prospěch ozbrojených sil, pak jsou podřízeny velitelským orgánům vojenských útvarů a zařízení ozbrojených sil (k tomu viz § 2 odst. 2, 3 zák. č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky), ke kterým byly přiděleny a plní úkoly podle jejich pokynů.

Zákon o zajišťování obrany České republiky v § 26 stanoví i okruh osob, které jsou výjimky (tzn. obligatorně) z pracovní po-

vinnosti či pracovní výpomoci a to tak, že se jedná o určité skupiny fyzických osob, které i ve smyslu zejména zákoníku práce a navazujících právních předpisů podléhají zvýšené ochraně v pracovněprávních vztazích, jako např. osoby zdravotně nezpůsobilé k výkonu požadovaných druhů práce, osoby plně invalidní, osoby mladší 18-ti let či starší 62 let, těhotné ženy, ženy a osamělí muži, kteří pečují o dítě ve věku do 15-ti let atd.

Vyjma těchto uvedených skupin osob nelze samozřejmě požadovat pracovní povinnost či pracovní výpomoc např. od poslanců, senátorů Parlamentu České republiky, členů vlády České republiky a dále od fyzických osob požívajících výsad a imunit dle ustálených principů mezinárodního práva (např. členů diplomatického či konzulárního sboru, zvláštních misí ap.).

Je zcela nesporné, že v případě obou typů povinnosti, se jedná o určitý „pracovněprávní vztah“ mezi povinnou osobou a určeným zaměstnavatelem, i když vzniklý na jiných základech než klasický pracovní poměr. Nicméně i v těchto pracovněprávních vztazích zřejmě bude nutno postupovat do jisté míry, tedy přiměřeně, dle již citovaného zákoníku práce a navazujících právních předpisů.

V tomto kontextu lze uvést, že tyto „povinné“ fyzické osoby zůstávají i nadále v pracovním poměru u svého původního zaměstnavatele, který má současně striktně stanovenou povinnost poskytovat těmto osobám pracovní volno k plnění všech druhů těchto povinností v zájmu zajišťování obrany státu.

Současně lze poznamenat, že citovaný zákon i v tomto směru předpokládá výrazný zásah nejen do základních práv a svobod garantovaných Listinou základních práv a svobod, ale i do celé oblasti pracovněprávních vztahů.

Část pátá (zákona o zajišťování obrany České republiky) oproti předchozí právní úpravě (k tomu viz zák. č. 40/1961 Sb., ve znění pozdějších předpisů) přesně definuje

termín objekty důležité pro obranu státu. Je tedy třeba kladně hodnotit tuto skutečnost, neboť dle názorů autorů by v budoucnu nemělo docházet k určitým nesrovnalostem a možnému „nesprávnému“ výkladu tohoto pojmu.

Za objekty důležité pro obranu státu (nikoli již objekty zvláštní důležitosti) citovaný zákon považuje v první řadě:

1) pozemky a stavby umístěné ve vojenských újezdech a jejich příslušenství, které mají z politického, vojenského nebo hospodářského hlediska význam pro zajišťování obrany státu, zejména pro zabezpečení základních funkcí státu a zabezpečení ozbrojených sil,

2) pozemky a stavby, k nimž výkon vlastnického práva státu a jiných majetkových práv státu vykonává ministerstvo obrany nebo právnická osoba tímto ministerstvem zřízená nebo založená (k tomu viz občanský zákoník, obchodní zákoník).

Tudíž v obou těchto případech se jedná o majetek státu, přičemž rozdíly mohou být v příslušných subjektech vykonávajících vlastnická práva a dále i v tom, že v bodě 2) nemusí být tyto objekty na teritoriu vojenského újezdu.

Dále se za tyto objekty považují i jiné stavby a pozemky různých vlastnických subjektů a to (např. obecních úřadů atd.),

3) pozemky a stavby určené k ochraně obyvatel,

4) pozemky, stavby a další objekty strategického významu, které určí vláda,

5) pozemky a stavby, které za stavu ohrožení státu nebo válečného stavu mohou mít strategický význam a které určí vláda.

Citovaným zákonem pak samozřejmě může dojít k prolomení jednoho ze základních práv, zakotvených v Listině základních práv a svobod v článku 11, tj. vlastnických práv a nejen to.

Samozřejmě, v souvislosti s určitou standardizací objektů důležitých pro obranu státu tento zákon předpokládá i další výrazný zásah do základních práv a svobod a to konkrétně do práva svobody pohybu a poby-

tu, zakotveného v Listině základních práv a svobod v článku 14 odst. 1. Nicméně i sama „Listina“ ve svém článku 14 odst. 3 stanoví, že cit. „tyto svobody mohou být omezeny zákonem, jestliže je to nevyhnutelné pro bezpečnost státu“.

Tudíž zcela v souladu s citovaným článkem Listiny základních práv a svobod je ust. § 29 odst. 3 zákona, které uvádí, že do objektů důležitých pro obranu státu z důvodu veřejného zájmu nebo z důvodu bezpečnosti fyzickým osobám může (tj. fakultativně) být příslušným statutárním orgánem (tj. orgánem oprávněným za právnickou osobu jednat navenek) nebo jím pověřenou osobou vstup omezen nebo zakázán.

K další velmi výrazné změně, oproti předchozí právní úpravě, dochází v právní úpravě vojenských újezdů, přičemž tato úprava byla provedena částí šestou, §§ 30 - 40 tohoto zákona.

V § 30 je podána definice vojenského újezdu tak, že se jedná o vymezenou část území státu určenou k zajišťování obrany státu a k výcviku ozbrojených sil. Vojenský újezd tvoří územní správní jednotku.

Je třeba zdůraznit, že majetek na území újezdu, s výjimkou vneseného majetku (např. majetku fyzických osob zde bydlících jako vnitřní zařízení bytu, domu, motorové prostředky ap.), smí být jen ve vlastnictví státu. Tento určitý dovětek byl do tohoto ustanovení zákona začleněn zřejmě z pochopitelných důvodů, neboť by měl sloužit k zabránění případných majetkových sporů, zejména mezi státem a dalšími subjekty.

Zákon, pokud se jedná o hospodářské využití vojenského újezdu, předpokládá rozhodovací činnost ministerstva obrany, avšak po projednání s příslušnými v úvahu přicházejícími rezortními ministerstvy a jinými ústředními správními úřady, o tom, jaké právnické osoby budou založeny k provozování podnikatelské činnosti na území vojenského újezdu.

V následujících ustanoveních (viz §§ 32 - 34) je řešena problematika postavení ze-

jména fyzických osob, majících ke dni zřízení nebo změny „újezdu“ na jeho území pobyt. Totiž v případě, že tyto osoby neobdrží povolení újezdního úřadu k pobytu nebo se jim již vydané povolení dodatečně odejme z důvodu obecného zájmu, jsou povinny se z území vojenského újezdu vystěhovat.

Je třeba v této souvislosti připomenout, že se jedná o zvlášť závažný zásah státní moci do základních práv občanů. Vzhledem k této skutečnosti pak tento zákon v ust. § 40 stanoví určité základní podmínky, za kterých újezdní úřad, který vydává povolení k pobytu na území újezdu, může (tj. fakultativně) toto povolení odejmout. Může tedy odejmout povolení k pobytu fyzickým osobám či toto povolení nevydávat toliko ze dvou důvodů a to:

- z důvodu veřejného zájmu nebo
- vyžaduje-li to bezpečnost a ochrana zdraví obyvatel újezdu.

Aby byla zajištěna zákonnost a důvodnost takového rozhodnutí, pak sám zákon v § 40 odst. 3 stanoví, že na rozhodování o odejmutí povolení k pobytu se použije správní řád (k tomu viz zák. č. 71/1967 Sb., o správním řízení - správní řád). Z toho tedy vyplývá, že újezdní úřad musí dodržovat základní zásady správního řízení, rozhodnutí musí obsahovat odůvodnění a současně i poučení o opravném prostředku. Navíc v tomto případě existuje i možnost přezkoumání vydaného rozhodnutí soudem, pokud by se svým odvoláním fyzická osoba neuspěla ve správním řízení.

Pro úplnost považují autoři připomenout, že příslušným by zde byl krajský soud, k němuž by musela fyzická osoba podat žalobu, avšak nejpozději ve lhůtě do dvou měsíců od doručení rozhodnutí správního orgánu, který rozhodoval v posledním stupni (viz §§ 244-250, občanského soudního řádu). Zmeškání uvedené lhůty nelze promítnout, neboť jde o lhůtu propadnou a soud je k této skutečnosti vždy povinen přihlídnout.

V případě, že konkrétní fyzické osoby se

skutečně budou nuceny z území újezdu vystěhovat, mají **nárok na náhradní byt** (příp. ubytování) a náhradu stěhovacích nákladů. Pro poskytnutí náhradního bytu a náhrady stěhovacích nákladů plně dopadají příslušná ustanovení již citovaného občanského zákoníku (viz §§ 710 - 712).

Mimo to mají fyzické osoby, které ne vlastní vinou ztratily v této souvislosti zaměstnání nebo možnost na území vojenského újezdu podnikat, mají **nárok na náhradu ušlé mzdy** či ušlého příjmu do doby, než si opatří nové zaměstnání nebo nové možnosti pro podnikání, nicméně však na maximální dobu 3 měsíců. V těchto případech nepochybně bude aplikován zejména již citovaný zákoník práce. Zákon současně v ust. § 33 odst. 3 stanoví v procentním vyjádření náhradu ušlé mzdy.

Autoři zdůrazňují, že státní správu vojenského újezdu vykonává správní úřad s názvem újezdní úřad a to v rozsahu jednak úkolů stanovených tímto zákonem a jednak úkolů, které stanoví jiné právní předpisy, např. zákon o okresních úřadech, zákon o obcích ap. Vyjma těchto, do jisté míry „civilních“ úkolů, samozřejmě újezdní úřad musí, jako současně i vojenský orgán, plnit stanovené úkoly při zajišťování obrany státu.

Újezdní úřad je při plnění úkolů zajišťování obrany státu (bez jakéhokoli „mezistupně“ v řídicí hierarchii) podřízen přímo ministerstvu obrany. V čele újezdního úřadu je přednosta, kterým je vždy voják z povolání. Veškeré úkoly stanovené dle tohoto zákona jsou uvedeny v **ust. §§ 35 a 37**.

Pokud se jedná o úkoly v souvislosti se zajišťováním obrany státu, pak tyto jsou stanoveny v ust. § 37 odst. 1 zákona tak, že újezdní úřad jako správní úřad plní k zajišťování obrany státu, k výcviku ozbrojených sil, vojenského a hospodářského využití území újezdu **následující úkoly**:

- **zpracovává podklady** pro tvorbu územního plánu újezdu a zajišťuje koordinaci vojenského a hospodářského využití spravovaných území,

- **zabezpečuje podmínky** pro výcvik ozbrojených sil v polních podmínkách,

- **rozhoduje** o vstupu a pobytu fyzických osob na území újezdu.

Mimo tyto úkoly pak samozřejmě plní i celou řadu dalších úkolů, vztahujících se k fyzickým osobám, jako úkoly požární ochrany, úkoly v oblasti školství, sociální péče, zdravotnictví, kultury a úkoly k zabezpečení celkového rozvoje újezdu.

Pokud bylo hovořeno o **vstupu fyzických osob** na území újezdu, pak základní pravidla jsou stanovena v ust. § 39, přičemž je nutné zdůraznit, že vydaná povolení ke vstupu (tedy nikoli k pobytu) může újezdní úřad kdykoli odejmout a to i bez uvedení důvodů. V tomto směru se na toto řízení nevztahuje správní řád.

Závěrem této části nutno uvést, že újezdní úřad v podstatě vystupuje ve dvojí roli. Jednak plní úkoly státní správy na svém teritoriálním území (zejména úkoly k zajišťování obrany, výcviku ozbrojených sil ap.), jednak i úkoly obcí, tedy samosprávných územních celků (zejména ty úkoly ve vztahu k obecnému rozvoji vojenského újezdu).

K dalším změnám oproti původní právní úpravě Mnohé z těchto změn jsou uvedeny i v části sedmé, § 43 a násl. zákona.

Nehodláme se zde podrobněji zabývat otázkou „prověření opatření pro zabezpečení obrany státu“, neboť touto otázkou se zabýval i předchozí zákon, tj. zák. č. 40/1961 Sb., ve znění pozdějších předpisů, o obraně ČSSR, byť se terminologicky jednalo o tzv. přezkoušení. V tomto směru jde skutečně toliko o „kosmetické změny“.

Rovněž tak i výcvik ozbrojených sil mimo území újezdů (k tomu viz § 42 zák. č. 222/1999 Sb.) byl v podstatě zakotven i v předchozí právní úpravě.

Nicméně **novinkou oproti předchozímu stavu** je zakotvení úpravy tzv. zvláštních staveb (k tomu viz § 43 cit. zákona). V tomto směru lze rozdělit tyto zvláštní stavby na dvě základní skupiny, které se liší svým právním režimem, a to na:

a) stavby určené ke speciálnímu využití, popřípadě na jiné stavby, které slouží k zajišťování obrany státu, u nichž výkon vlastnického práva přísluší ministerstvu obrany,

b) stavby určené ke stálému ubytování příslušníků ozbrojených sil, školy, stavby obdobného charakteru (např. různé internáty ap.).

Rozdíl v právním režimu spočívá v tom, že na stavby uvedené v bodě a) se nevztahují zvláštní předpisy pro výstavbu staveb a jejich technické zabezpečení, s výjimkou právních předpisů o územním řízení. Naproti tomu u staveb uvedených v bodě b) se veškeré tyto zvláštní předpisy na ně vztahují plně.

Ministerstvo obrany je tedy u obou skupin těchto staveb zmocněno přímo zákonem k výkonu dozoru (např. i stavebního), který by jinak vykonávaly příslušné civilní správní úřady.

Další, ne nepodstatnou změnou, oproti předchozí právní úpravě, kterou současný zákon přináší, je možno **zřizování tzv. bezpečnostních a ochranných pásem** (k tomu viz § 44 zákona).

Zákon tedy připouští možnost zřizování bezpečnostních a ochranných pásem z důvodů zabezpečování objektů důležitých pro obranu státu, **a to před:**

- účinky nepředvídatelných stavů,
- havárií,
- poruch, nebo
- z důvodu ochrany života, zdraví nebo majetku osob.

V ustanovení § 44 odst. 2 a 3 zákona je podána definice bezpečnostního a ochranného pásma:

> bezpečnostním pásmem se rozumí

prostor uvnitř objektu důležitého pro obranu státu určený k jeho ochraně před účinky vnitřních vlivů, nepředvídatelných stavů, pro zabezpečení spolehlivého provozu a k ochraně života, zdraví nebo majetku osob. Tato ochrana slouží i k zajištění větší bezpečnosti,

> ochranným pásmem se rozumí

prostor kolem objektu důležitého pro obranu státu, tedy vnější prostor, určený k jeho ochraně před účinky vnějších vlivů, pro zabezpečení jeho spolehlivého provozu a k ochraně života, zdraví nebo majetku (myšleno tím uvnitř objektu). Ve své podstatě tato ochrana slouží k zajištění vnitřní bezpečnosti objektu důležitého pro obranu státu.

O stanovení jak bezpečnostního, tak i ochranného pásma rozhoduje ministerstvo obrany. V případě stanovení hranic ochranného pásma pak vždy po dohodě s příslušným správním úřadem (tedy věcně a místně příslušným) a navíc i po projednání s vlastníkem či vlastníky příslušných pozemků.

Dalším rozdílem v pojetí bezpečnostního a ochranného pásma je to, že o zřízení bezpečnostního pásma vydá ministerstvo obrany své rozhodnutí (samozřejmě v písemné formě) přímo, kdežto v případě zřízení ochranného pásma se tato skutečnost označuje veřejnou vyhláškou.

Máme zato, že pokud bude předpokládáno řízení ochranného pásma projednáváno s příslušným vlastníkem, či vlastníky pozemků, musí být zpracována dohoda v písemné formě, jak to ukládá občanský zákoník, neboť se v daném případě jedná o dispozici s nemovitým majetkem. Navíc se domníváme, že součástí této dohody musí být ta ustanovení, která vytyčují práva, ale i povinnosti obou stran.

Dále zdůrazňujeme, že zákon o zajišťování obrany České republiky neobsahuje žádné sankce za porušení povinností ve vztahu k ust. § 44 odst. 3 zákona.

Přes určitou „pregnantnost“ citovaného zákona autoři článku dále poukazují i na tu velice závažnou skutečnost, že v případě ani jednoho z typů těchto pásem není, alespoň obecně či za použití odkazující právní normy, vyjádřen určitý zvláštní režim v těchto pásmech. Z toho lze dovodit, že zejména v případě „ochranného pásma“, které se dotýká nejen samotných vlastníků, ale může se dotknout i celé řady dalších osob, tento zá-

kon vůbec nezmocňuje ministerstvo obrany k jeho úpravě. Není tedy patrné, zda vůbec, případně kým by měla být tato závažná otázka řešena. V příslušné dohodě s vlastníkem pozemků jistě ano, ale ve vztahu k dalším osobám.

Další velmi významnou změnou oproti předchozí právní úpravě je současná **úprava institutu vyvlastnění, zakotvená v § 45** a násl. zákona. Tuto změnu je třeba spatřovat v těchto směrech:

1) institut vyvlastnění (což ve své podstatě představuje velmi závažný zásah do vlastnických práv stanovených mimo jiné i Listinou základních práv a svobod), lze aplikovat toliko zcela výjimečně,

2) institut vyvlastnění lze aplikovat toliko a výlučně pouze za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu,

3) institut vyvlastnění se řeší ve zkráceném řízení,

4) vláda již není zmocněna k vydání nařízení, které by upravilo rozsah a způsob vyvlastnění,

5) institut vyvlastnění se vztahuje jak na věci nemovité, tak i na věci movité.

Ustanovení § 45 odst. 1 tedy uvádí, že za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu lze výjimečně vyvlastnit ve zkráceném řízení nezbytné movité a nemovité věci a práva k nim pro účely zajišťování obrany státu, nelze-li je získat jinak (např. dohodou o převodu vlastnictví). I nyní však zůstává v platnosti zásada, že vyvlastnění lze uskutečnit **toliko za náhradu**.

Nelze se zde podrobněji zabývat vlastním řízením o vyvlastnění, ale autoři poukazují na **některé ze závažných skutečností:**

- návrh na vyvlastnění může podat jen správní úřad (tedy např. územní vojenská správa, újezdni úřad, ministerstvo obrany ap.), přičemž tento návrh musí splňovat veškeré náležitosti, zejména musí být řádně odůvodněn,

- příslušným k rozhodnutí o vyvlastnění a provedení řízení je u věcí nemovitých (tj. stavby spojené se zemí pevným základem a pozemky) vždy okresní úřad, v jehož obvodu se nemovitost nachází, u věcí movitých pak okresní úřad v jehož obvodu má vlastník trvalé bydliště, u podnikatelských subjektů sídlo,

- příslušné rozhodnutí po provedeném předepsaném řízení musí okresní úřad vydat do sedmi dnů ode dne zahájení tohoto řízení,

- rozhodnutí musí splňovat veškeré náležitosti, tedy musí obsahovat výrok, odůvodnění, rozhodnutí o náhradě za vyvlastnění, poučení o opravném prostředku (odvolání) s tím, že odvolání nemá odkladného účinku a dále i lhůtu k podání případného odvolání proti vyvlastňovacímu výměru, která činí 15 dnů od jeho doručení,

- při řízení o odvolání, které bude konat příslušný nadřízený správní úřad, tj. v daném případě Ministerstvo vnitra České republiky, se použije správní řád,

- náhrady za vyvlastnění vyplácí nikoli ministerstvo obrany, ale Ministerstvo financí České republiky.

V případě vyvlastnění nemovitosti musí příslušný okresní úřad podat návrh na zápis do katastru nemovitostí u katastrálního úřadu příslušného podle místa nemovitosti.

Lze tedy poznamenat, že oproti předchozí právní úpravě je institut vyvlastnění výrazně omezen a navíc, i když v obecných rysech, je stanoven i způsob řízení přímo v tomto zákoně.

Ustanovení § 52 zákona o zajišťování obrany České republiky řeší problematiku přípravy občanů obraně státu, kdy však na rozdíl od předešlé právní úpravy, již výše uvedené ustanovení uvádí, že **příprava občanů k obraně státu je dobrovolná**, pokud tento zákon či zvláštní právní předpis nestanoví jinak. Např. branný zákon v současném pojetí tuto povinnost neukládá.

Je však nesporné, že za vlastní přípravu občanů k obraně státu odpovídají ministerstva, jiné správní úřady a obce. Ministerstvo

obranu České republiky spolupracuje s ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy na zabezpečení odborné složky obsahu vzdělávání ve vydaných učebních dokumentech v oblasti přípravy občanů k obraně státu.

Celý tento systém vzdělávání občanů k obraně státu byl v devadesátých letech zrušen a tudíž je nutno si položit otázku, **kdy a jakým způsobem tedy bude, ve smyslu tohoto zákona, vlastně znovu realizován.**

Za poměrně závažné považují autoři ustanovení § 53 „**Omezení základních lidských práv a svobod**“. V tomto směru lze uvést, že k zajištění obrany státu za stavu ohrožení státu a válečného stavu se v **nezbytné nutné míře omezuje:**

1) svoboda pohybu a pobytu. Toto omezení spočívá zejména v povinnosti uposlechnout:

- zákazu vstupu do vyznačených prostor,
- příkazu zdržovat se v místě „trvalého pobytu“ nebo v příkazaném místě,
- zákazu vycházení z budov nebo staveb určených k ochraně obyvatel,

2) právo pokojně se shromažďovat. Toto omezení spočívá v povinnosti uposlechnout zákaz svolávání shromáždění na veřejných prostranstvích včetně pouličních průvodů a manifestací.

V této souvislosti je však nutno si uvědomit, že může dojít i k omezení dalších základních práv a svobod, což konečně předvidá i ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky.

Místní, osobní a časovou působnost, konkrétní stanovení omezení lidských práv a svobod nařizuje vláda, přičemž toto nařízení se děje stejným způsobem jako právní předpis a zveřejňuje se v hromadných sdělovacích prostředcích. Veškerá tato omezení vstupují v platnost okamžikem, který toto nařízení stanoví.

V části osmé zákona o zajišťování obrany České republiky je upraven **vztah ke spoje-**

neckým ozbrojeným silám a to tak, že povinnosti ukládané podle tohoto zákona pro potřeby ozbrojených sil se mohou ukládat i ve prospěch spojeneckých ozbrojených sil, je-li to třeba k plnění mezinárodních smluvních závazků České republiky o společné obraně proti napadení.

V části deváté řeší zákon problematiku **financování obrany státu**. Stát na sebe přebírá povinnost hradit výdaje, které vzniknou v souvislosti s přípravou k obraně státu a s obranou státu za stavu ohrožení státu a za válečného stavu.

Obecná ustanovení o náhradách

Zákon stanoví, že poskytování náhrad, k nimž je stát povinen, se může dít formou finančního nebo i věcného plnění, pokud byly subjekty poskytnuty věcné prostředky a způsobena jim konkrétní majetková újma, dále i za poskytnutou pracovní povinnost, resp. pracovní výpomoc.

Příslušné náhrady je povinen vyplatit okresní úřad, který rozhodl o poskytnutí věcných prostředků, pracovní výpomoci nebo pracovní povinnosti. Takto musí učinit zpravidla do 6-ti měsíců od odvolání stavu ohrožení státu nebo válečného stavu. **Nárok na náhradu se osobám nepromlčuje,** tzn. že jej mohou uplatnit kdykoli později.

Náhrada za poskytnutí věcných prostředků

Zákon rozlišuje případy, kdy k poskytnutí věcných prostředků došlo v souvislosti s prověřováním opatření pro zabezpečení obrany státu a kdy k poskytnutí věcných prostředků došlo (až) za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu. Pokud by došlo k poskytování věcných prostředků v souvislosti s prověřováním opatření, zákon zde dává přednost dohodě o výši náhrady a teprve, když by k ní nedošlo, zákon stanoví výši náhrady určením podle zvláštního právního předpisu (tč. platného zákona č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku).

V případě, že by došlo k poskytování věcných prostředků za stavu ohrožení státu a za

válečného stavu, pak je stanoveno příslušnou náhradu určit odvozením od pořizovací ceny, popř. reprodukční pořizovací ceny věcného prostředku s přihlédnutím k době používání a míře opotřebení v době převzetí a s přihlédnutím ke stavu věcného prostředku v době jeho vrácení.

Náhrada majetkové újmy na věcných prostředcích

Zákon zde odlišuje případy, kdy došlo při poskytnutí věcných prostředků k jejich poškození nebo opotřebení nad míru obvyklou. Jestliže nedojde k uvedení prostředku do původního stavu, náleží jeho vlastníku náhrada vzniklé majetkové újmy. V těchto případech je však vlastník věcného prostředku **omezen lhůtou 6-ti měsíců** k uplatnění svého nároku za zjevné poškození věcného prostředku a to ode dne jeho vrácení a v ostatních případech (tj. u opotřebení nad obvyklou míru) nejpozději do jednoho roku ode dne vrácení věcného prostředku. Neuplatněním uvedených nároků ve stanovených lhůtách zaniká vlastníku prostředku právo na náhradu majetkové újmy.

Náhrada za pracovní výpomoc a za výkon pracovní povinnosti

Zákon v této části stanovuje obecnou zásadu, že **za pracovní výpomoc se musí poskytovat náhrada** podle druhu a náročnosti přidělené práce, přičemž tato náhrada náleží fyzickým osobám ve výši a za podmínek, jež jsou stanovené v mzdových a platových předpisech zaměstnavajícího.

Pokud by fyzické osoby vykonávaly pracovní výpomoc **v ozbrojených silách**, mají nárok na stejné náležitosti jako vojáci, kteří konají mimořádnou službu za mimořádných opatření vyhlášených podle branného zákona (k tomu viz § 42 branného zákona) a zařazených do obdobných funkcí, avšak bez hodnotního příplatku. Pokud by došlo k usmrcení těchto osob, mají pozůstalí po nich nárok na odškodnění jako po vojácích, kteří vykonávali mimořádnou službu.

Také fyzickým osobám, kterým byla uložena pracovní povinnost, náleží náhrada ve výši a za podmínek, které jsou stanovené v mzdových a platových předpisech zaměstnavajícího.

Zákon přiznává fyzickým osobám i nárok na odškodnění za pracovní úrazy, nemoci z povolání a úmrtí, k nimž došlo při plnění úkolů po dobu pracovní výpomoci a pracovní povinnosti anebo v přímé souvislosti s plněním těchto úkolů. Vlastní odškodnění je svěřeno okresním úřadům podle místa trvalého pobytu oprávněné osoby.

V části desáté zákon upravuje ukládání sankcí a způsob výkonu rozhodnutí uložených za stavu ohrožení státu a za válečného stavu.

1) Pokuty:

Zákon zakládá možnost ukládat peněžité pokuty za nesplnění povinností, které jsou stanovené v konkrétních ustanoveních zákona, přičemž právníkům a fyzickým osobám se stanovuje maximální výše pokut, které je jim možno uložit, pokud napoprvé nesplnily stanovenou povinnost.

U právnické osoby může pokuta napoprvé činit až 5 milionů Kč, **u fyzické osoby** až jeden milion Kč.

V mírových podmínkách lze uložit i novou (další) pokutu, pokud uvedený subjekt neučinil nápravu ve stanovené lhůtě. Celková (úhrnná) výše pokut však u právnické osoby nesmí v míru přesáhnout 10 mil. Kč, u fyzické osoby pak částku 2 mil. Kč.

Podstatně přísnější pokuty lze však ukládat za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu, kdy hned napoprvé lze **právnické osobě** uložit pokutu až do výše 25 mil. Kč a

fyzické osobě až do výše 5 mil. Kč.

V případě, že však uvedené subjekty neučinily nápravu ve stanovené lhůtě, lze jim uložit novou (další) pokutu, která s původní pokutou nesmí u právnické osoby přesáhnout výši 30 mil. Kč a u fyzické osoby 6 mil. Kč.

Zákon stanovuje lhůty, v nichž lze peněžité pokuty ukládat oprávněnými orgány.

Jde především o subjektivní lhůtu jednoho roku na straně orgánu, který se o nesplnění stanovené povinnosti dozvěděl. Dále je to objektivní lhůta příslušného orgánu tří let a to ode dne, kdy k nesplnění stanovené povinnosti došlo. Důležité je i ustanovení, že doba stavu ohrožení státu a válečného stavu se do běhu těchto lhůt vůbec nezapočítává, čímž zákon sleduje trvalou hrozbu pro určité subjekty, pokud by své povinnosti řádně a však nesplnily.

Ukládání pokut je svěřeno okresním úřadům a obcím, v jejichž obvodu působnosti dojde k nesplnění stanovené povinnosti. Pokuty jsou příjmem státního rozpočtu nebo rozpočtu obce.

Právnícké a fyzické osoby, jimž byla peněžitá pokuta uložena, jsou povinny ji **zaplatit do 15-ti dnů** ode dne doručení písemného rozhodnutí o jejím uložení. Pokud by byla takto povinná osoba v prodlení, pak musí zaplatit i zákonem stanovené penále z prodlení. Výkon rozhodnutí o uložení pokuty se řídí zákonem č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, v platném znění.

Na řízení o pokutách se vztahuje správní řád, pokud tento zákon (zák. č. 222/1999 Sb.) nebo zvláštní zákon nestanoví jinak.

2) Způsob výkonu rozhodnutí za stavu ohrožení státu a za válečného stavu:

Zákon v této části řeší důsledky za nesplnění povinností stanovené vlastníku věcného prostředku dodávacím příkazem nebo jestliže by nesplnil opakovaně uloženou povinnost ke zjednání nápravy po uložení první pokuty tím, že se u něho provede výkon rozhodnutí.

Pokud by však hrozilo **nebezpečí z prodlení**, lze výkon rozhodnutí provést okamžitě po neplnění povinností uložené dodávacím příkazem. V ostatních případech lze výkon rozhodnutí provádět nejpozději do 7 dnů po uplynutí lhůty stanovené ke zjednání nápravy.

Výkon rozhodnutí nařizuje a provádí příslušný okresní úřad. Pokud by však vyčle-

něné věcné prostředky byly určeny **pro potřeby ozbrojených sil**, pak výkon rozhodnutí provede příslušná územní vojenská správa.

Na výkon rozhodnutí se použije správní řád (část pátá), pokud tento zákon nebo zvláštní zákon neupraví postup jinak.

Případné námitky podané proti úkonům a opatřením, které by souvisely s výkonem rozhodnutí, **nemají odkladný účinek**. To ve svém důsledku znamená, že vyčleněný a nedodaný věcných prostředek se zpravidla vlastníku odejme neprodleně.

Ustanovení přechodná a závěrečná

Zákon zde předně stanoví zásadu, že vojenské újezdy, újezdní úřady a sídla újezdních úřadů, které jsou uvedeny v příloze č. I zákona a které byly zřízeny podle dosavadních právních předpisů, jsou vojenskými újezdy, újezdními úřady a sídly újezdních úřadů podle nyní přijatého zákona. Obdobně zákon postupuje i v případě vymezení hranic vojenských újezdů.

Vzhledem k tomu, že zákon stanovil zásadu (viz shora), že majetek na území vojenského újezdu, s výjimkou vneseného majetku, může být jen ve vlastnictví státu, zákon v této souvislosti ukládá, aby v případech, kdy ke dni 1. 12. 1999 nebyla vlastnická práva právníckých nebo fyzických osob k nemovitostem na území vojenských újezdů, resp. věcná práva k cizím nemovitostem na území vojenských újezdů, ještě převedena na stát a nebude-li ani ve lhůtě do dvou let od uvedeného data zahájeno řízení o povolení vkladu do katastru nemovitostí (po vzájemné dohodě mezi vlastníkem a ministerstvem obrany), pak všechny předmětné nemovitosti a věcná práva k nim se vyvlastní, což může mít pro některé občany žijící ve vojenských újezdech hmotněprávní důsledky.

Zákon umožňuje ministerstvu obrany, aby do 30. 11. 2000 mohlo požádat Pozemkový fond České republiky o bezúplatný převod nemovitostí ve vlastnictví státu, pokud jsou nemovitostmi důležitými pro obranu státu podle § 29 odst. 1, 2 písm. a) zákona a Pozemkový fond je k 1. 12. 1999 spravoval. Budou-li splněny tyto podmínky,

bude povinností Pozemkového úřadu do 30-ti dnů od doručení žádosti převod provést na ministerstvo obrany nebo na právnickou osobu, kterou si již založilo či zřídí.

Na závěr je nutno uvést, že přílohy č. 2 - 6 zákona obsahují v mapkách hranice vojenských újezdů Boletice, Brdy, Březiny, Hradiště a Libavá.

Závěr

Zajišťování obrany státu je záležitostí celé společnosti, každého jejího člena. Otázky obrany tvoří státní prioritu. Zákon o zajišťování obrany České republiky č. 222/1999 Sb. je zákonem, který v souladu s ústavním zákonem č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, komplexně řeší základní úkoly obrany České republiky jak

v době míru, tak i zejména za stavu ohrožení státu a za válečného stavu.

Za pozitivní lze především považovat to, že přesně stanoví odpovědnost vlády, ministerstev a jiných ústředních správních úřadů, okresních úřadů, obcí, právnických a fyzických osob za svěřené úkoly v oblasti obrany. Nelze přitom ani přehlédnout, že zcela oprávněně stanovil i sankce za případné neplnění stanovených povinností právnickými a fyzickými osobami.

Lze tedy věřit, že tento zákon bude zákonem lepším, neboť je i konkrétnějším a srozumitelnějším, než byl dřívější zákon č. 40/1961 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

- pokračování -

OBSE A ÚKOLY SIL V PROSTORU KOSOVO

Podplukovník Ing. DUŠAN SABOLČÍK, CSc.

Plukovník Doc. Ing. JIŘÍ HERYNK, CSc.

OBSE (Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě) a její stálé poradní shromáždění rozhodlo dnem 8. 6. 1999 zrušit misi KVM (Kosovo Verification Mission - Verifikační mise v Kosovu) a téhož dne ustanovila misi s dočasným mandátem pod názvem OSCE Task Force for Kosovo (OBSE - Úkoly sil v Kosovu).

Od stanovených cílů mise byly odvozeny i hlavní úkoly. Mezi něž byla zahrnuta i hlavní opatření a to především:

- připravit v Kosovu po materiální i personální stránce vše potřebné pro aktivity OBSE;

- napomáhat při plánování a přípravě nových úkolů, které může OBSE, jako součást nové mezinárodní přítomnosti (kontroly) v Kosovu, převzít;

- uskutečňovat případné návštěvy a aktivity do Kosova, usnadnit vstup příští mise OBSE do Kosova tak brzy, jak jen to situace i možnosti dovolí;

- napomáhat jiným mezinárodním organi-

zacím v následných důležitých aktivitách a v blízké budoucnosti při plnění nových úkolů OBSE v Kosovu, s důrazem na registraci a dokumentaci uprchlíků.

Mise zahájila svou činnost pouze na základě existující Rezoluce Rady bezpečnosti (RB) OSN a prozatímního souhlasu. Bylo nutné pokračovat v plnění běžných úkolů na obou stranách FYROM (Former Yugoslavia Republic of Macedonia) v bývalé Jugoslávské republice Makedonii a Albánii, aby mise byla připravena sehrát svou částečnou roli v připravovaném plánu rozsáhlé rekonstrukce a obnovy života v Kosovu.

Dnem 9. 6. 1999 mise začala plnit své úkoly pod názvem OSCE - Task Force for Kosovo (Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě - Nutné úkoly pro Kosovo, resp. úkoly sil v Kosovu).

(Pozn. aut.: V období přechodu mise KVM na OBSE - TFK působil autor článku v Skopje na velitelství mise jako příslušník plánovací skupiny. Kromě toho, jako náčelník operační skupiny regionu, řídil koordináční činnost OBSE s jinými mezinárodními organizacemi jako jsou UNHCR (Úřad vysokého komisařátu pro uprchlíky), WFP (Světová potravinová organizace), Mercy Corps, Red Cross (Červený kříž) a jinými nestátními a dobrovolnými organizacemi, které působily v Makedonii v období přílivu uprchlíků, přičemž v Makedonii dosáhl jejich počet kolem 250 tisíc a v Albánii 450 tisíc).

Skupiny příslušníků OBSE pracovaly na hraničních přechodech Kosovo - Makedonie (Blace, Jažince, Tabanovce), kromě toho část příslušníků řídila registraci uprchlíků v uprchlických táborech.

Velitelství mise bylo prostřednictvím plánovacího oddělení pověřeno připravit podklady pro vstup nové mise do Kosova. Jedním z požadavků z Vídně byla **příprava rekognoskačních skupin** pro každý region a provedení výběru zkušených příslušníků z předcházející mise ve složení:

- vedoucí skupiny;
- příslušník odbornosti - logistika /administrativa;
- spojař / PC - specialista pro Internet;
- 2 odborníci na lidská práva;
- 1 odborník - specialista pro demokraticizaci;
- styčný důstojník pro kontakt s velitelstvím NATO (znalost angličtiny a jazyk země, ze které jsou příslušníci brigády NATO rozmístěné v jednotlivých regionech - Velká Británie, SRN, USA, Španělsko, Itálie, Řecko ap.);
- tlumočník (znalost minimálně anglického, albánského a srbochorvatského jazyka, např. pro region Peč, kde působí Italská bri-

gada Garibaldi, je nezbytná znalost italštiny).

Především bylo nutné stanovit hlavní úkoly pro tyto rekognoskační skupiny a vypracovat pro jejich činnost standardní operační postupy (Standard Operation Procedures - SOP - standardní operační postupy). Kromě toho bylo nezbytné připravit plán přípravy skupin s důrazem na otázky řešení krizových situací, předcházení stresu, zdravotnické přípravy a zajištění bezpečnosti.

Kritickým momentem byla otázka, na základě, kterého dokumentu lze vyslat skupiny do Kosova, když vydání mandátu bylo teprve ve stádiu jeho příprav. Proto bylo velmi důležité citlivě posoudit, kdo z příslušníků bývalé mise může být příslušníkem skupiny.

Požadavky kladené na každého příslušníka skupiny byly následující:

- znalost vojensko-politické situace po ukončení válečného konfliktu;
- znalost regionu, do kterého je skupina vysílána po stránce geografické;
- schopnost samostatného rozhodování v kritických a stresových situacích;
- znalost zásad poskytování první zdravotnické pomoci s minimálními prostředky;
- standardní znalost spojovacích prostředků, kterými bude skupina vybavena;
- připravenost pracovat v složitých podmínkách, především válkou zničeném prostředí (zaminované území, množství nástrah a nevybuchlé munice);
- znalost všech druhů bojové techniky a munice použité v konfliktu;
- schopnost komunikace při prioritě znalosti místního jazyka, národnostních a náboženských zvyklostí;
- schopnost pracovat v týmu, ap.

V počátečním období byla plánována činnost rekognoskačních skupin ve dvou variantách:

1. varianta: Jednotlivé rekognoskační skupiny se do Kosova přesunou současně s jednotkami brigád NATO dle přidělených regionů (např. pro region PEČ rekognoskač-

ní tým s italskou brigádou, částmi jednotek Velké Británie a Španělska).

2. varianta: Rekognoskační skupiny se do Kosova přesunou až po zabezpečení jednotlivých regionů jednotkami NATO.

Vycházejí z vojensko-politické situace bylo nutné ze strany Jugoslávské republiky (prezidentem Miloševićem) podepsat stanovené podmínky, především aby byly ukončeny letecké nálety NATO na Jugoslávskou republiku a vojenské cíle vojsk VJ (Jugoslávské armády) a MUP (zvláštních jednotek srbského ministerstva vnitra) působících v Kosovu. Vstup jednotek NATO do Kosova byl také kromě jiného podmíněn souhlasem Jugoslávské republiky odsunout z Kosova vojska Jugoslávské armády (VJ) a zvláštních jednotek ministerstva vnitra (MUP).

Jugoslávská strana oddalovala podepsání dohod, projevovala nesouhlas s podmínkami, avšak pod tlakem leteckých náletů na hlavní město Beograd, ostatní průmyslová centra a města Jugoslávské republiky nakonec vláda prezidenta Miloševiče dohodu podepsala.

Jednotky NATO byly v té době soustředěny v Makedonii a velkou měrou se podílely na budování a zejména pak na udržování uprchlických táborů (9 táborů v nichž bylo ubytováno kolem 250 tisíc uprchlíků). Důraz byl položen na materiální, zdravotnické a hygienicko-epidemiologické zabezpečení. Bez využití ženijských a dopravních kapacit jednotek NATO by Makedonia svými omezenými prostředky nebyla schopna tento úkol zvládnout.

Ukázalo se, že vstup jednotek NATO do Kosova je nutný, protože i podepsáním podmínek vládou Jugoslávské republiky byl odsun VJ a MUP odkládán a plněn jenom částečně. Kromě uvedených jednotek Jugoslávské republiky se objevily i paramilitární skupiny, které se dopouštěly zvěrstev, jež v článku nelze popsat. Co bylo podstatné, tyto paramilitární skupiny se staly jakýmsi výmluvným prostředkem pro Jugoslávskou vládu prezidenta Miloševiče,

kdo vlastně nese odpovědnost za zabíjení, loupení a vypalování vesnic a obydlí Albánců. Protože tyto skupiny nebyly legální složkou armády ani policie, domnívaly se, že neponesou odpovědnost za své činy a nebude možné konkretizovat viníky. Prezidentovi Miloševićovi tak vznikl prostor pro oddalování podepsání podmínek kontaktní skupiny.

Velení NATO v té době rozhodlo doplnit kontingent na 50 000 vojáků a okamžitě po podepsání podmínek zahájilo operaci. Bylo rozhodnuto proniknout do Kosova třemi směry. Německá brigáda postupovala z Albánie přes hraniční přechod Kukes do prostoru působení Prizren. Z Makedonie postupovala brigáda a výsadkový prapor Velké Británie přes Blace na směr Kačanik, Priština a přes hraniční přechod Kumanovo francouzské jednotky do prostoru Gnjilane. Tento postup lze nazvat první fází, v jejímž průběhu bylo dosaženo postupného odsunu jednotek VJ a MUP Jugoslávské armády a policie. Postupným zabezpečením předurčených prostorů a především hlavního města Prištiny bylo možné obsadit Italskou brigádou region Peč.

Poznámka: Další obsazování prostorů autor nerozebírá, protože rekognoskační skupiny již v této fázi mohly zahájit svou činnost.

Na základě nařízení pro přesun do Kosova č. 2206-I bylo rozhodnuto managementem mise a koordinačním centrem v Makedonii vyslat do Kosova - regionů Peč, Gnjilane, Priština, Prizren a Mitrovica rekognoskační týmy.

Úkoly rekognoskačních týmů byly stanoveny následovně:

- najít vhodné prostory pro budoucí regionální centra (RC) v městech Peč, Gnjilane, Prizren, Priština a Mitrovica s důrazem na místo pro úřady, jednotlivé kanceláře, včetně možností ubytovacích kapacit pro příslušníky mise;

- prověřit a získat informace o stavu ubytovacího materiálu, zařízení a vybavení

předchozích kanceláří po válečném konfliktu v jednotlivých koordinačních centrech např. pro RC Peč (Dečane, Džakovica, Klina a Ištok);

- navázat nové kontakty s místními organizacemi a vedoucími činiteli v jednotlivých částech regionu;

- navázat součinnost s jednotkami NATO rozmístěnými v regionech, získat informace o možnostech pohybu na jednotlivých komunikacích, možnostech objížděk v případech zničených mostů, viaduktů a zavalených silnic následkem bombardování;

- získat přehled o rozsahu devastace a škod v jednotlivých městech a vesnicích;

- prověřit možnosti zabezpečení oprav a údržby vozidel, jejich doplňování pohonnými hmotami, možnosti zabezpečení příslušníků mise všemi druhy materiálů, včetně stavebně ubytovacího, vodou, elektřinou a potravinami pro případ zahájení působení mise (tam, kde nebylo možné využít místních zdrojů byla tato logistická podpora alternativně řešena prostřednictvím jednotek NATO, rozmístěných v prostorech koordinačních a regionálních center).

Úkoly rekognoskačních týmů jsou rozsáhlého charakteru a vyžadují týmovou práci. Různorodost specializací ve složení týmů tomu i nasvědčovala.

Jak již bylo zdůrazněno, **hlavní roli sehrál výběr osob.** Například do funkcí vedoucích rekognoskačních týmů určilo vedení mise bývalé zástupce ředitelů regionů. Výběr ostatních členů týmů byl řešen obdobně (část ze štábu regionu, některé profese byly vybrány z jiných koordinačních center) s cílem vybrat pracovníky z předcházející verifikační mise OBSE - KVM (Verifikační mise v Kosovu - zrušena 8. 6. 1999).

Důležitou otázkou přípravy týmů bylo zásobování, především doplňování vozidel pohonnými hmotami, zásobování pitnou vodou a potravinami. Každý příslušník týmu byl vybaven zásobami na 7 dnů. Kromě toho byl navázán kontakt s velením jednotlivých brigád NATO již rozmístěných

v Kosovu a pro případ nouze projednána možnost doplnění zásob z jejich skladů. Další alternativou bylo vyslání kamionu z Makedonie (Skopje) do stanoveného prostoru v Kosovu.

Kromě toho byla ze strany logistiky řešena otázka náhrady výdajů. Hrazeno bylo ubytování, nákup pohonných hmot a maziv, opravy a údržba vozidel a jiné služby, na nichž činnost skupiny závisela. Každý příslušník rekognoskačního týmu kromě toho vyplnil zvláštní pojištění osoby vyplývající z velkého rizika ohrožení vlastního života.

Po splnění úkolů v Kosovu (po návratu do Skopje) zpracovaly rekognoskační týmy podrobnou zprávu ze své mise. Byla vyhodnocena jejich denní hlášení, dokumentace jak filmová, tak i pořízené videozáznamy. Vyhodnocené informace budou podkladem pro vytvoření organizační struktury nové mise.

Nová organizační struktura vychází především z požadavků OBSE, s důrazem na lidská práva, demokratizaci, soudnictví a spravedlnost.

I když v současnosti Kosovo zápasí s jinými problémy, jako jsou například obnova komunikací, rozvodů elektřiny, telefonních a vodovodních sítí, zásobování, přestavba domů a obytných budov, sídlišť a celé infrastruktury v rozbořených vesnicích a městech, nelze zapomenout ani na otázky budoucnosti Kosova. Právě OBSE chce podchytil demokratizační proces země, připravit půdu pro vznik nového nezávislého Kosova.

S odvoláním se na rezoluci RB (Rady bezpečnosti) OSN z 10. 06. 1999 a hlášení GT (generálního tajemníka) OSN z 12. 06. 1999 (S-1999-672) Stálá rada rozhodla (rozhodnutí č. 305), že **OBSE bude přispívat k realizaci rezoluce RB OSN č. 1244 v jednotlivých částech paragrafu 11 této rezoluce:**

- přechodná mise OBSE TFK (Task Force for Kosovo - ustanovena rozhodnutím Stálé rady č. 296) přestane existovat k 1. 07.

1999; téhož dne byla ustanovena OBSE MIK (Mission in Kosovo).

• OBSE MIK bude pokračovat jako odlišná součást v rámci mise UNMIK OSN (United Nations Interim Administration in Kosovo - Prozatímní správa OSN v Kosovu). Mise OBSE MIK převeze vedoucí úlohu v otázkách vztahujících se na zákony, budování budoucí demokracie a dodržování lidských práv. Bude spolupracovat v úzké součinnosti s jinými, jak státními tak i nestátními, organizacemi, prozatímním vedením v plánování a realizaci především otázek jako jsou:

> budování kapacity lidských zdrojů, včetně přípravy a výcviku služby Kosovské policie (prostřednictvím Kosovské policejní školy, připravované příslušníky OBSE), výcvik soudního personálu a příprava civilních administrátorů na různorodých stupních ve spolupráci s Radou Evropy;

> demokratizace a výkon vládní moci, rozvoj civilní společnosti, nestálých organizací, politických stran a místních médií;

> příprava, organizace, řízení a dozor nad volbami;

> monitorování, ochrana a podpora lidských práv, včetně ustanovení instituce ombudsmana;

> plnění úkolů požadovaných Generálním tajemníkem OSN nebo jeho zvláštním zplnomocněncem, které jsou v souladu s rezolucí RB OSN č. 1244 a schválené Stálou radou.

Snahou OBSE MIK bude dosáhnout společný respekt a usmíření všech etnických skupin v Kosovu a vytvořit životaschopnou multi-etnickou společnost, kde zákony pro všechny obyvatele jsou všemi plně a důsledně respektovány.

NOVÁ VÝSTROJ PRO JEDNOTKY MÍROVÝCH MISÍ

*Podplukovník Ing. JOSEF GALETKA,
Ing. MILADA LOUCKÁ,
Ing. VĚRARA PAKOSTOVÁ*

V souvislosti se začleněním jednotek Armády České republiky do struktur NATO dochází a v budoucnu bude stále častěji docházet k vysílání specializovaných jednotek AČR do mírových misí. Vystrojení těchto jednotek je velmi náročný úkol především vzhledem ke skutečnosti, že je nutno počítat s jejich nasazením ve všech klimatických pásmech, která se na zemi vyskytují, což zahrnuje široký rozsah povětrnostních podmínek (teplot, vlhkosti vzduchu, síly větru ap.).

Vystrojení těchto specializovaných jednotek řeší Středisko pro vývoj, výzkum a zkušebnictví výstrojní služby Úřadu pro vystrojování osob Brno v rámci úkolu „Interoperabilita - Dostatečnost polní výstroje AČR“. Zadání úkolu - zahrnující v sobě celou skupinu polní výstroje, která je vlastně pro vystrojení kterékoliv armády nejpodstatnější součástí se skutečností, že se jedná o elitní jednotky, které budou působit i v podmínkách ohrožení života a měly by být současně vystrojeny na úrovni srovnatelné s

vystrojením ostatních armád - si vyžadovalo komplexní přístup k řešení.

Řešitelský tým kromě svých znalostí a zkušeností vycházel i z poznatků získaných konzultacemi s řadou odborných civilních i vojenských pracovišť, zabývajících se obdobnou problematikou. Výsledky byly rovněž ověřovány experimentálně u specializovaných odborných pracovišť. K řešení byly využity i dostupné poznatky z vystrojení vyspělých zahraničních armád.

Obr. 1. Ilustrační foto

Řešení úkolu bylo zahájeno studií, ve které byla rozebrána především tato problematika:

- * Rozdělení světa z klimatického hlediska na čtyři oblasti.

- * Analýza zavedení polní výstroje AČR z hlediska pokrytí všech klimatických pásem s cílem v maximální míře využít stávajících součástí a tam, kde nejsou postačující je doplnit, případně nahradit novými.

- * Zhodnocení výstroje zahraničních armád, vytypování poznatků vhodných pro využití při řešení úkolu.

- * Návrh nových součástí, které je nutno řešit.

- * Navržení normy výstroje vojáků do jednotlivých klimatických oblastí.

Na vytypované součástky byly stanoveny a schváleny **základní takticko-technické požadavky**, na jejichž základě byly jednot-

livé součástky řešeny ve spolupráci výrobci, v ojedinělých případech zajištěny dovozem a prověřeny v kontrolních zkouškách u vojenských útvarů, které se účastní zahraničních misí nebo cvičení armád NATO (VÚ 1837 Chrudim, 6793 Liberec, 8302 Přerov a 8280 Prostějov).

Na základě poznatků získaných v kontrolních zkouškách byly provedeny úpravy zkoušené výstroje a do vývoje zařazeno několik dalších součástí, jejichž potřebnost se prokázala. Tyto úpravy byly uplatněny v součástkách vyrobených pro vojenské zkoušky, které proběhly od září 1999 do konce února 2000. A nyní podrobněji k nastíněným problémům.

Charakteristika rozdělení světa z hlediska klimatu

Typy klimatu, charakterizované hodnotami teploty a vlhkosti vzduchu, stanovuje ČSN IEC 721-21. Rozdělení typů klimatu z hlediska extrémních hodnot denních průměrů teploty a vlhkosti vzduchu jsou uvedeny v tabulce 1.

Z hlediska vystrojování jsme některé typy klimatu spojili a rozlišení tak zjednodušili na čtyři sloučené oblasti (viz tabulka 2). Ve studených oblastech a částečně i ve středních je nutno ještě brát v úvahu sílu větru a zesílení vlivu záporných teplot na lidský organismus - tzv. ekvivalentní teplota. Na př. při teplotách -20°C se při větru o rychlosti 10 m/sec ekvivalentní teplota dostává na hodnotu -35°C , při stejné síle větru a teplotě -30°C je ekvivalentní teplota již -50°C .

Pro ilustraci: Při ekvivalentní teplotě pod -30°C může nechráněná pokožka omrznout během několika minut, při ekvivalentní teplotě -60°C během několika sekund. Jak tedy chránit v AČR zavedená současná výstroj vojáka v jednotlivých klimatických podmínkách?

Zavedená výstroj vojáků AČR je řešena z hlediska dříve uvažovaného „středoevropského válčiště“ a ne zcela vyhovuje pro celou oblast světového klimatu. Největší problémy

Tabulka 1

Rozdělení typů klimatu
(z hlediska extrémních hodnot denních průměrů teploty a vlhkosti vzduchu)

Typ klimatu		Střední hodnoty			Sloučené oblasti
		nejnižší teplota °C	nejvyšší teplota °C	nejvyšší abs. vlhkost g/m ³	
1.	velmi studené	-55	26	14	studená oblast
2.	studené	-45	25	12	
3.	chladné	-29	29	15	střední oblast
4.	mírné	-15	30	17	
5.	teplé suché	-10	35	20	horká suchá oblast (s nízkou vlhkostí vzduchu)
6.	horké suché	0	35	22	
7.	velmi horké suché	8	43	24	
8.	horké vlhké	12	35	27	horká vlhká oblast (s vysokou vlhkostí vzduchu)
9.	horké vlhké vyrovnané	17	33	30	

se vyskytují ve studené oblasti. Pomineme-li typ klimatu „velmi studené“ a omezíme-li se na typ „studené“, vyskytují se v těchto oblastech teploty -45 °C až +25 °C s poměrně nízkou maximální absolutní vlhkostí vzduchu 2 g/m³. Zavedení výstroje v oblastech nízkých teplot nepostačuje.

K zajištění dostatečné ochrany proti chladu i v těchto nízkých teplotách je nutno, aby oděv zabezpečoval především dvě funkce:

- rychlý odvod vodních par od těla ven (pocení organismu má vysoký ochlazující účinek a zvlhlé prádlo),

- dostatečnou tepelnou izolaci, které se docílí především použitím vrstveného oděvu.

Rychlost odvodu vodních par je závislá na použitém vlákenném materiálu, ze kterého je textilie zhotovena. Různé druhy vláken mají různou nasákavost. Obecně při tom platí, že přírodní vlákna mají nasákavost vysokou a jen omezeně přijatou vlhkost

uvolňují, neboť část vlhkosti se „uzavírá“ uvnitř vláken. Syntetická vlákna mají nasákavost výrazně nižší, z nich nejnižší polypropylenová a polyesterová. S tím souvisí i různá schopnost vláken transportovat vlhkost do dalších vrstev oděvu, tj. dál od těla. Nejvyšší schopnost mají opět vlákna polypropylenová a polyesterová.

Ochrana těla

Odvod vodních par od těla lze zabezpečit použitím vhodného materiálu především na nejspodnější vrstvu oděvu, t. j. prádlo. Prádlo zavedené v AČR, s převládajícím obsahem bavlny, má vysokou nasákavost potu, který se samozřejmě špatně transportuje do dalších vrstev oblečení, pomalu vysychá a není proto pro studenou oblast vhodné. Vhodnější je použití speciálních druhů prádla, tzv. termoprádla, z polypropylenu nebo polyesteru, příp. z jejich směsi s malou přísadou bavlny. V tuzemsku se vyrábí několik

Tabulka 2

Tabulka závislosti teploty vzduchu na rychlosti větru

Rychlost větru [m.s ⁻¹] [km.h ⁻¹]		Ekvivalentní teplota °C									
Nehybný vzduch		10	5	0	-5	-10	-15	-20	-25	-30	-35
2,5	9	8	4	-3	-9	-14	-19	-24	-30	-36	-41
5	18	6	2	-6	-13	-18	-23	-27	-35	-42	-47
7,5	27	4	0	-9	-17	-22	-27	-31	-40	-48	-53
10	36	2	-3	-12	-21	-26	-31	-35	-45	-54	-59
13	46	0	-6	-15	-25	-30	-35	-39	-50	-62	-65
15,5	55,8	-2	-9	-18	-29	-34	-39	-43	-55	-68	-71
18	64,8	-4	-12	-21	-33	-38	-43	-48	-60	-74	-77
20,5	73,8	-6	-15	-24	-37	-42	-47	-51	-65	-80	-83

druhů termoprádla s označením Klimatex, Moira i další. Na trhu jsou k dostání obdobné druhy termoprádla i od zahraničních firem.

V kontrolních zkouškách bylo prověřováno několik variant termoprádla lehkého a zimního, do vojenských zkoušek bylo na základě výsledků kontrolních zkoušek a s přihlédnutím k cenovým relacím jako nejvhodnější vybráno termoprádlo lehké a termoprádlo zimní od tuzemské firmy. Toto prádlo vyhovuje požadavkům z hlediska užitných vlastností i cenových relací a plně se osvědčilo. Oba druhy termoprádla lze vrstvit v případě potřeby na sebe. Termoprádlo lehké a zimní již bylo do výstroje AČR v omezené míře dodáváno.

Speciální termoprádlo ztrácí částečně svoji funkčnost, není-li používáno s dalšími součástkami obdobných vlastností, t. j. takovými součástkami, které jsou schopny odvádět vlhkost od těla ještě dále.

Přes termoprádlo lehké nebo zimní, popřípadě přes jejich kombinaci, je možno oblékat stejnokroj 95, doplněný oteplovacími vložkami a svetrem 95. Vzhledem k tomu, co bylo výše uvedeno, je však vhodnější místo stejnokroje 95 použít oděv maskovací ECWCS (Extended Cold Weather Clothing System - Oděvní systém pro extrémně nepříznivé počasí), který je zhotoven z třívrstvého laminátu s použitím membrány Goretex. Vrchní vrstva tohoto laminátu má potisk zabezpečující maskovací vlastnosti ve všech oblastech spektra včetně spektrozónální, v rozsahu 400 - 1200 nm. Tento oděv je částečně propustný pro vodní páry, chrání před průnikem vnější vlhkosti a před působením větru.

Jak se dosahuje těchto vlastností?

Goretex je mikroporézní membrána, chemicky na bázi teflonu. Póry membrány jsou 20 000 x menší než kapka vody a 700 x vět-

ší než molekula vody. To znamená, že ani nejmenší vodní kapka nemůže membránou proniknout, ale pára procházet může. Makromolekulární prostorová struktura membrány zabraňuje nárazovému průniku větru.

Oděv s membránou Goretex tedy chrání proti promoknutí, proti větru, udržuje u těla vrstvičku suchého vzduchu, čímž se dosahuje dobrých tepelně izolačních vlastností. K odvodu vlhkosti od těla dochází postupně a to tím intenzivněji, čím je větší rozdíl mezi vlhkostí pod oděvem a vlhkostí okolního vzduchu. Oděv tedy ztrácí svoji funkčnost v těch klimatických podmínkách, kde je vysoká relativní vlhkost vzduchu, např. v tropech. Pokud má oděv v plné míře plnit svoji funkci a poskytovat dobrý oděvní komfort, tzn. pocit sucha i při zvýšené fyzické námaze, je nutné, aby byl používán v kombinaci se součástkami, které svými vlastnostmi tomu napomáhají. To se v první řadě se to týká prádla, jak již bylo popsáno výše.

Pro vyšší stupeň zateplení se oděv maskovací ECWCS doplňuje oteplovací vložkou, která se skládá z blůzy sportovního střihu s rolákem na zip, kalhot a připínací kapuce. Jako materiál je použit fleece tužské výroby, což je počesaný úplet s velmi dobrými tepelně izolačními vlastnostmi. Syntetický materiál (v tomto případě velmi jemné polyesterové vlákno) má nízkou nasákavost, což výrazně napomáhá odvodu vlhkosti od těla. Oděvy ECWCS i s oteplovacími vložkami byly ověřeny v kontrolních i vojenských zkouškách s velmi dobrými výsledky. Oděvy maskovací ECWCS byly dodávány do výstroje AČR již v roce 1999, zejména pro jednotky v zahraničních misích, vložky se k zavedení připravují.

Ochrana hlavy

Pro ochranu hlavy se počítá s ponecháním zavedených výstrojních součástí (čepice 95, baret, vložka do kapuce kabátu 95, kukla 95, síťka-šála maskovací pro průzkumníky) a tyto doplnit některými speciálními.

Vzhledem k nízkým teplotám a zvláště při současném působení větru, je třeba účinně chránit před omrznutím obličej. K tomuto účelu byla vyvzorována **pletená kukla s otvory** pro oči a ústa, která při srolování může být využita jako čepice a pro zvlášť extrémní podmínky ještě obličejová maska. Obě součástky byly ověřeny v kontrolních i vojenských zkouškách s dobrým výsledkem.

Především v polárních a horských oblastech je třeba chránit zrak speciálními tmavými brýlemi s filtrem proti UV záření, zamezujícími poškození zraku slunečními paprsky i z boku. Brýle byly vybrány z nabídky zahraničních firem. K zavedení byl na základě výsledků zkoušek navržen jeden **typ jednoduchých protislunečních brýlí** a další typ brýlí víceúčelových s vyměnitelnými barevnými fóliemi, chránících oči před poškozením jak proti slunci tak i proti průniku písku. S těmito brýlemi se počítá pro použití v zasněžených oblastech a v pouštích.

Ochrana rukou

Dostatečná ochrana rukou (a týká se to i nohou) má výrazný psychický vliv na vnímání tepelné pohody v celém těle. V současné době používané rukavice 95 a rukavice 95 pletené neposkytují dostatečnou ochranu v uvažovaném rozsahu nízkých teplot. Přitom ochrana rukou v extrémních podmínkách je závažným problémem, rukavice musí zajistit ochranu před omrznutím při maximálně možném zachování citlivosti a pohyblivosti. Ochranu rukou jsme řešili dvěma odlišnými způsoby:

1. Rukavicemi kombinovanými, které představují modulární systém, spočívající na současném používání několika typů rukavic.

2. Speciálními rukavicemi, určenými do extrémních podmínek.

Rukavice na modulárním principu byly řešeny jako třívrstvé:

- rukavice svrchní - palčáky, zhotovené z nepromokavé tkaniny, zateplené umělou kožešinou a polyesterovým rounem,

- rukavice střední tříprsté z hřejivého materiálu (počesaný úplet fleece),

- rukavice vnitřní z klasického úpletu, pětiprsté, bez špiček prstů.

Systém umožňuje variantní způsob nošení rukavic v kombinaci tří, dvou nebo jednotlivě podle okolní teploty a druhu činnosti.

Speciální rukavice byly vyvzorovány v několika materiálových provedeních a cenových hladinách. Jsou pětiprsté, s nepromokavou vrchovou tkaninou, jako zateplení se využívají tepelně-izolační materiály s vysokou hřejivostí. V kontrolních i vojenských zkouškách bylo ověřeno několik variant, z nichž se nejlépe osvědčily rukavice s goretexovou membránou, které zajišťují vyšší ochranu před promáčením.

K zavedení byly navrženy rukavice založené na modulárním principu a rukavice pětiprsté s goretexovou membránou.

Ochrana nohou

Ochrana nohou je zabezpečována systémem ponožky - obuv - návleky. Základním úkolem ponožek kromě hřejivosti je i zajistit odvod potu od pokožky a ochranu proti otlačení, u obuvi kromě zpevnění nohy musí být zabezpečena přiměřená tepelná izolace a zamezení průniku vnější vlhkosti. V extrémních teplotách musí být tento systém doplněn ještě nepromokavými zateplovacími návleky.

Stávající ponožky zimní při dlouhodobém pobytu v teplotách pod -25 °C proti chladu dostatečně nechrání a mají i další nedostatky (sráživost v praní, malá životnost). Při výběru vhodnějších ponožek byly zvoleny ponožky z tuzemské výroby (směs 65 % vlna, 25 % viskóza, 15 % polyamid) se sníženou sráživostí, plstivostí, dobrou životností a vysokou hřejivostí. Tyto ponožky se ve zkouškách osvědčily a byly již zavedeny do výstroje AČR pod názvem „Ponožky 95 zimní“ pro všechny vojáky.

Pro extrémní podmínky - a všeobecně do speciální membránové obuvi - je nutné používat termoponožky, zajišťující odvod

vlhkosti od pokožky. Již v rámci řešení jiného úkolu byly vybrány a zavedeny ponožky pro průzkumníky druh Bridgedale z dovozu. Tyto značkové ponožky mají díky svému materiálovému složení výborné tepelně-izolační vlastnosti, rychle odvádějí pot od pokožky, jsou tvarově stálé a mají vysokou životnost, čemuž však odpovídá i vysoká cena, omezující jejich masovější zavedení. Proto byly ověřovány v kontrolních i vojenských zkouškách ponožky obdobného typu od jiných výrobců, tuzemských i zahraničních. Velmi dobře se osvědčily, se zavedenými ponožkami Bridgedale jsou plně srovnatelné a jejich ceny jsou přijatelné.

Pro mírnější studené podmínky byly v kontrolních i vojenských zkouškách s dobrým výsledkem ověřeny středně silné ponožky směšové, které byly navrženy k zavedení. Tyto ponožky jsou vhodné i pro ostatní klimatické oblasti.

Dosud užívané boty 90 zimní a boty 90 zimní pro výsadkáře jsou pro využití v extrémně studených oblastech zcela nevyhovující, především pro nízký stupeň zateplení a nedostatečnou ochranu proti promáčení. Proto bylo vyvzorováno u domácího výrobce několik druhů zimní polní obuvi:

- **boty zimní „Thinsulate“** - hřejivosti je dosaženo použitím speciálního mikrovláknového tepelně-izolačního rouna Thinsulate, jako svrchní materiál je použita vododpudivě upravená hovězí usně,

- **boty ECWCS** - goretexová membrána zajišťuje odvod vlhkosti od pokožky a nepromokavost obuvi,

- **boty polní celopodšívkané.**

Všechny uvedené druhy obuvi byly ověřovány v kontrolních zkouškách a po odstranění zjištěných nedostatků ve vojenských zkouškách. Pro zavedení byly navrženy boty zimní Thinsulate a boty polní celopodšívkané. Boty ECWCS pro vysokou cenu byly prozatím navrženy pouze pro speciální jednotky.

Ochrana obuvi před promáčením (kromě zkvalitnění usně oproti používané na boty 90) a zvýšení tepelné izolace nohou je

možno použít návleků. V rámci řešení jiného úkolu byly zavedeny pro průzkumníky návleky holeňové od tuzemské firmy, které chrání nohu před vlhkostí od nártu až po koleno. Jsou vhodné zejména do sněhu. Pro extrémní podmínky byly zajištěny z dovozu návleky celozateplené, které se nazývají přes boty (materiál PUR, zateplení umělá kůže). Návleky byly s dobrým hodnocením odzkoušeny v kontrolních i vojenských zkouškách a v současné době byly již do výstroje AČR v omezeném množství dodány pro specialisty.

Maskování na sněhu

Maskování v zasněžených podmínkách bylo již dříve řešeno maskovacím oděvem bílým. Podle připomínek z vojenských zkoušek bude konstrukčně a perspektivně i materiálově inovován. K maskování obličeje slouží již dříve zmíněná kukla - čepice v bílém provedení, příp. maska obličejová.

A jak je zabezpečena výstroj vojáka v ostatních klimatických oblastech?

Jak je vidět z výše uvedené tabulky, spadá Střední Evropa a tedy i naše republika do střední klimatické oblasti. Pro tuto oblast je koncipovaná dosavadní polní výstroj AČR a je s hlediska ochrany proti povětrnostním vlivům až na výjimky (např. ponožky, obuv) v zásadě dostačující. S ohledem na náročnost úkolů a posílání vojáků v zahraničních misích, kdy je nutno počítat se zvýšenou psychickou zátěží, s odloučením od zásobovacích základů a také s nutností důstojné reprezentace naší armády, je však vhodné stávající výstroj doplnit o některé speciální a kvalitní součástky.

Proto v rámci řešení úkolu INTEROPERABILITA navrhujeme **doplnit výstroj u speciálních jednotek** o některé součástky, které by zvýšily oděvní komfort vojáka a které byly vyvinuty a odzkoušeny především pro oblast studenou. Je to termoprádlo lehké, termoprádlo zimní, maskovací oděv ECWCS, vložky do oděvu ECWCS, kukla-čepice, rukavice kombinované, rukavice pětiprsté ECWCS, termoponožky, ponožky střední, boty ECWCS, boty zimní Thinsulate, boty polní

celopodšívkané, návleky holeňové, návleky celozateplené, brýle protisluneční, oděv maskovací zimní. Pro teplejší období bude výstroj doplněna stejnokrojem 95 letním se zeleným potiskem včetně klobouku a čepice a botami do džungle, určenými především pro oblast horkou vlhkou.

Ke stejnokroji 95 byla vyvzorována a ve vojenských zkouškách ověřena košile se zeleným potiskem bez maskovacích vlastností. Je určena pro vojáky z povolání do všech klimatických oblastí pro běžnou služební činnost a v případech, kdy není vhodné používat nátělník. Nepoužívá se ke stejnokroji 95 v bojové činnosti a při výcviku..

Vystrojení vojáků v oblasti horké suché vzhledem k vysokým denním teplotám vychází z požadavku vysoké savosti použitých materiálů. Na stejnokrojové součástky zde byla použita především 100 % bavlna.

Byly vyvinuty a ve zkouškách nošením ověřeny tyto součástky:

- Stejnokroj 95 letní s béžovým potiskem (blůza, kalhoty, kabát, čepice, klobouk, kalhoty krátké). Potisk na stejnokroji má ochranné vlastnosti v rozsahu spektra 400 - 1200 nm, tzn. ve viditelné i infračervené oblasti.

- Nátělník khaki letní.

Na ochranu nohou jsou navrženy boty do pouště v materiálové kombinaci kůže-textil, konstrukčně shodné s botami do džungle a ponožky letní.

Ochranu očí proti UV záření a proti písku zabezpečí speciální brýle.

Vzhledem ke skutečnosti, že v pouštních podmínkách noční teploty klesají až k -10 °C, musí zde vojáci být chráněni i **proti chladu**. Tuto ochranu zabezpečí součástky určené pro střední oblasti (např. svetr 95, termoprádlo, rukavice 95 pletené, boty polní celopodšívkané).

Na ochranu proti hmyzu je určena obličejová síťka.

Při řešení výstroje vojáků v horké vlhké oblasti je nutno brát v úvahu vysoké celodenní teploty ve spojení s vysokou vlhkostí

vzduchu. Vysoká vlhkost vzduchu je v těchto oblastech největším problémem, neboť prakticky znemožňuje odvádění vlhkosti od pokožky a způsobuje stálou vlhkost povrchu těla i všech oděvních součástí. Kromě toho jsou zde časté tropické lijáky, takže zajištění dobrý oděvní komfort je prakticky nemožné. K tomu přistupuje ještě výskyt nejrůznějšího hmyzu, jedovatých živočichů a optimální podmínky pro vznik a růst plísň a hniloby.

V těchto podmínkách se opět nejlépe osvědčují součástky ze 100 % bavlny, která sice nasákne, ale pomalým odpařováním se tělo alespoň poněkud ochlazuje. I zde je však možno použít lehkého termoprádla, jehož výhodou je rychlé schnutí při údržbě.

Pro tuto oblast byl vyvinut **stejnokroj 95 letní** se zeleným potiskem (blůza, kalhoty, čepice, klobouk, krátké kalhoty) ze 100 % bavlny s maskovacími vlastnostmi v rozsahu spektra 400 - 1200 nm. K němu se využívá především nátělník lehký ze 100 % bavlny, a ponožky letní ze 100 % bavlny. Ke stejnokroji byly vyvinuty speciální boty do džungle v materiálové kombinaci kůže-textil. Oděv maskovací ECWCS není do tropických podmínek vzhledem k vysoké vlhkosti vzduchu vhodný.

Protože i v horké vlhké oblasti jsou místa s nižšími teplotami (např. v horách), je možné doplnit speciální součástky součástkami v AČR již zavedenými (např. kabát 95, brýle protisluneční, šátek zelený, svetr 95).

Zvláštní kapitolu tvoří ochrana proti dešti

Ochrana proti dešti dosud nebyla v AČR uspokojivě vyřešena a proto jí v rámci úkolu „Interoperabilita“ byla věnována zvýšená pozornost. Na vyvíjené součástky byl kladen především požadavek na dokonalou nepromokavost v ploše i ve švech, možnost údržby práním nebo chemickým čištěním, popřípadě maskovací vlastnosti. Tyto požadavky jsou velmi obtížně řešitelné. Ve spolupráci s civilními podniky našimi i zahraničními byla vyvinuta a laboratorně i v praxi odzkoušena řada

materiálů. Dosažené výsledky byly vzájemně konfrontovány s přihlédnutím k ekonomickým ukazatelům a výsledkem bylo kompromisní řešení - dovozová tkanina s vysokou odolností proti dešti, s neprodyšným zátěrem v uni khaki vybarvení, ze které byla zhotovena a v kontrolních i vojenských zkouškách s kladným výsledkem ověřena **pláštěnka - poncho**, která současně umožňuje postavení jednoduchého provizorního přístřešku.

Kromě součástí využívaných v jednotlivých klimatických oblastech byly řešeny i další, které jsou společné pro všechny klimatické oblasti. Především bylo třeba zabezpečit vojákům co možná pohodlné nesení prostředků osobní výstroje a výzbroje. K tomuto účelu byl s domácím výrobcem vyvinut **modulární nosný systém**, který se skládá z taktické vesty, bojového opasku a nosného řemení. Systém je konstruován tak, že je možné podle okamžité potřeby používat buď pouze bojový opasek nebo bojový opasek a taktickou vestu, popřípadě bojový opasek a nosné řemení.

Na tento nosný systém se pak podle specializace vojáků zavěšují **nosiče (pouzdra)** na konkrétní součástky. Použita je 100 % syntetická tkanina se zeleným potiskem s maskovacími vlastnostmi v oblastech spektra 400 - 1200 nm. Modulární nosný systém byl ověřován u vojsk, podle připomínek nositelů upravován a konečný model je navržen k zavedení.

Pro přenášení výstroje byly převzaty do výstroje jednotek okamžité a rychlé reakce v rámci jiného úkolu již zavedené **tlumok** malý pro průzkumníky a tlumok střední pro průzkumníky. Jsou zhotoveny ze 100 % syntetické tkaniny s maskovacím potiskem zeleným. Pro maskování v zasněžené a pouštní oblasti na ně byly vyvzorovány **maskovací převlek** bílý a béžový.

V rámci úkolu byla řešena i **balistická ochrana vojáků** - vesta balistická protistřepinová, vesta balistická proti střelám, panel balistický a přilba balistická. Při řešení těchto součástí bylo použito již užívaných

součástí a provedeny některé úpravy podle stanovených takticko-technických požadavků. V této oblasti se velmi úzce spolupracovalo se specializovanými vojenskými pracovišti.

Pro označení vojáků v noci bylo odzkoušeno několik variant signálních náhlavových pásek na přilbu. K zavedení byla navržena varianta pásky se dvěma segmenty z fluoreskující fólie, která byla ve vojenských zkouškách nejlépe vyhodnocena.

Součástí komplexního řešení je ochrana vojáků při spánku

K tomuto účelu byly odzkoušeny a již zavedeny **pytel spací letní** a **pytel spací zimní** pro průzkumníky. Oba spací pytle využívají moderní zateplovací mikrovláknenné rouno. Thinsulate, odlišují se stupněm zateplení. Pro nízké teploty nebo nepříznivé počasí budou spací pytle doplněny ještě nepromokavým pytle bivačovým buď s lehkou konstrukcí nebo bez ní. Vyvinuto a u vojsk odzkoušeno bylo několik materiálových i konstrukčních variant.

Pro zvlášť extrémní podmínky byl vyvíjen u tuzemské firmy spací pytel modulární, který tvoří stavebnice dvou spacích pytlů - lehčího a silnějšího v jednom (lze je samozřejmě používat i samostatně). Vhodnost modulárního spacího pytle se ještě prověřuje ve vojenských zkouškách.

Pod spací pytle se používá jako podložka karimatka. Odzkoušena byly karimatka rolovací i skládací, na základě výsledků kontrolních i vojenských zkoušek se navrhuje k zavedení varianta skládací.

Jednotlivé typy spacích pytlů včetně bivačových byly odzkoušeny i v bioklimatické komoře. Testování bylo realizováno v teplotních intervalech -5 °C až -10 °C, -10 °C až -15 °C a -25 °C až -30 °C a probíhalo v noci při šestihodinovém spánku. Zkušební osoby byly oblečeny

pouze v termoprádle (lehkém a zimním), ponožkách a kukle - čepici. Podle zde získaných výsledků **je možno říci, že**

- spací pytel lehký vyhovuje pro spaní při teplotách do max. -5°C,

- spací pytel zimní při teplotách do -15°C,

- modulární spací pytel do -25°C.

Při použití pytle bivačovacího se stupeň zateplení může zlepšit ještě přibližně o 4°C. Tyto výsledky je však nutno považovat pouze za orientační, neboť zkoušející osoby byly odpočaté. V reálných polních podmínkách (např. při cvičení nebo bojové akci) hraje významnou roli fyzická únava, stres a další faktory.

Pro oblasti horké suché a především horké vlhké, kde je množství hmyzu i nebezpečných živočichů a spaní na zemi může být riskantní, bylo odzkoušeno **závěsné lůžko, doplněné moskytiérou**. Při výběru vhodných typů jsme vycházeli ze zkušeností členů přírodovědeckých expedic do Jižní Ameriky a Amazonie. Tyto součástky vzhledem k malému potřebnému množství byly pro odzkoušení zakoupeny z dovozu, orientačně posouzeny u vojsk a navrženy k zavedení.

U tuzemského výrobce byl vyvinut a již zaveden **stan horský pro průzkumníky** (pro 2-3 osoby) z lehké nepromokavé tkaniny s obloukovou konstrukcí.

Pro delší pobyt se počítá s ubytováním vojáků ve stacionárních zařízeních, s využitím v AČR zavedených stanů (stan velitelský 90, stan 87, stan 65), u nichž se předpokládá inovace (Pozn. redakce: Inovace stanů viz článek Ing. B. SEDLÁK, kpt. Ing. P. HARAŠTA: **Perspektivy stanového vybavení AČR**, bude ve VP čís. 10-12/2000).

Již v počátcích řešení úkolu byl proveden průzkum dosažitelných informací o polní výstroji, používané v zahraničních armádách, především států NATO. Získané informace byly analyzovány a aplikovány při vývoji.

Je možno konstatovat, že co do počtu a kvality je navržené polní vystrojení na minimálně srovnatelné úrovni s těmito státy. Praktické ověřování součástek v extrémních podmínkách bylo značným problémem vzhledem k tomu, že naše republika je situována ve střední klimatické oblasti a extrémní teploty - jak nízké tak i vysoké - se u nás nevyskytují. Tento handicap jsme se snažili odstranit tím, že jsme využívali příležitostí, kdy jednotlivci z řad armády vyjížděli ke krátkodobému plnění různých úkolů do extrémních oblastí.

Ve větším množství jsme většinu součástek určených pro studenou oblast ověřili při cvičení ADVENTURE EXPRESS 00 v Norsku na počátku r. 2000, kterého se zúčastnil VÚ 8302 Přerov. Dále jsme využívali i spolupráce s civilními pracovišti, především Moravským muzeem v Brně, jehož pracovníci se zúčastnili několika expedic do tropických oblastí. Vyjíždějící osoby jsme vybavovali nově vyvinutými součástkami a po návratu jsme obdrželi jejich zhodnocení. Tímto způsobem jsme získali cenné poznatky o užitečných vlastnostech vyvinutých součástek v extrémních klimatických oblastech.

Při hodnocení dosažených výsledků jsme využívali služeb některých odborných pracovišť:

Vojenský technický ústav ochrany Brno průběžně prováděl hodnocení masokovacích vlastností tkanin na součástky, u kterých byly tyto vlastnosti požadovány a je možno říci, že jich ve většině případů bylo dosaženo.

Ochranné vlastnosti součástek proti průniku BOCHL a radioaktivního prachu sice nebyly u žádné z vyvíjených součástek požadovány, přesto však byly u VTÚO zabezpečeny zkoušky ulpívání radioaktivního prachu, ověření rezistence vůči průniku par i kapek yperitu a ověření účinnosti dekontaminace použitých materiálů a to jak vrchových materiálů, tak

i celých vrstev oblečení. Zkoušky prokázaly obtížné provádění deaktivace suchou cestou - vyklepáváním. K účinné dekontaminaci těchto materiálů by bylo nutno zvolit jiný dekontaminační postup - dekontaminaci praním za použití detergentů, případně provádění dekontaminace v nepolárním prostředí. Tyto způsoby nemohly být ověřeny pro omezené finanční prostředky.

Ve shodě s původním předpokladem se prokázalo, že ověřované textilní materiály mají nízkou odolnost vůči průniku yperitu a podobných látek. V případě náhlé kontaminace by bylo třeba neprodleně nasadit masky, protichemické pláštěnky a do 20 minut opustit zamořený prostor. Toto zjištění jen potvrdilo původní předpoklad. Účelem nové polní výstroje totiž je zabezpečit ochranu proti povětrnostním vlivům a dobré hygienicko-fyziologické vlastnosti v určitých klimatických podmínkách. Na ochranu proti BOCHL musí být použity speciální protichemické prostředky z materiálů, jejichž vlastnosti jsou nutně zcela protichůdné požadavkům na polní oděv, ve kterém se dá delší dobu žít a plnit bojové úkoly. Tyto speciální ochranné prostředky má armáda k dispozici.

Oděvní komfort nových polních součástek byl ověřen i velmi objektivním způsobem v přesně stanovených podmínkách teploty a vlhkosti - v **bioklimatické komoře**. Tuto komoru fungující v rozmezí teplot od -37 °C až do +40 °C s nastavitelnou relativní vlhkostí a prouděním vzduchu má v České republice jediné pracoviště - Státní ústav jaderné, chemické a biologické ochrany, laboratoř pro lékařské sledování osob v extrémních podmínkách v Příbrami. S tímto ústavem jsme navázali spolupráci o provedení zkoušek nové polní výstroje na zkušebních osobách.

Opět vzhledem k omezenému množství finančních prostředků byly součástky testovány pouze v záporných teplotách od 0 do -37 °C, v teplotních intervalech sestu-

pujících po 5 °C. Testováno bylo 9 pokusných osob, které byly oblečeny v různých kombinacích nových součástek podle testované teploty.

Pro srovnání byly testovány i dosud užívané výstrojní součástky. Zkoušky se skládaly ze subjektivní části (pokusné osoby vyjadřovaly své pocity v dotazníku) a z objektivní části (měření fyziologických funkcí pokusných osob pomocí čidel umístěných na jejich těle, které byly vyhodnocovány statistickými metodami). Pokusné osoby v průběhu měření konaly středně těžkou práci střídanou s odpočinkem. Problematika měření v bioklimatické komoře je velmi rozsáhlá a nelze ji zde rozebírat.

Zkoušky však jasně prokázaly, že nová polní výstroj má dostatečnou hřejivost i v teplotách do -37 °C, při čemž potřebný počet vrstev není vysoký, takže je zachována dostatečná pohyblivost. Ve srovnávacích variantách se sice rovněž dosáhlo dostatečné hřejivosti, ovšem za použití mnohem více vrstev, takže pohyblivost vojáka byla značně omezená. Byla získána i celá řada velmi cenných dalších poznatků. Je škoda, že z finančních důvodů nebylo možno v bioklimatické komoře ověřit i extrémně vysoké teploty.

Velmi zajímavé by bylo ověřit v různých teplotách fyzickou odolnost vojáka se zátěží (modulární nosný systém s naplněnými nosiči, balistická ochrana, naplněný tlumok) při různých činnostech.

Jaký je přínos řešení nové polní výstroje pro celou armádu České republiky?

I když nová polní výstroj byla vyvíjena pro jednotky okamžité a rychlé reakce, je možno předpokládat, že řada nových součástek bude postupně zavedena i pro ostatní vojáky z povolání nebo alespoň pro některé specializace. Tento předpoklad platí především pro termoprádlo lehké, termoprádlo zimní, pláštěnku - poncho, oděv maskovací ECWCS, boty polní

ECWCS, rukavice kombinované a ECWCS, kuklu - čepici, boty zimní Thinsulate, boty polní celopodšívkové, spací pytel letní, spací pytel zimní, brýle protisluneční, ponožky, případně i další součástky.

Samozřejmě některé sice vysoce kvalitní, ale ekonomicky náročné součástky zřejmě ještě dlouho budou určeny jen pro specializované jednotky, což je ovšem v souladu i s praxí v zahraničních armádách.

A co říci na závěr?

Cílem tohoto článku bylo ve zkratce seznámit čtenáře s rozsáhlostí problematiky úkolu „Interoperabilita - Dostatečnost polní výstroje AČR“, který v sobě zahrnoval řešení polní výstroje od prádla, polních stejnokrojů, ponožek, rukavic, obuvi, přes speciální ochranné součástky proti dešti až ke strůji, balistické ochraně, spacím pytlům atd., při čemž všechny součástky musely být řešeny pro klimatické podmínky prakticky celého světa. I když řešení bylo zaměřeno především na jednotky okamžité a rychlé reakce, řada součástek bude moci být v blízké době využita i pro širší okruh vojáků.

Přestože při masovém používání nové výstroje se mohou vyskytnout dílčí nedostatky, které bude nutno operativně odstraňovat, **můžeme s velkou mírou jistoty konstatovat**, že jednotkám sil okamžité a rychlé reakce nová výstroj zabezpečí dostatečnou ochranu proti povětrnostním vlivům ve všech klimatických podmínkách, dobré hygienicko-fyziologické vlastnosti oděvu i dobrý estetický vzhled. Z hlediska kvality je již na úrovni armád vyspělých států. V průběhu řešení byla získána řada poznatků a zkušeností, které přispěly k obohacení znalostí řešitelů a budou moci být využity i v jejich další práci.

AKCEPTACE PRÁVA EVROPSKÉ UNIE v systému odpadového hospodářství AČR

doc. Ing. FRANTIŠEK BOŽEK, CSc.,

doc. Ing. ALEŠ KOMÁR, CSc.,

ppor. Bc. LIBOR KOVÁŘ

Ochrana životního prostředí je zřejmou prioritou v procesu přípravy naší republiky pro vstup do Evropské Unie (dále EU) a zároveň koresponduje s trendy v armádách NATO. Odpadové hospodářství, které se v uplynulém desetiletí pro svůj význam vydělilo jako relativně samostatný obor, patří nepochybně k dominantním složkám environmentální bezpečnosti.

Stále více je zřejmé, že právní úprava nakládání s látkami, které končí svou poutí spotřebitelskou společností lidí je modifikována do role pomocníka v zajišťování surovin a omezování plýtvání lidské společnosti přírodními zdroji. Cestou prolongace životnosti látek, jež byly společností odňaty z přírody a staly se kontrolovanými materiálovými toky koexistujícími s koloběhem hmot v přírodě, se ubírá i úprava odpadového hospodářství EU.

Cílem aproximačního procesu, tedy procesu vedoucímu k integraci práva EU do národních právních a administrativních systémů, je zajistit takovou podobu úpravy, aby bylo možné zcela vyhovět požadavkům práva EU. Stávající legislativa České republiky je již z větší části kompatibilní s právem EU; odborný odhad činí přibližně 60 %. Je evidentní, že plnou shodu lze zajistit pouze substitucí současného zákona a na něj navazujících prováděcích předpisů, přičemž s realizací tohoto kroku se počítá v průběhu roku 2001.

Neexistuje objektivní důvod poskytovat ozbrojeným silám v diskutované sféře speciální úlevy ze zákona oproti civilním subjektům. Tento moment je konečně dlouhodobě uplatňován i v armádách NATO, takže normativní akty jsou plně akceptovány též

AČR. Přestože nová legislativa je teprve v návrhu, bude účelné povšimnout si zásadních rozdílů a získat tak dostatek času na přípravu případných opatření, která z ní vyplynou. Lze se totiž oprávněně domnívat, že relevantní cíle a principy zůstanou zachovány i ve finálním znění zákona. Kromě toho existuje stále možnost zapracovat nezbytná specifika managementu odpadového hospodářství sektoru obrany do připravovaného zákona.

Ústřední myšlenka předložené verze návrhu vychází z faktu, že nejlépe zvládnutý odpad je odpad, který nebyl vůbec vyprodukován. Naplnění prezentovaného cíle, předcházení vzniku odpadů, předpokládá především aplikaci preventivní strategie v podobě implementace metod čistší produkce. Zmíněná problematika je řešena v usnesení vlády ČR č. 165/2000, k Národnímu programu čistší produkce, kde je zastoupen i sektor obrany. V této souvislosti se autoři podíleli ve spolupráci s Českým centrem čistší produkce na **vymezení potenciálu čistší produkce v AČR**. Ten je významný a zahrnuje zejména následující oblasti:

- a) hospodaření s materiály,
- b) provoz a opravy motorové techniky,
- c) fond budov,
- d) výcvik.

Implementace čistší produkce jako významného nástroje environmentálních managementských systémů řízení předpokládá zpracování programu, který by bylo možné v praxi iniciovat např. v rámci řešení grantového projektu, na němž by participovali erudovaní odborníci z rezortu a Českého centra čistší produkce.

Akcelerace programu by předpokládala proškolení vytypovaných pracovníků sektoru obrany a zpracování demonstračních projektů na takových vojenských zařízeních, kde by nemělo dojít k porušení zákona o utajovaných skutečnostech. Zde máme na mysli např. vojenské závodní kuchyně, tepelná zařízení (kotelny, výtopny aj.), prádelny ap. Paralelně lze realizovat projekty přímo ve vybraných útvech, jichž by se zúčastnili výhradně odborníci armády za metodické pomoci externích konzultantů.

Návrh věcného záměru nového zákona o odpadech stanoví další priority materiálového a energetického využití odpadů a jejich odstranění. Odstraněním se rozumí zneškodnění nebo činnosti konané za účelem zneškodnění (např. přímé zpracování v půdě, umístění kapalin nebo kalů do lagun či prohlubní, vypouštění do vodního recipientu aj.). Přitom materiálové zhodnocení odpadů je preferováno před energetickým využitím a oba zmíněné postupy mají přednost před odstraněním.

Deponování na skládky má být silně redukováno a limitováno jen na odpady, u nichž jiná forma odstranění není dostupná nebo by přinášela vyšší riziko pro životní prostředí. Splnění uvedených podmínek nebude pro armádu technicky komplikované, ale patrně zvýší potřebu finančních prostředků. Dané tvrzení koreluje rovněž se záměrem výrazné progresy sazeb za ukládání odpadů, přičemž maximální navýšení, až pětinasobné oproti současnosti, se očekává u rizikové složky poplatku za nebezpečný odpad. Ministerstvo životního prostředí stanoví posléze prováděcí vyhláškou konkrétní podíl povinně recyklovatelných a nevyužitelných dílů z vybraných výrobků.

Princip kategorizace a katalogizace odpadů zůstane nedotčen. Změny nastanou jen v názvech a katalogových číslech v relaci k odpadům, jejichž šesti číselný kód je zakončen dvojčíslím 99, tj. odpady druhově blíže neurčené. Jejich počet bude výrazně redukován. Dále bude vydán seznam nebezpečných odpadů v souladu s rozhodnutím Rady 94/904/ES.

Návrat k zákonu č. 238/1991 Sb., o odpadech, představuje oprávněná nutnost zpracování plánů odpadového hospodářství původce. Plány jsou víceméně analogií dříve zpracovávaných programů odpadového hospodářství. Jejich účelem je, ve shodě s předpisy EU, plánovitě usměrňovat prevenci, omezovat kvantum a nebezpečné vlastnosti vyprodukovaného odpadu a nakládání s nimi tak, aby byly minimalizovány škodlivé vlivy na životní prostředí a zdraví obyvatelstva.

Vzhledem k předpokladu, že avizované plány budou zpracovávat původci, kteří produkuje více než 2000 tun odpadů ročně resp. dvě a více tun nebezpečných odpadů ročně, lze vyvodit závěr, že budou součástí příslušné dokumentace většiny vojenských útvarů a zařízení. AČR má v relaci k tomuto požadavku jisté zkušenosti z dřívějšího období. Nicméně máme zato, že bude prospěšné a efektivní před praktickou realizací zabezpečit proškolení dotčených osob. Získání potřebných znalostí je důležité i z aspektu sestavení kvalitního plánu, jenž určuje koncepci nakládání s odpadem v zásadě, v časovém horizontu minimálně pěti let.

Naprosto novou kapitolou v předkládaném návrhu jsou povinnosti původců při nakládání s vybranými výrobky a odpady. Jedná se zejména o:

- a) odpadní oleje,
- b) baterie a akumulátory,
- c) kaly z čistíren odpadních vod,
- d) polychlorované bifenylly a terfenylly a zařízení je osahující,
- e) odpady z výroby oxidu titaničitého,
- f) autovraky.

Budeme-li v důsledku dosavadních aktivit považovat otázku polychlorovaných bifenyly a terfenylů za vyřešenou, zůstává ve **vztahu k armádě** zajímavá obzvláště problematika odpadních olejů, baterií, akumulátorů a autovraků. Podle našich informací však může být v průběhu dalších prací na zákoně seznam prezentovaných odpadů výrazně rozšířen o další komodity. Ve smyslu platných předpisů EU by mohly být zvažovány především odpady ze zdravotnických zařízení, stavební odpad a elektro-
nický šrot.

Odpadními oleji se rozumí jakékoliv minerální nebo syntetické mazací či průmyslové oleje, které se staly nevhodnými pro další aplikace. V rezortu obrany půjde hlavně o upotřebené oleje z motorů, převodové oleje, konzervační oleje, minerální a syntetické mazací oleje, hydraulické oleje aj.

Armáda, která nakládá s těmito oleji bude povinna:

1. zajistit jejich přednostní regeneraci,
2. zajistit jejich termické zneškodnění, nebude-li regenerace možná z technických, ekonomických nebo organizačních důvodů,
3. zajistit jejich skladování nebo jiný způsob odstranění, když regenerace či energetické zhodnocení nebude možné,
4. zajistit, aby tento odpad nebyl v průběhu nakládání míchán s látkami, které obsahují polychlorované bifenyly resp. terfenyly a ani s jinými nebezpečnými odpady.

V případě akumulátorů a baterií bude třeba odděleně provádět shromažďování, využití a odstraňování.

Autovrakem se rozumí vozidla na konci životního cyklu. Před jejich odstraněním se předpokládá eliminace součástí obsahujících olovo, rtuť, kadmium a chrom v oxidačním stupni VI (chromany, dichromany apod.) v limitech, jež budou stanoveny vyhláškou. Dále bude nezbytné separovat veškeré provozní náplně, jejichž využití nebo odstranění bude muset být prováděno samostatně. Přitom výsledná hmota z drce-

ní autovraku nesmí vykazovat jakékoliv nebezpečné vlastnosti.

Domníváme se, že stávající stabilizovaný armádní systém nakládání s odpady, zejména s orientací na sběrná střediska velitelství logistiky a sekundárně i sběrná depa pro nebezpečný odpad (pro vymezené součásti získané při dekompletaci autovraků) vytváří dostatečné záruky pro naplnění diskutované litery zákona. Se zřetelem na postupné specifikace vyhláškami bude zřejmě nezbytné pouze modifikovat technické požadavky pro nakládání s výše uvedenými druhy odpadů uvnitř rezortu a na odpovídající sběrná zařízení velitelství logistiky. Tato opatření pravděpodobně vyvolají zvýšenou poptávku po erudovaných profesionálech, oprávněných k nakládání s odpady u útvarů a zařízení, analogicky jako v Bundesheeru při přijetí práva EU.

Důležitou součástí nakládání s odpady je také přeprava, v jejímž průběhu je nutno respektovat:

- a) zákon o silniční dopravě a jeho prováděcí vyhlášku,
- b) Evropskou dohodu silniční dopravě nebezpečných věcí - ADR.

Zároveň se očekává konečné dořešení číselného označení mezi Katalogem odpadů a klasifikací ADR.

Považujeme za důležité upozornění, že v předkládaném návrhu zákona nejsou jednoznačně zohledněna specifika armádního managementu odpadového hospodářství. Tím máme na mysli především **dodržení zákona o utajovaných skutečnostech, jehož existence by se měla reflektovat hlavně v těchto sférách:**

- a) kopie plánu odpadového hospodářství by měly být za rezort centralizovány na odpovídajícím odboru MO a jeho prostřednictvím sumárně předávány určené osobě ke styku s utajovanými skutečnostmi pro vymezenou oblast,

- b) evidence odpadu by měla být realizována po vlastní linii rezortu, analogicky jako je tomu dosud, a předávání dat MŽP ČR

by mělo probíhat dle stejného scénáře, jako je tomu v předchozím bodě,

c) dozorové činnosti u jednotlivých vojenských útvarů a zařízení by měly být prováděny interními orgány rezortu.

Výkon veřejné správy na úseku odpadového hospodářství provádějí správní úřady. Máme zato, že v rezortu obrany by funkci správních úřadů mohly převzít vojenské správní úřady. Tato skutečnost by měla být v zákoně náležitě vyznačena.

Závěrem si dovolueme zdůraznit, že přechod České republiky na právo EU představuje extrémně náročný proces při přípravě a projednávání nových národních zákonů na mezirezortní úrovni, při jejich schválení i implementaci. Vyžaduje vysoké nároky na odbornou profesi zpracovatelského týmu, analogicky jakož i posléze na kvalifikaci a odbornou zdatnost realizačních týmů.

Naplnění myšlenek zákona o odpadech v praxi uvnitř rezortu si patrně vyžádá systematické řešení organizace nakládání s odpa-

dy a zvýšenou potřebu finančních prostředků, zejména v počáteční fázi. Domníváme se, že stávající systém odpadového hospodářství AČR vytváří dobrou odrazovou platformu pro realizaci těchto nezbytných změn.

Literatura

1. MŽP ČR: *Návrh věcného záměru nového zákona o odpadech*. Praha: MŽP, 1999, 23 s.

2. *Rámcová směrnice k odpadům 75/442/EHS doplněná směrnicemi 91/156/EHS a 91/692/EHS*.

3. VEVERKOVÁ, M. a VEVERKA, Z.: *Nakládání s odpady - EU a nový zákon. Sborník referátů ze semináře Aktuální ekologické otázky - Zařazování a překategorizace odpadů*. Praha: BIJO TC a.s., 1999, s. 35-48.

4. BOŽEK, F. a ŠTEJFA, J.: *Potenciál čistší produkce v sektoru obrany. Odpady* (v tisku).

5. BOŽEK, F., HOZA, I., KOMÁR, A. a DUŠÁTKO, K.: *Management odpadů v AČR. Odpadové fórum* (v tisku).

STANDARDIZACE OCHRANY ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

Plukovník doc. Ing. ALEŠ KOMÁR, CSc.

Ochrana životního prostředí ve vojenském rezortu je nedílnou součástí profesionálního přístupu k plnění všeobecných povinností.

Sekce personální a sociální politiky Ministerstva obrany vydala 8. března 1999 Metodické pokyny k zabezpečení ochrany životního prostředí při smluvních cvičeních na území České republiky [1]. Metodické pokyny v návaznosti na ustanovení článků o ochraně životního prostředí předpisu Zákl-1 a environmentální normativní výnosy a sdělení uveřejněná ve Věstníku Ministerstva obrany v roce 1995 patří k významným mezníkům ekologizace vojenské činnosti.

Základní normativní úprava v AČR

Ochrana životního prostředí během vojenských aktivit je i součástí řady interních normativních aktů rezortu ministerstva obrany. Nejdůležitější vojenský předpis, Základní řád ozbrojených sil ČR (Zákl-1) v kapitole Ochrana životního prostředí (čl. 536 - 539) stanoví mj., že velitelé jsou povinni zajistit ochranu životního prostředí podle obecně závazných právních i vojenských předpisů. Plnění úkolů v ochraně a péči o životní prostředí je součástí plnění úkolů útvaru a jeho hodnocení.

Při plánování úkolů, jejichž plnění může negativně ovlivnit životní prostředí, se musí posuzovat vliv na všechny složky životního prostředí a stanovit účinná opatření k zamezení nežádoucích dopadů. Velitel určuje funkcionáře odpovědné za plnění těchto opatření.

Velitelé jsou povinni znát stav na úseku ochrany životního prostředí u útvaru, dodržovat stanovená nebo vyhlášená regulační opatření, neprodleně odstraňovat zjištěné nedostatky a poskytovat kontrolním orgánům potřebné informace o zdrojích znečišťování nebo ovlivňování životního prostředí a umožnit kontrolním orgánům kontrolu environmentální situace přímo na místě. Závalu, která může způsobit anebo způsobuje znečištění nebo poškození životního prostředí, je každý voják povinen neprodleně hlásit nadřízenému a podle možností se podílet na jejím odstranění i na odstranění následků.

Mezi environmentální normativní výnosy a sdělení uveřejněná ve Věstníku MO v roce 1995 patří **organizační zabezpečení** ochrany životního prostředí v resortu Ministerstva obrany, vymezení působnosti územních ekologů a úprava činnosti komisí životního prostředí a obsahu ekologického vzdělávání v resortu MO. Již z vyjmenování věcného obsahu těchto standardů je patrný význam jejich účinnosti při environmentálním poslání v podmínkách resortu obrany. Jak bude dále z tendence standardizace ochrany životního prostředí v Alianci (a zemí PfP) patrné, výše uvedené interní normativní akty položily dobré základy ekologizace činnosti vojsk na zásadách, které jsou prosazovány i v NATO a ostatních zahraničních armádách.

I když výše uvedená ustanovení Zákl-I (1992) a dalších normativních aktů resortu nejsou přímo určena cvičícím zahraničním (hostujícím) vojskům, je třeba si uvědomit, že jejich nedodržení bude průběh cvičení nepřímě ohrožen z důvodů porušení obecně platných zásad environmen-

tálního chování a neschopnost dodržení předpisů hostitelem.

Ochrana životního prostředí během společných cvičení

Výcvik je výhradně prováděn na pozemcích ve vlastnictví státu s právem hospodaření MO. Již smluvního jednání o dohodě k provedení cvičení by se měli zúčastnit příslušní ekologové. Při vlastní přípravě cvičení musí být připravován plán ochrany životního prostředí během cvičení.

Personální příprava spočívá ve vytvoření mezinárodní environmentální komise, která zodpovídá za ochranu životního prostředí během cvičení (pobytu) vojsk. Komise pracuje ve složení velitel cvičících vojsk a ekologický poradce velitele, velitel vojenského výcvikového prostoru a ekologický poradce velitele výcvikového prostoru, přednosta vojenského újezdu a jeho ekologický poradce, územní ekolog MO a případně další odborníci. Z příslušníků cvičících armád jsou vytvářena havarijní a ekologická družstva k ochraně životního prostředí.

Obsahová příprava spočívá především v seznámení environmentální komise s potencionálními vlivy cvičení na životní prostředí. Na jejich základě se vybírají vhodné lokality a stanoví podmínky pro jejich využití.

Legislativní příprava je daná rámcem dohody o statutu ozbrojených sil (SOFA). Uzavírání dohod a přípravy cvičení musí na všech stupních řízení probíhat za účasti ekologů resortu obrany. Při sestavování plánu ochrany životního prostředí je zapotřebí respektovat přísnější právní úpravu, která je přijata v zemích cvičících vojsk.

Organizační a logistická příprava ekologické komise bude věnovat pozornost těm činnostem, které ovlivňují životní prostředí, zejména ubytování, příprava stravy a stravování, přesunů, dodávce a vypouštění vody, stání a mytí techniky, odpadovému hospodářství, zásobování

PHM, vybavení havarijních a dalších ekologických družstev.

Plán ochrany životního prostředí během cvičení vychází z obecných požadavků ochrany životního prostředí a obsahové, legislativní a logistické přípravy a je tvořen z textové a mapové části. Obsahuje ekologický komentář k jednotlivým fázím cvičení a ekologickému chování během vojenských činností. Dále obsahuje především zásady nakládání s nebezpečnými odpady a látkami, podrobné popisy ekologických postupů (technologií) při zásobování POL, provozu polních kuchyní atd., složení a vybavení havarijních družstev, jejich svolání a postup v případě mimořádné environmentální události (havárie).

Součástí dokumentace je soupis environmentálně vhodného vybavení (kontejnery, úkapové misky, sorbenty, norné stěny aj.), dále příkazy, zákazy a doporučení v oblasti ochrany životního prostředí. Podrobně popisuje místa zvýšené pozornosti z hlediska životního prostředí, vyznačená v environmentální mapě daného výcvikového prostoru. V mapových podkladech jsou vyznačeny environmentálně důležité lokality, trasy a body z hlediska cvičení, popřípadě místa ekologicky exponovaná nebo kritická (pojízdne trasy, směry útoků, přesunů, tábory, parky techniky, polní sklady PHM, místa sběru odpadů atd., ale i chráněné přírodní lokality, místa se zákazy ap.).

Teoretická příprava (instruktáž) cvičících vojsk spočívá v seznámení štábu i mužstva s plánem ochrany životního prostředí během cvičení a základní právní úpravou životního prostředí (obecná právní úprava a interní normy, provozní ekologický řád vojenského újezdu, havarijní a ekologická družstva). Provádí ji územní ekolog MO ve spolupráci s přednostou vojenského újezdu a velitelstvím výcvikového prostoru.

Praktická příprava spočívá ve vybavení vojsk prostředky pro ochranu život-

ního prostředí dle plánu ochrany životního prostředí (havarijní soupravy, sorbenty aj.) a kontrole techniky z hlediska vlivu na životní prostředí.

V průběhu cvičení se ochrana životního prostředí zaměřuje především na ochranu složek životního prostředí (půdy, vody, ovzduší, rostlin, živočichů a chráněných území), manipulaci s nebezpečnými látkami, odpady a hluk. Po ukončení cvičení ekologická komise, na základě kontrolní činnosti prováděné během cvičení, hodnotí dosažení environmentální ochrany v rámci vyhodnocení plánu ochrany životního prostředí. V případě zjištění odstranitelného poškození navrhne postup a termíny nápravy cvičícími vojsky.

Metodické pokyny k zabezpečení ochrany životního prostředí při smluvních cvičeních jsou platné do vydání příslušného standardu NATO, řešícího danou problematiku. Jak je ale tato problematika řešena v NATO a jaký je stav její přípravy?

Environmentální úsilí NATO

K prvním velmi důležitým dokumentům NATO v oblasti ochrany životního prostředí patřilo Prohlášení ekologické politiky ozbrojených sil NATO, které schválila Rada NATO v roce 1993 [2]. Přijetí politické odpovědnosti a závazků ve sféře životního prostředí odpovídá významově Směrnici ředitele odboru životního prostředí MO k zabezpečení realizace Státní politiky životního prostředí v podmínkách rezortu Ministerstva obrany [3].

Zajímavým faktem je, že dosud neexistuje standard (STANAG), který by se zabýval ochranou životního prostředí ve vojenském resortu. Když jsem před několika lety vyhledával snad v tisícovce standardů ty, které se dotýkají ochrany a péče o životního prostředí, nepochodil jsem. Našel jsem dva či tři standardy s adversním účinkem - zabývaly se ochranou techniky před nepříznivým vlivem prostředí (environment).

Na základě řady projektů řešených různými orgány a agenturami NATO, dotýkajících se životního prostředí ve vztahu k armádě a celé společnosti, doslova **přezrála situace k vydání environmentální normy STANAG** k ochraně životního prostředí při činnosti vojsk. Požadavek vyvolaly zejména pilotní studie výboru, který se zabývá otázkami životního prostředí a společnosti (CCMS), výsledky projektů environmentální skupiny vojenského výboru (ETWG MC), environmentálně zaměřené konference, semináře a pracovní jednání států PfP. Významnou úlohu v tomto směru hrají zejména ministerstva obrany USA a Švédska.

STANAG 7141

Ochrana životního prostředí

Vojenská agentura NATO pro standardizaci (MAS) v rámci výboru všech ozbrojených složek (JSB) se zabývá přípravou normy STANAG 7141 EP „Společná politika a doktrína ochrany životního prostředí během spojeneckých operací a výcviku“. Výbor všech ozbrojených složek zřídil k přípravě normy pracovní skupinu ochrany životního prostředí (EPWG), spravovanou výborem vzdušných sil (Air Board). Kromě standardizace ochrany životního prostředí se jednání pracovní skupiny zabývá ochranou prostředí při výcviku, ekologickým uvědoměním, ochranou životního prostředí při výkonu služby a environmentálními systémy řízení.

Pracovní skupina ochrany životního prostředí je tvořena delegáty zemí NATO, strategickým velením (SCs) a dalšími agenturami, kteří mají zájem se na práci podílet (např. ETWG MC, SHAPE). Jejím úkolem je připravit návrh STANAG 7141 EP do konce roku 2000 a zahájit práce na normě STANAG k regulaci nebezpečných odpadů (2002).

Každá norma musí obsahovat ustanovení o jejím zavedení v zemích, které ho ratifikovaly. Normy jsou aktualizovány v

tříletých intervalech. Výměna informací v rámci pracovní skupiny dále zahrnuje stanovení terminologie a sběr poznatků o závažných haváriích.

Oblast ochrany životního prostředí v provedené standardizaci by měla zahrnovat zlepšení interoperability, usnadnit výcvik při výměně osob, zlepšit efektivitu výstroje, výzbroje a chemických látek, dosáhnout úspor použitím běžných technologických postupů a zajistit používání známých odborných termínů. Nedílnou součástí je zajištění jednotného vybavení k podpoře ochrany životního prostředí a výměna poznatků o jeho vývoji. Norma musí minimalizovat rizika, usnadnit vojenské operace, podporovat vždy interoperabilitu a svým dílem zaručit ekologickou bezpečnost ve vojenském resortu [4].

Nejnovější verze návrhu normy STANAG 7141 EP pochází z poloviny minulého roku. [5] Mezi dokumenty, které jsou příbuzného charakteru a upravují environmentální jednání vojsk a jsou v úvodu uvedeny, patří Environmentální příručka pro vojenský rezort [6], dále publikace zabývající se ochranou životního prostředí vypracované v rámci agentur NATO a mezinárodní normy řady ISO 14000, které se vztahují k environmentálním systémům řízení.

STANAG 7141 EP byl zpracován za účelem dosažení shody prohlášením environmentální politiky a doktríny pro operace ozbrojených sil NATO a k poskytnutí směrnice pro environmentální plánování při vojenských operacích a výcviku. Ekologizace činnosti vojsk bude znásobena vydáním NATO standardu k environmentálním zřetelům při operačním plánování, který je dosud v konceptu.

Účastnické státy souhlasí s prohlášením environmentální politiky ozbrojených sil NATO, s doktrínou ochrany životního prostředí a odpovědností velitelů za ochranu životního prostředí. Přijímají postupy NATO v environmentálním pláno-

vání [7] a principy ekologického výcviku a vzdělávání. Stanoví národní vojenská místa kontaktu v environmentálních záležitostech, s kterými se mohou státy spojit za účelem provádění činností způsobem shodným se zákony hostitelského státu.

Literatura

[1] MO ČR: Metodické pokyny sekce personální a sociální politiky k zabezpečení ochrany životního prostředí při smluvních cvičeních na území České republiky ze dne 8. 3. 1999. 10 s.

[2] KOMÁR, A.: Politika životního prostředí a výcvik v NATO. Vojenský profesionál, 1995, č. 11, s. 33-34.

[3] MO ČR: Směrnice ředitele odboru životního prostředí MO k zabezpečení realizace Státní politiky životního prostředí v podmínkách rezortu Ministerstva obrany ze dne 1. 7. 1996. In: Výběr statí pro profesní přípravu příslušníků AČR. Praha, 1996, č. 11, s. 6-17.

[4] NATO MAS: Terms of Reference for the Environmental Protection Working Group. Joint Service Board Distribution List N° 2. MAS(JSB)839-EP(TOR), 8 September 1999, 10 p.

[5] NATO: NATO Standardization Agreement, STANAG. Joint NATO Policy and Doctrine for Environmental Protection During Allied Operations and Training. Edition 1, Study Draft 3 Preliminary. 23 June 1999, 17 p.

[6] NATO CCMS: Environmental Guidelines for the Military Sector. A Joint Sweden-United States Project Sponsored by the NATO Committee on the Challenges of Modern Society. August 1996, 54 p.

[7] KOMÁR, A., BOŽEK, F. a DVOŘÁK, J.: Environmental Planning Procedures. In: Ekonomika, logistika a ekologie v armádě. Sborník 1. mezinárodní konference. VA Brno, 1999, s. 181-183. ISBN 80-85960-12-5

ROZPOČET USA NA OBRANU PRO LÉTA 2000 AŽ 2005

Americký rozpočet na obranu, podobně jako v jiných zemích, v posledních letech značně „trpěl nedostatkem“. Přesto finanční plány amerického Ministerstva obrany pro léta 2000 až 2005 představují podstatné zvýšení rozpočtových položek.

Tyto sumy (v miliardách US dolarů) jsou uvedeny v tabulce 1, kde se pro srovnání uvádí také rok 1999. Oproti těmto plánům 5.10.1999 prezident Bill Clinton podepsal americký vojenský rozpočet na fiskální rok 2000 ve výši 288,8 miliardy dolarů a tak umožnil největší zvýšení platů v amerických ozbrojených silách za posledních 18 let.

Průměrné navýšení včetně vojenských důchodů činí 4,8 procenta. Takováto výše rozpočtu byla podle výhledu plánována až na rok 2002.

Pozemní vojsko

Inspektor amerického pozemního vojska, gen. Dennis Reimer, považuje finanční prostředky, které obdrží za „dostatečné pro udržení bojové pohotovosti, zlepšení kvality života vojsk a modernizaci výzbroje“. **Požadovaný rozpočet** amerického pozemního vojska na fiskální rok 2000 (FY 2000) prosazuje neustálou snahu pozemního vojska modernizovat, zkvalitňovat a hledat základní zlepšení, která jsou „celkově orientována na udržení bojové pohotovosti“.

Tak, jak byl předložen Kongresu, navrhuje rozpočet celkovou sumu 67,350 mld dolarů, což představuje zvýšení oproti roku 1999, kdy celková částka byla 65,509 mld dolarů.

Požadavek na personální náklady činí 27,849 mld dolarů, což je zvýšení, neboť ve FY 1999 byly tyto náklady 26,818 mld dolarů. Tato suma pokryje potřeby aktivního pozemního vojska, které má (stejně jako v minulém roce) 480 000 vojáků, Národní gardy pozemního vojska o počtu 350 000 vojáků (pokles o 7 000) a zálohy pozemního vojska v síle 205 000 vojáků (snížení o 3 000). Počty občanských zaměstnanců pozemního vojska budou redukovány z 224 000 na 218 000 osob. Nárůst mezd o 4,8 % je požadován taktéž pro občanské pracovníky a pravděpodobně bude splněn.

Požadovaný rozpočet na provoz a údržbu je 22,934 mld dolarů, ve FY 1999 to bylo 21,056 mld dolarů. Výdaje na logistiku pravidelného pozemního vojska se zvýší z 1,498 na 1,648 mld dolarů. V rámci rezerv na provoz a údržbu bude podporován pozemní provoz pravidelného pozemního vojska v rozsahu 1280 km pro tank Abrams M1, 1494 km pro BVP Bradley M2, 1552 km pro průzkumné bojové vozidlo Bradley M3.

Měsíční průměr nalétaných hodin bude pro každou osádku 14,5 a pro každý letoun 17,8 hodin. To znamená roční nálet na pilota asi 170 hodin.

Tato suma také zajistí 10 brigádám (9 brigádám pravidelného pozemního vojska

a 1 brigádě Národní gardy) rotace v Národním výcvikovém centru ve Fort Irwin, stát Kalifornie a ve Společném výcvikovém středisku všech druhů vojsk ve Fort Polk, stát Louisiana; 5 brigádám rotace ve Výcvikovém středisku bojových manévů v Německu, jakož i výcvik 9 velitelských skupin a štábů na stupních armádního sboru a divize pomocí Výcvikového programu pro velení v boji.

Porovnáme-li tyto proběhy bojové techniky a letové hodiny pilotů s našimi je jasné, že vycvičenost v naší armádě zákonitě musí být nižší a tím pádem je srovnávání dosti nereálné.

Rozpočet na obstarávání zbrojního materiálu vykazuje nepatrný nárůst, z 8,509 mld dolarů ve FY 1999 na 8,570 mld ve FY 2000.

Požadavky na obstarání zahrnují:

- 102,8 mil dolarů na 8 ks víceúčelových vrtulníků UH-60 Black Hawk,

- 190,4 mil dolarů na 450 ks nákladních vozidel ze skupiny těžkých taktických vozidel (tato položka zahrnuje také paletizační nakládací systém, transportní systém pro těžká zařízení a těžké nákladní vozidlo s rozšířenou pohyblivostí),

- 425,9 mil dolarů na 2179 nákladních vozidel ze skupiny středních taktických vozidel (což představuje nárůst oproti minulému roku, kdy bylo pořízeno 1439 vozidel),

- 91,7 mil dolarů na 867 ks víceúčelových vysoce pohyblivých kolových vozidel (loni bylo zakoupeno jen 671 kusů),

Rozpočet USA na obranu pro léta 2000 až 2005
(v miliardách US dolarů)

Tabulka 1

Rok	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Pozemní vojsko	65	67	71	73	76	79	82
Námořnictvo	82	83	91	89	93	96	100
Letectvo	77	79	85	87	89	92	95
Ostatní	39	38	39	39	40	40	41
Celkem	263	267	286	288	298	307	318

- 646,2 mil dolarů na úpravu 120 tanků M1 Abrams na konfiguraci M1A2.

Pozemní vojsko také požaduje:

- 4,726 mld dolarů na výzkum, vývoj, testování a vyhodnocení (snížení oproti 5,032 mld dolarů ve FY 1999),

- 695 mil dolarů na vojenské stavby (snížení oproti 1,234 mld dolarů ve FY 1999),

- 1,112 mld dolarů na bydlení rodin (snížení oproti 1,235 mld dolarů ve FY 1999),

- 1,075 mld dolarů na programy ochrany životního prostředí,

- 1,169 mld na chemickou demilitarizaci (z této částky bude zajišťována výstavba likvidačních zařízení).

Zdá se, že požadavky pozemního vojska ve FY 2000 budou splněny.

Vojenské letectvo

Inspektor vojenského letectva, gen. Michael Ryan, považuje svůj rozpočet za příliš nízký a požaduje po Kongresu nárůst rozpočtu na FY 2000 o 5 miliard dolarů.

Bojová pohotovost amerického vojenského letectva je o 18 % nižší než byla před třemi lety. Budoucí rozpočet je však vhodný k tomu, aby se tento trend obrátil. Pokud se týká taktických bombardérů, jsou tyto důvodem k radosti v příslušných průmyslových kruzích:

V **příštích čtyřech letech** má být zakoupeno 30 kusů letounů F-16 a 128 kusů letounů F-22. Mimo to má být v roce 2000 zakoupen další kontrolní letoun s automatizovaným systémem taktického vzdušného radarového průzkumu a navedení (JSTARS - Joint Surveillance and Tactical Attack Radar System) a dále má vzrůst počet letounů C-17 ze 120 na 134 kusů. Jako příklad plánu na zvýšení bojové hodnoty lze uvést bombardér B-1.

Vojenské námořnictvo

Na celkovém zvýšení obranného rozpočtu v letech 2000 až 2005 se 35 miliardami dolarů podstatně podílí vojenské námořnictvo (včetně námořní pěchoty).

V **uvedeném období** může vojenské námořnictvo zakoupit 8 lodí a 75 letounů a na

vodu má být spuštěna desátá a poslední letadlová loď třídy Nimitz, poháněná atomovou energií. Urychleny mají být plány nové generace letadlových lodí. Mezi mnoha jinými záměry je zde již smlouva na dvě nové útočné ponorky SSN-774. Třetí ponorka této třídy má být vojenskému námořnictvu předána v roce 2001 a další čtyři v průběhu let 2002 až 2005. Rovněž má být pořízen značný počet vrtulníků.

Ostatní

V období let 1999 až 2005 chce Pentagon vydat přes 30 miliard dolarů **na balistické střely**. Například v roce 2001 má být k dispozici Patriot PAC-3.

Na vzdušné a pozemní **laserové systémy** bude vydáno 400 milionů dolarů.

Pro systém MEADS (Medium Extended Air Defense System) - **Systém protivzdušné obrany** středního dosahu, který je vyvíjen spolu s Německem a Itálií, je k dispozici přibližně 150 milionů dolarů.

Závěr

Rozpočet na FY 2000 ukazuje, že sliby, které byly dány americké armádě budou splněny. Nárůst rozpočtu umožňuje nejen zlepšení sociálního zabezpečení vojáků, vojenských důchodců a občanských zaměstnanců, ale i příslušný nákup moderní bojové techniky.

Porovnejme tato fakta s rozpočtem v ČR. Vstupem do NATO jsme se zavázali k určitému pravidelnému navýšení rozpočtu. Dále, že určité systémy, zvláště informační, budou plně kompatibilní se systémy NATO, že zabezpečíme činnost naší armády podle příslušných STANAGů.

Když se však jedná o rozpočtu v našem parlamentu, tak někteří poslanci se snaží dokonce rozpočet snížit, nebo zpochybnit potřeby armády. Kdyby takto uvažovali i v kongresu USA, tak nikdy nemohou vybudovat nejmodernější armádu světa. Pokud si myslí naši poslanci, že budeme paběrkovat na výsledcích NATO, že naši vojáci při zahraničních misích budou jen chudými příbuznými, i když plní stejné úkoly jako armády vyspělých států, tak chybují.

Zanedlouho přijde doba, kdy i naši vojáci budou chtít mimo jiné i obdobné sociální zabezpečení, vybavení moderními prostředky tak, jako mají ostatní armá-

dy NATO. Je zřejmé, že náš vstup do NATO a snaha plnit normy této koalice vyžaduje i příslušné navýšení rozpočtu armády.

Přeložila: Mgr. Helena Stodůlková, Upravil: plk. doc. Ing. Vítězslav Stodůlka, CSc.

Pramen: Abresch, R.: Amerikanischer Verteidigungshaushalt 2000 bis 2005, Soldat und Technik 1999, č. 5, s. 322.

Army Budget Supports Readiness, Army Logistician 1999, č.3, s.1.

DOKTRÍNA POZEMNÍHO VOJSKA ATP - 35 (B), aplikace ustanovení do polských normativů

Plukovník dr. Ing. KONRAD RUDAWSKI,
podplukovník gšt. Ing. ZBIGNIEW WIKTOROWSKI, WSO Wroclaw,
podplukovník doc. Ing. BEDŘICH RÝZNAR, CSc., VVŠ PV Vyškov

Cílem příspěvku je informovat vojensko-odbornou veřejnost Armády České republiky o krocích, které byly učiněny v Polské armádě při zavádění zásad Doktríny pozemního vojska, tedy předpisu ATP - 35 (B) do vojskové teorie a praxe.

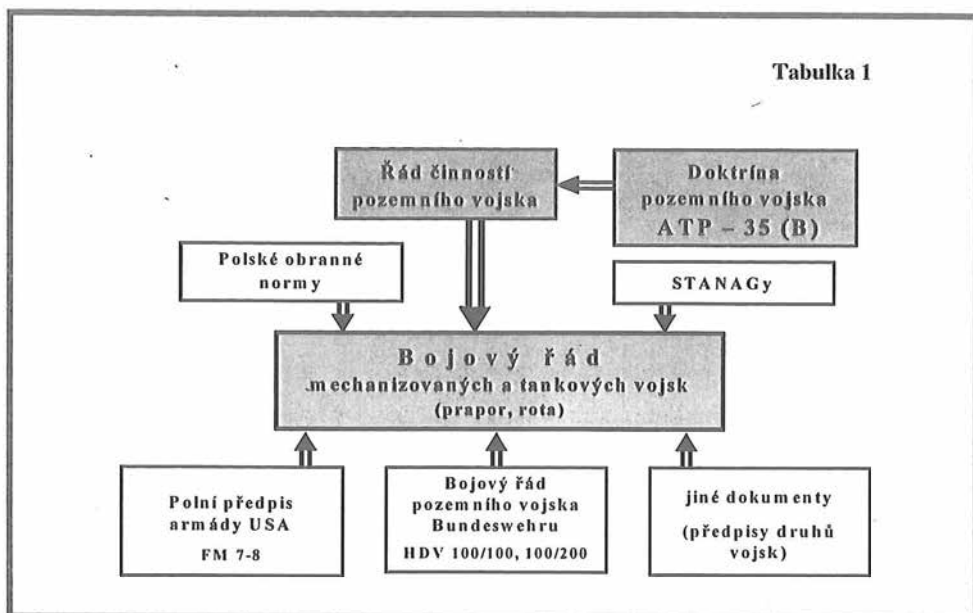
Na Akademii národní obrany ve Varšavě byl, s využitím uvedeného předpisu, zpracován „Regulamin działań wojsk lądowych“, tedy (volně přeloženo): „Řád činností pozemního vojska“. Tento řád byl zpracován pro stupně brigáda a divize a po schválení vydán v červenci 1999 do vojsk.

Řád činností pozemního vojska je polským národním normativním dokumentem, určujícím základní pravidla činnosti pozemního vojska v období míru, v krizových situacích a ve válce. Jeho obsah bere na zřetel nadřazenost ustanovení Doktríny pozemního vojska ATP -35 (B) jako základního dokumentu pozemních vojsk armád členských států Severoatlantské aliance. Ustanovení polského řádu proto vycházejí z uvedené doktríny. Vedle toho však autoři při jejich zpracování plně využili i poznatků polského vojenského umění. Tím odrážejí i specifiku pozemních vojsk Polské armády. Zásady řádu jsou kromě toho plně v souladu s bezpečnostní politikou státu.

Přístup autorů k jeho zpracování je v souladu se zásadami působení národních ozbrojených sil v rámci Aliance, kde se při plánování operací vedle spojeneckých dokumentů zpracovávají i národní dokumenty. Umožňuje to jednoznačnou integraci zásad velení a řešení problémů činnosti pozemního vojska při uchování jeho národního charakteru.

Za velmi důležitou je považována problematika kompatibility a interoperability ve spojeneckých operacích i společného působení při udržování míru. Z tohoto důvodu je v řádu kladen důraz na sladění postupu při rozhodovacím procesu a na ujednacení používané terminologie. Proto byl do závěrečné části řádu zařazen přehled základních pojmů, včetně objasnění jejich obsahu. Při výběru pojmů byla plně uplatněna zásada, aby zde byly uvedeny především nové pojmy, které byly dosud často různě interpretovány, a které mají rozhodující význam pro komunikaci při plánování a řízení operací prováděných v mnohonárodních strukturách.

Tabulka 1

Na základě tohoto nově vydaného Řádu činnosti pozemního vojska se zpracovávají další navazující řády (předpisy) pro nižší stupně velení. Dosud byl například příslušníky Katedry taktiky WSO Wrocław a WSO Poznaň zpracován Řád bojové činnosti mechanizovaného a tankového vojska pro stupeň prapor a rota. Obsah tohoto řádu je strukturován obdobně jako u Řádu pozemního vojska.

Jak lze vidět na schématu, (tab. 1) řád dále vychází z polských národních norem, norem STANAG, využívá poznatků armád USA a SRN a respektuje předpisy polské armády platné pro ostatní druhy vojsk.

Řád bojové činnosti mechanizovaného a tankového vojska dává odpověď na otázku, jakým způsobem řešit taktické problémy na současném bojišti.

V hlavě 1 jsou uvedeny zásady vedení boje. Autoři zde především zdůrazňují lidský faktor jako rozhodující činitel ovlivňující výsledek boje.

V dalších hlavách:

- je nově formulována problematika velení jednotkám. Rozhodovací proces velitele

má 4 etapy - sběr informací o situaci vojsk, plánování, stanovení úkolů a kontrola. Mění se také struktura bojového rozkazu, která odpovídá zvyklostem v ostatních armádách NATO;

- je vymezen průzkum jako druh boje o informace;

- hlavy týkající se obrany a útoku zdůrazňují úlohu vykonavatelů, kterým poskytují volnost ve volbě způsobů dosažení cíle boje a splnění bojového úkolu;

- zcela nová hlava, nazvaná „Prapor (rota) při aeromobilní činnosti“, je věnována způsobům použití vrtulníků;

- vzhledem k tomu, že jednotky mohou plnit úkoly v různých geografických, klimatických a dalších podmínkách i mimo polské území, byla zpracována hlava, týkající se specifických podmínek vedení boje;

- jsou zařazeny zásady činnosti v operacích na podporu míru;

●●●

Z obou nových řádů byly zcela vypuštěny veškeré časové a prostorové normy, které dosud omezovaly volnost (svazovaly) jednání velitelů.

HROZBA V ŠACHOVÉ TAKTICE

S hrozbou v šachové taktice se můžeme setkat velice často. Soupeř ohrožuje naši figuru, hrozí matem, snaží se získat materiální výhodu, usiluje o výhodnou výměnu figur atp. Zkušení hráči jsou si vědomi toho, že stálá hrozba je horší, než její samotné provedení.

Jednoduché hrozby jsou takové hrozby, jejichž odvrácení nevyžaduje příliš složité propočty. Někdy stačí, když napadená figura ustoupí na vhodné pole, jindy připustíme rovnocennou výměnu. Ne každý šach králi je nebezpečný. Soupeř leckdy šachuje z důvodu dalšího vyvinutí figur nebo také ve snaze zjednodušit pozici výměnou materiálu. Jsou však i hrozby takřka jedovaté, dvojsečné, které patří do kategorie hrozeb složitých.

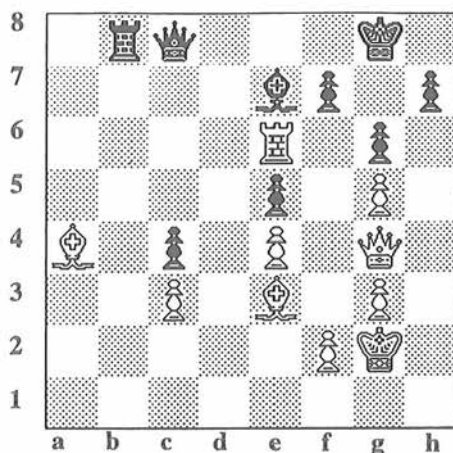
K nejsložitějším hrozbám patří dvojí úder a skryté napadení figury či krále. Při uskutečnění dvojitého úderu jedna figura aktivní strany útočí současně na dvě figury soupeře. Nejznámější dvojitý úder je znám jako vidlička jezdce krále a dáme, dáme a věži nebo dvěma věžím, věži a nekryté figuře. V některých situacích se této hrozbě dá čelit jen velmi obtížně, je-li tento postup podporován výhodným rozložením sil. Dvojitému úderu má i jiné podoby. Věž nebo dáma může napadnout dvě figury v zákrutu, kdy po ústupu jedné následuje ztráta druhé. Zvláště ve zjednodušených pozicích a v koncovkách toto nebezpečí narůstá.

Skryté napadení se obvykle týká situací, v níž jedna z figur nebo také spíše pěšec ohrožuje krále, či hodnotnější figuru, aby odtahem získal materiál. Nejčastěji končí skryté napadení matem. Většina těchto hrozeb připomíná léčky. Soupeř nastraží nenápadné pokračování a běda, když to protihráč neodhalí. Pak ho čeká nemilé překvapení v podobě prohry nebo alespoň značně obtížné pozice.

Řešení:

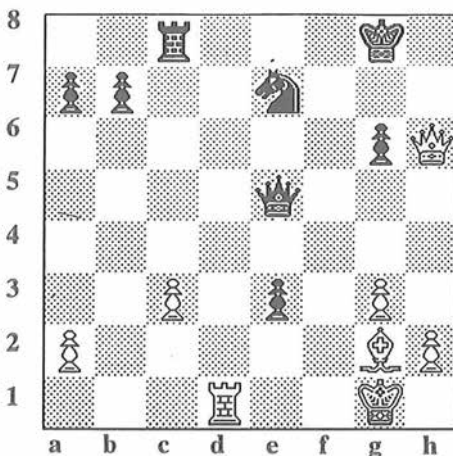
1. situace: 1. Sd7! - Dxd7, 2. Vxg6+ s výhrou dámy. (Situaci neřeší ani 1. — Dd8, 2. Vxe5 a bílý má o figuru a pěšce navíc.)

2. situace: 1. Sd5+ - Jxd5, 2. Dxg6+ - Kh8, 3. Vd4! - Dxd4, 4. cxd4 a bílý získá další materiál.

1. situace: Bílý na tahu získá materiální výhodu

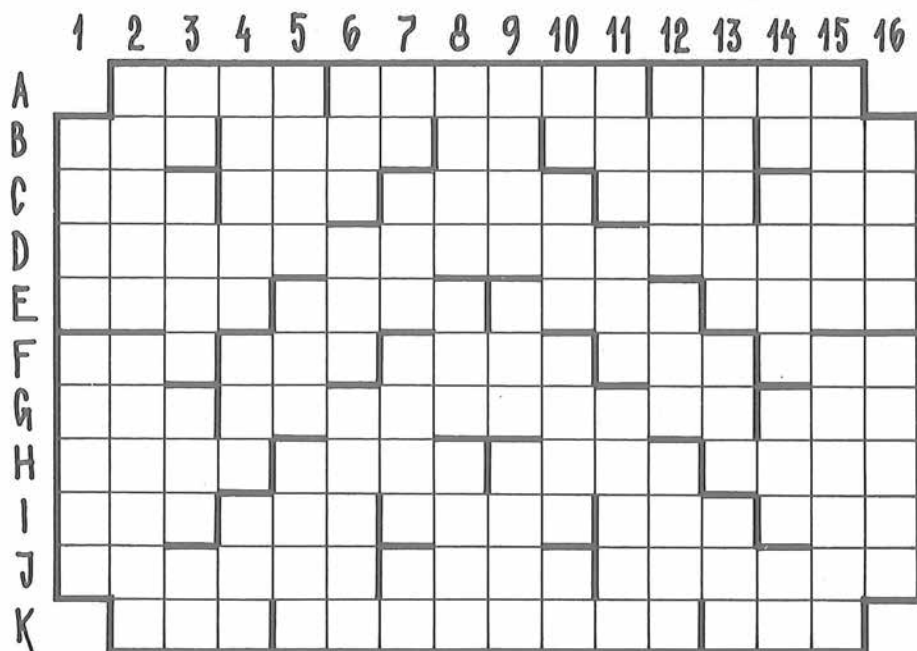
Bílý: Kg2, Dg4, Ve6, Sa4, Se3, p: c3, e4, f2, g3, g5
Černý: Kg8, Dc8, Vb8, Se7, p: c4, e5, f7, g6, h7

2. situace: Bílý vyhraje

Bílý: Kg1, Dh6, Vd1, Sg2, p: a2, c3, g3, h2
Černý: Kg8, De5, Vc8, Je7, p: a7, b7, e3, g6

ZRNKA MOUDROSTI

Autorem citátu je Karel Čapek (1890 - 1938), přední český prozaik světového významu, novinář i esejista, dramatik a překladatel. V roce 1995 obdržel in memoriam Řád T. G. Masaryka. Jeho aforismus je tajenkou křížovky.

VODOROVNĚ:

A. Domácky Alexandr; přiděl finančních prostředků; rypadlo. - B. Pravoslavný duchovní; tropické šílenství; stará solmisační slabika; pochoutka z vepřového masa; vraník. - C. Anglická spojka; hrdina; pouze (nářeč.); francouzsky „umění“; SPZ Kladna. - D. 1. část tajenky. - E. Česká řeka; orientální druh koně; peněžní závazek; italské platidlo. - F. Vyhynulý druh pštrosa; příslušník jihoslovanského národa; jméno Chaplinovy manželky; Seveřan; německý člen určitý. - G. A sice; 2. část tajenky; zkr. slovenské politické strany. - H. Jihoamerický keř; nizozemská řeka; vodní živočich; váha obalu. - I. Japonská lovkyně perel; bývalý ruský panovník; nejvyšší šachová figura; SPZ Rychnova nad Kněž.; souvislý porost neovocných stromů. - J. Herna pro hazardní hry; měčíc (bás.); v jazykovědě minulý čas slovesný. - K. Část obličeje; bílá odrůda sádrovce; osobní zájmeno.

SVISLE:

1. Balík (z něm.); úzkonosá opice. - 2. Vrt; čalouněné lůžko bez opěradla. 3. Tisk. agentura USA; exministr průmyslu české vlády; pytlácké nástrahy; německý souhlas. 4. Vojenská hodnost; stovky; zvýšený tón. - 5. Konec modlitby; papoušek; lahodné jídlo. - 6. Přístavní zařízení; rodový znak; slovenské mužské jméno. 7. Označení našich letadel; domácí ženské jméno; protiklad; popěvek. - 8. Slovensky „zde“; chemický prvek; jednoduché stavení z trámů. - 9. Základní částčka hmoty; onemocnění kloubů; úder. - 10. Pádová otázka; řím. čís. 1150; odvozenina od karbonové kyseliny; starořímská mince. - 11. První žena; končetina (zast.); odejmout. - 12. Národní pěvec; listnatý lesík; sídliště v Mali. - 13. Bývalé ruské výrobní družstvo; vlákno k šití; jedno z oddělení v nemocnici. - 14. MPZ vozidel Řecka; ticho; prostorná místnost; chemická značka india. - 15. Radiolokátor; údaj na dopise. - 16. Zadní část chodidla; rozkoš.

NÁPOVĚDA:

H. Maas, J. aorist, 10. acyl, 12. Akor.

TAJENKA: Když nemám co dělat, tak pracuji..

Víceúčelový vrtulník OH-6A CAYUSE

Je ve výzbroji OS USA určen k plnění průzkumných a spojovacích úkolů, k dopravě osob a lehčích nákladů, k odsunu raněných nebo k palebné podpoře jednotek pozemního vojska omezeně i za zhoršených povětrnostních podmínek.

Vrtulník je čtyřmístný se čtyřlístým nosným rotorem, dvoulistou vyrovnávací vrtulí vlevo a zprava uchyceným pomocným stabilizátorem. Jeho pohon zabezpečuje turbohřídelový motor T63A-5A s max. výkonem 190 kW. V případě potřeby může být vyzbrojen šestihlavňovým kulometem MINIGUN ráže 7,62 mm nebo 40mm granátometem a až čtyřmi PTRS TOW.

Základní takticko-technická data

Celková délka	9,70 m
Celková výška	2,70 m
Osádka	2 osoby
Únosnost	620 kg
Dolet	530 km
Dostup	4800 m
Maximální rychlost	260 km.h ⁻¹

Dopravní vrtulník MI-26

Je ve výzbroji Ruské federace a Ukrajiny určen k přepravě taktických a operačně-taktických výsadek, osob a materiálu i k odsunu raněných.

Konstrukce vrtulníku vychází z osvědčeného dopravního vrtulníku MI-6. Jedná se dvoumotorový stroj s osmilístým hlavním rotorem a pětilistou vyrovnávací vrtulí, umístěnou vpravo. V zadní části je vrtulník opatřen vodorovnou stabilizační plochou. Dva turbohřídelové motory D-136 dosahují maximální výkon 2 x 8267 kW. Až 70 vojáků s výzbrojí nebo 40 raněných na nosítkách lze přepravit v nákladovém prostoru s rozměry 12 x 3,2 x 2,9 metrů.

Základní takticko-technická data

Celková délka	40,00 m
Celková výška	8,15 m
Osádka	5 osob
Únosnost	20 000 kg
Dolet	800 km
Dostup	4500 m
Maximální rychlost	295 km.h ⁻¹

VRTULNÍKY

